

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky, katedra žurnalistiky

Jiří Charvát

**Česky psané časopisy pro sluchově postižené
do roku 1950**

Diplomová práce

Praha 2010

Autor práce: **Jiří Charvát**

Vedoucí práce: **Mgr. Radim Wolák**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2010

Hodnocení:

Bibliografický záznam

CHARVÁT, Jiří. *Česky psané časopisy pro sluchově postižené do roku 1950*. Praha : Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky, 2010. 218 s. 81 s. příloh. Vedoucí diplomové práce Mgr. Radim Wolák.

Anotace

Diplomová práce „Česky psané časopisy pro sluchově postižené do roku 1950“ se věnuje českojazyčnému periodickému tisku určenému čtenářům s vadou sluchu, a to od jeho vzniku v roce 1918 do komunistické represe v roce 1950. Přibližuje společenské, historické i další okolnosti, které formovaly jeho podobu. S pomocí četných citací názorně popisuje formální a tematicko-obsahové charakteristiky jednotlivých titulů. Seznamuje s motivacemi, osobami a organizacemi stojícími za jejich vydáváním. U každého listu poskytuje detailní přehled jeho vydavatelů, redaktorů, tiskáren, adres redakcí, podtitulů, periodicity, ceny, počtu stran atd. a přesně zachycuje vývoj těchto atributů v čase. Dává hlouběji nahlédnout do náplně a struktury daných časopisů představením jejich pravidelných rubrik. Sleduje grafický vývoj záhlaví jednotlivých listů. Stručně shrnuje vztah sluchově postižených k různým druhům médií. Nastihuje problematiku snížených čtenářských dovedností prelingválně neslyšících a všímá si, nakolik byla tato skutečnost zohledňována v časopisech pro sluchově postižené 1. poloviny 20. století.

Annotation

The diploma thesis “Czech written magazines for the hearing impaired until 1950” focuses on the Czech periodical press for readers with hearing impairments, from 1918 when it was started, until communist repression began in 1950. The thesis deals with social, historical and other factors that formed the press. With the help of many quotations, it illustrates the formal and content aspects of each magazine. It introduces the motivations, people and organizations that made the magazines being published. Each paper is given details about its publishers, editors, printing houses, addresses of the editor’s offices, secondary titles, periodicity, price, number of pages etc. and the development of these attributes over time. The thesis shows in detail the content and structure of the given magazines by presenting their regular columns. It monitors the

graphical development of each paper's title. It briefly summarizes the relation of the hearing impaired to different kinds of media. It outlines a problem of insufficient reading skills of the pre-lingual deaf and how was it dealt with in the magazines for the hearing impaired in the first half of the 20th century.

Klíčová slova

časopisy, sluchově postižení, tisk, neslyšící, ohluchlí, nedoslýchaví, česky psané, 1. polovina 20. století

Keywords

magazines, hearing impaired, press, deaf, deafened, hard of hearing, Czech written, first half of the 20th century

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Vlastní text práce bez anotací a příloh má celkem 405 846 znaků s mezerami, tj. 225 normostran.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 8. ledna 2010.

Jiří Charvát

Poděkování

Tímto děkuji všem, kteří mi byli při zpracování mé závěrečné diplomové práce nápomocni. Jitce Motejzíkové a Růženě Flodrové z Informačního centra o hluchotě za možnost pořízení digitálních snímků dostupných časopisů a za hruškový čaj. Výkonné ředitelce Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel Martině Kronusové za laskavé zpřístupnění archivu starých tisků pro sluchově postižené. Radimu Wolákovi s chotí za vzorné vedení. Jaroslavu Hrubému za napsání Velkých ilustrovaných průvodců neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu a za e-mailové konzultace. Svým rodičům za trpělivost. A v neposlední řadě Petře Kreuzmannové za tolik nezbytné rehabilitace, antistresové koule a ještě něco navíc.

Obsah

ÚVOD.....	14
1. KATEGORIE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH	17
1.1 NEDOSLYCHAVÍ	17
1.2 OHLUHLÍ.....	18
1.3 PRELINGVÁLNĚ NESLYŠÍCÍ	18
1.4 NESLYŠÍCÍ PODLE KULTURNÍ DEFINICE.....	19
1.5 OSOBY S KOMBINOVANOU SLUCHOVOU A ZRAKOVOU VADOU	19
1.6 ŠELESTÁŘI	20
1.7 RODIČE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH DĚTÍ	20
2. SLUCHOVĚ POSTIŽENÍ A MÉDIA.....	21
2.1 SLUCHOVĚ POSTIŽENÍ A TISK	21
2.2 SLUCHOVĚ POSTIŽENÍ A FILM.....	21
2.3 SLUCHOVĚ POSTIŽENÍ A ROZHLAS	23
2.4 SLUCHOVĚ POSTIŽENÍ A TELEVIZE.....	23
2.5 SLUCHOVĚ POSTIŽENÍ A INTERNET	24
3. PRELINGVÁLNĚ NESLYŠÍCÍ A PSANÉ TEXTY.....	26
4. SPOR O VZDĚLÁVACÍ METODU.....	29
4.1 MANUÁLNÍ METODA	29
4.2 ORÁLNÍ METODA.....	30
4.3 TOTÁLNÍ KOMUNIKACE.....	31
4.4 BILINGVÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	32
5. POČET POTENCIÁLNÍCH SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH ČTENÁŘŮ	34
6. ČESKY PSANÉ ČASOPISY PRO SLUCH. POSTIŽENÉ DO ROKU 1950 .	38
6.1 ČESKÉ NOVINY PRO HLUCHONĚMÉ / NOVINY PRO HLUCHONĚMÉ (1918–30)....	39
6.1.1 Chronologický přehled.....	39
6.1.2 Grafický vývoj záhlaví.....	43
6.1.3 Profil časopisu	44
6.1.4 Rubriky.....	50
6.2 OBZOR HLUCHONĚMÝCH (1918–51).....	55
6.2.1 Chronologický přehled.....	55

6.2.2	<i>Grafický vývoj záhlaví</i>	62
6.2.3	<i>Profil časopisu</i>	63
6.2.4	<i>Rubriky</i>	68
6.3	SVÉPOMOC HLUCHONĚMÝCH / SVÉPOMOC NESLYŠÍCÍCH (1926–33)	76
6.3.1	<i>Chronologický přehled</i>	76
6.3.2	<i>Grafický vývoj záhlaví</i>	83
6.3.3	<i>Profil časopisu</i>	83
6.3.4	<i>Rubriky</i>	89
6.4	EFETA (1926–49).....	96
6.4.1	<i>Chronologický přehled</i>	96
6.4.2	<i>Grafický vývoj záhlaví</i>	102
6.4.3	<i>Profil časopisu</i>	104
6.4.4	<i>Rubriky</i>	111
6.5	PŘÍTEL (1929–30?)	115
6.5.1	<i>Chronologický přehled</i>	115
6.5.2	<i>Grafická podoba záhlaví</i>	119
6.5.3	<i>Profil časopisu</i>	119
6.5.4	<i>Rubriky</i>	123
6.6	ZÁJMY HLUCHÝCH (1930–40).....	129
6.6.1	<i>Chronologický přehled</i>	129
6.6.2	<i>Grafický vývoj záhlaví</i>	137
6.6.3	<i>Profil časopisu</i>	139
6.6.4	<i>Rubriky</i>	145
6.7	ČESKOSLOVENSKÝ NESLYŠÍCÍ (1937–39)	150
6.7.1	<i>Chronologický přehled</i>	150
6.7.2	<i>Grafický vývoj záhlaví</i>	153
6.7.3	<i>Profil časopisu</i>	154
6.7.4	<i>Rubriky</i>	158
6.8	ABC NESLYŠÍCÍCH (1946–49)	160
6.8.1	<i>Chronologický přehled</i>	160
6.8.2	<i>Grafická podoba záhlaví</i>	165
6.8.3	<i>Profil časopisu</i>	166
6.8.4	<i>Rubriky</i>	173

6.9	ZPRAVODAJ PRO ČLENY A PŘÁTELE SPOLKU NESLYŠÍCÍCH VE ZLÍNĚ / ZÁJMY NESLYŠÍCÍCH (1948–50)	178
6.9.1	<i>Chronologický přehled</i>	178
6.9.2	<i>Grafický vývoj záhlaví</i>	182
6.9.3	<i>Profil časopisu</i>	183
6.9.4	<i>Rubriky</i>	187
6.10	ČASOPISY VYDÁVANÉ V ÚSTAVECH PRO NESLYŠÍCÍ DĚTI.....	191
6.10.1	<i>Náš svět (1923–??)</i>	192
6.10.2	<i>Náš ústav</i>	193
6.10.3	<i>Ústavní táčky</i>	194
6.10.4	<i>Plzeňský hluchoněmý (1923–??)</i>	195
6.10.4.1	<i>Chronologický přehled</i>	195
6.10.4.2	<i>Grafická podoba záhlaví</i>	196
6.10.4.3	<i>Profil časopisu</i>	197
6.10.4.4	<i>Rubriky</i>	200
6.10.5	<i>Květy-děti (1929–??)</i>	202
	ZÁVĚR	204
	RESUMÉ	208
	SUMMARY	209
	SEZNAM TABULEK	210
	SEZNAM OBRÁZKŮ	211
	POUŽITÉ ZDROJE	213
	SEZNAM PŘÍLOH	217
	PŘÍLOHY	219

Úvod

Cílem této práce je popsat specifický segment mediální krajiny – česky psané časopisy pro sluchově postižené – od jeho vzniku v roce 1918 do roku 1950. Chceme postihnout faktory, které měly vliv na jeho podobu, vývoj a dynamiku; přiblížit cíle, názory, formální a tematicko-obsahové charakteristiky jednotlivých titulů; představit motivace, osoby a organizace stojící za jejich vydáváním.

Abychom si ujasnili terminologii, připomeneme si nejprve definice jednotlivých typů sluchového postižení. Velmi stručně shrneme vztah sluchově postižených k různým typům médií, daný možnostmi a omezeními při konzumaci mediálních obsahů těmito recipienty, a upozorníme na problematiku snížených čtenářských dovedností prelingválně neslyšících osob. Abychom lépe porozuměli jednomu z hlavních napětí, které na stránkách časopisů pro sluchově postižené panovalo, nastíníme si základní spor v metodologii vzdělávání sluchově postižených. Z dat ze sčítání lidu z roku 1930 odvodíme čistě teoretický počet potenciálních sluchově postižených čtenářů těchto periodik.

Poté už se zaměříme na konkrétní časopisy, v pořadí, v jakém zahájily svoji činnost. Každý titul rozebereme podle stejné šablony, skládající se ze čtyř částí.

První část nazvaná *Chronologický přehled* se bude soustředit především na to, co bychom mohli nazvat formálními atributy daných časopisů, tedy na konkrétní proměnné, které nabývají v určitém čase zcela evidentních hodnot, jež lze zpravidla vyčíst z tiráží a záhlaví listů. Budeme sledovat jejich změny v čase a vysvětlovat okolnosti, jež k těmto změnám vedly. Těmito atributy jsou položky jako: název časopisu, podtitul, vydavatel, odpovědný redaktor, adresa redakce, místo tisku, periodicita, formát, počet stran, cena aj. Aby byl *Chronologický přehled* skutečně přehledný, bude vždy zakončen tabulkou, v níž budou tyto vlastnosti listů a jejich proměny v čase názorně zachyceny. V této části současně objasníme pozadí vzniku, zániku, případně dočasného zastavení fungování i dalších podstatných změn v historii každého z listů.

Druhá část nazvaná *Grafický vývoj záhlaví* bude také chronologickým přehledem, tentokrát obrázkovým. Představíme grafické řešení hlavičky každého listu

i každou jeho následnou proměnu. Každý obrázek označíme časovým údajem, počínaje kterým list dané záhlaví nesl.

Třetí část – *Profil časopisu* – se bude snažit shrnout nejpodstatnější fakta týkající se především náplně a účelu periodika. Popíše tematicko-obsahové charakteristiky listu, jeho cíle, názorové smýšlení, ale i jazykovou formu, důležité přispěvatele a další skutečnosti příznačné pro daný časopis.

Ještě hlouběji do obsahu a struktury každého periodika umožní nahlédnout závěrečná část pojednávající o jeho pravidelných rubrikách.

Práce bude klást velký důraz na citování zkoumaných časopisů. Citací bude mnoho a některé budou velmi rozsáhlé. Domníváme se, že jde o nejlepší a nejautentičtější způsob, jak o psaném periodiku získat představu. Aby se práce kvůli rozměrným citacím graficky nerozpásla, rozhodli jsme se úseky citované z časopisů zřetelně odlišit menším fontem a jednoduchým řádkováním. Časté užití citací klade na čtenáře nárok pracovat důkladněji s poznámkami pod čarou. Pro plné pochopení okolností a kontextu mnohých citovaných textů je třeba znát jejich autora, list, v němž byly otištěny, a datum, kdy se tak stalo. Tyto údaje se lze vždy dozvědět v odpovídající poznámce pod čarou.

Pro ještě větší názornost bude kopie jednoho čísla od každého titulu součástí příloh. Každé číslo bude vybráno tak, aby bylo svým obsahem a formou typickým reprezentantem nejdelší nebo nejsignifikantnější éry daného listu. Časopisy přesahující svou velikostí formát A4 budou zmenšeny. Kvalita kopií je limitována technologickými možnostmi pořizování kopií v jednotlivých archivech.

Analytickými metodami, jimiž byly získány podklady pro tuto práci, byly historická a kvalitativní obsahová analýza.

Změny v diplomové práci oproti schváleným tezím:

Konec zkoumaného období byl z roku 1948 přesunut na rok 1950, když rešerše ukázaly, že právě ten byl zlomovým rokem, který ukončil období nezávislých periodik pro sluchově postižené.

Název práce byl upřesněn přidáním slov „česky psané“. Do anglického názvu byl navíc doplněn chybějící určitý člen „the“.

Byla vypuštěna samostatná kapitola, jež se měla věnovat spolkům vydávajícím časopisy pro sluchově postižené. Důvodem bylo, že téma spolků již podrobně zpracoval Jaroslav Hrubý.¹ Jsou mezi nimi i ty, jež vydávaly svá periodika. Podstatné údaje o vydavatelích jsou v této diplomové práci zahrnuty v kapitolách pojednávajících o časopisech samých.

Byly přidány kapitoly *Spor o vzdělávací metodu* a *Počet potenciálních sluchově postižených čtenářů*.

Seznam zkoumaných časopisů byl na základě bádání upřesněn. Byly vyňaty tituly *Revue pro vzdělávání a výchovu hluchoněmých* a *Hluchoněmý*, když bylo zjištěno, že sice pojednávaly o sluchovém postižení, ale osobám s vadou sluchu určeny nebyly. Kvůli prodloužení sledovaného období byl přidán *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně / Zájmy neslyšících*. Struktura založená na historických obdobích se ukázala být neúčelnou. Rozhodli jsme se strukturovat práci podle jednotlivých časopisů.

¹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 206–289. ISBN 80-7216-096-6.

1. Kategorie sluchově postižených

Přibližme si nejprve ty, jimž jsou časopisy pro sluchově postižené určeny. Nebo alespoň proklamují, že jsou jim určeny. A sice samotné sluchově postižené. Zjistíme, že se jedná o značně heterogenní skupinu.

Každý typ zdravotního postižení nabývá různých stupňů závažnosti. V případě sluchového postižení lze velmi zjednodušeně říci, že je tím závažnější, čím větší je velikost ztráty sluchu a čím dříve k ní v životě člověka došlo. Tyto faktory ovlivňují nejen míru sluchového postižení, ale ve výsledku jeho samotnou povahu.

„Sluchově postižení“ je zastřešující termín pro jedince potýkající se s vadami sluchu. O jak různorodou oblast postižení ve skutečnosti jde, je patrné z přehledu základních skupin osob, jež sem spadají. Jaroslav Hrubý dělí sluchově postižené na:

- **nedoslýchavé**
- **osoby s vadou sluchu získanou až po rozvoji mluvené řeči (ohluchlé)**
- **osoby s prelingvální úplnou hluchotou**
- **neslyšící nebo správněji Neslyšící**
- **osoby s kombinovanou sluchovou a zrakovou vadou**
- **šelestáře**
- **rodiče sluchově postižených dětí²**

1.1 Nedoslýchaví

„Nedoslýchavost znamená každé zhoršení sluchu oproti běžné populaci, nikoli však jeho úplné vymizení.“³

Nedoslýchavost může být různé úrovně, od lehké až po velmi těžkou vadu sluchu. Vždy ji však lze do určité míry kompenzovat elektronickými sluchadly.⁴

² HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 40–51. ISBN 80-7216-096-6.

³ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 43. ISBN 80-7216-096-6.

⁴ Sluchadla jsou dnes na velmi vysoké úrovni. V období, které je předmětem této práce, tj. v 1. polovině 20. století, byla samozřejmě primitivnější i hůře dostupná. Těžká nedoslýchavost se tak tehdy de facto rovnala hluchotě.

Naprostou většinu nedoslýchavých představují staří lidé, protože zhoršení sluchu je jedním z přirozených symptomů stárnutí.

V momentě, kdy velikost ztráty sluchu překročí mez zhruba 100 až 120 dB v lepším uchu, pozorujeme náhlý strmý pokles srozumitelnosti mluvy. Nedoslýchavost se stává hluchotou.

1.2 Ohluchlí

Ohluchlý je ten, koho hluchota postihla až poté, co se mu alespoň částečně podařilo osvojit si mluvenou řeč.⁵ Ohluchlí jsou s pomocí odborníka zpravidla schopni srozumitelné a poměrně přirozeně znějící mluvy.

K negativům získané hluchoty patří psychické strádání. Ohluchlí vědí, jaké je slyšet, a zvuk jim schází. Pro někoho, kdo ohluchl v pozdějším věku, může být také velmi obtížné se na své postižení adaptovat.

Ohluchlým mohou dnes velmi pomoci kochleární implantáty.

1.3 Prelingválně neslyšící

„Jako **prelingválně neslyšící** označujeme **osoby, které se narodily plně neslyšící nebo ztratily sluch před rozvojem řeči**, a to tak, že absolutně, nebo mají jen nevyužitelné zbytky sluchových vjemů.“⁶

Prelingválně neslyšící dítě je nejlépe neodkladně zařadit do rehabilitačního programu založeného na využití znakového jazyka. Jedině tak mu bude v jeho nejcitlivějším období umožněna plnohodnotná komunikace a dán prostor pro náhodné učení.⁷

Naučí-li se prelingválně neslyšící za vynaložení velkého úsilí kdy mluvit, zní jejich uměle vytvořená mluva velmi nepřirozeně a laická veřejnost ji často mylně

⁵ Za kritické období tvorby řeči se dnes považuje věk zhruba do dvou až do pěti let.

⁶ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. *Svět neslyšících*. 2. část. [online]. 17. 4. 2004 [cit. 2009-02-09]. Dostupné z WWW: <<http://ruce.cz/clanky/1/2>>.

⁷ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 45. ISBN 80-7216-096-6.

pokládá za mluvu mentálně postižených.⁸ Tyto osoby mají zpravidla velké obtíže se čtením. Jejich čtenářské schopnosti bývají na úrovni funkční ngramotnosti.⁹

V období, jež sleduje tato práce, tj. v 1. polovině 20. století, byla tato skupina sluchově postižených nejčastěji označovaná termínem „hluchoněmí“.

1.4 Neslyšící podle kulturní definice

Nikoli podle audiologické, ale podle kulturní definice se vymezuje skupina Neslyšících psaná s velkým N.

Neslyšícími s velkým N jsou lidé, kteří se cítí být příslušníky jazykové a kulturní menšiny. Ta se vůči většinové společnosti vymezuje zejména používáním znakového jazyka a specifickou kulturou (od vlastní historie přes hodnotová měřítka po společenské zvyklosti).¹⁰

Mohou sem patřit i ohluchlí, nedoslýchaví, ale i někteří slyšící (např. některé slyšící děti Neslyšících rodičů, rodiče Neslyšících dětí či třeba slyšící němí). Platí však i naopak: zdaleka ne všichni neslyšící jsou zároveň Neslyšícími.¹¹

1.5 Osoby s kombinovanou sluchovou a zrakovou vadou

Problémy se zrakem se nevyhýbají ani sluchově postiženým. Stejně jako v případech jiných kombinovaných postižení pak nejsou tyto vady pouhým součtem jednotlivých složek, jako spíše umocňují jedna druhou.¹²

Je-li ztráta zraku a sluchu úplná, nazýváme takto postiženou osobu slepohluchou.

I pro slepohluché vycházejí časopisy. U nás jsou to *Doteky*.¹³ Jsou k dostání

⁸ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 45. ISBN 80-7216-096-6.

⁹ Více viz 3. *Prelingválně neslyšící a psané texty*.

¹⁰ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. *Svět neslyšících*. 2. část. [online]. 17. 4. 2004 [cit. 2009-02-10]. Dostupné z WWW: <<http://ruce.cz/clanky/1/2>>.

¹¹ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. *Svět neslyšících*. 2. část. [online]. 17. 4. 2004 [cit. 2009-02-10]. Dostupné z WWW: <<http://ruce.cz/clanky/1/2>>.

¹² HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 41. ISBN 80-7216-096-6.

¹³ Vydává LORM – Společnost pro slepohluché.

v Braillově písmu a pro osoby disponující alespoň zbytky sluchu a/nebo zraku také jako zvuková nahrávka na CD-ROMu či zvětšený černočerný tisk.

Slepohluchý člověk je svým postižením zásadním způsobem oddělen od světa a s výjimkou periodik, jež lze číst hmatem, i od všech druhů médií.

1.6 Šelestáři

Zcela specifickou sluchovou vadou jsou ušní hluky neboli šelesty, medicínským označením tinnitus. Takto postižení **vnímají zvuky, které ve skutečnosti neexistují**. Jedním nebo oběma ušima slyší pískání, chrčení, šumění apod.

Šelesty „mohou, ale nemusejí, být doprovázeny současným zhoršením sluchu, a mohou se vyskytovat dokonce i při úplné hluchotě.“¹⁴

Pro efektivní léčbu tinnitu je potřeba jednoznačně určit jeho příčinu, což se však u většiny nemocných nepodaří. V krajních případech končívají šelesty i sebevraždou.

1.7 Rodiče sluchově postižených dětí

Empaticky¹⁵ řadí Jaroslav Hrubý mezi sluchově postižené také rodiče sluchově postižených dětí, s argumentem, že vada sluchu dítěte si vynutí změnu života celé rodiny, v optimálním případě i způsobu rodinné komunikace.¹⁶

My mu dáváme za pravdu a s vědomím, že právě starostliví rodiče dětí s vadami sluchu jsou často pilnějším čtenářem časopisů pro sluchově postižené než postižení sami, je ve výčtu ponecháváme.

¹⁴ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 41. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁵ Ale i z vlastní zkušenosti, neboť má prelingválně neslyšící dceru.

¹⁶ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 41. ISBN 80-7216-096-6.

2. Sluchově postižení a média

Abychom si lépe uvědomili, jaký význam časopisy určené sluchově postiženým pro tyto čtenáře mají, přibližme si nejprve, s jakými možnostmi a omezeními se sluchově postižení potýkají při užívání médií obecně. V této kapitole se pokusíme nahlédnout na sluchové postižení jako na handicap při konzumaci mediálních sdělení. Projdeme si zhruba jeden typ média po druhém, střídajíc podle potřeby diachronní a synchronní pohled.

2.1 Sluchově postižení a tisk

Pro konzumaci psaných tištěných periodik je pochopitelně klíčové, zda dovedete číst. Právě problémy s porozuměním při čtení jsou charakteristické pro jednu skupinu sluchově postižených¹⁷, a sice pro prelingválně neslyšící. Mluvený a psaný jazyk je pro ně cizím a těžko uchopitelným.¹⁸

Ostatním (postlingválně) sluchově postiženým byl tento jazyk mateřštinou, stačili si ho v různé míře osvojit, a čtení jim tak potíže nečiní. Při porozumění textům jsou limitováni pouze vlastními vědomostmi, které mohou dále rozšiřovat i samotnou četbou. Můžou číst knihy i běžný tisk.

Prelingválně neslyšící oproti tomu s psaným jazykem zápasí, a ocení proto tisk specializovaný, který na toto bere zřetel a přizpůsobuje tomu svou formu.¹⁹

2.2 Sluchově postižení a film

Z technologického hlediska byl film prvním záznamovým médiem schopným fixovat komunikaci znakovým jazykem. Žádný praktický přínos však v tomto směru nepřinesl.

Z hlediska diváckého pak film znamenal pro sluchově postižené jistou satisfakci, byť jen dočasnou. Jelikož byl zprvu němý, byl nucen vyjadřovat se čistě obrazovými

¹⁷ Vedle osob, jež kromě sluchových vad trpí i vadami zrakovými, které znesnadňují nebo zcela znemožňují vizuální recepci textu. Recipienti s kombinovanými vadami však nejsou předmětem této kapitoly ani práce jako celku. Ta se soustředí na postižení sluchové.

¹⁸ Více viz 3. *Prelingválně neslyšící a psané texty*.

¹⁹ Více viz 3. *Prelingválně neslyšící a psané texty*.

prostředky, vyprávěl příběh bez dialogů, hudby²⁰ a zvuků. Slyšící i hluchí si byli ve filmovém zážitku rovni.

„Němý film, který vznikl koncem předešlého století (asi 1896) byl nejoblíbenější zábavou hluchých. Biograf byl jediné místo, kde byli hluchí úplně rovni slyšícím, neb ani slyšící nemohli mít více z filmového představení než hluchí. Oni slyšící nemohli více vnímat než pohybuující se obrazy a čísti pod nimi titulky. Na toto blaho nemohou hluchí zapomenouti.“²¹

Rovnost pominula na konci 20. let 20. století s prvními zvukovými filmy. „Obsah a celkový výraz filmu se stal závislý na zvuku a mluvených dialozích, které sluchově postižení nemohli vnímat.“²² Vlastníci kin nabádali diváky s vadami sluchu, ať si předem koupí program k filmu, nechají si vyprávět příběh někým, kdo už snímek viděl, nebo si v případě filmových adaptací nejprve přečtou literární předlohu. Některé biografy nabízely sluchově postiženým návštěvníkům zesilovače zvuku zabudované do sedadel.²³ Ti ovšem raději žádali otitulkování filmů. To se dělo pouze u filmů cizojazyčných.

Záhy však nastoupil dabing a za totality se z ideologických důvodů dabovalo téměř všechno. Komunisté neměli zájem, aby občané znali cizí jazyky.²⁴

Po sametové revoluci začaly být v kinech znovu běžné zahraniční filmy s titulky, na tuzemský snímek si však sluchově postižení zpravidla ani dnes zajít nemohou.²⁵

Zato domácí sledování filmů se jim otevřelo dokořán, a to na konci 20. století s příchodem DVD. Možnost zobrazení titulků pro sluchově postižené se stala velmi rychle standardem digitálních nosičů.²⁶ Oproti klasickým překladovým titulům obsahují ty pro sluchově postižené také informace o zvukové atmosféře nebo o tom, která postava hovoří, není-li to právě patrné z obrazu. Vybavení těchto médií

²⁰ Hudební kulisa vznikala zpravidla přímo v sále hrou na klavír.

²¹ Hluší a biograf. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Květen 1938, roč. 1, č. 7, s. 1.

²² MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-02-10], s. 73. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

²³ Zvukové filmy a nedoslýchaví. *Obzor hluchoněmých : Časopis československých hluchoněmých*. 1. 12. 1931, roč. 13 (14), č. 10, s. 3.

²⁴ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. díl. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998, s. 188. ISBN 80-7216-075-3.

²⁵ Prvním českým filmem, jehož jedna kopie šla do kin opatřena titulky pro sluchově postižené diváky, byl v roce 2003 snímek *Pupendo*. O zpřístupnění kinoprojekcí českých snímků sluchově postiženým divákům u nás usiluje např. občanské sdružení Camino se svým Pohyblivým klubem neslyšícího diváka. V běžné distribuci se to však prakticky neděje, neboť vybavení filmové kopie titulky pro neslyšící je nákladné, a přitom nerentabilní.

²⁶ Od roku 2007 musí česká audiovizuální díla na rozmnoženinách s možností nastavení titulků obsahovat české titulky pro sluchově postižené ze zákona.

synchronizovaným videozáznamem tlumočnicka do znakového jazyka pro sluchově postižené nečtenáře je však zatím stále vzácné.

2.3 Sluchově postižení a rozhlas

Recepce rozhlasu byla pro osoby s vadami sluchu vždy nemožná, nebo přinejlepším obtížná. Rozhlas je tak pro sluchově postižené médiem mizivého významu.

2.4 Sluchově postižení a televize

Vynález televize vzbudil svého času mezi sluchově postiženými vlnu nadějí. Slibovali si od něj mimo jiné i možnost komunikovat na dálku obrazem.

„Vynález televise bude mít pro neslyšící rozhodující význam. Mohutné rozšíření telefonu nepřineslo jim skoro žádného užitku, rovněž rozhlas je pro ně prakticky bezvýznamný. Ještě tak zvukové biografy jsou pro ně srozumitelné, jsou-li filmy opatřeny titulky. Z těchto tří vymožeností techniky byli neslyšící jakoby vyřazeni. Jestliže televise jednou dozná takového rozšíření a využití, jako dnešní telefon, pak bude možno, aby i neslyšící dohovořil se se vzdálenou osobou. Hluchý – mluvící povídá své sdělení do přístroje, slyšící na druhém konci buď odpovídá tak, že napíše odpověď na list a ten bude promítnut na přijímači hluchého, nebo bude přímo mluvit a hluchý bude odezírat. Spojí-li se dva hluchoněmí, pak se obvyklou posunkovou mluvou domluví.“²⁷

Praktické využití televizního přenosu pro komunikaci osob s vadami sluchu se v širokém měřítku nikdy nerealizovalo.²⁸ Tyto vize proměnila ve skutečnost teprve komunikace internetová.²⁹

Přesto hraje televize v životě sluchově postižených významnou roli, neboť je mohutným zdrojem vizuálních informací.³⁰

K dostání jsou různé zesilovače a sluchátka, jejichž připojení k televizoru usnadňuje nedoslýchavým recepci televizního zvuku. Osoby s větší sluchovou ztrátou vyžadují titulky. Otevřené překladové titulky byly podobně jako z biografů i z českého televizního vysílání vytlačeny dabingem. Na ten si lidé zvykli natolik, že se ho dodnes televizní stanice drží. Obávají se poklesu sledovanosti, budou-li diváka nutit číst.³¹

²⁷ Televisie. (Vidění na dálku.) *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Leden 1938, roč. 1, č. 3, s. 2.

²⁸ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-02-11], s. 74. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

²⁹ Viz 2.5 *Sluchově postižení a internet*.

³⁰ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. díl. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998, s. 178. ISBN 80-7216-075-3.

³¹ Pro srovnání: např. ve finských televizích se dabují pouze filmy pro děti. Ostatní cizojazyčné filmy se ponechávají v původním znění, opatřené jen skrytými titulky.

Naprostu zásadní je tak pro většinu sluchově postižených existence televizních skrytých titulků. Ty se u nás vysílají prostřednictvím teletextu, lze je nalézt na straně 888.

Vysílání skrytých titulků pro sluchově postižené zahájila na popud Federace rodičů a přátel sluchově postižených Česká televize v červenci 1992. Od roku 1997 má veřejnoprávní televize ze zákona povinnost opatřovat titulky pro sluchově postižené nebo simultánním tlumočením do znakové řeči³² alespoň 25 % pořadů, od roku 2001 už to musí být 70 %. Téhož roku je stanovena tato povinnost i pro celoplošné vysílatele s licenci, a to ve výši přinejmenším 15 % pořadů.

Aktuální přechod na digitální vysílání slibuje nejen zkvalitnění dosud poskytované služby, ale i zavedení služeb nových, analogově nerealizovatelných. Pro diváky s poruchami slyšení, jimž srozumitelnost často ztěžuje krytí dialogů s hudbou, ruchy či jinými zvukovými efekty, bude moci být paralelně vysílán upravený mix pořadu, ve kterém budou tyto stopy potlačeny a dialogy naopak zvýrazněny.³³ Skryté titulky na teletextové bázi budou postupně nahrazeny DVB podtitulky. Ty je možné vysílat paralelně ve více verzích. Nabízí se tak (vedle různých cizojazyčných variant) možnost odstupňovat jejich jazykovou náročnost, a vyjít tak vstříc sluchově postiženým, jejichž čtenářské dovednosti jsou na nižší úrovni. Digitalizace by snad také mohla v budoucnu přinést technologicky vyšší formy použití znakové řeči³⁴, kupříkladu by si obraz s tlumočníkem mohli aktivovat pouze ti, jimž je určen.

2.5 Sluchově postižení a internet

S internetem přišlo konečně prostředí, v němž jsou rozdíly mezi osobami se zdravým sluchem a gramotnými osobami s vadami sluchu setřeny na minimum. „I když

³² Simultánní tlumočení do znakové řeči je téměř polovinou slyšících diváků (ale i mnoha sluchově postiženými, kteří preferují skryté titulky) hodnoceno jako rušivý element. Zřejmě proto ho veřejnoprávní televize volí méně často a na stanicích komerčních se s ním nesetkáme prakticky vůbec. Na České televizi je v současnosti do znakového jazyka tlumočen pořad *Sama doma*, vysílaný každý všední den po poledni, a jednou měsíčně pohádka pro děti. Vedle toho se ve znakovém jazyce komunikuje v Televizním klubu neslyšících a každý večer ve Zprávách v českém znakovém jazyce. V těchto případech však nejde o tlumočení, pořady jsou vedeny přímo Neslyšícími moderátory.

³³ BERÁNEK, Ondřej. *Audiovizuální média ve vztahu k osobám se sluchovým postižením*. Praha : Akademie múzických umění. Filmová a televizní fakulta. Katedra filmové a televizní produkce, 2007, s. 27. Vedoucí diplomové práce MgA. Pavel Borovan.

³⁴ BERÁNEK, Ondřej. *Audiovizuální média ve vztahu k osobám se sluchovým postižením*. Praha : Akademie múzických umění. Filmová a televizní fakulta. Katedra filmové a televizní produkce, 2007, s. 28. Vedoucí diplomové práce MgA. Pavel Borovan.

lze internetem přenášet i hlas či hudbu, je to především grafické a textové médium. K jeho dokonalému a plnohodnotnému ovládnutí nemusíme ani slyšet, ani mluvit.“³⁵

Postlingválně sluchově postižený může komunikovat písmem s kýmkoli, kdo je také připojen, a to i v reálném čase. Prelingválně neslyšící, dělá-li mu psaný jazyk přílišné obtíže, může vnímat alespoň obrazová sdělení, přičemž i on má možnost komunikovat na dálku – pomocí znakového jazyka a webkamery.

³⁵ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. díl. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998, s. 244. ISBN 80-7216-075-3.

3. Prelingválně neslyšící a psané texty

Sdělíte-li nepoučenému laikovi, že píšete práci o časopisech pro sluchově postižené, reakce bývá zpravidla táž: „Sluchově? Proč sluchově? Nemůžou si snad sluchově postižení přečíst jakýkoli časopis?“

Většina z nich skutečně může. Většinu sluchově postižených postihla ztráta sluchu v době, kdy si již osvojili mluvenou řeč a její zákonitosti. Tito vládou psaným jazykem, mohou ho konzumovat i produkovat, mohou číst běžný tisk, stejné texty jako slyšící většina.

Ohluchne-li ovšem dítě dříve nebo se bez sluchu už narodí, jsou jeho komunikační možnosti omezeny ještě výrazněji. Je prelingválně neslyšící. Mluvená řeč mu nemůže být mateřštinou a je třeba ji v zájmu duševního rozvoje urychleně nahradit jazykem znakovým.³⁶ Znakové jazyky však postrádají psanou podobu a mají svou vlastní gramatiku, která se od gramatiky mluvených jazyků (a tudíž i jejich psaných forem) velmi liší. Odlišnou gramatiku českého znakového jazyka a češtiny ilustruje Jaroslav Hrubý na příkladu věty „*Včera jsem byl v kině a za nic to nestálo.*“ Tu neslyšící ukáže sekvencí znaků „*včera*“ + „*kino*“ + „*hotovo*“ + „*grimasa vystihující kvalitu filmu*“.³⁷

Kvůli této odlišnosti tak neslyšící „neovládají způsoby vázání jednotlivých textových jednotek do souvislého textu, nejsou schopni operovat s gramatickými jazykovými prostředky, a proto také nejsou schopni přiřadit těmto jednotkám ani celému textu jejich správný význam.“³⁸

K tomuto nejspíše klíčovému znalostnímu deficitu v oblasti gramatické (morfologické a syntaktické) stavby jazykových projevů je třeba připočítat také omezenou zásobu slov z mluveného/psaného jazyka, kterou neslyšící trpí³⁹, neschopnost

³⁶ Neslyšící v každé zemi mají svůj národní znakový jazyk.

³⁷ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 69. ISBN 80-7216-096-6.

³⁸ POLÁKOVÁ, Marie. *Čtení s porozuměním? : Čeští neslyšící a české texty*. Praha : Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav českého jazyka a teorie komunikace, 2000, s. 34. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Alena Macurová, CSc.

³⁹ Míra její (ne)dostatečnosti se může odvíjet od způsobu, jakým byl neslyšící vzděláván. V minulosti převažovala (dodnes velmi rozšířená) metoda orální, která klade důraz spíše na snahu naučit neslyšícího dobře vyslovovat a často rezignuje na to, aby žáka vedla k pochopení významu učených slov a vět. Pokud je neslyšící vzděláván v jazyce znakovém – a jeho pomocí jsou mu významy slov vysvětlovány – je

porozumět obraznému vyjadřování a mnoho dalších nedostatků nejen na úrovni jazykových znalostí, ale i faktických znalostí o světě. Výsledkem tohoto velmi komplexního handicapu je skutečnost, že průměrný sluchově postižený absolvent základní školy disponuje čtenářskými dovednostmi na úrovni slyšícího žáka 3. třídy⁴⁰ a v jejich další zdokonalování nelze příliš doufat.

Chce-li tedy časopis pro sluchově postižené oslovit i tuto, jakkoli nepočetnou (prelingválně neslyšících je u nás odhadem asi 3 700 osob, tj. 0,36 ‰ populace⁴¹) skupinu sluchově postižených, musí jejich čtenářským schopnostem alespoň v některých rubrikách přizpůsobit svou formu: podávat informace co nejsrozumitelnějším způsobem s nejjednodušší možnou syntaxí, volit co nejběžnější výrazy a vysvětlovat význam těch méně frekventovaných, nešetřit obrázky a dalšími prostředky pro ztraktivnění a usnadnění čtení.

U nás na neslyšící cílí, a proto se snaží tato pravidla ctít, časopis *Unie*, vydávaný od roku 1992 Českou unií neslyšících.

Ve vlastním písemném projevu se prelingválně neslyšící řídí způsobem vyjadřování, který používají ve znakovém jazyce⁴², využívajíce přitom naučených frází z psané češtiny. Podle měřítek spisovné češtiny je jejich psaný projev agramatický. Pro představu citujeme z osobní korespondence neslyšícího děvčete:

„Milá Renato!

Úvodem mého tě nejsrdečnější zdravím posílám ti pozdrav z byli Prahy. Jak se máš a co děláš? Docela jsem dobře. U nás je pěkně počasí. Jsi moc hodná. Já se napis byla dostala tebe dopis. Brzy fotbal ne až vypravuje Renata a Světlana stříh co? Velkou radost. Co děláš ti Švycarsku, ale kamarádka nebo rodiče co? Mě se tam moc líbilo. Světlana a Ďurovič stále Láska. Byla jsem a pojedu ne dovolenou rodiče se spokojený moc pěknou vzpomínku. Rok Itálie rodiče můžeme Světlana a kluk, velké radost. Já mám nové věci. Prosím Renata jsem sám čekat přijedu v Světlana autobus už 19¹⁵ HOD, v neděli metro Rokytka. Já nevím asi bude Renata, Řozumí! Až do září bude vypravovat a byli dovolenou praznin. Já

funkční slovní zásoba, již jedinec dosáhne, vyšší. Více o způsobech vzdělávání sluchově postižených viz 4. *Spor o vzdělávací metodu*.

⁴⁰ Podle studie CONRAD, R. The Reading Ability of Deaf School-Leavers. *British Journal of Educational Psychology*. 1977, roč. 47, s. 138–48. Studie byla pořízena v době, kdy ve výuce sluchově postižených převažovala orální metoda. Lze se domnívat, že dnes, kdy je při jejich vzdělávání využíván znakový jazyk, by mohl tentýž výzkum dopadnout o něco optimističtěji. Více o způsobech vzdělávání sluchově postižených viz 4. *Spor o vzdělávací metodu*.

⁴¹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 45. ISBN 80-7216-096-6.

⁴² MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-03-06], s. 70. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

moc tobě vzpomínku tebě ty opravdu líbilo od Renata a Světlana. Až do září podívat. Renata jsi moc hodná nejlepší ty opravdu. Co děláš ti Renata?
P.S. Napiš mi dopis nebo pohled!

Ahoj – CIAO
Světlana
pusku“⁴³

Problematika recepce a produkce psaných textů prelingválně neslyšícími daleko přesahuje rozsah této práce.⁴⁴ Účelem této kapitoly je pouze ilustrovat, že pokud má psané periodikum ambici být čtivem pro všechny sluchově postižené, musí formu alespoň některých svých rubrik přizpůsobit sníženým čtenářským dovednostem prelingválně neslyšících recipientů.

⁴³ MACUROVÁ, Alena. ...protože já bavím spolu vypravovat : Komunikace v dopisech českých neslyšících. *Slovo a slovesnost*. 1995, roč. 56, s. 23–24.

⁴⁴ Zájemcům o problematiku vycházející z odlišnosti znakového a psaného/mluveného jazyka můžeme doporučit následující odborné články a studentské práce: MACUROVÁ, Alena. Náš – jejich jazyk a naše vzájemná komunikace. *Naše řeč*. 1994, roč. 77, č. 1, s. 44–50. MACUROVÁ, Alena. Jazyk v komunikaci neslyšících : Předběžné poznámky. *Slovo a slovesnost*. 1994, roč. 55, s. 121–132. MACUROVÁ, Alena. ...protože já bavím spolu vypravovat : Komunikace v dopisech českých neslyšících. *Slovo a slovesnost*. 1995, roč. 56, s. 23–33. MACUROVÁ, Alena. Naše řeč? *Naše řeč*. 1998, roč. 81, č. 4, s. 179–188. MACUROVÁ, Alena. Jazyk a hluchota. *Slovo a slovesnost*. 2001, roč. 62, s. 92–103. POLÁKOVÁ, Marie. *Čtení s porozuměním? : Čeští neslyšící a české texty*. Praha : Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav českého jazyka a teorie komunikace, 2000. 201 s. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Alena Macurová, CSc. ŠEBKOVÁ, Helena. *Psaná čeština českých neslyšících v internetové komunikaci*. Praha : Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav českého jazyka a teorie komunikace, 2008. 136 s. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Alena Macurová, CSc.

4. Spor o vzdělávací metodu

Téma, které se táhne dějinami sluchově postižených jako červená nit, je spor o to, jakým způsobem mají být vzděláváni. Vysvětlení jeho podstaty nemůžeme pominout ani my, neboť napětí vzniklé z této pře mělo na podobu mediální krajiny časopisů pro sluchově postižené v námi sledovaném období nezanedbatelný vliv. A byly to právě zejména stránky těchto periodik, na nichž se nesmiřitelné názorové tábory snažily přesvědčit čtenáře o své pravdě.

„Učitelé neslyšících v různé míře uplatňovali při vyučování prstovou abecedu⁴⁵, znakový jazyk a mluvenou řeč. V průběhu 19. století vykrytalizovaly dvě hlavní metody:“⁴⁶

manuální metoda (nazývaná také známková, mimická nebo podle místa vzniku francouzská)

a **orální metoda** (nazývaná též německá)

4.1 Manuální metoda

Za domov manuální metody bývá považována Francie, protože první, kdo si plně uvědomil **význam znakového jazyka pro vzdělávání neslyšících**, byl v 18. století zakladatel prvního francouzského ústavu pro neslyšící abbé **de l'Épée**.⁴⁷ Épée vykládal látku a objasňoval pojmy pomocí přirozených znaků, přejatých od svých žáků, ale vytvářel pro tyto potřeby uměle i znaky vlastní.⁴⁸

Zatímco dnes je znakový jazyk zpravidla považován za nezastupitelný prvek ve výuce zejména zcela neslyšících dětí⁴⁹, v minulosti ho většina slyšících učitelů

⁴⁵ Soubor dohodnutých a ustálených posunků pro jednotlivá písmena národní abecedy.

⁴⁶ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-03-09], s. 5. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

⁴⁷ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 56. ISBN 80-7216-096-6.

⁴⁸ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-03-09], s. 6. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

⁴⁹ Anglický psycholog Conrad a neurolog Ruben např. argumentují, že nezíská-li dítě v kritickém období vývoje nějakou skutečnou řeč (mluvenou nebo znakovou), navždy se naruší jeho schopnost chápat syntax.

neslyšících považovala za podřadnou náhražku, která se mluveným jazykům nemůže rovnat.⁵⁰ Většina kantorů vyznávala orální metodu.

4.2 Orální metoda

Otcem orální metody je německý učitel a zakladatel ústavu pro neslyšící v Lipsku Samuel Heinicke. „Upřednostňoval výuku v hlasité řeči, ale nepopíral zcela účast znaků ve vyučování neslyšících. Myšlení ve znacích považoval za nejasné a komplikované.“⁵¹

Orální metoda postupně zradikalizovala a nepřipouštěla ve výuce jakékoli posunky. Ty totiž odvádějí od jediného cíle, jemuž je vše podřízeno: naučit žáka mluvit. Toho jsou ovšem uspokojivě schopny pouze některé děti s vadou sluchu (ohluchlé a nedoslýchavé). Prelingválně neslyšící ryze orální metodu zvládat nemohou.⁵² Oralisté však tuto skutečnost nepřipisují odlišným potřebám jejich postižení, ale svádějí ji na nedostatek jejich inteligence a talentu.

Na Milánském kongresu učitelů neslyšících v roce 1880 byla orální metoda oficiálně prohlášena za základ vyučování neslyšících. V prvním bodu závěrečného usnesení Milánského kongresu se psalo:

„Kongres uvážil, že má-li být hluchoněmý vrácen společnosti, musí se nesporně uznati artikulace jako důležitější činitel než posunek. Proto je zapotřebí, aby při vzdělávání hluchoněmých byla dávana přednost metodě orální.“⁵³

A od té chvíle se tak v Evropě až do 60. let 20. století skutečně dělo. To platilo i o Moravě. V Čechách bylo používání orální metody nařízeno až ve 20. letech 20. století, přičiněním zejména dvou vlivných osob na poli vzdělávání sluchově

⁵⁰ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 56. ISBN 80-7216-096-6.

⁵¹ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-03-09], s. 6. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

⁵² HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 58. ISBN 80-7216-096-6.

⁵³ ČERNÝ, Vojtěch. *Historický vývoj vzdělání a výchovy hluchoněmých*. České Budějovice : Svaz spolku učitelů hluchoněmých v ČSR, 1934, s. 73.

postižených – bývalého ředitele ústavu v Ivančicích Josefa Koláře a ušního lékaře prof. Karla Výmoly.⁵⁴

Orální metoda se často uchylovala k pouhému „papouškování“, mechanické reprodukci textu bez ohledu na porozumění. Pro radikální oralisty bylo podstatné jediné: že jejich svěřenec mluví. Pro samotného sluchově postiženého, který ve skutečnosti pro svůj zdravý psychický rozvoj potřeboval co nejdříve získat nějakou jazykovou kompetenci, byl takový přístup pouze plýtváním času a energie. Monopol striktně orální metody měl v námi sledovaném období neblahý vliv na gramotnost sluchově postižených i na jejich duševno celkově; zdrcující byl její dopad zejména u prelingválně neslyšících, pro které je tento způsob výuky zcela nevhodný.

Přestože dnes již orální metoda vzdělávání sluchově postižených nedominovala, je vedle ostatních metod stále hojně praktikována.

4.3 Totální komunikace

Zprvu spíše filozofie než metoda, jejímž cílem bylo vrátit do škol pro neslyšící znakování, byla v 70. letech 20. století tzv. totální komunikace. Za jejího zakladatele je pokládán dr. **Roy Holcomb**, který ji zavedl na škole v Santa Anna v Kalifornii. Celosvětové rozšíření totální komunikace se připisuje dr. Davidu Dentonovi ze školy pro neslyšící v Marylandu.⁵⁵

Totální komunikace staví na myšlence, že „člověka dělá člověkem především schopnost myšlení, nikoli schopnost mluvy“ a že „neslyšící dítě má **právo naučit se používat všechny dostupné komunikační prostředky**, které mu umožní získat jazykovou kompetenci,“⁵⁶ přičemž je má používat všechny současně.

Totální komunikace tak otevřela cestu k pedagogickému využití všech umělých posunkových systémů, zejména znakovým národním jazykům. Vyloučila však

⁵⁴ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 57. ISBN 80-7216-096-6.

⁵⁵ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 62. ISBN 80-7216-096-6.

⁵⁶ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 62. ISBN 80-7216-096-6.

z výuky národní znakové jazyky.⁵⁷

4.4 Bilingvální vzdělávání

Zásadním impulsem ve výuce neslyšících byla myšlenka, že aby se dítě normálně rozvíjelo a naučilo se později číst a psát, je třeba dát mu plnohodnotný jazyk co nejdříve. Znakovaný národní jazyk, upřednostňovaný při metodě totální komunikace, však podle lingvistů charakteristiky jazyka nesplňuje. Oproti tomu národní znakový jazyk má všechny atributy, které dělají jazyk jazykem.⁵⁸

Bilingvální vzdělávání tak souhlasí se všemi výchozími argumenty totální komunikace, preferuje však místo znakovaného národního jazyka národní znakový jazyk.

„Většina vzdělávacích předmětů se vyučuje v ryzím znakovém jazyce. Při něm nelze současně mluvit. Mluvený národní jazyk se žáci učí v samostatných hodinách stejně, jako se slyšící žáci učí cizí jazyk. Žáci musí umět překládat z mluveného do znakového jazyka a naopak.“⁵⁹ Bilingvální vzdělávání předpokládá, že **se neslyšící budou vždy pohybovat ve dvou světech, ve světě neslyšících i slyšících, a v obou musejí být schopni se na co nejvyšší úrovni dorozumět.**⁶⁰

⁵⁷ Rozdíl mezi národním znakovým jazykem (českým znakovým jazykem) a znakovaným národním jazykem (znakovanou češtinou) je následující: Český znakový jazyk je plnohodnotný jazyk. Nemá s češtinou nic společného, má svou vlastní gramatiku a mimickou složku. Nedá se při něm současně vyslovovat česká věta. Můžeme si zopakovat Hrubého příklad věty „Včera jsem byl v kině a za moc to nestálo,“ kterou v českém znakovém jazyce vyjádříme sekvencí znaků „včera“ + „kino“ + „hotovo“ + „grimasa vystihující kvality filmu“. Oproti tomu znakovaná čeština je pomocný posunkový kód, při kterém se vyslovuje česká věta a její jednotlivá slova se současně ukazují prostřednictvím znaků vypůjčených ze slovníku českého znakového jazyka. Chceme-li tedy říci znakovanou češtinou větu „Já jsem byl včera v kině“, zřetelně tuto českou větu vyslovujeme a současně přitom ukazujeme posloupnost znaků: „Já“ + „bylo“ + „včera“ + „v“ + „kino“. Znakovaná čeština není samostatným jazykem, je zcela závislá na češtině a vymysleli ji slyšící (pro něž je snáze naučitelná než český znakový jazyk), aby se lépe domluvili s neslyšícími (jimž usnadňuje odezírání). Oproti českému znakovému jazyku je ovšem těžkopádnější a pro neslyšící, kteří neumějí odezírat a jsou závislí pouze na znacích, mnohdy nesrozumitelná. Více viz HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 67–73. ISBN 80-7216-096-6.

⁵⁸ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 63. ISBN 80-7216-096-6.

⁵⁹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 63. ISBN 80-7216-096-6.

⁶⁰ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 64. ISBN 80-7216-096-6.

Ač se objev bilingválního vzdělávání datuje až do 2. poloviny 20. století a umisťuje se do skandinávských zemí, ve skutečnosti touto metodou vyučoval ředitel Pražského ústavu pro hluchoněmé **Václav Frost**⁶¹ už ve 40. letech 19. století. Tzv. Frostova neboli Pražská či též Kombinovaná metoda není ničím jiným než bilingválním vzděláváním neslyšících.⁶²

⁶¹ „Václav Frost se narodil 14. února 1814 v Novosadle u Bělé pod Bezdězem. Vystudoval kněžský seminář v Litoměřicích. Byl původem Němec, ale naučil se tak dokonale česky, že mohl česky dokonce i kázat. Působil jako kaplan ve Mšeně. V blízké obci Libovice bylo několik neslyšících dětí a Frost se ujal jejich výchovy. Dosáhl takových výsledků, že se o něm dozvěděli i na Pražském ústavu pro hluchoněmé, kam byl v r. 1840 povolán. Po Mückeho smrti se stává ředitelem. Navštívil několik ústavů v Evropě a vytvořil vlastní metodu, která se stala známá jako Frostova metoda nebo Pražská škola. Řadu svých prací publikoval v češtině. Zemřel na tuberkulózu 21. června 1865.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 124. ISBN 80-7216-096-6.

⁶² HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 63. ISBN 80-7216-096-6.

5. Počet potenciálních sluchově postižených čtenářů

Než se budeme věnovat jednotlivým periodikům pro sluchově postižené, uděláme si ještě obrázek o tom, kolik osob na našem území v námi sledovaném období sluchovým postižením trpělo; jak početná tedy byla skupina, kvůli které tato periodika existovala.

Zatímco v současnosti se při sčítání lidu informace o případném zdravotním postižení neuvádí, a aktuální počet sluchově postižených u nás tak stojí pouze na odhadech, za první republiky se tato skutečnost při sčítání lidu evidovala. Nejpodrobnější údaje máme ze sčítání lidu v roce 1930 díky práci Josefa Zímy Hluchoněmí, hluší a němí v Československé republice.⁶³

„Nevíme sice přesně, jak byli tehdy definováni hluší a jak hluchoněmí. Můžeme však předpokládat, že hluší byli ti, které bychom dnes označili za ohluchlé. Hluchoněmí pak byli nejspíše ti, které bychom dnes označili za osoby s praktickou⁶⁴ a úplnou prelingvální hluchotou.“⁶⁵

Před uvedením konkrétních cifer je nutno upozornit, že slovo „potenciálních“ v nadpise této kapitoly by si zasloužilo barevné podtržení. Následující přehledy jsou přehledy počtů sluchově postižených. O skutečném počtu čtenářů časopisů pro sluchově postižené se z nich mnoho nedozvíme. Stejně jako např. ne každý rybář čte rybářské časopisy, ne každý sluchově postižený je, resp. byl čtenářem časopisů pro sluchově postižené. Ať už proto, že ho tyto časopisy nezajímaly, že k nim neměl přístup, že si je nemohl dovolit, že nebyl schopen porozumět jejich obsahu nebo třeba ani nevěděl o jejich existenci. Reálný počet konzumentů zkoumaných periodik nelze z těchto údajů vyčíst také proto, že značnou, ba převážnou část čtenářů tvořily osoby slyšící; odborná i laická veřejnost, která se sluchově postiženými pracovala nebo z různých jiných důvodů přicházela do styku: učitelé sluchově postižených, vychovatelé, příbuzní, přátelé; pracovníci ministerstev, sociálních a dobročinných spolků. Spekulovat o velikosti

⁶³ ZÍMA, Josef. *Hluchoněmí, hluší a němí v Československé republice*. Praha : Spolek pro péči o slabomyslné v republice Československé, 1937. 56 s.

⁶⁴ Praktická hluchota znamená ztrátu sluchu v lepším uchu větší než 70 dB a je dnes sluchadly poměrně dobře kompenzovatelná.

⁶⁵ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 52. ISBN 80-7216-096-6.

čtenářské obce tak můžeme pouze na základě nákladů jednotlivých časopisů. Ty se podle našich zjištění pohybovaly nejčastěji v jednotkách tisíc.⁶⁶

Nyní již slíbené počty sluchově postižených zjištěné při sčítání lidu v roce 1930:

Tabulka č. 1: Počty hluchých, němých a hluchoněmých při sčítání lidu v Československé republice v roce 1930

V Čechách 7 109 376 obyvatel; z toho:

Hluší	mužů	žen	Němí	mužů	žen	Hluchoněmí	mužů	žen
4 917	2 336	2 581	864	494	370	5 324	2 744	2 580
0,69 ‰	0,33 ‰	0,36 ‰	0,12 ‰	0,07 ‰	0,05 ‰	0,75 ‰	0,39 ‰	0,36 ‰

V zemi Moravskoslezské 3 565 010 obyvatel; z toho:

Hluší	mužů	žen	Němí	mužů	žen	Hluchoněmí	mužů	žen
2 807	1 445	1 362	551	335	216	3 374	1 725	1 649
0,79 ‰	0,41 ‰	0,38 ‰	0,15 ‰	0,09 ‰	0,06 ‰	0,95 ‰	0,48 ‰	0,46 ‰

Na Slovensku 3 329 793 obyvatel; z toho:

Hluší	mužů	žen	Němí	mužů	žen	Hluchoněmí	mužů	žen
4 133	2 087	2 046	773	461	312	5 911	3 007	2 904
1,24 ‰	0,63 ‰	0,61 ‰	0,23 ‰	0,14 ‰	0,09 ‰	1,78 ‰	0,90 ‰	0,87 ‰

V Podkarpatské Rusi 725 357 obyvatel; z toho:

Hluší	mužů	žen	Němí	mužů	žen	Hluchoněmí	mužů	žen
631	394	237	281	155	126	1 136	595	541
0,86 ‰	0,54 ‰	0,33 ‰	0,39 ‰	0,21 ‰	0,17 ‰	1,57 ‰	0,82 ‰	0,75 ‰

Na celém území Československé republiky 14 729 536 obyvatel; z toho:

Hluší	mužů	žen	Němí	mužů	žen	Hluchoněmí	mužů	žen
12 488	6 262	6 226	2 469	1 445	1 024	15 745	8 071	7 674
0,85 ‰	0,43 ‰	0,42 ‰	0,17 ‰	0,10 ‰	0,07 ‰	1,07 ‰	0,55 ‰	0,52 ‰

Pro naše potřeby vynecháme kategorii němých, protože ti podle všeho slyšeli, a nelze je tedy řadit mezi sluchově postižené, a v uvolněné kolonce si sečteme hluché a hluchoněmé. Dobereme se k výsledku, že sluchově postižených (hluchých + hluchoněmých) bylo v roce 1930 na celém území Československé republiky 28 233, tj. 1,92 ‰.

⁶⁶ V nejmenším, zhruba dvousetkusovém, nákladu vycházel časopis *Efeta*. Na opačném pólu stály *Zájmy hluchých*. Jednoho čísla *Zájmy* se vytisklo až 10 000 kusů.

Tabulka č. 2: Počty hluchých a hluchoněmých při sčítání lidu v Československé republice v roce 1930

Na celém území Československé republiky 14 729 536 obyvatel; z toho:

Hluší	mužů	žen	Hluchoněmí	mužů	žen	Hluší + hluchoněmí	mužů	žen
12 488	6 262	6 226	15 745	8 071	7 674	28 233	14 333	13 900
0,85 ‰	0,43 ‰	0,42 ‰	1,07 ‰	0,55 ‰	0,52 ‰	1,92 ‰	0,97 ‰	0,94 ‰

Pokud bychom si vytyčili hranice podle současných hranic České republiky, nebudeme do výsledku počítat Slovensko a Podkarpatskou Rus a zjistíme, že v roce 1930 žilo na území našeho dnešního státu 16 422 hluchých nebo hluchoněmých osob. Počet takto postižených žen přibližně odpovídal počtu takto postižených mužů.

Tabulka č. 3: Počty hluchých a hluchoněmých na území Čech, Moravy a Slezska při sčítání lidu v Československé republice v roce 1930

V Čechách, na Moravě a ve Slezsku 10 674 386 obyvatel; z toho:

Hluší	mužů	žen	Hluchoněmí	mužů	žen	Hluší + hluchoněmí	mužů	žen
7 724	3 781	3 943	8 698	4 469	4 229	16 422	8 250	8 172
0,72 ‰	0,35 ‰	0,37 ‰	0,81 ‰	0,42 ‰	0,40 ‰	1,54 ‰	0,77 ‰	0,77 ‰

Nejedná se o všechny sluchově postižené, kteří v té době žili na našem území. Ve statistice chybí například nedoslýchaví. U nedoslýchavých osob lze předpokládat, že čím větší jejich sluchová ztráta byla, čím více definovala jejich život, tím více jim byla vlastní témata v časopisech pro sluchově postižené.⁶⁷

Osoby označené v našich tabulkách jako hluchoněmé měly problémy s mluvenou řečí, a proto ve většině případů i s porozuměním psaným textům. Pokud by časopisy chtěly alespoň některé rubriky zpřístupnit i jim, musely by brát na tento handicap ohled způsoby, které jsme si nastínili v kapitole 3. *Prelingválně neslyšící a psané texty*. To však, jak se dále dozvíme, bylo vzácné. Typickými čtenáři časopisů pro sluchově postižené 1. poloviny 20. století z řad samotných sluchově postižených tak byly osoby, které v tabulkách výše nalezneme v kolonkách Hluší. Jednalo se o lidi

⁶⁷ Jeden z nich, *Efeta*, přímo svým podtitulem proklamoval, že je časopisem nedoslýchavých a ohluchlých. Viz 6.4 *Efeta (1926–49)*.

později ohluchlé, tudíž znalé pravidel mluveného/psaného jazyka, schopné četby s porozuměním. „Ve skupině neslyšících, kteří se scházeli v restauracích nebo v klubech pravděpodobně vždy bylo několik osobností, které rozuměly čtenému textu a vyložily obsah zpráv ostatním neslyšícím ve znakovém jazyce.“⁶⁸

⁶⁸ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-03-10], s. 75. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

6. Česky psané časopisy pro sluchově postižené do roku 1950

Prvním časopisem pro neslyšící a nevidomé byl *Journal de l'Instruction des Sourds-Muets et des Aveugles*, založený učitelem Pařížského ústavu pro hluchoněmé Roch-Ambroisem Augustem Bébianem v roce 1826. Během 2. poloviny 19. století začala vznikat periodika pro sluchově postižené v dalších evropských zemích.⁶⁹

Za předchůdce česky psaných časopisů pro sluchově postižené lze považovat kroniku Podpůrného spolku hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze, kterou od vzniku spolku v roce 1868 do roku 1895 psal a ilustroval Václav Josef Wilczek⁷⁰, neslyšící knihař a učitel neslyšících. Do kroniky pravidelně zaznamenával informace o událostech souvisejících se spolkem a o jeho členech.⁷¹

Na základě odkazů v česky psaných časopisech pro sluchově postižené lze soudit, že dříve než ony vycházely na našem území časopisy stejného zaměření v němčině. Prvním časopisem pro sluchově postižené psaným česky se staly v červenci 1918 *České noviny pro hluchoněmé*.

⁶⁹ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-03-10], s. 74. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

⁷⁰ „Václav Josef Wilczek (Vlček) se narodil 22. prosince 1826 v Josefově. Ohluchl v nejtělejší věku, možná se dokonce neslyšící narodil. Otec byl strážcem ve vojenské prachárně. V německém prostředí si rodina upravila jméno na Wilczek. Václavova sestra se provdala za důstojníka, a když byl převelen do Prahy, vzala bratra s sebou. Tak se Wilczek dostal jako chovanec do Pražského ústavu pro hluchoněmé. Jeho učitelem byl ředitel Jan Mücke. Wilczek byl v ústavu šest let a pak se vyučil knihařem. Wilczek hodně četl a stal se typickým samoukem. Nový ředitel pater Frost ho povolal v roce 1852, aby se stal sám učitelem neslyšících. Wilczek si vzal neslyšící dívku. V roce 1883 byl vyznamenán Zlatým záslužným křížem. Umírá (infarkt?) na výletě se svými žáky do Malé Chuchle dne 30. května 1897. Je pohřben v Olšanech. HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 206. ISBN 80-7216-096-6.

⁷¹ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-03-11], s. 75. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

6.1 České noviny pro hluchoněmé / Noviny pro hluchoněmé (1918–30)

„Ve dnech 24. a 25. března 1918 uspořádali bývalí chovanci ústavu⁷² sjezd v ústavě. (...) Na sjezdu bylo vysloveno z řad chovanců přání pro založení časopisu pro hluchoněmé. Toto přání bylo ihned realizováno. Ze sboru sestavil se hned redakční kroužek, jehož členové byli učitelé Jan Sedláček, Lud. Vaníček a Fr. Mík.“⁷³

6.1.1 Chronologický přehled

První číslo *Českých novin pro hluchoněmé* vyšlo v červenci 1918. Jejich vydavatelem byl **redakční kroužek při Moravském zemském ústavu pro hluchoněmé v Lipníku nad Bečvou** a odpovědným redaktorem 1. ročníku, tj. prvních 4 čísel, tamní učitel **František Mík**. Časopis tisklo Družstvo knihtiskárny v Hranicích na Moravě. Od 4. čísla nesl list podtitul *Orgán spolků hluchoněmých v Ivančicích, v M. Ostravě, v Brně, v Č. Budějovicích a v Plzni*.⁷⁴

V červnu 1919 se zahájením 2. ročníku přešel časopis na dvouměsíční periodicitu a Míkův post převzal jiný lipnický učitel a ředitel Moravského zemského ústavu pro hluchoněmé ve Valašském Meziříčí v jedné osobě **Jan Sedláček**⁷⁵. Tisk se přesunul přímo do Lipníku, do knihtiskárny Václava Kácala.

V lednu 1920 nahradil Sedláčka ve funkci odpovědného redaktora další učitel neslyšících **František Látal**. *České noviny pro hluchoněmé* se staly měsíčníkem (s pauzou ve vydávání v době letních prázdnin)⁷⁶ a ročníky od té doby, tzn. od 3. ročníku, začínaly lednem. V květnu téhož roku se tisk přemístil do Štěpánkovy Lidové knihtiskárny v Moravské Ostravě.

⁷² Moravského zemského ústavu pro hluchoněmé v Lipníku nad Bečvou, založeného roku 1894.

⁷³ KRÁL, Vincenc. Vznik a trvání zemského ústavu pro hluchoněmé v Lipníku n. B. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků ČSR*. Říjen–listopad 1932, roč. 3, č. 4–5, s. 2–3.

⁷⁴ V červnu 1920 byly z tohoto podtitulu vypuštěny opakující se předložky.

⁷⁵ „Jan Sedláček se narodil 17. 9. 1873 v Hukvaldech na Moravě v učitelské rodině. V Brně vystudoval Českou vyšší reálku a pak jednoroční abiturientský kurs při učitelském ústavu. Po zkoušce nastoupil v Lipníku a zůstal tam 20 let. Na ústavu pro hluchoněmé působil od roku 1895. V roce 1919 byl jmenován ředitelem ve Valašském Meziříčí. Podnikl tři cesty do Německa a jednu do Jugoslávie. Byl čtyři roky redaktorem *Novin pro hluchoněmé* a po dlouhá léta předsedou Spolku učitelů hluchoněmých na Moravě a ve Slezsku.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 161. ISBN 80-7216-096-6.

⁷⁶ Od ledna 1920 bylo v záhlaví *Českých novin pro hluchoněmé* uváděno, že vycházejí měsíčně. Přesto v roce 1920 prokazatelně nevyšlo srpnové a zářijové číslo. V roce 1921 vyšlo v červenci a srpnu dvojčíslo. V letech 1922 a 1923 v červenci a srpnu časopis nevyšel. Od roku 1924 měl již v záhlaví napsáno: Vychází měsíčně mimo prázdniny.

Od roku 1921 bylo pojmenování vydavatele změněno na **Spolek učitelů hluchoněmých v republice československé**, přičemž časopis dále řídil lipnický redakční kroužek. Odpovědným redaktorem byl předseda Podpůrného spolku hluchoněmých v Moravské (Velké) Ostravě **Jindřich Suchánek** za příležitostné asistence učitele neslyšících v Lipníku **Ludvíka Vaníčka** nebo místopředsedy Podpůrného spolku hluchoněmých v Brně **Fabiána Lakomého**. V lednu 1921 byl podtitul změněn na *Orgán hluchoněmých v republice československé*, v červenci/srpnu na *Orgán hluchoněmých, jich rodičů a přátel v republice čsl.* a v říjnu na *Orgán československých hluchoněmých, jich rodičů a přátel*.

V lednu 1922 se list zbavil prvního slova ve svém názvu, a od svého 5. ročníku se tak jmenoval již jen *Noviny pro hluchoněmé*. V únoru téhož roku začal časopis řídit redakční kroužek při Moravském zemském ústavu pro hluchoněmé ve Valašském Meziříčí a odpovědným redaktorem se stal tamní katecheta **Lev Pospíšil**, ale už od květnového čísla zastával funkci redaktora opětovně ředitel Jan Sedláček (do října společně s Jindřichem Suchánkem). Taktéž v květnu byl název vydavatele rozšířen na **Spolek učitelů hluchoněmých v republice československé a spolky pro hluchoněmé na Moravě a ve Slezsku**. Od října 1922 byly *Noviny pro hluchoněmé* tištěny ve Valašském Meziříčí v knihtiskárně Osvěta. V listopadu byl podtitul listu změněn na definitivní *Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*.

Od roku 1924 byl vydavatel uváděn jako **Spolek učitelů hluchoněmých na Moravě a spolky pro hluchoněmé na Moravě a ve Slezsku**.

V říjnu 1925 se stal odpovědným redaktorem učitel **František Zajíc**⁷⁷ z Valašského Meziříčí.

Ročník 1927 se tiskl ve Valašských knih- a kamenotiskárnách ve Valašském Meziříčí, ročník 1928 znovu v Osvětě a zbylé dva už nadobro ve Valašských knih- a kamenotiskárnách.

Odpovědným redaktorem posledních 2 čísel *Novin pro hluchoněmé*, tj. listopadového a prosincového v roce 1930, byl opět Jan Sedláček.

⁷⁷ „František Zajíc se narodil 5. září 1885 v Domaželicích (okr. Přerov). Vystudoval státní Gymnázium v Olomouci, Ústav učitelský v Příboře a Teologickou fakultu v Olomouci. V roce 1906 působil jako výpomocný učitel v Ratimově a v Ivančicích. V roce 1911 se stal učitelem ve škole pro hluchoněmé ve Valašském Meziříčí. V roce 1916 přešel do Lipníku nad Bečvou. 1. října 1935 se stal ředitelem Ústavu pro hluchoněmé ve Valašském Meziříčí. Podnikl také studijní cesty do zahraničí (Vídeň, Mnichov a Frankfurt n. M.). Do penze odešel 28. února 1942.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 162. ISBN 80-7216-096-6.

Noviny vycházely ve formátu 23,5 × 30,5 cm, text byl lámán do dvou sloupců a kromě posledních dvou ročníků byl prakticky prostý obrázků.

Časopis měl zprvu 4–8 stran. Od roku 1921 se tento počet víceméně ustálil na 6 stranách. V roce 1929 začaly *Noviny* vydávat na pokračování kontroverzní přílohu Dějiny národa českého, což znamenalo navýšení počtu stran na 8–10.

Při zahájení vydávání listu stálo jedno jeho číslo 60 haléřů a roční předplatné (jež znamenalo 4 čísla) vyšlo na 2 koruny. 2. ročníkem (tj. červnem 1919) se stal ze čtvrtletníku dvouměsíčník a s periodicitou se zdvojnásobilo i předplatné – na 4 koruny. Cena jednoho čísla vzrostla na 70 haléřů. Od 3. ročníku (tj. od ledna 1920) se staly *České noviny pro hluchoněmé* měsíčníkem, a roční předplatné stouplo na 6 korun.

Od ledna 1922 až do jeho zániku činilo roční předplatné měsíčníku *Noviny pro hluchoněmé* 10 Kč.

Pro přehlednost si základní atributy *Českých novin pro hluchoněmé* / *Novin pro hluchoněmé* (a později každého dalšího periodika) zaneseme do tabulky. (V tabulkových přehledech jsou přednostně uváděny kategorie, které vykazovaly změny v čase. Následuje-li za některým údajem otazník, znamená to, že tento údaj není jistý, ale pouze pravděpodobný.)

Tabulka č. 4: Chronologický přehled charakteristik *Českých novin pro hluchoněmé* / *Novin pro hluchoněmé*

R o č.	Rok / měsíc	Titul	Podtitul	Odpovědný redaktor	Vydavatel	Tisk	Počet čísel v ročníku	Cena čísla / roční předplatné
1.	červenec–prosinec 1918	<i>České noviny pro hluchoněmé</i>	-	František Mík	Redakční kroužek při ústavě v Lipníku	Družstvo knihtiskárny v Hranicích na Moravě	4	60 h / 2 Kč
	leden–duben 1919							
2.	červen–prosinec 1919		<i>Orgán spolků hluchoněmých v Ivančicích, M. Ostravě, Brně, Č. Budějovicích a Plzni</i>	Jan Sedláček		70 h / 4 Kč		
3.	leden–duben 1920		František Látal	10?	1 Kč / 6 Kč			
	květen–prosinec 1920							

4.	leden– červen 1921		<i>Orgán hluchoněmých v republice česko- slovenské</i>	Jindřich Suchánek	Spolek učitelů hlucho- němých v republice česko- slovenské	Lidová knihtiskárna (Štěpánek a sp.), M. Ostrava	12								
	červenec /srpen – září 1921		<i>Orgán hluchoněmých, jich rodičů a přátel v republice čsl.</i>												
	říjen– prosinec 1921		<i>Orgán česko- slovenských hlucho- němých, jich rodičů a přátel</i>												
5.	leden 1922	<i>Noviny pro hluchoněmé</i>	<i>Orgán česko- slovenských hlucho- němých, jich rodičů a přátel</i>	Lev Pospíšil	Spolek učitelů hlucho- němých v republice česko- slovenské a spolky pro hluchoněmé na Moravě a ve Slezsku	Knih- tiskárna Osvěta, Valašské Meziříčí	10	1 Kč / 10 Kč							
	únor–duben 1922			Jan Sedláček											
	květen–září 1922														
	říjen 1922														
	listopad– prosinec 1922														
6.	1923		<i>Noviny pro hluchoněmé</i>	<i>Orgán spolků hluchoněmých na Moravě</i>	František Zajíc	Spolek učitelů hlucho- němých v republice česko- slovenské a spolky pro hluchoněmé na Moravě a ve Slezsku	Valašské knih- a kamenotiskárny ve Valašském Meziříčí	10	1 Kč / 10 Kč						
7.	1924														
8.	1925														
9.	1926														
10.	1927														
11.	1928														
12.	1929														
13.	leden–říjen 1930										<i>Orgán spolků hluchoněmých na Moravě</i>	František Zajíc	Spolek učitelů hlucho- němých v republice česko- slovenské a spolky pro hluchoněmé na Moravě a ve Slezsku	Valašské knih- a kamenotiskárny ve Valašském Meziříčí	10
	listopad– prosinec 1930	Jan Sedláček													

6.1.2 Grafický vývoj záhlaví

Obrázek č. 1: Záhlaví *Českých novin pro hluchoněmé*. Červenec 1918, roč. 1, č. 1

Obrázek č. 2: Záhlaví *Českých novin pro hluchoněmé*. Červen 1919, roč. 2, č. 1

Obrázek č. 3: Záhlaví *Českých novin pro hluchoněmé*. 1. 6. 1920, roč. 3, č. 6

Obrázek č. 4: Záhloví *Českých novin pro hluchoněmé*. 15. 1. 1921, roč. 4, č. 1

Obrázek č. 5: Záhloví *Novin pro hluchoněmé*. 15. 1. 1922, roč. 5, č. 1

Obrázek č. 6: Záhloví *Novin pro hluchoněmé*. 21. 10. 1922, roč. 5, č. 8

6.1.3 Profil časopisu

První číslo *Českých novin pro hluchoněmé* začínalo odstavcem redakčního kroužku o zahájení vydávání listu:

„Zahajujeme tímto číslem I. ročník časopisu pro chovance ústavu hluchoněmých. Je životní nutností pro žáky našich ústavů, aby i po vystoupení z ústavu měli po ruce upřímného rádce ve svém listě při těžkých a častých potřebách v praktickém životě. Časopis ten zakládáme ku přímé výzvě z kruhů hluchoněmých. Časopisů pro německé hluché vychází v Německu a u nás teď 7.

Není to z naší strany pouze snaha napodobovati věc dobrou, nýbrž čistý příkaz svědomí vždy a všude ulehčiti našim čtyřmyslným cestu životem. Jak dalece se nám to podaří, záleží na spoluúčasti všech, jimž zájem o hluché ubožáky stal se tichým, ale blažícím úkolem životním.“⁷⁸

Noviny byly časopisem pro sluchově postižené vydávaným jejich kantory. Měly být jakýmsi učitelem a společníkem sluchově postižených poté, co opustili ústav. Z mnoha článků je zjevný mentorský a nadřazený vztah tvůrců časopisu vůči jeho, jakoby stále nedospělým, recipientům.

„Vzpomeňte si vy, mladí přátelé, na svou matku. Kolikrát sama nejedla, aby vás nasýtila. Kolik nocí ztrávila u vašeho lůžka ve vaší nemoci! Kolik slzí prolila, když vás viděla churavé či nešťastné. Vzpomínejte vy, hluchoněmí, vždyť bez matky byli byste opuštěni jako ten kámen na cestě, jako ta hruška v širém poli. Jistě jste vycítili, že vás měla ze všech nejraději. Jistě jste poznali, že vaše maminka zřekla se všeho pohodlí, ba podstoupila práce a starosti, aby vás viděla vychované a šťastné. My, vaši učitelé, byli jsme svědky pláče vaší maminky, když vás odevzdávala do ústavu. Ale také jsme byli svědky její radosti, když viděla, že se učíte a dobře prospíváte.“⁷⁹

Původní snahou *Novin* bylo psát jednoduchým jazykem, který by byl srozumitelný i méně gramotným neslyšícím.⁸⁰ Tento záměr byl však stále méně patrný a postupně se omezil na občasné uvádění jednodušších ekvivalentů do závorek za méně frekventovaná slova či sousloví. Prelingválně neslyšící čtenáři si na nedostatečnou srozumitelnost listu stěžovali, a *Noviny pro hluchoněmé* se tak ve svých závěrečných ročnících zavázaly k pečlivějšímu plnění svého prvotního předsevzetí.

„...veliká většina dospělých hluchoněmých nerozumí knihám a novinám pro slyšící, velmi mnoho z nich nerozumí ani našim „Novinám pro hluchoněmé“, třebaže dopisovatelé snaží se psáti jednoduše a prostě. Přes to slyšeli jsme stížnosti od hluchých, že noviny jsou těžké, málo srozumitelné. Proto jsme se rozhodli, že budeme část novin psáti v krátkých větách, co nejjednodušeji, aby i tito méně šťastní hluší novinám rozuměli a našli v nich poučení a zábavu.“⁸¹

Skutečně jednoduché texty byly ovšem i nadále výjimečné. K nejméně komplikovaným patří například tento:

„V neděli a ve svátky chodíme do kostela. Je to naše povinnost. Pán Bůh poručil: „Pomni, abys den sváteční světil!“ My musíme poslouchati. V kostele čte velebný pán z knihy : to je epištola a evangelium (lidé dělají kříž na čele na ústech a na prsou). Evangelium je vypravování z Písma svatého o Kristu Pánu. Hluší chodí také v neděli a ve svátek do kostela. Ale nerozumí, co velebný pán čte a co káže. Proto krátce vždy napíšeme, jaké evangelium bude velebný pán čísti. Potom velebný pán vypravuje lidem o evangeliu (káže – kázání).

⁷⁸ Redakční kroužek. České noviny pro hluchoněmé. *České noviny pro hluchoněmé*. Červenec 1918, roč. 1, č. 1, s. 1.

⁷⁹ Svátek matek (3.–9. května). *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 5. 5. 1925, roč. 8, č. 5, s. 1.

⁸⁰ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 290. ISBN 80-7216-096-6.

⁸¹ Redakce. Na prahu XI. ročníku. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 1. 1928, roč. 11, č. 1, s. 1.

V neděli dne 22. ledna:

V Kafarnau (městě v Palestině) žil římský setník (důstojník). Ten měl služebníka. Měl ho velmi rád. Služebník onemocněl. Všichni mysleli, že umře. Setaník uslyšel, že Pán Ježíš přišel do Kafarnaum. Šel k němu (k Pánu Ježíši). Prosil ho: „Pane, doma mám nemocného služebníka. Má veliké bolesti.“ Ale setník odpověděl: „Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou, ale toliko rci slovem a uzdraven bude služebník můj.“ (= Pane, ty nemusíš ani vidět nemocného a můžeš ho uzdravit.) Ježíš to uslyšel a podivil se. I řekl setníkovi: „Jdi, a jak jsi uvěřil, staň se tobě.“ A v tu chvíli služebník ozdravěl. – Řekněme Pánu Ježíši: „Pane, já jsem ubohý a hříšný. Ty jsi ke mně dobrý a laskavý. Lituji všech hříchů, uzdrav mne na duši, jako jsi uzdravil služebníka.“⁸²

Časopis přinášel zprávy o činnosti, ale i historii jednotlivých, převážně moravských, spolků a ústavů⁸³, v nichž se soustředili sluchově postižení. Spolkové zprávy vypadaly například následovně:

„Zprávy podp. spolku hluch. v M. Ostravě a jeho odbočky v Opavě. Od valné hromady pokračuje úspěšně organizační činnost, jak našeho spolku, tak i odbočky. Počet členů opět o něco vzrostl. Mezi činné členstvo přistoupil na valné hromadě, slyšící uč. hluchoněm., p. Fr. Látal z Lipníka, což nás velmi těší. – O svátcích svatodušních pomýšlel výbor našeho spolku konati agitační schůze v různých městech moravských, slezských a na Hlučínsku, a to za účelem zřízení dalších odboček našeho spolku. Leč pro špatné počasí a spojení na dráze musili jsme tuto akci odložit na dobu pozdější.“⁸⁴

Největší pozornost věnoval časopis logicky vždy tomu ústavu, při němž právě fungoval, tedy Moravskému zemskému ústavu pro hluchoněmé v Lipníku nad Bečvou, resp. Moravskému zemskému ústavu pro hluchoněmé ve Valašském Meziříčí. Skrze spolky a ústavy také hledal své předplatitele a dostával se k nim převážně poštovní cestou. Odběratelé platili složenkami vloženými do listu. Stejně jako ostatní časopisy pro sluchově postižené se i *Noviny pro hluchoněmé* potýkaly s finančními obtížemi a nedostatkem předplatitelů. Nejlépe to ilustruje následující úryvek z jednoho úvodníku:

„Jako chléb je pokrmem pro tělo, tak kniha a časopis je potravou duševní. Dnes není už myslím slyšícího člověka, který by nečetl. Dnes čte každý: úředník, řemeslník, rolník i dělník. Každý podle své záliby volí si knihy a dle svého politického a náboženského přesvědčení vybírá si časopisy a noviny – *Povinností* hluchoněmých je, jak už řečeno, aby se také dále vzdělávali. Všeobecného vzdělání mohou nabýti čtením zábavných a poučných knih a časopisů. O záležitostech týkajících se pouze *hluchoněmých* mohou se dovědět jenom ze svých novin. Naše „*Noviny*“ vydáváme pro hluchoněmé. Vydává je Spolek učitelů hluchoněmých na Moravě a Podpůrné spolky hluchoněmých na Moravě a ve Slezsku. Spolek učitelů hluchoněmých ujednal s podpůrnými spolky písemnou smlouvu, že budou „*noviny*“ vydávat a že se přičiní, aby „*noviny*“ měly mnoho odběratelů. Mají-li tedy noviny mnoho odběratelů, kteří správně platí, tu noviny prospívají a mohou býti laciné; je-li odběratelů málo, musí noviny býti dražší. My máme také ještě mnoho odběratelů, kteří nám dluží za „*noviny*“. Takoví odběratelé způsobují, že „*noviny*“ mají nedostatek peněz (schodek, deficit). A v tomto případě zavázaly se všechny spolky hluchoněmých a spolek učitelů smlouvou, že takové schodky – nedoplatky – budou hraditi (platiti) ze svých peněz a to v poměru ku počtu svých členů.

V poslední době přišlo nám více „*novin*“ zpět. Máme odůvodněné podezření, že hluchoněmí jsou přemlouváni, aby „*noviny*“ vraceli. Toto jednání je těžko omluvit. Vždyť někteří hluchoněmí nechtou nic jiného, než jenom svoje „*noviny*“. Pošlou-li je zpět, zůstanou bez časopisu, který způsobem srozumitelným byl jejich rádcem, vzdělavatelem a zábavou.

⁸² Náboženská hlídka. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 1. 1928, roč. 11, č. 1, s. 2–3.

⁸³ Od 2. ročníku byla v každém záhlaví *Novin* žádost „Prosíme o informační zprávy z ústavů“.

⁸⁴ Zprávy spolkové a různé. *České noviny pro hluchoněmé : Orgán podpůrných spolků hluchoněmých v Ivančicích, M. Ostravě, Brně, Č. Budějovicích a Plzni*. 1. 6. 1920, roč. 3, č. 6, s. 4.

Nechtěl-li hluchoněmí odebírat ani tohoto časopisu, dávají na jevo, že jim opravdu nezáleží na vzdělání a stojí hluboko i pod tím nejprostším dělníkem, který třeba chudobný, přece si svůj odborový časopis kupuje. A nejen to! Dělníci mají své „dělnické domy“. Tam se scházejí, tam konají své porady, zábavy a pod. Tam visí mnoho časopisů. Mezi nimi visí i jejich odborové časopisy a noviny. Dělníci chodí do těchto místností, mohli by si tam přečísti svoje noviny, ale z nich přece *každý* kupuje svůj odborový časopis, protože považuje za povinnost *podporovati svůj tisk!* Odebírání odborového tisku je mezi dělnictvem povinné.

Takovým odborovým časopisem pro hluchoněmé jsou „Noviny pro hluchoněmé“. Chvályhodným je usnesení Podpůrného a vzdělávacího spolku hluchoněmých ve Valaš. Meziříčí, že *každý jeho člen* bude odebírat „Noviny pro hluchoněmé“. Podobně měly by to učiniti všechny spolky hluchoněmých. Není to přece tak velká oběť! – 10 Kč ročně stojí naše „noviny“. Jak často utratí se více za cigarety, pivo nebo cukroví! A za tento obnos – 10 Kč – dostávají hluší odběratelé po celý rok pak svůj odborový časopis! A ještě nemusí platiti ani těch 10 Kč najednou. Chudobnější mohou je zaplatiti na dvakrát i po případě třikrát vloženými složenkami.

Získávejte tedy nové odběratele, jak mezi sebou, tak i mezi svými přáteli. Rozšiřujte „novinami“ i mezi slyšícími známost o sobě a svých snahách a tak dojdete i u slyšících porozumění pro své tužby.

Těm pak, kteří nám „noviny“ vracejí a druhé přemlouvají, aby „noviny“ vraceli, prohlašujeme, že o jejich činnosti dobře víme. Pokládáme tuto jejich činnost za práci podkopnou, která chce všecko dobré, co se pro hluchoněmé *nezištně koná*, zničit i tvrdíme, že tato jejich práce bude také jednou hluchoněmými *po zásluze* odměněna. Nevíme, jak by těmto pánům bylo, kdyby se hluchoněmí členové dověděli jejich jména.

Třebaže nám tedy někteří odběratelé naši vrátili „noviny“, pošleme jim je znova, poněvadž jistě si to dobře rozmyslí a nebudou chtít býti počítáni mezi nevzdělance.⁸⁵

Upozornění nabádající dlužné odběratele k uhrazení předplatného byly k vidění téměř v každém vydání.

Vedle zpráv ze spolků a ústavů se příspěvky zpravidla týkaly sluchového postižení. Objevovaly se odborné materiály a úvahy zabývající se vzděláváním sluchově postižených a péčí o ně, často dávající za příklad zahraniční praxi a zkušenosti.⁸⁶

Otiskovány však byly také obecně mravokárné články (odrazující od alkoholu, motivující ke spořivosti, kultuře oblékání atp.), které neměly s hluchotou nic společného.

„Šať se rozumně, tj. dle svých majetkových poměrů a sice řádně, čistotně a slušně. Čistota v šatě ukazuje na smysl pro pořádek a úctu k druhým. Jest nevyhnutelná, nechčeš-li býti pokládán za člověka nedbalého a lhostejného. Ne každý může se šatiti nádherně, ale každý může býti čistotný. Zvláště buďte pozorní na své prádlo, abyste je měli vždy čisté. Nečistota škodí zdraví a vzbuzuje u jiných hnus.“⁸⁷

Zpravidla při příležitosti výročí vycházely i zprávy celospolečenského charakteru o významných svátcích, událostech, osobnostech.⁸⁸

⁸⁵ SEDLÁČEK, Jan. Těm, kteří vrátili „Noviny“. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 2. 1926, roč. 9, č. 2, s. 1–2.

⁸⁶ Např. ve 3. ročníku *Českých novin pro hluchoněmé* vycházel na pokračování seriál článků učitele sluchově postižených Viktora Parmy pod názvem *Kterak pečuje Londýn o výchovu hluchoněmých*.

⁸⁷ V. P. Pravidla společenské slušnosti. O šatě a čistotě těla. *České noviny pro hluchoněmé : Orgán hluchoněmých, jich rodičů a přátel v republice čsl.* 15. 7. 1921 a 15. 8. 1921, roč. 4, č. 7–8, s. 8–9.

⁸⁸ Např. ZAJÍC, František. Osmdesátiny našeho prezidenta Masaryka. (Ke dni 7. března 1930). *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 2. 1930, roč. 13, č. 2, s. 1.

Na poslední stránce byl prostor pro inzerci, a to jak firemní, tak osobní. Z osobní inzerce převažovaly nabídky pracovních poměrů a nabídky k sňatku a poptávky po tomtéž.

„Hluchá 20letá inteligentní dívka s věnem 10.000 Kč ráda by vstoupila v manželství s hodným hluchým pánem, nejráději řemeslníkem. Fotografie vítána a na požádání se též vymění. Dotazy řiďte do administrace „Novin pro hluchoněmé“ pod zn. „Z čisté lásky č. 127“.⁸⁹

„Pro své hospodářství hledám zdatného pomocníka (čeledína), obeznaného ve všech polních pracích a v řízení koní. Sirotek je též vítán. Přihlásiti se mohou i hluchoněmí ve stáří od 19 let. Pomocník bude považován za člena rodiny, dostane měsíční plat 150–180 Kč (dle toho, jak bude pilný) se vším zaopatřením (strava, sváteční ošacení jako přírůstek, nemocenské a starobní pojištění). Nastoupiti dlužno ihned. Tomu, kdo by u mne vstoupil do služby ze vzdáleného místa pobytu, hradím i cestovné. – Nabídky své pošlete na adresu: Nečas Jan mladší, rolník v Opatovicích u Rajhradu.“⁹⁰

„26letý hluchoněmý krejčí pánský, ale i v šití dámských kostýmů obeznaný, prosí pány mistry o práci. Jest velmi dobrým pracovníkem. Nabídky na adresu: Rudolf Davídek, krejčí na Žižkově–Praha, Husova č. 72.“⁹¹

V osobní inzerci vždy figurovalo sluchové postižení; firemní reklamy oproti tomu byly méně časté a na potřeby sluchově postižených necílily.

Zprvu nechyběly ani pravidelné příspěvky psané samotnými sluchově postiženými.

„Lidé se často namáhají svým způsobem nám něco říci, otvírají až příliš ústa, všelijak je špulíce a křivíce a doufají, že tak dříve porozumíme. Zatím nám odezírání jen ztěžují. A potom mluví každý svým způsobem, zvláště na venkově není nouze o různá slova a zkomoleniny. Na př., ptám se nějakého staříka, co dělají doma. Odpoví: „E, bele kopat' odpoledňa erteple.“ Vím sice, že erteplé značí brambory, ale vyzní mi to tak cize, že nemohu na to hned přijít, co to slovo znamená. Často si lámou hlavu a trvá to někdy hodnou chvíli, než na to přijdu. A to tak obyčejně bývá s každým cizím slovem. Vždyť i slyším je někdy těžko rozumět cizím slovům.“⁹²

V případě prelingválně neslyšících pisatelů však byly, stejně jako ve všech ostatních listech, vždy redakčně upraveny do korektní podoby psané češtiny.

Článků sluchově postižených autorů ovšem postupně ubývalo a *Noviny pro hluchoněmé* se staly především platformou moravských učitelů, kteří zastávali orální metodu a stavěli se proti používání znakového jazyka ve výuce sluchově postižených⁹³ a vlastně proti jeho používání vůbec.

⁸⁹ Nabídnutí k sňatku. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 2. 1929, roč. 12, č. 1–2, s. 8.

⁹⁰ *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 2. 1929, roč. 12, č. 1–2, s. 8.

⁹¹ *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 12. 1924, roč. 7, č. 10, s. 6.

⁹² DOHNALOVÁ, A. Z říše věčného ticha. *České noviny pro hluchoněmé : Orgán podpůrných spolků hluchoněmých v Ivančicích, M. Ostravě, Brně, Č. Budějovicích a Plzni*. 1. 6. 1920, roč. 3, č. 6, s. 2.

⁹³ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-03-29], s. 78. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

„...mnozí hluchoněmí žádali, aby na ústavech pro hluchoněmé vyučovalo se též řeči posunkové. Požadavek tento vzbudil u valné části moravských hluchoněmých velikou nevoli.

Tomuto požadavku hluchoněmých nesmíme se diviti, uvážíme-li, jak poměrně snadno naučí se dorozumívati přirozenou řečí posunkovou, kterou používá již od útlého dětství a naproti tomu kolik namáhavé práce a duševního napjetí jest potřebí, než dovede se řečí hlasitou se slyšícími dorozuměti a naučí se ji odpatřovati. Není to tedy ze stanoviska hluchoněmých, zvláště hluchoněmých v řeči hlasité méně vzdělaných, nic divného, dávají-li řeči posunkové přednost před řečí hlasitou.

Ale přes tuto jakousi přednost nemá řeč posunková pro hlubší vzdělání ducha ceny. Je příliš nedokonalá a nepřesná. Nerozeznává čísla, pádu, rodu, času, takže hluchoněmí často si dobře nerozumí. (...)

Řečí posunkovou nemůžeme projeviti také hlubší myšlenky, nedovedeme pověděti nic abstraktního a krásného. Konečně musíme pamatovati na to, že po vystoupení z ústavu bude hluchoněmý žítí mezi slyšícími, kteří řeči posunkové nerozumí. Slyšících lidí je veliká většina a ti hluchoněmých nepotřebují, spíše je tomu naopak. A tedy i ti hluchoněmí, kteří se domnívají, že řeč posunková se vyrovná řeči hlasité, musí se přizpůsobiti slyšícím a osvojit si jejich řeč.“⁹⁴

Když začala v roce 1926 vycházet *Svépomoc hluchoněmých*⁹⁵, vydávaná samotnými sluchově postiženými, došlo k jasné polarizaci mezi novinami sluchově postižených a novinami *pro* sluchově postižené, vydávanými jejich učiteli.⁹⁶ Názorový rozpor ohledně znakové řeči a jejího významu při vyučování sluchově postižených byl jedním z klíčových důvodů nevráživosti mezi listy.

Zemské ústřední jednotě hluchoněmých pro Moravu v Brně se nelíbilo, že samotným sluchově postiženým přestal být postupně v *Novinách pro hluchoněmé* dáván prostor. Její jednatel, ohluchlý intelektuál František Kopřiva si na tuto praxi postěžoval například na stránkách *Svépomoci Neslyšících*:

„...roze-psali se pisatelé o tom, že mnozí z přispívatelů přestali psáti jen proto, že byli od druhých hluchoněmých napadáni a posmíváni. To není vůbec pravda, jak jsem se informoval, přestali dotyční psáti jen proto, že redakce jejich dobré články vůbec neotiskla, že je příliš censurovala. A podle jejich úsudku mají býti „Noviny“, které se vydávají za orgán spolků hluchoněmých na Moravě přece jen jejich volnou tribunou. Přiznávám se, že jsem té censury okusil též. Že jest to pravda, poukazují na to, že redakce s radostí uveřejní kritiku nás hluchoněmých, hlavně o Brněnské Zemské Ústřední Jednotě, ale napíše-li některý hluchoněmý něco na obranu proti nesprávné kritice pp. učitelů, hodí se článek do koše aneb jej hodně „opravený“ uveřejní s poznámkou: „Redakce uveřejňuje, třebaže se nestotožňuje s názory p. pisatele.““⁹⁷

Zemská ústřední jednota z výše uvedených důvodů požádala, aby jí byl časopis vydán⁹⁸ a redakce se přesunula z Valašského Meziříčí do Brna. *Noviny* to odmítly,

⁹⁴ Řeč posunková a hlasitá. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 1. 12. 1930, roč. 13, č. 9–10, s. 3.

⁹⁵ Viz 6.3 *Svépomoc hluchoněmých / Svépomoc Neslyšících (1926–33)*.

⁹⁶ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 291. ISBN 80-7216-096-6.

⁹⁷ KOPŘIVA, František. Něco o našich novinách. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 12. 1927, roč. 2, č. 9, s. 6.

⁹⁸ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 291. ISBN 80-7216-096-6.

a jednota tak začala v roce 1929 vydávat vlastní časopis *Přítel*⁹⁹ a o rok později *Zájmy hluchých*.¹⁰⁰

V roce 1930 začaly *Noviny pro hluchoněmé* vydávat na pokračování Dějiny národa českého. Autor nebyl uveden, ale byl jím pravděpodobně učitel František Zajíc.¹⁰¹ Na jedné časopisecké straně této přílohy byly vždy natištěny čtyři stránky textu ve čtvrtinovém formátu, dvě vedle sebe a další dvě nad nimi vzhůru nohama. Bylo tak možno ji složit a svázat v malou knížku. Seriál byl však velice kontroverzní i pro učitele. Např. kvůli velmi negativnímu hodnocení Jana Husa.¹⁰²

„Jistě i každý z nás lituje, že byl Hus upálen. Ale takový krutý trest byl v těch dobách na bludaře (kacíře), poněvadž bludař svým nesprávným učením nejen podkopával autoritu Boha a církve, ale působil zmatky, nepokoje a bouře v národech.“¹⁰³

Byla to zřejmě poslední kapka. Poslední (dvoj)číslo *Novin pro hluchoněmé* vyšlo 1. prosince 1930.

„Dnešním dvojičíslem dokončujeme XIII. ročník našich „Novin pro hluchoněmé“ a současně přerušujeme vydávání jejich na neurčitou dobu. Stalo se tak z různých příčin, ale zejména proto, že považujeme vydávání čtverých novin pro české hluchoněmé¹⁰⁴ za zbytečné; jest to mrhání časem, prací a penězi. Není nám zrovna lhostejno, že obětovaným časopisem staly se právě naše „Noviny“, které přece jen byly prvním českým časopisem pro hluchoněmé a svému účelu „poučiti hluchoněmé a býti jim rádcem v životním zápase“ snažily se vyhovět. Vyjednávali jsme sice s ostatními časopisy o splnutí, ale tato naše akce se nezdařila. Proto rozhodli jsme se ustoupiti a přerušili jsme vydávání „Novin“. Přejde-li vhodnější doba než je dnes a uvidí se nutnost vydávati „Noviny pro hluchoněmé“, obnovíme je, a jsme přesvědčeni, že u svých čtenářů najdeme porozumění a podporu. Tím se s Vámi loučíme. Redakce.“¹⁰⁵

6.1.4 Rubriky

V prvních ročnících *Českých novin pro hluchoněmé* nebyly opakující se rubriky příliš k vidění. Články měly většinou jen svůj vlastní název a do konkrétních sekcí řazeny nebyly. První 4 čísla měla tyto názvy článků seřazeny za sebou v záhlaví coby obsah listu.

⁹⁹ Viz 6.5 *Přítel (1929–30?)*.

¹⁰⁰ Viz 6.6 *Zájmy hluchých (1930–40)*.

¹⁰¹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 292. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁰² HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 292. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁰³ Dějiny národa českého. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 1. 10. 1930, roč. 13, č. 7–8, s. 99.

¹⁰⁴ *Obzoru hluchoněmých, Svěpomoci Neslyšících, Přítelů a Novin pro hluchoněmé*.

¹⁰⁵ Naším čtenářům! *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 1. 12. 1930, roč. 13, č. 9–10, s. 1.

Opakujícími se nadpisy byly např. **Ze světa hluchoněmých, Spolkové zprávy, Různé zprávy, Naše zprávy, Ze spolku učitelů hluchoněmých.** Texty uveřejňované pod těmito hlavičkami se však mezi sebou tematicky výrazněji nelišily.

Rubriky tohoto i všech dalších časopisů jsou v této práci řazeny v takovém pořadí, v jakém se v listech objevily.

Listárna

První skutečně svébytnou rubrikou byla Listárna na poslední straně časopisu. Byla umístěna nad již zmíněnou inzertní sekci a sloužila zejména k administrativním oznámením redakce čtenářům.

„Upozornění. Někteří pp. sběratelé posílají nám neúplné adresy odběratelů. Tím se stává, že pošta je nemůže nalézt a jim noviny doručiti a tak nám přicházejí nazpět. Proto je nutno, při každém jméně udati povolání (zaměstnání) bydliště, číslo domu, (po případě jméno zaměstnavatele) ve větších městech ulici, poschodí domu; rovněž třeba udati poslední poštu, nebo blízké větší město nebo okres.“¹⁰⁶

Učitelská hlídka

V roce 1919 se poprvé objevila rubrika Učitelská hlídka. První z řady hlídek neměla dlouhého trvání. Učitelé se v ní vyjadřovali k problematice vzdělávání sluchově postižených, což byla ovšem beztak hlavní náplň časopisu, které byla jedna rubrika málo.

O čem psaly noviny

Tato rubrika přinášela od roku 1921 sluchově postiženým čtenářům stručný přehled nejdůležitějších událostí, o nichž informoval běžný tisk. Většinou neměly žádnou souvislost se sluchovým postižením. Až v pozdějších letech se v *Novinách pro hluchoněmé* několikrát objevil přehled článků pro představu, jakým způsobem a v jakých souvislostech píše většinový tisk o sluchově postižených.

Pod čarou

Rubrika Pod čarou začala na konci roku 1921 vydáváním zápisků ze života neslyšícího hochy a brzy se stala jakýmsi beletristickým koutkem časopisu. Vycházel v ní na pokračování seriál Bosáček.

„Říkali mu Bosáček. Nejmenovali ho tak proto, že chodil bos jako většina menších dětí ve městečku, nýbrž proto, že byl malinký a že jeho otec se jmenoval Bosý. Když byla chlapci 4 leta, ujel

¹⁰⁶ Listárna. *České noviny pro hluchoněmé*. Prosinec 1918, roč. 1, č. 3, s. 6.

otec do Ameriky a když mu bylo 5 let, umřela mu maminka. Tak zůstal synáček, malý Bosý-Bosáček, sám.¹⁰⁷

Dále vycházela Pod čárou například pohádka Zvířátka a loupežníci, upravená do podoby textu divadelní hry pro neslyšící děti.

Něco z dějepisu

V únoru 1922 byla zahájena historicky vzdělávací rubrika.

„V ústavech pro vzdělání a výchovu hluchoněmých učí se dějepisu až v 7. a v 8. třídě. Protože však hluchoněmí děti vstupují do ústavu teprve u věku 8–10 i 12 let, stává se, že pro svůj věk vystupují z ústavu už ze VI., z V., ano i ze IV. třídy. To je příčinou, že hluchoněmý nedoví se v ústavě buď docela ničeho z dějin národa, aneb jen nějaké úryvky (části) při náhodných školních slavnostech.

Z důvodů těchto budeme uveřejňovati (psáti) v každém čísle „Novin pro hluchoněmé“ kratší obrázky dějepisné, které budou základem stručných dějin světových, a hlavně národu československého, pro naše hluchoněmé.“¹⁰⁸

Slovníček cizích slov

V listopadu 1922 začaly *Noviny* vydávat na pokračování slovníček cizích výrazů. Byl abecední, zabíral vždy polovinu stránky a to z obou stran, aby se dal vystříhnout, složit a svázat.

„Kdo čte knihy v cizím jazyku napsané neb rozmlouvá často v cizí řeči, osvojuje si z nich některá slova tak, že jich i v české řeči užívá. Takových slov z cizích řečí i v našich knihách a časopisech hojně se vyskytuje a způsobují pak našim čtenářům nesnáze. Aby čtenáři mohli těmto cizím slovům lépe rozumět, sestavena jsou dále podle abecedy ve slovníček, po případě i s označením, jak se vyslovují a co po česku znamenají.

Abdikace, zřeknutí se, poděkování se z úřadu a p.,
abiturient, žák dokončující středoškolské studium,
abnormální, nepravidelný – zřůdný...“¹⁰⁹

Besídka

Nástupce rubriky Pod čárou. Od prosince 1923 v ní vycházely na pokračování povídky spisovatelů, jejichž texty se týkají sluchového postižení. Např. povídka Jáška od Lva Nikolajeviče Tolstého.

Od dubna 1925 už mimo Besídku, ale jako příloha vycházela povídka Doktor Marigold od Charlese Dickense, i s ilustracemi, jedněmi z prvních v *Novinách pro hluchoněmé*. V lednu 1926 ji následovala povídka Lench od Jindřicha Šimona Baara a o rok později románový námět Hluchoněmý od Pravoslava Jasana.

¹⁰⁷ Dle F. Žáka. Pod čárou : Bosáček. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán československých hluchoněmých, jich rodičů a přátel*. 15. 2. 1922, roč. 5, č. 2, s. 2.

¹⁰⁸ Něco z dějepisu. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán československých hluchoněmých, jich rodičů a přátel*. 15. 2. 1922, roč. 5, č. 2, s. 3.

¹⁰⁹ Sestavil O. Z. Slovníček cizích slov. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 24. 11. 1922, roč. 5, č. 9, s. 3.

Slovníček slov soujmenných

V říjnu 1924 navázaly *Noviny pro hluchoněmé* na dokončený slovník cizích slov další přílohou – slovníkem homonym, sestaveným Františkem Zajícem. Každý díl byl tematický, věnovaný jednomu slovu označujícímu část lidského těla. U slova byly vždy uvedeny homonymní významy, jichž nabývá, a seznam nejběžnějších úsloví, v nichž se vyskytuje.

„Každé slovo má svůj význam, tj., znamená nějakou osobu, věc, činnost, vlastnost atd. Všechna slova nemají vždy, všude a pro všechny stejný omezený význam; jedno slovo může mít významů více (jsou to slova soujmenná – homonyma), ale zase může také více různých slov mít též nebo podobný význam (smysl), slova souznačná – synonyma.

Protože taková slova působí hluchoněmým při čtení často obtíže, pokusím se objasnit napřed slova soujmenná – homonyma. Bude to zase taková příručka jako byl slovníček cizích slov a bude vycházet v příloze našich novin. Dobře udělá, kdo si tuto přílohu uschová; bude mu pomůckou při čtení. (...)

Hlava (různý význam): 1. je to nejdůležitější část těla lidského nebo zvířecího; 2. znamená také makovici; 3. v knize oddíl, kapitolu; 4. u kola je to vnitřní silná a dutá část kola, otáčející se o nápravu; v ní jsou vbity špice; 5. hlava rodiny = otec, hlava obce = starosta, hlava státu = prezident, král; neviditelná hlava církve = Kristus... (...)

Hlava v úslovích:

Umí to z hlavy = z paměti.

Která žena zlá, dokáže svou hlavu = prosadí svou vůli.

Sv. Prokop vzal klášter na svou hlavu = sv. Prokop stal se opatem a staral se o klášter...¹¹⁰

Z ústavů pro hluchoněmé

Během roku 1925 byla pro zprávy z ústavů zřízena samostatná rubrika.

Náboženská hlídka

S rokem 1926 začala rubrika poučující sluchově postižené čtenáře v oblasti víry.

„V poslední náboženské hlídce jsme uvažovali, že jen *mír duše* činí člověka šťastným. A kdo je šťastný, ten se raduje. Ale slyšeli jste snad, že náboženský člověk se nemůže radovati, protože náboženství je proti radosti. To není pravda. Věřící křesťan nemůže a nesmí být smutný. Svätý Pavel praví křesťanům: „*Radujte se – ale radujte se v Pánu!*“¹¹¹

Ženská hlídka

V lednu 1927 odstartovala Ženská hlídka řízená Kristou Schneidrovou¹¹², čilou dopisovatelkou i do dalších periodik nejen pro sluchově postižené, cílící na čtenářky listu.

¹¹⁰ ZAJÍC, František. Slovníček slov soujmenných. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 10. 1924, roč. 7, č. 8, s. 3–4.

¹¹¹ A. J. Náboženská hlídka : Náboženství a radost. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 6. 1926, roč. 9, č. 6, s. 3.

¹¹² V některých jiných časopisech i sekundární literatuře nesprávně uváděnou jako Schneiderovou.

„Budu ochotna psát i o všem možném, o vaření, šití, vedení domácnosti, o módách, někdy přinese hlídka žen i hezký obrázek. Upozorňuji již napřed, že se mně musí prominouti, bude-li muset některá má sestra v hlídce kousnout i do kyselého jablíčka. Teď jen napíši, že často se divím, proč sestry nepíší do novin. To není výmluva, říci: Já to neumím. Člověk se musí všemu učit. Nejspíš v tom bude asi to, že nepíší proto, aby si u těch pánů, kteří jsou proti našim novinám, nerozlily ocet. Žena musí mít svou vlastní vůli a nesmí být nikdy otrokyní svého muže nebo milence! (...)

Sama již 18 let píší veřejně. První moje písemné práce přinesla „Selka“, do našich novin píší pro hluchoněmé, to znamená pro ty, kteří se v ústavě těžko učili otvírat ústa, a snažím se psát lehce, pochopitelně, nechci se nikdy blýskati těžkými slovy, kterým hluchoněmí nerozumí. Varuji se též bezcennosti ve slově, jsou si vědoma toho, že naše noviny vycházejí jen jednou za měsíc.“¹¹³

Pro zasmání!

V tomtéž čísle začala rubrika **Pro zasmání!**, později **Veselý koutek**. V té byly na poslední stránce Novin otiskovány psané, výjimečně i kreslené vtipy.

„Karlík řekl strýčkovi, že je hloupý. Otec pokáral chlapce za to a uložil mu (poručil mu), aby řekl strýčkovi, že toho lituje. A Karlík s pláčem odprošoval: „Strýčku, já toho lituji, že jste hloupý.“¹¹⁴

Jejím sousedem byla rubrika **Hádanky a rebusy**.

„1. Číselka
1 23451 stojí štíhlý 54243.

2. Rodovka
On jest houba, roste v lese,
ono jezdce neponese.

3. Záhadný nápis
Č Asut lka jak Ovo da!

4. Co je to?
a) Který oheň nepálí?
b) Kde nemůže člověk nic ukrásti?
c) Jde do sklepa, má 4 nohy, jde ze sklepa, má 8 noh.“¹¹⁵

Správné odpovědi byly vždy v následujícím čísle.

S rokem 1929 se objevily poslední nové rubriky: **Zdravotní hlídka**, poučující o správné životosprávě; **Rok v přírodě**, pojednávající o činnostech, jež je vhodné provádět v přírodě, na zahradě, na statku atp. v tu kterou roční dobu; **Hospodyňská hlídka**, velmi podobná hlídce ženské; a rubrika **Co je nového ve světě**, přinášející zprávy obecného charakteru podobně jako dříve rubrika O čem psaly noviny, nyní však s důrazem na zahraničí. Poslední přílohou byly kontroverzní **Dějiny národa českého**.¹¹⁶

¹¹³ SCHNEIDROVÁ, Krista. Ženská hlídka : Předmluva. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 1. 1927, roč. 10, č. 1, s. 5.

¹¹⁴ Pro zasmání! *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 3. 1927, roč. 10, č. 3, s. 6.

¹¹⁵ Hádanky a rebusy. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 6. 1927, roč. 10, č. 6, s. 8.

¹¹⁶ O příloze Dějiny národa českého podrobněji viz závěr kapitoly 6.1.3 *Profil časopisu*.

6.2 Obzor hluchoněmých (1918–51)

„Pamatuji si, s jakou obavou jsem předkládala před 9 roky žádost, by založen byl Obzor hluchoněmých. Tehdy nebylo ničeho a já se obávala, že se mi páni ve výboru spolku pro péči o hluchoněmé vysmějí. Než se nám ten časopis šťastně narodil, už tu byly a předběhly jej Noviny moravské. Nejlepší důkaz, že jsou stejné myšlenky ve vzduchu. „Obzor“ miluji, protože je to trochu mé dítě, třeba notně nevďěčné.“¹¹⁷

6.2.1 Chronologický přehled

28. září 1918, jen dva měsíce po založení *Českých novin pro hluchoněmé*, bylo k 50. výročí trvání Podpůrného spolku hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze zahájeno vydávání dalšího časopisu pro sluchově postižené – *Obzoru hluchoněmých*. Vydavateli byly **Zemský spolek pro péči o hluchoněmé** (organizace učitelů sluchově postižených) a **Podpůrný spolek hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze** (organizace samotných sluchově postižených, založená roku 1868). 1. číslo neslo podtitul *Časopis hluchoněmých v král. českém*. 2. číslo vyšlo v prosinci, již v Československé republice, s podtitulem *Časopis českých hluchoněmých*. Od února 1919 vycházela všechna čísla vždy k prvnímu dni v měsíci. Odpovědným redaktorem prvních 4 čísel byl **Jan Chýška**, v červnu 1919 ho v redaktorské funkci vystřídal tajemník Podpůrného spolku hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze **Antonín Babec**. Redakce sídlila v Praze 2, v Kateřinské ulici čp. 36 při Prvním českém ústavu pro hluchoněmé v Praze. List tiskla v Praze 1 v Bílkově ulici čp. 17 společnost Th. Venty a do srpna 1919 vycházel jako dvouměsíčník. Od října 1919 přešel *Obzor* na měsíční periodicitu (brzy se ustálila letní pauza, v jejímž důsledku nevycházela srpnová a zářijová čísla) a v tiráži začalo být před jménem odpovědného redaktora uváděno také jméno tehdejšího ředitele Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze a sekretáře Zemského spolku pro péči o hluchoněmé **Josefa Koláře**¹¹⁸, jako člověka „za vydávání zodpovědného“. V praxi to z Koláře dělalo hlavního redaktora i příspěvatele.

¹¹⁷ Z dopisu Jitky Haunerové Staňkové Kristě Schneidrové. HAUNEROVÁ STAŇKOVÁ, Jitka. Ženská hlídka. Dva dopisy. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 4. 1927, roč. 10, č. 4, s.

¹¹⁸ „Josef Kolář se narodil 2. února 1864 v Kunžaku u Jindřichova Hradce jako syn venkovského učitele. (...) Vystudoval nižší reálku v Telči a učitelský ústav v Brně, kde maturoval v roce 1883. V 19 letech se stal podučitelem na Ústavu pro hluchoněmé v Brně a pobyl tam 11 roků. Když byl v roce 1894 otevřen ústav v Ivančicích, byl jmenován jeho ředitelem. Po zabrání budovy ústavu na počátku 1. světové války pro vojenskou nemocnici se stal jejím ředitelem. Jeho žena onemocněla těžkou duševní chorobou a jeho milovaný syn padl. Po těchto ranách osudu odešel Kolář v roce 1915 do penze. Prof. Výmola mu však nabídl přechod do Prahy. Na zasedání výboru právě ustaveného Zemského spolku pro péči o hluchoněmé konaném 9. října 1915 byl jmenován spolkovým sekretářem, odborným poradcem a současně ředitelem Prvního českého ústavu pro hluchoněmé. Kolář nabídku přijal. Do Prahy nastoupil 20. ledna 1916. Od té

V červenci 1920 nahradil Antonína Babce na postu odpovědného redaktora **Josef Myšák**.

Aby první číslo každého ročníku nevycházelo na podzim, ale vždy na začátku kalendářního roku, nebyl 2. ročník ukončen v červenci 1920, ale až závěrem roku.

V únoru 1921 došlo k přejmenování společnosti Th. Venty na knihtiskárnu Neuber, Pour a spol., ale místo tisku se tím nezměnilo. V prosinci téhož roku byl podtitul listu změněn na *Časopis československých hluchoněmých*.

Od roku 1922 vykonával funkci odpovědného redaktora pražský neslyšící živnostník **Josef Wolf**.

V roce 1923 se tisk přesunul do knihtiskárny Antonína Reise na Vyšehradě.

V dubnu 1925 se stal odpovědným redaktorem *Obzoru* ohluchlý aktivista **Jan Myška**¹¹⁹, který později vedl i další časopisy pro sluchově postižené: *Svépomoc Neslyšících*¹²⁰ a *Československého neslyšícího*.¹²¹

Počínaje rokem 1926 se tisk přesunul z Prahy do Českých Budějovic, do knihtiskárny Karla Fialy.

V září 1926 byla zkolaudována nová budova Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze v Komenského ulici v Praze-Radlicích, o měsíc později do ní nastoupili žáci¹²² a v květnu následujícího roku se do ní přestěhovala i redakce *Obzoru hluchoněmých*. V květnu 1927 se také přestal na časopisu podílet Podpůrný spolek hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze, protože sluchově postižení si začali vydávat časopisy vlastní. *Obzor* vycházel nadále pouze jako časopis **Spolku pro péči o hluchoněmé**, který se už pět let předtím zbavil přídomku „Zemský“.¹²³ Jméno

doby byl hlavním hybatelem všech spolkových akcí. Učil v kursech odezírání. Stal se ředitelem Pokračovací školy pro hluchoněmé. (...) Byl velice pečlivým kronikářem spolku. Organizoval tři spolkové věčné loterie. Byl správcem kursů pro vzdělávání učitelů hluchoněmých. Určil základní požadavky na školní budovu nového ústavu v Radlicích. Josef Kolář zemřel 5. března 1942.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 172. ISBN 80-7216-096-6.

¹¹⁹ „Jan Myška se narodil 12. července 1902. Zemřel 11. dubna 1970.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 221. ISBN 80-7216-096-6.

¹²⁰ Viz 6.3 *Svépomoc hluchoněmých / Svépomoc Neslyšících (1926–33)*.

¹²¹ Viz 6.7 *Československý neslyšící (1937–39)*.

¹²² HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 177. ISBN 80-7216-096-6.

¹²³ K drobným změnám v názvech obou organizací došlo v záhlaví časopisu během jeho fungování několikrát. Kdy přesně a k jakým, je patrné z tabulky č. 5: Chronologický přehled charakteristik *Obzoru hluchoněmých*.

hlavního redaktora (Josefa Koláře) začalo být kromě tiráže na poslední straně uváděno přímo v záhlaví časopisu.

Od roku 1928 (tj. od 10. ročníku) byla v záhlaví za římskou číslicí označující ročník uváděna v závorce další římská číslice, o jedna vyšší; s ohledem na zmíněný „delší ročník“ 1920. *Obzor hluchoněmých* patrně nechtěl vypadat o celý rok mladší oproti *Novinám pro hluchoněmé*. Od dvojitého číslování bylo upuštěno až v říjnu 1939, přičemž za platnou hodnotu byla zvolena vyšší cifra.

V létě roku 1931 byla ulice Komenského, v níž sídlila redakce, přejmenována na Radlickou. *Obzor* vznikl v čp. 5.

S rokem 1932 se podtitul listu změnil na *Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v RČS.* a Jana Myšku vystřídal na postu odpovědného redaktora učitel neslyšících a správce Sociálně zdravotního ústavu pro hluchoněmou mládež **Antonín Šedó**.

Od roku 1937 se *Obzor* tiskl opět v Praze, a sice v knihtiskárně Alberta Krupičky v Tůních č. 13 v Praze 2 (od května 1941 v Tůních č. 15).

Antonína Šedó nahradil v lednu 1938 ve funkci odpovědného redaktora další učitel sluchově postižených **Stanislav Svačina**.¹²⁴ „Pod jeho vedením si *Obzor hluchoněmých* za okupace zachoval až neuvěřitelně rovnou páteř a s výjimkou krátkého článku o Heydrichovi, otištěného krátce po atentátu v době nejstrašnějšího běsnění okupantů, neuveřejnil prakticky nic podbízivého vůči Němcům.“¹²⁵

„V generálu Heydrichovi odešel z řad nejbližších Vůdcových spolupracovníků muž, který celý svůj život zasvětil službě německému národu.

Zesnulý se narodil v Halle a. S. dne 7. března 1904 a již ve svých 18 letech vstoupil do německého válečného námořnictva, kde se stal nadporučíkem. Když vedl Vůdce svůj boj o sjednocení Německa, postavil se mu zesnulý po bok a stal se jeho věrným spolupracovníkem. Potíral všude zhoubný vliv Židů a bolševiků.“¹²⁶

Z aktuálního názvu spolku, a tedy i z podtitulu časopisu musela v dubnu 1939 zmizet zkratka RČS. Zůstalo jen *Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*.

¹²⁴ „Stanislav Svačina se narodil 27. května 1898 v Kolovči u Domažlic v učitelské rodině. Maturoval na učitelském ústavu. V roce 1920 absolvoval kurs pro učitele neslyšících a v r. 1921 učil ve třídě pro hluchoněmé na Karlově. V r. 1924 odešel do Dolní Lukavice a v r. 1926 se vrátil do Prahy do Výmolova ústavu. V letech 1949 až 1953 vystudoval Vysokou školu pedagogickou, obor tělesná výchova. V roce 1967 obhájil disertační práci (PhDr.). Byl členem přípravného výboru České logopedické společnosti (1970). Roku 1972 byl jmenován Zasloužilým učitelem.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 293. ISBN 80-7216-096-6.

¹²⁵ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 294. ISBN 80-7216-096-6.

¹²⁶ Ze života pana Zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 7. 1942, roč. 25, č. 7, s. 1.

V roce 1941 nahradil Stanislav Svačina již téměř sedmasedmdesátiletého Josefa Koláře na postu hlavního redaktora a své místo odpovědného redaktora postoupil učiteli **Tomáši Pučelíkovi**.

„V 77 letech, po 23 ročním řízení »Obzoru«, odchází ředitel Kolář z redakce tohoto časopisu. To však neznamená, že se s »Obzorem« loučí. Mohu prozradit, že na jeho pracovním stole jest přichystána řada námětů, vztahujících se k hluchoněmosti, jež, zpracované obratným pérem páně ředitelovým, zaplní ještě mnohé stránky našeho listu.“¹²⁷

V listopadu 1941 se čp. sídla redakce změnilo na Radlickou třídu 6.

Poslední číslo za okupace vyšlo v březnu 1943, poté bylo vydávání přerušeno Němci.

První číslo po okupaci vyšlo v dubnu 1946, beze změn na postech redaktorů.

„Tři léta uplynula od chvíle, kdy na rozkaz t. zv. protektorátních úřadů přestal vycházet *Obzor hluchoněmých* a kdy redakce nedobrovolně přerušila styk se svým čtenářstvem.

To všechno dnes už není pravda. Máme zase svobodu, máme volnost projevu. Můžeme zase vydávat svůj časopis a psát v něm tak, jak nám srdce a rozum velí.

Zahajujeme XXVII. ročník *Obzoru*. Rozesíláme první číslo všem bývalým odběratelům. Věříme, že ve zdraví přežili válku. Posíláme jej ale i na řadu nových adres rodičů a přátel hluchých. Doufáme, že všichni, kterým časopis zasíláme, přijmou jej přívětivě a stanou se jeho čtenáři.

Podpoří tak řady těch, kteří usilují o dobro hluchoněmých v Československu.

Cílem *Obzoru hluchoněmých* bylo prosazovati kulturní a sociální zájmy hluchých, zpravovati úřady, rodiče hluchoněmých a československou veřejnost o životě, potřebách, radostech i starostech hluchoněmých, tedy o věcech, o kterých zpravidla ostatní časopisy nepíší.

Obzor bude ale i místem, z něhož budou moci spolky hluchoněmých i spolky pečující o hluchoněmé podávati zprávy o své činnosti.“¹²⁸

V září 1947 byly v tiráži změněny názvy redaktorských postů. Slovní spojení „za vydávání odpovědný“ bylo nahrazeno prostým „řídí“ a pozice odpovědného redaktora byla přejmenována na odpovědného zástupce časopisu.

V roce 1948 si *Obzor* vrátil do podtitulu zkratku pro státní zřízení, tentokrát už ve tvaru ČSR. V květnu téhož roku přenechal Stanislav Svačina ze zdravotních důvodů svůj post dosavadnímu odpovědnému zástupci časopisu Tomáši Pučelíkovi. Do Pučelíkem uvolněné funkce nastoupil odborný učitel a ředitel Učňovské školy internátní pro mládež s vadami sluchu **Miloš Malý**.¹²⁹ Časopis byl v té době naprosto servilní vůči

¹²⁷ SVAČINA, Stanislav. 23 roků redaktorem „Obzoru hluchoněmých“. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o huchoněmé*. 1. 1. 1941, roč. 24, č. 1, s. 1.

¹²⁸ Čtenářům! *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 4. 1946, roč. 27, č. 1, s. 1.

¹²⁹ „Miloš Malý se narodil 15. června 1908. Byl učitelem ve Výmolově ústavu a dlouhá léta ředitelem Učňovské školy internátní pro mládež s vadami sluchu. Jeho publikační a překladatelská činnost byla velice rozsáhlá. Mj. napsal knížky „Odezírání – most mezi slyšícími a neslyšícími“, „Skandinávské pohádky“, „Hledání země spravedlivé“, „Jsem mezi lidmi“ a „Co si děti vymyslíly“. (...) Po válce byl vyznamenán prezidentem dr. Edvardem Benešem čs. vojenskou medailí za zásluhy II. stupně za práci v ilegální skupině „V boj“. HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 188. ISBN 80-7216-096-6.

komunistům, a to zejména přičiněním ředitelky Výmolova ústavu Marie Veselé Šulcové¹³⁰, která od dubna 1949 psala *Obzoru* všechny úvodníky: Prací k socialismu¹³¹, Buduj vlast – posílíš mír!¹³², Sjezdy KSČ¹³³, Gottwald – Stalin¹³⁴ atd.

Roku 1950 se naposledy přesunulo místo tisku. Zůstalo v Praze 2, ovšem odedáv se list tiskl v knihtiskárně E. Beaufort v Jungmannově 15.

Podlézavost režimu nebyla nic platná. Poslední číslo nejdéle vycházejícího časopisu pro sluchově postižené 1. poloviny 20. století vyšlo 1. července 1951.

Obzor hluchoněmých vycházel ve formátu 27 × 37 cm. Text byl lámán do tří sloupců a od 4. ročníku se v *Obzoru* nepravidelně objevovaly také obrázky, zejména na titulních stranách. Šlo převážně o portréty pedagogů sluchově postižených, případně jiných činovníků organizací zabývajících se péčí o sluchově postižené, nebo fotografie ústavů, do nichž se tato péče soustředila.

Časopis měl zpravidla 4 strany, jen výjimečně 6 či 2. S nástupem Stanislava Svačiny do pozice hlavního redaktora v roce 1941 začala v *Obzoru* vycházet příloha Čtení pro děti, s cílem podnítit prelingválně neslyšící k četbě, a zlepšit tak jejich gramotnost. Příloha o rozsahu jednoho listu zvedla pravidelný počet stran časopisu na 6.

Jedno číslo *Obzoru hluchoněmých* stálo zprvu 70 haléřů, celoroční předplatné (tzn. 6 čísel) bylo v záhlaví 1. čísla uvedeno v hodnotě 3 korun, ale už od 2. čísla bylo upraveno na koruny 4. V říjnu 1919 přešel *Obzor* z dvouměsíční periodicity na měsíční, a od listopadu tak stoupl roční předplatné na 6 korun. Od roku 1922 už to bylo 10 korun. V listopadu 1933 stoupla cena jednoho výtisku na 1 korunu při celoročním předplatném 10 korun a tato cena vydržela až do přerušení vydávání protektorátními

¹³⁰ „Marie Veselá (roz. Šulcová, provd. Veselá a později Benešová) se narodila r. 1907 v Paříně u Nymburka v rodině, ve které bylo 12 dětí. Vystudovala měšťanskou školu v Nymburku, reálné gymnázium v Jičíně a složila doplňovací zkoušku na učitelském ústavu v Praze. Učila na školách v Nymburku, Sokolci, Chotěších a v Loučeni. Od r. 1930 působila na Státním ústavu pro hluchoněmé v Užhorodu. Po obsazení Podkarpatské Rusi učí v Kladně a v Praze a v letech 1946–48 na škole pro nedoslýchavé v Praze-Karlíně. 1. února 1949 byla jmenována ředitelkou ve Výmolově ústavu. (...) Ředitelkou byla až do 31. 7. 1962.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 179. ISBN 80-7216-096-6.

¹³¹ VESELÁ ŠULCOVÁ, Marie. Prací k socialismu. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v ČSR*. Duben 1949, roč. 30, č. 4, s. 1.

¹³² VESELÁ ŠULCOVÁ, Marie. Buduj vlast – Posílíš mír! *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v ČSR*. Květen 1949, roč. 30, č. 5, s. 1.

¹³³ VESELÁ ŠULCOVÁ, Marie. Sjezdy KSČ. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v ČSR*. Červen 1949, roč. 30, č. 6, s. 1.

¹³⁴ VESELÁ ŠULCOVÁ, Marie. Gottwald – Stalin. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v ČSR*. Prosinec 1949, roč. 30, č. 10, s. 1.

úřady březnu 1943. Všechna čísla po okupaci stála 3 koruny při ročním předplatném 30 korun.

Tabulka č. 5: Chronologický přehled charakteristik časopisu *Obzor hluchoněmých*

Roč.	Rok / měsíc	Podtitul	Za vydávání odpovědný / Řídí	Odpovědný redaktor / Odpovědný zástupce časopisu	Vydavatel	Sídlo redakce	Tisk	Počet čísel v ročníku	Cena čísla / roční předplatné				
1.	září 1918	<i>Časopis hluchoněmých v král. českém</i>	-	Jan Chýška	Zemský spolek pro péči o hluchoněmé v král. Českém a Podpůrný spolek pro hluchoněmé sv. Frant. Sal. v Praze		Th. Venta, s r. o., Bílkova 17, Praha 1	6	70 h / 3 Kč				
	prosinec 1918	<i>Časopis českých hluchoněmých</i>							Antonín Babec	Zemský spolek pro péči o hluchoněmé v Čechách a Podpůrný spolek pro hluchoněmé v Praze	Kateřinská ulice 36, Praha 2	Neuber, Pour a spol., Bílkova 17, Praha 1	70 h / 4 Kč
	únor–duben 1919												
2.	červen–srpen 1919												
	říjen 1919 – květen 1920	<i>Časopis českých hluchoněmých</i>		Josef Myšák	Podpůrný spolek pro hluchoněmé v Praze	Kateřinská ulice 36, Praha 2	Neuber, Pour a spol., Bílkova 17, Praha 1	12	70 h / 6 Kč				
červenec–listopad 1920													
3.	leden 1921	<i>Časopis česko-slovenských hluchoněmých</i>		Josef Wolf	Spolek pro péči o hluchoněmé v republice česko-slovenské a Podpůrný spolek pro hluchoněmé v Praze		Ant. Reis, Praha-Vyšehrad	11	70 h / 10 Kč				
	únor–listopad 1921												
4.	prosinec 1921												
	leden–červenec 1922												
5.	září–prosinec 1922												
	1923												
6.	1924												
	leden–březen 1925												
7.	duben–prosinec 1925												
	1926												
8.	1926		Josef Kolář	Jan Myška				10					
9.													

	leden–duben 1927				němé v Praze					
	květen– prosinec 1927							12		
10. (11.)	1928						Radlice, Komen- ského ulice, Praha 16			
11. (12.)	1929									
12. (13.)	1930									
13. (14.)	leden– červenec 1931									
	říjen–prosinec 1931									
14. (15.)	1932									
15. (16.)	leden–říjen 1933			Antonín Šedó	Spolek pro péči o hluchoně- mé v republice česko- slovenské	Radlic- ká ul. 5, Praha 16	Knih- tiskárna Karla Fialy, Husova tř. 20, České Budě- jovice			
	listopad– prosinec 1933									
16. (17.)	1934	<i>Časopis Spolku pro péči o hluchoně- mé v RČS.</i>								
17. (18.)	1935									
18. (19.)	1936									
19. (20.)	1937									
20. (21.)	1938									
21. (22.)	leden–březen 1939									
	duben– červenec 1939									
22.	říjen–prosinec 1939			Stanislav Svačina	Spolek pro péči o hluchoně- mé v Praze	Radlic- ká tř. 5, Praha 16	Knih- tiskárna Alberta Krupič- ky, v Tůních č. 13, Praha 2	10		
23.	leden–únor 1940	<i>Časopis Spolku pro péči o hluchoně- mé</i>								
	březen– prosinec 1940									
24.	leden–duben 1941									
	květen–říjen 1941									
	listopad– prosinec 1941			Stani- slav Svačina	Tomáš Pučelík	Spolek pro péči o hluchoně- mé v Čechách a na Moravě	Radlic- ká tř. 6, Praha 16	Knih- tiskárna Alberta Krupič- ky, v Tůních č. 15, Praha 2		1 Kč / 10 Kč
25.	1942									
26.	leden–březen 1943								3	
DUBEN 1943 – BŘEZEN 1946, VYDÁVÁNÍ PŘERUŠENO NĚMCI										
27.	duben– prosinec 1946	<i>Časopis Spolku pro péči o hluchoně- mé</i>								
28.	1947		Stani- slav Svačina	Tomáš Pučelík	Spolek pro péči o hluchoně- mé v ČSR	Radlic- ká tř. 6, Praha 16	Knih- tiskárna Alberta Krupič- ky, v Tůních	10	3 Kčs / 10 Kčs	
29.	leden–duben 1948									

	květen– prosinec 1948	Časopis Spolku pro péči o hluchoně- mé v ČSR	Tomáš Pučelík	Miloš Malý			č. 15, Praha 2	7	
30.	1949								
31.	1950								
32.	leden– červenec 1951						Knih- tiskárna E. Beau- fort, Jung- man- nova 15, Praha 2		

6.2.2 Grafický vývoj záhlaví

Obrázek č. 7: Záhlaví *Obzoru hluchoněmých*. 28. 9. 1918, roč. 1, č. 1

Obrázek č. 8: Záhlaví *Obzoru hluchoněmých*. 1. 1. 1923, roč. 5, č. 1

Obrázek č. 9: Záhloví *Obzoru hluchoněmých*. 1. 1. 1937, roč. 19 (20), č. 1

OBZOR HLUCHONĚMÝCH

ČASOPIS SPOLKU PRO PÉČI O HLUCHONĚMÉ V RČS.

Žádáme o lask. podávání zpráv jednotlivých ústavů a spolků pro hluchoněm. K dotazům budíž přiložena 1 Kč známka.

Vydává:

SPOLEK PRO PÉČI O HLUCHONĚMÉ V REPUBLICĚ ČESKOSLOVENSKÉ.

Redaktor: ředitel Josef Kolář.

Vychází 1. dne každého měsíce. Celoroční předplatné Kč 10[—]—. Reklamace se nefrankují. Jednotlivá čísla po 1 Kč.

Redakce a administrace: Praha XVI., Radlická tř. 5.

Číslo 1.

V Praze dne 1. ledna 1937.

Ročník XIX. (XX.)

6.2.3 Profil časopisu

Obzor hluchoněmých byl stejně jako moravské *Noviny pro hluchoněmé* časopisem pro sluchově postižené vydávaným jejich učiteli. Působili v něm zejména kantoři ze dvou pražských ústavů pro sluchově postižené, tj. radlického a smíchovského. Časopis si za svůj hlavní cíl vytkl totéž jako jeho moravský ekvivalent: vzdělávat chovance ústavů pro sluchově postižené i poté, co tyto instituce opustí, a budit jejich zájem o věci veřejné.

Redakce popsala poslání *Obzoru hluchoněmých* v úvodníku jeho prvního vydání následovně:

„Čeští hluchoněmí v království nemají dosud svého časopisu. Jest však svrchovaně nutno, aby i oni seznamovali se se všemi časovými otázkami veřejného života. V této příčině odkázání jsou hluchoněmí až podnes jenom na veřejný tisk. Tento si však jejich odborných věcí buď vůbec nevšímá, anebo pojednává o nich jenom stručně a příležitostně.

Nedostatek tento těžce byl pociťován u valné většiny českých hluchoněmých. Německých časopisů pro hluchoněmé jest několik. Dosud však nepodařilo se založiti časopis pro hluchoněmé české národnosti.

Zemský spolek pro péči o hluchoněmé v král. českém a Podpurný spolek hluchoněmých v Praze umínil si vydávati český časopis pro hluchoněmé. První číslo tohoto časopisu předvádí se tuto P. T.¹³⁵ čtenářstvu.

Časopis náš bude seznamovati hluchoněmé se všemi obory veřejného života. Uveřejňovati bude články poučné, pak zprávy denní a osobní.

Ve člancích poučných pojednávati se bude o všech věcech pro praktický život hluchoněmých potřebných. Časopis náš bude dospělým hluchoněmým rádcem a vodítkem v jejich povolání. Bude dávatí podněty, jak by se ucelilo a zlepšilo hmotné i mravní postavení jejich. Najde jistě zájmu i u slyšících interesentů.

¹³⁵ „P. T. [pété] zkr. (lat. pleno titulo [-éno ty-ló] plným titulem) (dř.) zastupuje výčet hodností titulů ap. v adrese n. v oslovení příslušnými tituly“ HAVRÁNEK, Bohuslav, et al. *Slovník spisovného jazyka českého*. 2. svazek (N–Q). 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, s. 1166.

Ve zprávách denních podávati bude náš časopis svým čtenářům v přehledu stručná oznámení o všech důležitých událostech veřejného života. Tak stane se jim pobídkou, aby i oni svá cítění, chtění a chování přizpůsobovali chování lidí slyšících a od nich se nelišili.

Zprávy osobní sloužiti budou k tomu, aby hluchoněmí i po vystoupení z ústavů zůstali ve družném styku. Po vystoupení z jednotlivých ústavů rozprchli se hluchoněmí po všech krajích naší vlasti. Nebylo mezi nimi žádného užšího spojení. Neměli příležitosti, aby se o své zkušenosti sdělovali. Vzájemný jejich styk omezoval se pouze na občasné dopisování několika inteligentnějších jednotlivců. Než i to časem ochabovalo, až přestalo docela. Dospělí hluchoněmí o sobě nevěděli. Nevěděli o pokroku svých druhů v jiných zemích a zůstávali ke všemu netečnými.

Bylo již svrchovaně na čase, aby dostalo se vydáváním českého časopisu našim hluchoněmým pevné opory a soustředění. Z důvodů uvedených rozhodli se jmenovaní činitelé přes veškeré překážky, jež nutno v nynější vážné době překonávati, že budou vydávati časopis, jenž by vyhovoval všem naléhavým potřebám českých hluchoněmých.¹³⁶

Podle jednoho z iniciátorů vzniku časopisu a jeho nejdéle sloužícího redaktora Josefa Koláře měl být *Obzor hluchoněmých* mostem mezi neslyšícími a slyšícím prostředím, ve kterém žijí.¹³⁷

Typickou náplň *Obzoru hluchoněmých* lze rozdělit do tří kategorií, lišících se nejen povahou, ale i čtenáři, na něž cílily:

Stěžejní kategorií byly pro *Obzor* **odborné stati**; nejčastěji na téma péče o sluchově postižené a jejich výchovy, ale prostor dostávala i pojednání o uplatnění sluchově postižených ve společnosti, psychologické a sociologické rozborů jejich chování aj. Jmenujme na ukázkou nadpisy článků: *Potřeba vzdělání hluchoněmých v Čechách methodou artikulační*¹³⁸, *Význam a úkoly sociální péče o hluchoněmé*¹³⁹, *Čeho je třeba pro zlepšení péče o řemeslný dorost z řad hluchoněmých*¹⁴⁰ atd. Takovéto texty byly určeny zejména odborné veřejnosti, ty praktičtější z nich pak méně často také rodičům dětí se sluchovou vadou.

Co se týče názorů na způsob výuky, byli autoři článků pro *Obzor* jako většina tehdejších pedagogů zastánci orální metody. Byl to právě hlavní redaktor Kolář, kdo

¹³⁶ Vydavatelstvo. P. T. čtenářstvu! *Obzor hluchoněmých : Časopis hluchoněmých v král. českém.* 28. 9. 1918, roč. 1, č. 1, s. 1.

¹³⁷ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-05-07], s. 78. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

¹³⁸ PARMA, Viktor. *Potřeba vzdělání hluchoněmých v Čechách methodou artikulační. Obzor hluchoněmých : Časopis českých hluchoněmých.* 1. 4. 1919, roč. 1, č. 4, s. 3.

¹³⁹ ŠEDÓ, Antonín. *Význam a úkoly sociální péče o hluchoněmé. Obzor hluchoněmých : Časopis československých hluchoněmých.* 1. 2. 1929, roč. 11 (12), č. 2, s. 2–3.

¹⁴⁰ SOUČEK, Václav. *Čeho je třeba pro zlepšení péče o řemeslný dorost z řad hluchoněmých. Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé.* Říjen 1946, roč. 27, č. 7–8, s. 1–2.

sehrál ve 20. letech 20. století jednu z klíčových úloh při prosazování výuky striktně orální metodou a odstranění znakového jazyka z českých škol.

„Také užívání různých metod vyučovacích v ústavech pro hluchoněmé bylo zem. správním výběrem upraveno. Všecky hluchoněmé děti, jichž duševní schopnosti to připouštějí, musejí býti vyučovány čistou metodou hláskovací čili orální. Pouze u dětí slabě nadaných dovoleno jest užívati metod jiných (zejména na psaní), dle vhodného výběru a s náležitým zřetelem na míru duševních schopností žákových. Užívání metody posuňkové a kombinované, t. j. spojení řeči artikulované s řečí posuňkovou, jest nepřipustno. Děti slabě nadané, jež jsou ostatním žákům překážkou ve zdárném postupu při vyučování, seskupeny budou v každém jednotlivém ústavu ve zvláštní oddělení.“¹⁴¹

Druhou klíčovou součástí listu byly **informace týkající se spolků a ústavů**, se zaměřením na území Čech. Ty měly buď charakter historického exkurzu a rekapitulovaly aktivity a úspěchy vybraných sdružení, zařízení a lidí s nimi spojených, mnohdy při příležitosti různých jubileí či úmrtí, nebo se věnovaly současnému dění. Ve druhém případě byl čtenář informován zejména o administrativních záležitostech jednotlivých spolků a ústavů, zprávách o činnosti, možnostech přihlásit do zařízení svého potomka atp. Jednalo se tak opět spíše o četbu pro slyšící. Nejužitečnějšími texty z této sekce pro samotné sluchově postižené byla patrně oznámení chystaných společenských akcí, jež jednotlivé organizace a instituce pořádaly a na nichž se lidé s vadami sluchu mohli setkávat.

„Turistický klub hluchoněmých ve snaze pobaviti jednou za rok své členy a příznivce, pořádá dne 23. února 1924 v sále Merkuru (Praha 1, Mikulášská ulice) svůj oblíbený a vždy hojně navštívený maškarní věneček. Přijď každý, kdo se slušně pobaviti a na všechny trampoty zapomenouti chceš. Začátek v 7 hod. večer.“¹⁴²

K udržování či znovunalezení kontaktu mezi postiženými přispíval *Obzor* zpočátku a v menší míře také zprávami osobními. Ty byly řazeny pod jednu hlavičku se zprávami spolkovými a měly svým způsobem suplovat korespondenci.

„Pan Josef Kříž, obuvník na Král. Vinohradech a jeho choť Antonie rozená Krupicová oddáni byli v sobotu dne 21. května t. r. v kapli ústavu pro hluchoněmé na Smíchově.

Pan Tomáš Hofman, obuvník na Pankráci s chotí Marií, rozenou Krajdlovou z Prahy-III. oznamují se jako novomanželé.

Oběma novým domácnostem přejeme z plna srdce všeho zdaru a spokojenosti na jejich společné pouti životem.“¹⁴³

Třetí příznačnou skupinu článků lze vymezit jako **ostatní zpravodajství**, tedy aktuální zprávy *netýkající se dění ve spolcích a ústavech*. V prvních deseti letech bylo

¹⁴¹ KOLÁŘ, Josef. Úprava péče o hluchoněmé v Čechách provedena. *Obzor hluchoněmých : Časopis československých hluchoněmých*. 1. 12. 1924, roč. 6, č. 12, s. 1.

¹⁴² Zprávy spolkové a osobní : První pražský sportovní klub hluchoněmých : Maškarní věneček. *Obzor hluchoněmých : Časopis československých hluchoněmých*. 1. 1. 1924, roč. 6, č. 1, s. 4.

¹⁴³ Zprávy spolkové a osobní : Sňatky našich druhů. *Obzor hluchoněmých : Časopis českých hluchoněmých*. 1. 6. 1921, roč. 3, č. 6, s. 4.

součástí *Obzoru* klasické obecné zpravodajství, ve formě krátkých zpráv. Poté se však list zaměřil pouze na zprávy týkající se sluchového postižení a o událostech celospolečenského charakteru zpravoval již jen nárazově s tím, že si o nich sluchově postižení mohou přečíst ve většinovém tisku.

Zpravodajství časopisu si často a pravidelně všímalo dění v zahraničí. Zejména díky iniciátorce založení *Obzoru* (a čilé přispěvatelce prakticky do všech tuzemských časopisů pro sluchově postižené) Jitce Haunerové Staňkové¹⁴⁴, která byla, vedle vlastních původních článků, autorkou mnoha překladů z francouzského, anglického a německého tisku a publikací.

„Američtí hluchoněmí říkají si jen hluší. Jejich velký spolek se jmenuje: »National Association of the deaf«; to znamená česky: »Národní spolek hluchých«. Má své členy nejen ve Spojených Státech Sev. Ameriky, ale i ve Velké Británii (Anglii) a v Kanadě (v nejsevernější Americe). Při osmém sjezdu tohoto spolku jež založili r. 1880, který se konal 4., 5. a 6. června 1907, rozhodli se hluší k následující resoluci (ustanovení).

1. Výchova hluchoněmých dětí jest prosté plnění povinnosti státu; je to věc práva a spravedlnosti. Není to soustrastná dobročinnost a dobrovolná blahosklonnost vůči hluchoněmým, nýbrž prostá povinnost společnosti...“¹⁴⁵

Zahraničními reportážemi ze spolků neslyšících v cizině přispíval do *Obzoru hluchoněmých a Svěpomoci Neslyšících*¹⁴⁶ také její zcestovalý neslyšící syn Vilém Bohumír Hauner, pozdější odpovědný redaktor časopisu *Československý neslyšící*.¹⁴⁷

„Zahraniční zpravodajství umožňovalo srovnání úrovně vzdělávání, fungování spolků, sociálního a právního postavení neslyšících v cizině a u nás.“¹⁴⁸

Z přehledu kategorií nejtypičtějších článků *Obzoru hluchoněmých* si lze odvodit, že na sluchově postižené cílil časopis ve skutečnosti jen malou částí svého obsahu. Přispěvatelé *Obzoru* se zabírali převážně otázkami, jak sluchově postižené vzdělávat

¹⁴⁴ Jitka Staňková se narodila 20. července 1880 ve Vídni, absolvovala vyšší dívčí školu v Praze a jazykové kurzy ve Švýcarsku a v Anglii. Její prvorozený syn Vilém Bohumír Hauner ohluchl po meningitidě. Haunerová využila svých znalostí jazyků a studovala téměř všechnu dostupnou světovou literaturu týkající se sluchového postižení. V roce 1913 navštívila řadu zahraničních ústavů pro vzdělávání neslyšících. Pro zlepšení tuzemské péče o sluchově postižené se rozhodla založit roku 1915 Zemský spolek pro péči o hluchoněmé. Pro neshody s jeho vedením z něho záhy odešla, ale na poli pomoci sluchově postiženým a osvěty ohledně jejich výchovy zůstala aktivní až do své smrti roku 1948. HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 115–117. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁴⁵ HAUNEROVÁ STAŇKOVÁ, Jitka. Ze spolkového života amerických hluchoněmých. *Obzor hluchoněmých : Časopis českých hluchoněmých*. 1. 6. 1919, roč. 1, č. 5, s. 1.

¹⁴⁶ Viz 6.3 *Svěpomoc hluchoněmých / Svěpomoc Neslyšících (1926–33)*.

¹⁴⁷ Viz 6.7 *Československý neslyšící (1937–39)*.

¹⁴⁸ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-05-16], s. 78. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

a vychovávat (tedy otázkami, které jim jako kantorům neslyšících byli nejvlastnější); tématům, jež by zajímala samotné sluchově postižené, se mnoho prostoru nedostávalo.

Ve 30. letech vedli redaktoři *Obzoru* rozsáhlé polemiky s redaktory *Svépomoci Neslyšících*, časopisu Svazu spolků hluchoněmých v Republice československé. „Diskutovali o vyučovací metodě ve školách pro neslyšící, zaměření novin pro neslyšící i oprávnění slyšících lidí zasahovat do spolkové činnosti neslyšících.“¹⁴⁹

Vyloučení sluchově postižených z redakce *Obzoru hluchoněmých* kritizoval na stránkách svého periodika *Zájmy hluchých*¹⁵⁰ ohluchlý aktivista František Kopřiva:

„Do „Obzoru hluchoněmých“ nepřispívá články ani jediný vedoucí činitel podpůrných spolků hluchoněmých jak v Praze, Čechách, v zemi moravskoslezské, tak i na Slovensku. Jest tam jen zpráva o spolku vydávajícím časopis, sdružení rodičů hluchoněmých, chvála jednotlivých učitelů a nic víc.“¹⁵¹

Redakce *Obzoru* si protežování odborných témat uvědomovala a svůj odklon od záměru vydávat časopis pro samotné sluchově postižené přiznala v úvodníku lednového čísla v roce 1932, s odůvodněním, že tisk pro sluchově postižené si mezitím začali vydávat postižení sami.

„Původně byl náš list časopisem československých hluchoněmých. Spolek náš počal jej vydávati společně s Podpůrným spolkem hluchoněmých v Praze. Když však začaly spolky dospělých hluchoněmých jak v Čechách, tak i na Moravě vydávati časopisy své vlastní, stal se *Obzor* výlučně orgánem spolku našeho. List náš podržel sice dosavadní svou tendenci, změnil se však přece jak obsahem, tak i formou, jak toho změněné poměry vyžadovaly. Snadný sloh, jímž byl *Obzor* původně psán, jakož i zprávy v něm uveřejňované, byly tak upravovány, aby vyhovovaly hluchoněmým čtenářům. Způsob tento měnil se znenáhla a *Obzor* stal se listem více pro čtenáře slyšící, kteří se o výchovu a vzdělání českých hluchoněm. zajímají.“¹⁵²

Tímto vydáním si *Obzor* výmluvně změnil podtitul z *Časopis československých hluchoněmých* na *Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v RČS*.

Zřetelný obrat zpět ke sluchově postiženým čtenářům nastal až v roce 1941 a měl ho na svědomí nástup učitele Stanislava Svačiny do funkce hlavního redaktora. Ten tehdy zavedl dvě nové rubriky pro sluchově postižené: Kapitoly ze společenské výchovy a Rádce hluchoněmých; ale především přílohu Čtení pro děti, vedenou

¹⁴⁹ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-05-16], s. 79. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

¹⁵⁰ Viz 6.6 *Zájmy hluchých (1930–40)*.

¹⁵¹ KOPŘIVA, František. Bezpečnost urážky na cti a p. Šedo. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků ČSR*. Leden 1935, roč. 4, č. 7–8, s. 4.

¹⁵² Redakce. P. T. čtenářstvu! *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v RČS*. 1. 1. 1932, roč. 14 (15), č. 1, s. 1.

učitelem neslyšících dětí Janem Doležalem, která byla patrně nejvstřícnějším krokem vůči prelingválně neslyšícím recipientům, jaký kterýkoli z časopisů pro dospělé sluchově postižené v námi sledovaném období učinil.¹⁵³

S rokem 1948 a s nástupem Tomáše Pučelíka do řízení listu znovu stoupl počet článků netýkajících se sluchového postižení. Tentokrát to ovšem byly texty ideologické, chválící myšlenky socialismu a jejich představitele, s nadpisy jako První dělník republiky třetím presidentem¹⁵⁴, Vladimír Iljič Lenin¹⁵⁵, J. V. Stalin¹⁵⁶ atp. Jak bylo již řečeno, ani tato servilita nezabránila komunistům vydávání *Obzoru* v polovině jeho 32. ročníku ukončit.

6.2.4 Rubriky

Počet rubrik, které se kdy objevily v *Obzoru hluchoněmých*, je s ohledem na dobu trvání jeho vydávání malý. Zhruba dvě třetiny článků do žádných rubrik řazeny nebyly. Životnost některých rubrik je naproti tomu výrazná.

Zprávy spolkové a osobní

Poslední strana hned prvního čísla *Obzoru* byla nadepsána: Zprávy spolkové a osobní. Tato rubrika se sice několikrát přejmenovala (v říjnu 1938 na **Zprávy z ústavů a ze spolků**, v červnu 1939 na **Zprávy ze spolků a ústavů** a od roku 1946 se nazývala prostě **Ze spolků a ústavů**), ale fungovala bez přestávky a prakticky beze změn po celou dobu vydávání časopisu. Nalistoval-li čtenář poslední stranu libovolného výtisku *Obzoru hluchoněmých*, s největší pravděpodobností narazil na zprávy o tehdy aktuálním dění v organizacích a institucích, které měly co dočinění se sluchově postiženými. Např.:

„Spolek náš oznamuje svým členům, že přesídlil svou spolkovou místnost z restaurace p. Hofmanna do restaurace p. Peška na náměstí dr. V. Petáka. Spolkové schůze konají se každou druhou neděli. Spolek pořádal v neděli dne 5. prosince mikulášskou zábavu spojenou s tombolou. Zábava vydařila se znamenitě jsouc neobyčejně četně navštívena nejen členy, nýbrž i slyšícími hosty. Dne

¹⁵³ Podrobněji o rubrikách Kapitoly ze společenské výchovy a Rádce hluchoněmých i příloze Čtení pro děti viz 6.2.4 Rubriky.

¹⁵⁴ DOLEŽAL, Jan. První dělník republiky třetím presidentem. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v ČSR*. 1. 12. 1948, roč. 29, č. 10, s. 1.

¹⁵⁵ ŠROM, František. Vladimír Iljič Lenin. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v ČSR*. Únor 1949, roč. 30, č. 2, s. 2–3.

¹⁵⁶ VESELÁ ŠULCOVÁ, Marie. J. V. Stalin. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v ČSR*. Prosinec 1950, roč. 31, č. 10, s. 1.

31. prosince pořádán byl Sylvestrovský večer s humoristickým programem. Děkujeme všem svým členům, přátelům a příznivcům za laskavou podporu a přejeme jim všem šťastný a veselý Nový rok.¹⁵⁷

Rubrika byla přehledně rozdělena tučně vysázenými názvy jednotlivých spolků/ústavů.

Listárna redakce

V srpnu 1919 se ustálila Listárna redakce. Uzavírala časopis v pravém dolním rohu zadní strany. Nebyla však plnohodnotnou rubrikou. Zpravidla obsahovala jen apel na čtenáře časopisu, aby uhradili předplatné. Objevovala se nepravidelně, až se úplně vytratila.

„Ku dnešnímu číslu přiloženy jsou poštovní cheky všem těm, kteří dosud předplatného na »Obzor« za minulý právě rok nezaplatili. Žádáme snažně, aby tak učinili co nejdříve. I my máme mnoho povinností a mnoho placení, zejména za drahý tisk. Má-li se časopis náš udržeti, jest nutno, aby byl také hmotně podporován.“¹⁵⁸

Příležitostně a spíše jednotlivě se na stejném místě listu objevovala osobní či firemní inzerce.

Zprávy politické

V říjnu 1919 byla zahájena zpravodajská rubrika, která měla udržovat sluchově postižené čtenáře v obraze přinášením zpráv celospolečenského významu. Jak je patrné z názvu, jednalo se veskrze o události politického charakteru. Od roku 1921 byla rozdělena na zpravodajství domácí a zahraniční. Vydržela do roku 1928. Po jejím zániku byly zprávy bez vztahu ke sluchovému postižení na stránkách *Obzoru* výjimečné.

Různé zprávy

V témže čísle jako Zprávy politické začala rubrika s vágním názvem Různé zprávy. Tato rubrika přinášela bez zřetelnějšího řádu domácí i zahraniční zprávy týkající se sluchového postižení. Někdy byla distinkce zprávy „různé“ od zprávy „spolkově-ústavní“ jasně patrná:

¹⁵⁷ Zprávy spolkové a osobní : Z podpůrného spolku pro hluch. „Oul“ v Plzni. *Obzor hluchoněmých : Časopis českých hluchoněmých*. 1. 1. 1921, roč. 3, č. 1, s. 4.

¹⁵⁸ Listárna redakce. *Obzor hluchoněmých : Časopis československých hluchoněmých*. 1. 12. 1921, roč. 3, č. 12, s. 4.

„Ve středu odpoledne se stala malá víska Myslava nedaleko Košic dějištěm krvavého rodinného dramatu. 22letý hluchoněmý syn hostinského Kalmán Neuwalder napadl se sekyrou v ruce svého starého otce Adolfa Neuwaldera a několika prudkými ranami mu roztrávil lebku.“¹⁵⁹

Jindy vůbec:

„Spolek učitelů hluchoněmých v republice československé pořádá ustavující valnou hromadu v neděli, dne 7. prosince 1919 o 9. hod. dopol. v zemském ústavu pro výchovu dětí hluchoněmých v Lipníku n. B. Na jednacím pořádku této první schůze jest několik důležitých věcí jak pro spolek samotný, tak i pro vzdělání hluchoněmých vůbec. Přejeme důležitému tomuto spolku všeho zdu.“¹⁶⁰

Také tato rubrika vydržela v podstatě po celou dobu fungování listu. V říjnu 1946 byla přejmenována na **Co se děje ve světě?**, ovšem v červenci 1948 se vrátila ke svému původnímu názvu.

Sport hluchoněmých

Sportovní rubrika pod názvem Sport hluchoněmých odstartovala pod vedením učitele Stanislava Svačiny v listopadu 1927. Od března 1928 nesla název **Sportovní hlídka**, až do května 1931, po němž zmizela. Znovu se objevila až v červnu 1946 a poté již byla pravidelnou součástí listu až do jeho konce. S rokem 1950 byla přejmenována na **Zprávy sportovní**. Informovala o tuzemských i světových sportovních akcích s účastí sluchově postižených sportovců od fotbalových zápasů mezi chovanci pražských ústavů po olympijské hry.

„Jako slyšící, tak i hluší vždy po 4 letech konají přehlídku své sportovní vyspělosti, olympiádu. Prvá olympiáda hluchých konala se r. 1924 v Paříži za účasti závodníků 6 národů, letošní – druhá – v Amsterdamě. Závodilo při ní 235 borců, reprezentujících 10 různých států...“¹⁶¹

Čtení pro děti

Významnou proměnu zaznamenal *Obzor hluchoněmých* v roce 1941, kdy ho začal řídit Stanislav Svačina. Nejvýznamnějším krokem bylo zavedení přílohy, jež měla podporovat četbu sluchově postižených dětí.

„Čtení je věnováno školní mládeži všech stupňů, poslouží však zcela dobře i těm, kteří již ústav opustili a chtějí se dále vzdělávati.“¹⁶²

¹⁵⁹ Různé zprávy : Hluchoněmý ubil sekyrou otce. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v RČS*. 1. 1. 1937, roč. 19 (20), č. 1, s. 3.

¹⁶⁰ Různé zprávy : Spolek učitelů hluchoněmých v republice československé. *Obzor hluchoněmých : Časopis českých hluchoněmých*. 1. 12. 1919, roč. 2, č. 3, s. 3.

¹⁶¹ SVAČINA, Stanislav. Sportovní hlídka : II. olympijské hry hluchoněmých v Amsterdamě. *Obzor hluchoněmých : Časopis československých hluchoněmých*. 1. 1. 1928, roč. 10 (11), č. 9–10, s. 4.

¹⁶² SVAČINA, Stanislav. S novým rokem do 25. ročníku. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 1. 1942, roč. 25, č. 1, s. 1.

Příloha sestávala vždy z jednoho listu rozděleného na čtvrtiny, aby se dal seriál po skončení složit do čtvrtinového formátu a sešít. Čtení pro děti sestavoval učitel Jan Doležal a uvedl ho slovy:

„Čtení je nejvydatnější prostředek k řečovému vzdělání a informování hluchoněmých a přece naši hluchoněmí nechtou tak, jak bychom si přáli a jak by potřebovali k dalšímu svému vzdělání. Příčinou toho je nedostatek vhodné zvláštní četby, jejíž význam a potřebu není třeba dlouho dokazovat.

Víme, že ve druhé třídě poznají děti asi 200 slov, ve čtvrté asi 600 slov a v páté asi 1000 slovních pojmů v nejjednodušších mluvnických tvarech a větách. To je slovník, který již stačí k dorozumění i k vyučování mluvenou řečí, ale nestačí ještě ke čtení a rozumění knihám, psaným pro normální děti. Vždyť je to sotva desetina slovníku užívaného dětmi a setina celého slovního bohatství spisovného jazyka knih. Člověk, který zná 1000 slov francouzsky, nemůže ještě číst a rozumět francouzským knihám. Hluchoněmý se znalostí 1000 slov ještě méně může rozumět literárním dílům.

Znalost 1000 slov jest vysvobozením z němoty, ale nestačí ještě k četbě knih a časopisů pro slyšící. Ve škole jsme jich sice z nedostatku zvláštních čítanek používali, ale takové čtení, kde se jen části rozumí, je jednak velmi únavné, jednak neuspokojuje čtenáře a nezískává jeho zájmu. Proto je nutno dát hluchoněmým žákům vhodné čtení, jež nebude méně zábavné, ale bude odpovídat řečovému rozvoji dítěte. Ovšem, tato potřeba naráží v našich poměrech na hmotnou stránku. Proto rodiče i učitelé hluchoněmých dětí vítají rozhodnutí Spolku pro péči o hluchoněmé, že jim chce poskytnout na stránkách »Obzoru« trochu vhodného čtení, jímž by se mohli připravovat k další četbě knih a novin.“¹⁶³

Příloha Čtení se skládala ze čtyř částí. Každý měsíc vycházely dvě z nich; každá tak měla dvouměsíční periodicitu. Jednu část tvořila mluvnická cvičení, zbylé tři byly texty přizpůsobené různým úrovním řečové dovednosti dětí, odstupňované podle rozsahu jejich slovní zásoby. Těmito stupni byla znalost zhruba 300, 600 a 1 000 slov.

Pro představu si ukážeme úryvek z každé části.

Mluvní a mluvnická cvičení:

KDO? ten jeden muž ti dva (3, 4) muži
 ta jedna žena ty dvě (3, 4) ženy
 to jedno děťátko ta dvě (3, 4) děťátka

ten	–	ti	ta	–	ty
1 otec	– 2	otcové	1 matka	– 2	matky
1 tatínek	– 2	tatínkové	1 maminka	– 2	maminky
1 dědeček	– 2	dědečkové	1 babička	– 2	babičky
1 strýček	– 2	strýčkové	1 teta	– 2	tety
1 syn	– 2	synové	1 dcera	– 2	dcery
1 člověk	– 2	lidé	1 osoba	– 2	osoby
1 bratr	– 2	bratři	1 sestra	– 2	sestry
1 chlapec	– 2	chlapci	1 dívka	– 2	dívky

Tu mluví 1 -,	tam mluví 2 -.	Tu je 1 -,	tam jsou 2 -.
Tu stojí 1 -,	tam stojí 3 -.	Tu jde 1 -,	tam jdou 3 -.
Tu sedí 1 -,	tam sedí 4 -.	Tu jede 1 -,	tam jedou 4 -.
Tu bydlí 1 -,	tam bydlí 2 -.	Tu jí 1 -,	tam jedí 2 -.

CO? ten jeden živý pták - ti dva (3, 4) ptáci
 ten 1 neživý strom - ty dva (3, 4) stromy
 ta jedna ryba - ty dvě (3, 4) ryby

¹⁶³ DOLEŽAL, Jan. Četba pro hluchoněmé. *Obzor hluchoněmých* : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé. 1. 1. 1941, roč. 24, č. 1, s. 2.

to jedno město

- ta dvě (3, 4) města

1 pes	- 2 psi	1 kočka	- 2 kočky	1 kotě	- 3 koťata
1 vůl	- 2 voli	1 kráva	- 3 krávy	1 tele	- 2 telata
1 kohout	- 2 kohouti	1 husa	- 4 husy	1 kuře	- 4 kuřata
1 kabát	- ty 2 kabáty	1 tužka	- 3 tužky	1 jablko	- 3 jablka

Tu je 1 –, tam jsou 2 –. Tam je 1 –, jsou 2 –.“¹⁶⁴

Čtení pro nejmenší děti, které znají asi 300 slov:

„Prvního ledna je svátek NOVÝ ROK.
Přejeme si: „Šťastný a veselý nový rok“.

Vzpomínáme na VÁNOCE
Největší jsou radovánky
doma na vánoční svátky.
Naše hodná matička
dá nám dobrá jablíčka.
A náš hodný tatíček
ustrojí nám stromeček.

Šestého ledna je svátek TŘÍ KRÁLŮ:
KAŠPAR + MELICHAR + BALTAZAR“¹⁶⁵

Čtení pro malé děti, které znají asi 600 slov:

„Venku je zima. Je tam led a sněh.
A ještě padá a padá. Už je tam moc sněhu.
Sněh leží na poli, leží na zahradě.
Sněh leží na domech, leží na stromech.
Sněh je bílý jako cukr, jako mouka.
Děti mají radost. Mají sáně, brusle, lyže.
Jezdí na saních, na bruslích, na lyžích.
Dělají ze sněhu koule. Házejí.
Udělají velikého sněhuláka.
Udělají mu oči, nos, ústa.
Na hlavu mu dají starý hrnec jako klobouk.
Děti se smějí a jsou moc veselé.

Maminka umí zpívat PÍSEŇ:
Zima, zima tu je, Sněhuláka máme,
sněh tam poletuje, ještě hůl mu dáme.
stromy, domy, A pak na něj,
pole, lesy a pak na něj
bíle zabaluje. válku uděláme.“¹⁶⁶

Čtení pro větší děti, které znají asi 1 000 slov:

„Nový rok – nový kalendář 1941.

¹⁶⁴ DOLEŽAL, Jan. Čtení pro děti : Mluvní a mluvnická cvičení. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 2. 1941, roč. 24, č. 2, příloha.

¹⁶⁵ DOLEŽAL, Jan. Čtení pro děti : Čtení pro nejmenší děti, které znají asi 300 slov. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 1. 1941, roč. 24, č. 1, příloha.

¹⁶⁶ DOLEŽAL, Jan. Čtení pro děti : Čtení pro malé děti, které znají asi 600 slov. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 2. 1941, roč. 24, č. 2, příloha.

31. prosince se končí starý rok a potom začíná nový rok. Sundáme starý kalendář a pověsíme na zeď nový. 1. ledna je svátek Nový rok.

Přejeme jeden druhému: »Šťastný a veselý nový rok!« Píšeme pohlednice:

»Mnoho štěstí a zdraví v novém roce!«

a posíláme je přátelům a známým.

Víme, že už bude delší den. Říká se: »Na Nový rok o slepičí krok«. Je to málo, ale už: »Na Tři krále (6. ledna) o skok dále« a »Na hromnice (2. února) o hodinu více«. Dne bude přibývat, ale pořád bude zima a sníh. Březen – za kamna vlezem; duben, ještě tam budem. V dubnu po velikonocích už »Přijde jaro, přijde, bude zase máj«. Koncem června bude také konec školního roku a bude léto. Přijdou prázdniny – červenec a srpen. Koupání v řece, jahody, houby, žně.¹⁶⁷

Po obnovení vydávání po okupaci prošlo Čtení pro děti proměnou. Začaly ho tvořit texty výkladového charakteru. V roce 1946 vycházela Politická výchova a Zeměpisné přehledy, oboje pro děti, které znají asi 1 000 slov.

„**Bulharská republika** je dvakrát větší než Čechy, ale obyvatel má jako Čechy, asi 6 milionů.

Bulhaři byli skoro 500 let pod panstvím Turků. Potom měli samostatný stát, ale jejich panovník, car, byl Němec. Až po druhé světové válce bulharský národ sesadil cara a hlasoval pro republiku. Bulhaři mají presidenta jako ostatní slovanské republiky.

Bulharsko je země hornatá. Pohoří **Balkán** táhne se středem země od západu k východu až k moři. Severní hranici tvoří řeka **Dunaj**. Na jih teče řeka **Marica**.

Bulharsko je stát zemědělský. Pěstuje se tam...¹⁶⁸

Následovala např. Průmyslová výroba a technika či historicky vzdělávací texty.

S rokem 1950 převzal řízení Čtení pro děti František Šrom.

Tato příloha byla nejvýraznější snahou poskytnout četbu prelingválně neslyšícímu čtenáři, jakou periodika pro dospělé sluchově postižené v 1. polovině 20. století vyvinula.

Kapitoly ze společenské výchovy

Další nová rubrika, s níž se mohli čtenáři od ledna 1941 setkávat, poskytovala zábavnou formou rady v oblasti etikety. Nebyla nijak nadepsána. Každý článek se zpravidla jmenoval podle společenské situace, prostředí či problému, které řešil. Že se jedná o rubriku, však bylo patrné nejen díky setrvačnosti tématu, ale také stále stejnému autorovi, kterým byl Miloš Malý, pozdější odpovědný zástupce časopisu, a karikaturám z pera Vladimíra Dohnaly, jež rubriku provázely.

Poučky Miloše Malého vypadaly následovně:

„*Dříve* (...) bylo hlasité kýčání považováno za projev neostýchavého zdraví a patřilo k dobrému, trochu snad sousedskému tónu kýčajícímu blahopřát, že ho Bůh ráčil obšťastnit zdravíčkem a takovými bohatýrskými plícemi.

Dneska, ač se kýčání neupírá zdravotní význam, přece jen se ve společenském styku dává přednost jisté zdrženlivosti. Již si mezi lidmi neulevujeme pěkně od plic, nýbrž se snažíme kýčati

¹⁶⁷ DOLEŽAL, Jan. Čtení pro děti : Čtení pro větší děti, které znají asi 1 000 slov. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 1. 1941, roč. 24, č. 1, příloha.

¹⁶⁸ DOLEŽAL, Jan. Čtení pro děti : Zeměpisné přehledy : Bulharsko. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. Prosinec 1946, roč. 27, č. 10, příloha.

nenápadně, ne příliš hlučně. Bylo by ovšem nesprávné a nezdravé, abychom kýchnutí považovali za neslušné a snažili se je potlačovat. Ne, to není třeba. Ale snažíme se prostě, abychom svým kýchnutím nevydělali anebo nepokropili celou společnost. Také již se nepokládá za společensky nutné provázeti kýchnutí různými blahopřejnými průpovídkami.¹⁶⁹

Kromě kýchání a zívání se rubrika dále věnovala např. problematice zdraví¹⁷⁰, podání ruky¹⁷¹ nebo chování v obchodě¹⁷² či na pohřbu.¹⁷³

Rubrika skončila spolu s přerušением vydávání časopisu za okupace. Po obnovení vydávání už se na jeho stránky nevrátila.

Kapitoly ze společenské výchovy včetně jejich ilustrací byly zřejmě tím „nejodlehčenějším“, co bylo možné v *Obzoru* nalézt. Časopis netiskl žádné vtipy či rébusy, a oproti ostatním listům tak působil upjatěji. Rubrika Hádanky vydržela v *Obzoru* jen několik měsíců roku 1923.

Rádce hluchoněmých

Třetím a posledním pokusem o novou rubriku v roce 1941 byl v květnu Rádce hluchoněmých. Byl určen neslyšícím dělníkům a kladl si za cíl „...seznamovati čas od času hluchoněmé dělníky s nejdůležitějšími otázkami jejich odborových organizací.“¹⁷⁴ Přinášel praktické rady a konkrétní upozornění pracujícím, ale dočkal se pouze tří pokračování. Poslední Rádce vyšel v listopadu téhož roku jako první.

„Vládním nařízením rozšiřuje se pojištěná mzda až do výše 72,50 K denně a zvyšuje se též i nemocenské pojištění až do částky 38 K denně. Kromě toho zvyšují se veškeré dávky nemocenských pojišťoven a Ústřední sociální pojišťovny, jež svým členům vyplácejí.

V důsledku zvýšení veškerých důchodů se zvyšuje též pojistné.

Bližší podrobnosti poskytne každému pojištěnci zaměstnavatel nebo nemocenská pojišťovna.“¹⁷⁵

Slovníček pro čtenáře novin

V červnu 1946 publikoval František Šrom v časopise článek s názvem O novinách a čtenářích. Zamýšlel se v něm nad obtížemi, které mohou mít neslyšící při

¹⁶⁹ MALÝ, Miloš. Kýchání a zívání. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 6. 1941, roč. 24, č. 6, s. 2.

¹⁷⁰ MALÝ, Miloš. Mám pozdravit? *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 3. 1941, roč. 24, č. 3, s. 2–3.

¹⁷¹ MALÝ, Miloš. Podaná ruka. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 4. 1941, roč. 24, č. 4, s. 2.

¹⁷² MALÝ, Miloš. V krámě. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 2. 1942, roč. 25, č. 2, s. 3.

¹⁷³ MALÝ, Miloš. Smutná povinnost. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 11. 1942, roč. 25, č. 9, s. 2–3.

¹⁷⁴ SVAČINA, Stanislav. S novým rokem do 25. ročníku. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 1. 1942, roč. 25, č. 1, s. 1.

¹⁷⁵ PUČELÍK, Tomáš. Rádce hluchoněmých : Změny v nemocenském, invalidním a starobním pojištění dělníků. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. 1. 11. 1941, roč. 24, č. 9, s. 4.

četbě tisku, a nad jejich důvody. Dospěl k názoru, že na vině je nedostatečná znalost významů slov a začal ke svým článkům připojovat slovníčky klíčových výrazů.

Jeho texty vycházely vždy v dolní části prostřední dvojstrany až do února 1949.

Byly zpravidla politického charakteru a ony i slovníčky k nim byly poplatné své době.

„Sovětsíí občané považují dobrou a poctivou práci za největší radost člověka. Jen proto, že dovedou tak pilně pracovat, je tam všude veliký pokrok. Ještě bychom se měli od nich naučit radostně žít, zdravě se veselit a nezávidět si.

Slovník:

Revoluce – vzbuření, odboj – válka občanů proti nespravedlivé a špatné vládě;

utiskovat – nedopřát lidem svobody – brát svobodu a práva;

robota – povinnost zadarmo pracovat na cizím (panském) pozemku – povinnost pracovat zadarmo pro cizí;“¹⁷⁶

Skautská hlídka

V roce 1946 se v Praze vytvořily dvě skupiny neslyšících skautů a skautek. V reakci na tuto událost se začala od října toho roku objevovat v *Obzoru* rubrika Skautská hlídka, přejmenovaná s rokem 1947 na **Skautský koutek**. Přinášela do ledna 1948 zprávy o činnosti dívčího oddílu.

„Pomněnky hostům ukázaly, jak si hrají: vázaly o závod uzly, luštily jména měst, napsaná Morseovou abecedou a zpaměti určovaly, kterým směrem od Prahy leží. A potom si Pomněnky vzpomínaly na to, nač z celého skautského tábora vzpomínají nejraději: na tábor v Černošicích. Anička naše vzpomínání tlumočila svižnými, živými kresbami na tabuli.“¹⁷⁷

Před uzavřením kapitoly *Obzor hluchoněmých* je vhodné se zmínit, že roku 1923 začal Svaz spolků učitelů hluchoněmých v Republice československé vydávat časopis **Revue pro vzdělání a výchovu hluchoněmých**. Stejně jako *Obzor* byl i tento časopis veden učiteli sluchově postižených a obsahově se s ním v mnohém překrýval. Jeden z redaktorů *Revue* Václav Souček rozdíl mezi listy definoval takto:

„Obzor při svém povšechném poslání má význam hlavně informativně-propagační, zatím co *Revue* má za úkol řešit otázky, týkající se péče a vzdělání hluchoněmých se vši vážností a konkrétností, aby výsledky úvah v ní otištěných mohly se státi podkladem dalšího úspěšného organisování v tomto oboru.“¹⁷⁸

Jelikož byla *Revue* časopisem čistě odborným, jenž nebyl nikdy určen samotným sluchově postiženým, v naší práci se mu nevěnujeme.¹⁷⁹

¹⁷⁶ ŠROM, František. 7. listopad 1917. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. Prosinec 1947, roč. 28, č. 10, s. 3.

¹⁷⁷ Mirka. Skautský koutek : Po roce... *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. Únor 1947, roč. 28, č. 2, s. 2.

¹⁷⁸ SOUČEK, Václav. *Obzor hluchoněmých a Revue pro vzdělání a výchovu hluchoněmých*. *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v RČS*. 1. 10. 1934, roč. 26 (27), č. 8, s. 2.

¹⁷⁹ Dalším periodikem tohoto druhu byl např. titul *Úchylná mládež*, vydávaný od roku 1925 Spolkem pro péči o slabomyslné v Republice československé. Tento časopis se zabýval vzděláním a výchovou nejen sluchově postižených, ale také nevidomých, slabomyslných a dalších tělesně či mentálně postižených.

Z podobného důvodu nebereme zřetel na list **Hluchoněmý**, který vydávalo po jeden rok v roce 1933 Dobročinné ústředí pro hluchoněmé v Litoměřicích. *Hluchoněmý* nesl podtitul *Časopis věnovaný slyšící veřejnosti k objasnění otázky hluchoněmých*. Na sluchově postižené čtenáře tedy přímo necítil. Jeho redaktorem byl František Jentsch.

6.3 Svépomoc hluchoněmých / Svépomoc Neslyšících (1926–33)

„Byť jsme měli již dva odborně vedené listy, do kterých jejich pp. redaktori vkládali všechnu svou snahu prospěti hluchoněmým, stále jsme v nich nenacházeli, to, co v nás leží, co jest podstatou naší individuality, jakási touha býti cele svými, samostatně tvořivými, touha po rozpětí křídel, vymanění se z něčeho, co nás poutalo, tížilo, zkrátka touha po samostatnosti.“¹⁸⁰

6.3.1 Chronologický přehled

1. dubna 1926 začal navzdory nelibosti *Novin pro hluchoněmé* a *Obzoru hluchoněmých* vycházet první česky psaný časopis pro sluchově postižené vydávaný samotnými sluchově postiženými. Pod názvem *Svépomoc hluchoněmých* ho vždy první den v měsíci vydával **Československý svaz spolků hluchoněmých** (mezi lety 1921 až 1930 zastřešující organizace všech organizací sluchově postižených, podporovaná zejména Podpurným spolkem hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze; moravské spolky byly vůči ní spíše v opozici).¹⁸¹

O post redaktora usiloval ohluchlý brněnský spisovatel Pravoslav Jasan, ovšem čeští sluchově postižení ho odmítli, neboť neuznával znakový jazyk. „Místo hlavního redaktora svěřili předsedovi Svazu spolků hluchoněmých a majiteli knihtiskařského závodu v Českých Budějovicích **Bohumilu Bažilovi**.¹⁸² Bažil byl sám sice také

¹⁸⁰ Náš list. *Svépomoc hluchoněmých* : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze. 1. 4. 1926, roč. 1, č. 1, s. 1.

¹⁸¹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 221. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁸² „Bohumil Bažil se narodil 6. 11. 1890 v Českých Budějovicích. Začal chodit do běžné školy. V sedmi letech ohluchl po zápalu mozkových blan. Potom chodil pět a půl roku do Ústavu pro hluchoněmé v Českých Budějovicích. V roce 1907 se vyučil knihařem a odjel „na zkušenou“ do Vídně a do Lince. V roce 1914 si založil v Českých Budějovicích vlastní knihařskou dílnu. Je jedním ze zakladatelů spolku „Jirsík“. Celý život však usiloval o sjednocení neslyšících do jediné organizace. Vydával noviny *Svépomoc Neslyšících*, ve kterých psal velice ostře laděné články na podporu znakového jazyka, termínu „neslyšící“ atd. Kritizoval manipulaci neslyšících v jejich vlastních spolcích především slyšícími učiteli. Bažil si vzal neslyšící manželku a měl neslyšící dceru. V rodině běžně používali znakový jazyk. Stal se vlastně prvním českým představitelem pozdějšího celosvětového emancipačního hnutí neslyšících. (...) Po roce 1948 pracoval Bažil ve Svazu československých invalidů. (...) Zemřel 2. září 1962.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl.

ohluchlý, který neměl vůbec žádné problémy s komunikací mluvenou řečí, ale měl neslyšící manželku a dceru a byl v neustálém styku se skutečnými neslyšícími. Byl si velice dobře vědom významu znakového jazyka pro neslyšící a rozhodným způsobem ho hájil.“¹⁸³ *Svépomoc* tiskla Bažilova Společenská knihtiskárna v Českých Budějovicích v ulici Plachého 23. Redakce sídlila v tomtéž městě, na adrese Sternekova 10. Pražská pobočka administrace se nacházela na Smíchově v ulici Komenského 2, odkud se také expedovala většina nákladu. Časopis měl podtitul *Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*.

Na sjezdu v Plzni v roce 1927 se čeští sluchově postižení usnesli užívat a prosazovat namísto označení „hluchoněmý“ termín „neslyšící“. Počínaje 2. ročníkem (od dubna 1927) byl list přejmenován na *Svépomoc Neslyšících*, dokonce s velkým písmenem, tedy nikoli ve smyslu tělesného postižení, ale ve významu kulturní příslušnosti.¹⁸⁴ Součástí nového záhlaví se stala ilustrace Staroměstské mostecké věže a okolního panoramatu.

„Počínaje prvním číslem nového II. ročníku ponese naše *Svépomoc* název „*Svépomoc neslyšících*.“ Celým světem jde nyní vlna odporu proti označování osob neslyšících slovem „hluchoněmý“. Toto slovo vyslovováno jest slyšící veřejností vždy s jakousi dávkou příhany nebo posměchu. Bohužel, toto slovo to již svým složením sebou nese, právě tak, jako při slově slepý aneb nevidomý jest hlas naladěn již do tónu soustrastného. A pak není to správné označování dnešních mluvících neslyšících osob. Moderní výchova dovedla otevřít ústa kdysi němá, takže nesprávně by bylo další používání tohoto názvu. Slovu hluchoněmý vypovíme boj a budeme je potírat všude tam, kde jazyka dar ústy dobře ovládán. Označení „hluchoněmý“ zůstane pouze tam, kde skutečně němota setrvává.“¹⁸⁵

„V různých časopisech našich i německých ze zahraničí byla veliká výměna náhledů, zda se má psát „hluchoněmý“, nebo „neslyšící“. – Věc je velmi prostá. Hluchý – neslyšící je každý člověk, jenž neslyší, ať už je ohluchlý neb od narození hluchý, ať je vysokoškolsky vzdělaný neb analfabeta (neumí čísti a psát) chudý neb bohatý, zlý neb hodný.

Hluchý jest i hluchoněmý, když je vedle hluchoty i němý. Tedy hluchý je širší pojem slova smyslu. Asi jako stůl je nábytek, jenž má čtyři nohy a tabuli na nich položenou. Ale stůl ovšem může být psací stůl, noční stolek atd. To už pak je přesné určení jako stůl a k čemu slouží. A tak je to i se slovem „hluchý“ „neslyšící“. Je směšně nelogické se rozčilovati nad tím, že hluchoněmí nejsou neslyšící. Tak to tedy oni asi hluchoněmí slyší, když nejsou hluší neslyšící? Něco jiného je rozlišování ohluchlého a hluchoněmého (od narození, neb ohluchlého dříve, než se správně mluvit naučil)... (...)

Slovo neslyšící je germanismus, je to doslovný překlad německého slova Gehörlos. Správný český výraz je hluchý. Proč máme se za ně stydět? Náš nesmrtelný filolog (znalec řeči) Gebauer, jehož jsem měla tu čest osobně znáti a dle něhož náš český jazyk se řídí, říkal: „Varujte se germanismů“. – Hluchý neb neslyšící? – Jak je libo. (...)

Veřejnost je navyklá spojovati se slovem hluchý neb hluchoněmý pojem „idiot“. Hluší to sami vystihují. Proto žádný hluchý v rozmluvě s osobou slyšící neřekne „Já jsem hluchý“, nýbrž řekne vždy

2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 221. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁸³ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 296–297. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁸⁴ Viz 1.4 *Neslyšící podle kulturní definice*.

¹⁸⁵ Naším čtenářům a odběratelům! *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 4. 1927, roč. 2, č. 1, s. 1.

„Já neslyším“, aneb nedoslýchavý nikdy svou vadu neoznačí „Já nedoslýchám“, ale řekne raději „Málo slyším“. Není to ani tak stud před tím slovem „hluchý“, nýbrž jakási neurčitá obava, aby druhá osoba nepřijala toto přiznání jako přiznání se k idiotství, a nepovažovala nás za méněcenné. Název „Neslyšících“ odvozen je tedy spíše od přímého vyjadřování se hluchých o jejich tělesné vadě, než od německého významu toho slova.¹⁸⁶

Většina učitelů sluchově postižených (ale také velká část moravských sluchově postižených) ještě dlouho odmítala označení „neslyšící“ akceptovat a trvala na termínech „hluchoněmý“ nebo alespoň „hluchý“, jež budily ve veřejnosti více soucitu a obdivu k práci kantorů.^{187 188} Dalším termínem, jehož prosazování je ve *Svépomoci* patrné, je označení „mlče(n)livý“, které eufemisticky implikovalo namísto postižení raději vlastní vůli jedince nemluvit.

Od července 1928 byl v tiráži vedle „za vydání odpovědného“ Bohumila Bažila uváděn jako odpovědný redaktor **Josef Hruška** a zůstal jím po celou dobu existence *Svépomoci*.

V letech 1927–28 se časopis dostal do finanční tísně. Jednatel Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně (jednoho ze spolků sdružených v Československém svazu spolků hluchoněmých) František Kopřiva podmínil peněžní podporu časopisu převedením redakce do Brna.¹⁸⁹ Svaz spolků hluchoněmých to odmítl. To vyostřilo napětí a Zemská ústřední jednota hluchoněmých začala vydávat vlastní časopis *Přítel*¹⁹⁰, pod vedením zavrženého kandidáta na hlavního redaktora *Svépomoci* Pravoslava Jasana.

Právě nevraživost mezi třemi vůdčími osobnostmi sluchově postižených, ohluchlými ambiciózními publicisty Bohumilem Bažilem na straně jedné a Františkem Kopřivou a Pravoslavem Jasanem na straně druhé¹⁹¹ byla hybatelem dalších událostí.

¹⁸⁶ Hluchý nebo neslyšící? *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 3. 1929, roč. 3, č. 12, s. 6.

¹⁸⁷ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 39. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁸⁸ Viz např. ŠEDÓ, Antonín. Hluchoněmý, hluchý nebo neslyšící? *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé*. Prosinec 1947, roč. 28, č. 10, s. 1–2. BAŽIL, Bohumil. K polemice o významu slova neslyšící. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. Únor 1948, roč. 3, č. 2, s. 4–5.

¹⁸⁹ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-05-27], s. 82. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

¹⁹⁰ Viz 6.5 *Přítel* (1929–30?).

¹⁹¹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 221. ISBN 80-7216-096-6.

František Kopřiva poukázal na dluh v hodnotě téměř 25 000 Kč, který měl Svaz spolků hluchoněmých za vydávání *Svépomoci*, osočil organizaci na stránkách *Přítele* z netransparentního hospodaření a oznámil vystoupení Zemské ústřední jednoty hluchoněmých z Československého svazu spolků hluchoněmých, odhlasované na její členské schůzi.

„Důležité rozhodnutí členské schůze dne 6. října (1929): Zemská ústřední jednota hluchoněmých pro Moravu v Brně dle jednomyslného rozhodnutí všech členů shromážděných na členské schůzi dne 6. října t. r. vystupuje ze Svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze. Bližší v článku Fr. Kopřivy.“¹⁹²

Takto zásadní rozhodnutí však nebylo v kompetenci členské schůze, nýbrž valné hromady. Ta byla svolána na 19. ledna 1930.¹⁹³ Bohumil Bažil na stránkách *Svépomoci* vedle reakcí na Kopřivova obvinění¹⁹⁴ vyzýval moravské činovníky, aby ve svazu setrvali:

„Budete na své schůzi informováni jednostranně, protivníci svazu budou mít úplně volné pole, žádný ze zástupců Svazů nemá té možnosti a ani nebyl svolávajícím výborem pozván, aby se dostavil a mohl Svaz proti útokům, které proti němu proneseny budou, obhájit. (...)

Úhrnem dnešní postavení Svazu zaviniily tyto příčiny:

Nesvornost, nedůvěra, osobní prvenství, neochota, zasahování cizích žvlů, nestálost, neplnění členských povinností, neuznalost a závist, utloukání těch, kteří pro vaše zájmy byli ochotni pracovat. (...)

Ať již bude rozhodnutí jakékoliv, vždy bude obrazem vaší společenské vyspělosti. Vaši vedoucí se vyslovili vůči dřívějším vedoucím Svazu, že budou pracovat proti nim do důsledků, nuže, důsledky vyvodí důsledky, ale bude-li to pak celkové věci hluchoněmých a především věci vaší Jednoty na prospěch, to už je jiná otázka. (...)

Přeji vám tedy, abyste se nenechali ovládati horkými hlavami, ale abyste vzali v potaz svůj chladný rozum a uvážili všechny zde nahozené příčiny a pak spravedlivě rozhodli.“¹⁹⁵

Jeho apel padl na úrodnou půdu. Valná hromada Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně zvrátila rozhodnutí členské schůze a zvolila setrvání v Československém svazu spolků hluchoněmých.

Členské spolky z radosti nad usmířením (ale také proto, že doufali, že majetný František Kopřiva pomůže *Svépomoci* vymanit se z červených čísel) nabídly Kopřivovi šéfredaktorství *Svépomoci*.

„Velmi šťastně byla rozřešena otázka časopisů hluchoněmých. P. Kopřiva od 1. dubna převezme redakci i vydávání „*Svépomoci neslyšících*“, do které sloučí „*Přítele*“ a snad i „*Moravské noviny* pro

¹⁹² Spolkový věstník. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 10. 1929, roč. 1, č. 8, s. 7.

¹⁹³ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu.* 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 222. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁹⁴ BAŽIL, Bohumil. O „Svazu“ a jeho vedení. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze.* 1. 11. 1929, roč. 4, č. 8, s. 2–4. BAŽIL, Bohumil. O „Svazu“ a jeho vedení. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze.* 1. 12. 1929, roč. 4, č. 9, s. 3–4.

¹⁹⁵ BAŽIL, Bohumil. Zemské Ústřední Jednotě hluchoněmých v Brně. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze.* 1. 1. 1930, roč. 4, č. 10, s. 7–8.

hluchoněmé“, takže místo tří bude napříště vycházeti jen jeden měsíčník pro hluchoněmé. Zde jsou veliké naděje, že takto zesílená „Svépomoc“ stane se čtrnáctidenníkem.“¹⁹⁶

Vypadalo to, že spolky konečně dospěly ke kýžené jednotě. Bohumil Bažil se situaci podřídil a rozloučil se s postem hlavního redaktora *Svépomoci Neslyšících* verši:

„Kolébku rodnou opouští „Svépomoc naše milá,
by na zkušenou do světa se nyní vypravila.
Dlouho dost doma pobyla, je čas již aby jednou
se podívala v jiný kraj, domácí stěny šednou.
Do jiných rukou přijde teď, ty háv jí dají jiný,
zda sobě zvykne, popelka, na cizí hermelíny?
Zde byla zvyklá mluvíti upřímně, řízně, prostě,
jakou řeč as si osvojí, ve velkou až dámu vzroste?
Zde byla pouhou popelkou, nenáviděna všemi,
jaká s ní změna stane se až bude v jiné zemi?
Tam o přízeň chtí se ucházet kavalírů roje,
zda vytrvá, či podlehne a nezaprodá svoje?
Zda stále stejně statečně chce hájit zájmy jejich,
ve vyšlapaných kráčeti, jak dříve ve šlépějích?
A to jsou všecko otázky, jež otec dceři klade,
když do světa ji propouští, je ještě děvče mladé.
Však důvěřuje v zásady, jež vštěpoval jí v mládí,
že žádný nátlak, lichotky, ji od nich neodradí.
A jak při každém loučení i zde se ruce tisknou,
a jak při každém loučení i slze v oko trysknou.
Jdi s Bohem milá „Svépomoc“, jinde čekají na
tě,
by vyslali tě do světa, snad v jiném lepší šatě,
však co ti bylo vštípeno, to podrž neochvějně,
za svými stůj, je ochraňuj, a s nimi buď vždy
věrně!“¹⁹⁷

František Kopřiva se však redakce *Svépomoci* nechopil. Ta tak přestala na několik měsíců vycházet. Poslední číslo před touto pauzou vyšlo v březnu 1930. Místo převzetí *Svépomoci* začal Kopřiva od dubna 1930 vydávat v Brně pod hlavičkou svazu vlastní časopis *Zájem hluchých*.¹⁹⁸

Československý svaz spolků hluchoněmých se naposledy sešel 17. srpna 1930 v Praze, aby došel k závěru, že je „tuzé nemocný a jeho uzdravení by stálo mnoho sil a peněz“. ¹⁹⁹ Byla vytvořena likvidační komise.

Aby *Svépomoc Neslyšících* nezanikla, chopil se jí **Podpurný spolek hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze**, jenž o tři roky dříve přestal participovat na *Obzoru hluchoněmých*. Její vydávání bylo obnoveno v září 1930.

¹⁹⁶ Ivo. Z našich spolků : Výborová schůze Svazu spolků hluchoněmých v Praze. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 3. 1930, roč. 4, č. 12, s. 6.

¹⁹⁷ BAŽIL, Bohumil. Všelicos : Na rozloučenou! *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 3. 1930, roč. 4, č. 12, s. 6.

¹⁹⁸ Viz 6.6 *Zájem hluchých (1930–40)*.

¹⁹⁹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 223. ISBN 80-7216-096-6.

Bohumila Bažila nahradil na místě hlavního redaktora jiný významný ohluchlý aktivista **Jan Myška**.

„V březnu t. r. vyšlo poslední číslo ročníku IV. „Svépomoci Neslyšících.“ V tomto čísle loučil se pan Bažil, dosavadní odpovědný redaktor, se širokou čtenářskou obcí. Další vydávání „Svépomoci“ bylo pro různé obtíže ve Svazu spolků hluchoněmých, jakožto majitele listu, prozatím zastaveno. (...)

Za 5 měsíců, co „Svépomoc“ přestala zatímně vycházeti, došlo nás množství reklamací a důrazných žádostí, aby „Svépomoc“ byla vydávaná dál a přihlášek nových odběratelů stoupá.

Poněvadž Svaz spolků hluchoněmých nemůže z finančních důvodů list nadále vydávati, rozhodl se Podpůrný spolek hluchoněmých SFS v Praze, že další vydávání „Svépomoci Neslyšících“ převezme do své režie. Místo p. Bažila byl ustanoven zodpovědným vydavatelem p. Myška, známý pracovník mezi hluchoněmými.“²⁰⁰

Redakce se přesunula z Českých Budějovic do Prahy 7, Štítného ulice čp. 4. Podtitul časopisu se změnil na *Věstník hluchoněmých*. Chvilí se tisklo v Kladně, v tiskárně J. Šnajdra, ale už od listopadu 1930 v knihtiskárně Vladimíra Hrušky v Písku.

V dubnu 1931 přesídlila redakce naposledy, a sice na Žižkov, do Chlumovy ulice čp. 12.

Posledním číslem roku 1932 bylo z finančních důvodů předčasně už to říjnové.

„Naším milým odběratelům bylo asi podivno, že „Svépomoc Neslyšících“ neobdrželi v listopadu, prosinci, ani v lednu. Podle četných dotazů, které redakci došly, abonenti soudili, že jsme list přestávali vydávati. Tomu tak však není. Vydavatelstvo bylo nuceno pro tyto tři měsíce vydávání listu přerušiti z finančních důvodů. Podpůrný spolek hluchoněmých v Praze, jako majitel listu, jest v dnešních těžkých dobách přetížen starostí o nezaměstnané a v nedostatku se nalézající hluchoněmé a nemůže tedy přispívati na vydávání listu. Abychom tedy neupadli do nepříjemných a tíživých dluhů, byli jsme nuceni s listem počkati, až si spolek vyřídí svoji povinnost vůči strádajícím hluchoněmým.“²⁰¹

V roce 1933 vychází ještě únorové a březnové vydání. Poté první česky psaný časopis sluchově postižených pro nedostatek financí, který ještě podtrhla probíhající hospodářská krize, zaniká.

Svépomoc byla tištěna ve formátu 26 × 36 cm. Text byl lámán do tří sloupců a ve srovnání s *Novinami pro hluchoněmé* i *Obzorem hluchoněmých* obsahoval list více obrázků, zejména ilustrací.

Svépomoc Neslyšících vycházela až do přerušení vydávání v roce 1930 každého prvního dne v měsíci; po obnovení vydávání pak vždy v první polovině každého měsíce. Měsíční periodicitu plnila svědomitě, jen s několika málo nepravidelnými vynecháními.²⁰² Do přerušení vydávání začínaly ročníky vždy dubnovým číslem.

²⁰⁰ Redakce. Do nového ročníku. *Svépomoc Neslyšících : Věstník hluchoněmých*. Zář 1930, roč. 5, č. 1, s. 2.

²⁰¹ Redakce. Sdělení vydavatelstva „Svépomoci Neslyšících“. *Svépomoc Neslyšících : Věstník hluchoněmých*. Únor 1932, roč. 6, č. 11, s. 1.

²⁰² Vedle již zmíněné pauzy v roce 1930 a prohrškům proti periodicitě v závěru existence *Svépomoci* nevyšel časopis ještě v lednu 1928, v listopadu 1931 a v červnu a v srpnu 1932. Pro srpen–září 1931 vyšlo pouze jedno číslo, v prosinci 1927 vyšla naopak v jediném měsíci čísla dvě.

5. ročník (tj. první po obnovení vydávání) začal číslem zářijovým, poslední 6. ročník byl zahájen říjnem. Podle informace v jednom z úvodníků²⁰³ byly vytištěny desetitisíce exemplářů *Svépomoci* ročně.

Počet stran časopisu varioval mezi 4 až 8, přičemž v první polovině jeho fungování to bylo zpravidla 8, ve druhé nejčastěji 6.

Cena jednoho výtisku činila po celou dobu existence listu 1 korunu, celoroční předplatné vyšlo na 12 korun.

Tabulka č. 6: Chronologický přehled charakteristik časopisu *Svépomoc hluchoněmých / Svépomoc Neslyšících*

R o č.	Rok / měsíc	Titul	Podtitul	Za vydávání odpovědný	Odpovědný redaktor	Vydavatel	Sídlo redakce	Tisk	Počet čísel v ročníku
1.	duben 1926– březen 1927	<i>Svépomoc hluchoněmých</i>	<i>Věstník Čsl. Svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze</i>	Bohumil Bažil	-	Československý svaz spolků hluchoněmých	Sternekova 10, České Budějovice	Společenská knihtiskárna v Českých Budějovicích, Plachého 23	12
2.	duben 1927– březen 1928	<i>Svépomoc Neslyšících</i>			12?				
3.	duben– červen 1928				Josef Hruška				12
	červenec 1928– březen 1929								
4.	duben 1929– březen 1930								
DUBEN–SRPEN 1930, VYDÁVÁNÍ PŘERUŠENO Z FINANČNÍCH A ORGANIZAČNÍCH DŮVODŮ									
5.	září–říjen 1930	<i>Svépomoc Neslyšících</i>	<i>Věstník hluchoněmých</i>	Jan Myška	Josef Hruška	Podpůrný spolek hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze	Štítného ulice 4, Praha 7	Knih-tiskárna J. Šnajdra. Kladno	12
	listopad 1930– březen 1931								
	duben 1930– září 1931							Chlumova 12, Praha 11 - Žižkov	
6.	říjen 1931– březen 1933								

²⁰³ MYŠKA, Jan. Konec VI. ročníku. *Svépomoc Neslyšících : Věstník hluchoněmých*. Srpen–září 1931, roč. 5, č. 12, s. 1.

6.3.2 Grafický vývoj záhlaví

Obrázek č. 10: Záhlaví *Svépomoci hluchoněmých*. 1. 4. 1926, roč. 1, č. 1

Obrázek č. 11: Záhlaví *Svépomoci Neslyšících*. 1. 5. 1927, roč. 2, č. 2²⁰⁴

6.3.3 Profil časopisu

Název prvního česky psaného periodika vydávaného samotnými sluchově postiženými je příznačný. Sluchově postižení, přesvědčeni, že znají své potřeby, zájmy a problémy lépe než jejich kantoři, chtěli *pomoci sami sobě*, svobodně se vyjádřit, dokázat svou samostatnost a současně pomocí časopisu lépe koordinovat fungování Svazu spolků hluchoněmých, zastřešující organizace, do níž se roku 1921 všechny české spolky sluchově postižených sdružily.

„Časopis tento má být pro nás a naše spolky věstníkem, pro hluchoněmé rádcem, pro veřejnost propagátorem, pro úřady tlumočnickem našich snah a tužeb. Má být zrcadlem naší kultury, měřítkem

²⁰⁴ Toto záhlaví nesla *Svépomoc Neslyšících* od začátku 2. ročníku. Záhlaví úvodního čísla 2. ročníku *Svépomoci Neslyšících*, které jsme měli k dispozici, však bylo znehodnoceno. Jako obrazovou dokumentaci jsme tedy použili číslo následující.

našeho rozpětí duševní síly, dokladem schopnosti a chuti k životu a samostatnosti. Časopis tento bude po vzoru zahraničních organizací hluchoněmých řízen výhradně hluchoněmými samými, přináseti bude články od hluchoněmých samých.²⁰⁵

Spolupráci se slyšícími při přípravě *Svépomoci* sluchově postižení nezavrhovali. Požadovali však, aby slyšící pedagogové a představitelé spolků pro neslyšící respektovali odlišné názory dospělých sluchově postižených.²⁰⁶

Svépomoc jako první jasně prohlášovala, že učitelé sluchově postižených jsou zde kvůli svým žákům a rodičům, nikoli naopak.²⁰⁷

„Tak zv. „ostřejší“ metodu při výchově dětí hluchoněmých zamítám naprosto. Škola není a nesmí být cirkusem a výchovu hluchoněmého dítěte nelze přizpůsobovati dresuře koní nebo psů. Není pravdou, že „nějaký ten štulec“ daleko vyvážen jest výsledkem. Bolestí a strachem se dítě snad pro okamžik donutí k lepšímu odezírání a výslovnosti, zkrátka ku zvýšené pozornosti a intenzivnější práci, ale zároveň budí se v něm i odpor a nechut' k nepřírozené pro ně řeči hláskové. Učitel pak, vynucující si výsledky své práce u dětí hluchoněmých týráním, zbavuje se sám možnosti, aby jeho práce byla oceněna a byť by jinak byl sebe zasloužilejší, staví se na roveň neurvalému kočímu, mučícímu koně proto, že nemohou zmoci příliš těžký náklad. Každý učitel hluchoněmých měl zajisté dosti možností rozvážití předem veškeré obtíže svého budoucího povolání. Vzal-li pak již jednou tento zdánlivě těžký úkol na sebe, předpokládám, že jeví proň zvláštní zálibu a pak jistě vyzbrojil se potřebnou trpělivostí tak, aby při eventuelních nezdarech nepodléhal své rozmrzelosti a neusnadňoval si práci surovostí. Zapomíná-li však učitel, byť jinak sebe lepší, že jest jen úředníkem povoláním ke službě hluchoněmým, domnívá-li se, že hluchoněmí jsou zde pro něho a ne on pro hluchoněmé, pak není na svém místě a lépe by bylo, kdyby se věnoval povolání jinému a tak se vyvaroval obaplné nespokojenosti.“²⁰⁸

Svépomoc zřetelně rozlišovala jednotlivé skupiny sluchově postižených – nedoslýchavé, ohluchlé a prelingválně neslyšící – a byla si vědoma rozdílů v jejich schopnostech i potřebách. Vykládala, že to, čeho mohou snadno dosáhnout ohluchlí, nemohou téměř nikdy docílit prelingválně neslyšící; a nemá to co dočinění s jejich intelektem, nýbrž s povahou jejich postižení. Časopis rozhodně hájil znakovou řeč a volal po jejím znovuzavedení při vzdělávání sluchově postižených.

„Řeč posuňková jest a zůstane přirozenou dorozumívací řečí hluchoněmých v jejich vlastním kruhu a proto jest nejen záhodno, nýbrž i nutno, aby hluchoněmí krom řeči hláskové ovládali i řeč posuňkovou. Řeč posuňková jest skutečným esperantem hluchoněmých, jí se mohou hluchoněmí dorozumívati, i když snad některé znaky se různí. (...)

Tím, čím nám všem šťastnějším lidem jest náš jazyk mateřský, jest hluchoněmým řeč posuňková a bylo by nesvědomitostí jim právo na ni upíratí. Nebezpečí, že by hluchoněmý, vycvičený v řeči hláskové používáním řeči posuňkové první zanedbával a tím ohrozil výsledky dlouholeté namáhavé

²⁰⁵ Výzva. *Svépomoc hluchoněmých* : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze. 1. 4. 1926, roč. 1, č. 1, s. 2.

²⁰⁶ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-06-11], s. 81. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

²⁰⁷ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 297. ISBN 80-7216-096-6.

²⁰⁸ BAŽIL, Bohumil. O řeč hláskovou a posuňkovou. *Svépomoc Neslyšících* : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze. 1. 8. 1928, roč. 3, č. 5, s. 5.

práce, jest minimální, protože styk hluchoněmých se slyšící veřejností ve většině jejich povolání je dnes tak veliký, že hluchoněmí jsou a budou vždy nuceni řeči hláskové prakticky používatí.²⁰⁹

Nesouhlasili-li sluchově postižení s nějakým článkem v jiném periodiku pro sluchově postižené, neváhali se proti němu ve *Svépomoci* ohradit.

„Mezi pražskými hluchoněmými, bez rozdílu spolkové příslušnosti, vládne krajní rozhořčení nad psaním „Moravských novin pro hluchoněmé“, ve kterých se kritikuje naše posunková řeč, jako na příklad „řeč opičí“, štrykování ve vzduchu apod. Tedy vesměs způsoby pro hluchoněmé nanejvýš urážlivými. (...) A konečně hluchoněmí mají tutéž potřebu k zbežnému vyjadřování se jako slyšící. Proto podepsané spolky hluchoněmých rozhodly se na tomto nejostřejším protestu, jehož opis dávají k dispozici „Svépomoci Neslyšících“ a vyhrazují si v případě dalšího podobného hanobení naší posunkové řeči sjednati si satisfakci u příslušných úřadů. Vydavatelstvo „Moravských novin pro hluchoněmé“ račič vzíti na vědomí.“²¹⁰

Kvůli všem výše jmenovaným skutečnostem „...se stala *Svépomoc* trnem v oku učitelům i konkurenčním časopisům – *Obzoru hluchoněmých*, *Novinám pro hluchoněmé* a *Efetě*.“^{211,212} Takto se kupříkladu dokonce ještě před začátkem fungování *Svépomoci* postavil proti její existenci na stránkách *Novin pro hluchoněmé* učitel sluchově postižených Jan Sedláček:

„...ti, kteří nám vracejí noviny, nejsou duševní zaostalci, ale ti hluchoněmí, kteří za žádnou cenu nechtějí připustit spolupráci učitelů hluchoněmých s hluchoněmými. Každou sebe lépe míněnou radu považují za nepohodlné zasahování do spolkového života.

Další vývoj věcí dal našim přátelům za pravdu. Svaz spolků hluchoněmých v Praze ohlašuje oběžníkem ze dne 21. února 1926, že výbor Svazu usnesl se ve své poslední schůzi na vydávání svazového časopisu. (...)

...dovolujeme se otázati pana Bažila, redaktora nového časopisu²¹³, zdali oba nynější časopisy pro hluchoněmé²¹⁴ dělaly něco jiného, než co hodlá dělati nový časopis, zdali nebyly hluchoněmým nezištným rádcem, pro veřejnost propagátorem, pro úřady tlumočnickem snah a tužeb hluchoněmých? Zdali nedopřály kdy místa věcným článkům hluchoněmých? Či snad má jim býti kladeno za vinu, že upravily články některých příliš horkokrevných hlav, aby uchránily sebe, po případě i pisatele, mnohých nepřijemností, dost možná že i soudů? Sebeprísnější kritika hluchoněmých nemůže nám nic takového vytknouti.

A proto naplňuje nás podivem, proč má býti vydáván ještě třetí časopis, když nynější dva do písmene zachovávají program, kterým nový časopis svazový chce se řídit. Nezbyvá nic jiného, než uvěřiti tomu, co se nám, jako jedině logický důsledek všeho toho zákulisního jednání takřka vnucuje, že hraje zde úlohu ješitnost jednotlivců a ne potřeba hluchoněmých. Ale což, zabrániti vydávání novin svazových nechceme, ať se tedy pokusí o štěstí. Jisto jest jen, že tří časopisů pro hluchoněmé jest mnoho, že po kratším nebo delším boji peněžním jistě jeden zajde, který to bude, rozhodnou platící odběratelé a dovednost redaktorů.“²¹⁵

²⁰⁹ BAŽIL, Bohumil. O řeč hláskovou a posunkovou. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 8. 1928, roč. 3, č. 5, s. 5.

²¹⁰ P. T. vydavatelstvu „Moravských novin“ pro hluchoněmé. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 11. 1928, roč. 3, č. 8, s. 3.

²¹¹ Viz 6.4 *Efeta* (1926–49).

²¹² HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 297. ISBN 80-7216-096-6.

²¹³ *Svépomoci hluchoněmých*.

²¹⁴ *Noviny pro hluchoněmé a Obzor hluchoněmých*.

²¹⁵ SEDLÁČEK, Jan. Je třeba třetího časopisu pro hluchoněmé? *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 3. 1926, roč. 9, č. 3, s. 2.

Bohumil Bažil reagoval hned na titulní stránce prvního čísla *Svépomoci hluchoněmých*:

„Do duševního života hluchoněmých může nejhloběji proniknouti jen ten, kdo jej sám prožívá a kdo jest na něm přímo účasten, tedy zase hluchoněmý sám. Spolupráci učitelů hluchoněmých neodmítáme, naopak jsme jim velmi vděčni za jejich rady a podporu. Avšak, snahy pp. učitelů a hluchoněmých se v některých bodech rozcházejí. Pp. učitelé mají větší zájem na zvelebení školství hluchoněmých a ústavů hluchoněmých vůbec. Tam jest hlavní pole jejich působnosti. Dospělí hluchoněmí sledují zase odlišné existenční zájmy vlastní. Ne vždy naleznou tyto snahy hluchoněmých u pp. učitelů pochopení, a když tedy jen zřídkka. Také okolnost, že na místech rozhodujících o nás, jednalo se často bez nás, aniž bychom byli dotázáni, co my o věci soudíme, vedla nás k tomu, abychom pomocí časopisu projevíli své názory na věc. Doufáme, že hlasy naše nezůstanou kompetentními činiteli nepovšimnuty a že nám bude dopřáno sluchu a nejen to, že budeme příště pozváni, abychom zastoupení svými delegáty spolurozhodovali o našich záležitostech jako právoplatní činitelé. To se až dosud nedělo.

Příklad pro založení vlastního časopisu dali nám naši zahraniční bratři. Oni si svoje časopisy řídí sami, bez účasti pp. učitelů, jak redakční poznámka mylně uvádí. Důkazem toho jsou nám Švýcarsy, Francie, Itálie, Německo, Rakousko i jiné kulturní státy. Tam si vydávají a vedou hluchoněmí své časopisy úplně samostatně. Učitelé těchto zemí mají své vlastní odborné časopisy tak jako u nás „Revui“.²¹⁶ Nikdo nemůže říci, že by tyto časopisy hluchoněmých byly vedeny diletantsky a neodborně. Svědčí to o značné inteligenci dotyčných činitelů. Proč bychom nemohli i u nás pokusit se o něco podobného? Či snad jsme my tady tak zaostalí, že po názoru p. tazatele sotva co svedeme kloudného.

Snažení čl. hluchoněmých po vyšinití se zahraničním kolegům na roveň mělo by naše pp. učitele naplnit hrdostí. Bude to jen ke cti pp. učitelů, když jejich odchovanci dokáží tímto způsobem, že školní výchovu v ústavu absolvovali s náležitým prospěchem a pro ústavy to bude nejlepší vysvědčení pro jejich výchovnou zdatnost. Či snad by si pp. učitelé přáli, aby jejich odchovanci byli věčně na nich závislí? Tím by jen dokazovali, že jejich vychovávací metoda nemá tak solidního základu, aby jejich odchovanci dovedli vždy samostatně za sebe jednatí. – Pouze ku přání mnoha hluchoněmých i z vlastní organizační potřeby vydává Svaz tento časopis. Nečiní tak žádný jedinec z nějaké osobní ješitnosti, jak se pisatel článku v „Novinách pro hluchoněmé“ domnívá.“²¹⁷

Příspěvky ve *Svépomoci Neslyšících* spojovalo pochopitelně téma sluchového postižení. Mimo něj však byly články tematicky velice pestré: referáty ze spolkových schůzí a ústavních akcí; informace o nových lékařských poznatcích na poli sluchového postižení i technických novinkách, jež mohou postiženým pomoci; zprávy o divadelní a sportovní činnosti osob s vadami sluchu, o literatuře vztahující se ke sluchovému postižení; zprávy o tragických úmrtích sluchově postižených; medailonky slavných sluchově postižených²¹⁸; stati zamýšlející se nad způsoby vzdělávání osob s vadami sluchu, nad úlohou sluchově postižených ve společnosti atd.

Jednou ze stěžejních a nejpravidelnějších součástí *Svépomoci* bylo zahraniční zpravodajství. Pod názvem *Z cizích luhů* ho vedl zcestovalý neslyšící knihař Vilém Bohumír Hauner. Jeho matka Jitka Haunerová Staňková pak přinášela z cizích zemí zajímavé poznatky prostřednictvím překladů článků ze zahraničních listů, ale přispívala rovněž původními odbornými texty zejména o výchově sluchově postižených. Do

²¹⁶ *Revue pro vzdělání a výchovu hluchoněmých.*

²¹⁷ BAŽIL, Bohumil. Jest třeba třetího časopisu pro hluchoněmé? *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze.* 1. 4. 1926, roč. 1, č. 1, s. 2.

²¹⁸ Hluchoslepé spisovatelky Heleny Kellerové, ohluchlých skladatelů Ludwiga van Beethovena a Bedřicha Smetany, neslyšící tanečnice Mobi Urbanové.

zahraničí mohli čtenáři *Svépomoci* nahlédnout nejen skrze zpravodajství, ale také díky subjektivně laděným reportážím. Např. v závěru 1. ročníku vycházela na pokračování reportáž Miroslava Röschela *Vzpomínka z Paříže*, doprovázená množstvím ilustrací.

Právě vydatný počet kreseb a péče věnovaná grafické podobě listu jsou dalšími charakteristickými znaky *Svépomoci*.

„Naše „Svépomoc“ jest také trochu marnivá, chce se každému líbiti. Proto také dostala nové jméno, které jistě lépe jí bude slušeti. Není koketní, jest upřímná a jest proto pevně přesvědčena, že svou upřímností dobude si více přízně u těch, pro které jest zrozena. Ona ví, že není sama, ví, že má ještě soupeřky, které usilují o dobytí srdcí jejích čtenářů.“²¹⁹

Vedle článků zpravodajských a odborných se dostávalo ve *Svépomoci* prostoru také textům uměleckým; zejména povídkám, básním či fejetonům. I ty se však povětšinou vázaly ke skutečným událostem. Na ukázkou úryvek z rozsáhlé básně ohluclého učitele Františka Kudyna²²⁰ při příležitosti Mezinárodnímu sjezdu hluchoněmých v Praze v roce 1928:

„Hle, v Prahu zlatou spějí davy valné,
z Čech milých, z krajů družné Moravy,
z niv slovenských, ze slezské strany dálné
i z končin různých, cizí dálavy.

To výpravy jsou neslyšících druhů,
které společný osud vede k nám,
by na sjezdu tom ve bratrském kruhu
se připojili k našim myšlenkám.

A v tom mohutném dnešním shromáždění
my řešit chceme řady problémů,
jež zájmů hmotných slouží k uhájení
i k duševnímu blahu našemu.

Jsme i my částí společnosti,
jí po bok jdeme v práci konání,
proto předsudků lichých ať se zhostí
a stejných práv nám přeje uznání.“²²¹

²¹⁹ BAŽIL, Bohumil. Do nového ročníku. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 4. 1927, roč. 2, č. 1, s. 1.

²²⁰ „František Kudyn se narodil 28. 9. 1864 ve Stolanech v okrese Chrudim. V osmi letech v době docházky na základní školu dostal tyfus, po kterém zcela ohluchl. V roce 1876 ho dali rodiče do Pražského ústavu pro hluchoněmé. Jeho velice milovaným učitelem byl Josef Květoň. Po absolvování ústavu se v Chrudimi vyučil zlatníkem. Stejně jako Wilczek však neustále četl a jako samouk dosáhl pozoruhodných znalostí. V roce 1896 byl povolán Pražským ústavem pro hluchoněmé, aby se tam stal učitelem neslyšících. Byl svými žáky velice ctěn. Publikoval řadu článků v běžném tisku i v časopisech pro neslyšící. Byl přítelem básníka Sv. Čecha a sám psal také básně. Do ústavu docházel ještě ve vysokém věku, kdy se stal především o ústavní knihovnu. Zemřel 23. ledna 1941.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 127. ISBN 80-7216-096-6.

²²¹ KUDYN, František. K našemu Mezinárodnímu sjezdu. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 7. 1928, roč. 3, č. 4, s. 4.

Jindy byly literární příspěvky skutečností alespoň inspirovány. Jejich autoři v nich prezentovali klasické či varovné situace ze života sluchově postižených. Vyjadřovali pomocí beletrie povahu, pocity a osudy jedinců s vadou sluchu.²²² Jako například Anežka Dohnalová, která ve *Svépomoci* vedla Ženskou hlídku, v povídce *Osiřelo dítě...*:

„Rozptýlené děti se seběhly na jedno místo, kde se v prachu a krvi válela bezduchá Madlenka. Několik mimojdoucích lidí, ji zaneslo do nejbližšího domu, kdež se jim po čase podařilo přivést Madlenku k vědomí. Za chvíli se dostavil i lékař, který konstatoval, že má zlomenou nohu a jak byla vozem odmrštěna, upadla hlavou na kámen a utrpěla těžký otřes mozku a poněvadž se jí z uší stále řinula krev, pozbude asi docela sluchu. A předpověď starého lékaře se splnila. Zraněnou nohu zahojili, ale Madlenka zůstala hluchá. (...)

A když jsme někdy přerušily Madlenku otázkou: „A proč Tě Tvá macecha nemá ráda?“ Tu se jí vykutálely dvě slzy, veliké jako hrachy, takže její, jak tůně černé oči se zaleskly a odpověděla tichounce: „Protože je macecha, a protože jsem hluchá. Ano, proto, že neslyším“, a znovu se jí z hrudi vydral hluboký povzdech.“²²³

Lidé soustředící se kolem *Svépomoci Neslyšících*, většinou sami hluší, nejlépe rozuměli problematice sluchového postižení. Díky nim se *Svépomoc* stala velmi kvalitním listem, s pestrým obsahem a pokrokovými názory.

Přesto všechno však její forma nebrala zvláštní ohledy na neslyšící potýkající se s pravidly mluvené/psané řeči. Této minoritě nebyla věnována ani jedna zvláštní rubrika s jednoduššími texty. Příspěvateli i čtenáři *Svépomoci* byli z většiny postlingválně hluší.

Původním záměrem bylo dotovat z výdělků z prodeje časopisu další akce spolků zastřešených Svazem spolků hluchoněmých. Kvůli tříštění sluchově postižené čtenářské obce konkurenčními časopisy i neochotě některých odběratelů řádně hradit předplatné však bylo hospodaření listu ztrátové. A to i přesto, že členové Svazu spolků hluchoněmých odebírali *Svépomoc* povinně.²²⁴

Podpůrný spolek hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze, který se *Svépomoci* ujal po rozpadu Svazu spolků hluchoněmých, ukončil její vydávání z finančních důvodů v březnu 1933.

²²² MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-07-01], s. 81. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

²²³ DOHNALOVÁ, Anežka. *Osiřelo dítě... Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 7. 1926, roč. 1, č. 4, s. 7.

²²⁴ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-07-01], s. 82. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

6.3.4 Rubriky

Přestože vycházela pouze 7 let, představila *Svépomoc* značné množství rubrik. Od 2. ročníku do přerušení vydávání v roce 1930 se dostalo vybraným rubrikám ilustrovaných hlaviček.

Z našich spolků

O činnosti spolků sluchově postižených a akcích, jež pořádaly, se bylo po celou dobu fungování listu možno dočíst v rubrice Z našich spolků (po obnovení vydávání v září 1930 přejmenované na **Zprávy spolkové**).

Tato rubrika usnadňovala Svazu spolků hluchoněmých koordinaci činností jednotlivých spolků v něm sdružených.

„Zemská ústřední jednota hluchoněmých pro Moravu se sídlem v Brně koná 10. února v 9 hodin dopol. v sále útulny v Král. Poli, Vrchlického 35, XI. řádnou valnou hromadu. Program: Uvítání a proslov předsedy. Zpráva jednatele za uplynulý rok. Zpráva pokladníka. Zpráva revisorů účtů. Volné návrhy. Volba 12 členů a 4 náhradníků. Nesejde-li se dostatečný počet členů v ustanovenou hodinu, koná se právoplatně o hodinu později bez ohledu na počet přítomných. Jest ve vlastním zájmu členstva, aby se určitě v ustanovenou hodinu dostavili a zapravili členské příspěvky.“²²⁵

Z cizích luhů

Rubriku Z cizích luhů by bylo možné pro její pravidelnost, rozsah a význam, který měla pro srovnávání společenského postavení tuzemských sluchově postižených se zahraničními, nazvat vlajkovou lodí listu. Neslyšící Vilém Bohumír Hauner v ní informoval o zajímavém zahraničním dění (většinou v Evropě či Spojených státech) v oblasti sluchového postižení. Čerpal zpravidla ze zahraničních periodik pro sluchově postižené.

„V Itálii je zákonně ustanovena nová daň ze staromládenectví. Kdo se neožení do 25–30 let, musí platit zvláštní daň z dobrovolného celibátu. Od placení této daně jsou osvobozeni „slabí lidské společnosti“, o nichž se předpokládá, že nejsou schopni založit si rodinu a živiti ji a že není ani záhodno, aby plodili potomstvo. Mezi tyto slabé lidské společnosti se počítají lidé slabomyslní, šílenci, paralytici, epileptici neb jinak těžce nervově choří, lidé těžce tuberkulosní, nevléčitelně pohlavně choří, lidé dědičně zatížení, slepci a hluchoněmí. Pan Henri Gaillard, šéfredaktor La Gazette des Sourds-Muets se velmi rozčiluje nad touto úlevou, která je dle jeho názoru urážkou pro hluchoněmé. On sice přiznává, že na celém světě se lidé rádi vyhnou a zbaví placení daní a poplatků i přírážek státních. Ale forma, kterou se tato úleva hluchoněmých v Itálii poskytuje, je ponižující.“²²⁶

²²⁵ Předsednictvo Zemské ústřední jednoty hluchoněmých. Z našich spolků : Pozvání. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 2. 1929, roč. 3, č. 11, s. 5.

²²⁶ HAUNER, Vilém Bohumír. Z cizích luhů : Itálie. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 3. 1929, roč. 3, č. 12, s. 6.

Rubrika vycházela pravidelně po celou dobu existence *Svépomoci*. Byla jediná, jež si zachovala i po obnovení vydávání časopisu svou ilustrovanou hlavičku: název rubriky zakomponovaný do řady významných zahraničních staveb.

Různé zprávy

Třetí a poslední rubrikou, která se představila hned v úvodním čísle časopisu, byly vágní Různé zprávy. Zde byly k nalezení rozličné články, které nebyly zařazeny do žádné z ostatních rubrik (přestože tematická kritéria leckterých z nich texty často splňovaly). Název rubriky byl v září 1926 upraven na **Všelicos** a pak se ještě několikrát změnil, dokud se po obnovení vydávání v září 1930 neustálil jako **Rozmanitosti**. Texty byly opravdu velmi rozmanité, od reportáže z amerických závodů v odezírání²²⁷ po varování před nesprávným mytím uší²²⁸, vždy se však týkaly sluchového postižení.

Hlídka hluchých hospodyněk

Zatímco v *Novinách pro hluchoněmé* a v *Zájmech hluchých* vedla ženskou rubriku Krista Schneidrová, ve *Svépomoci* se tohoto úkolu chopila ohluchlá Anežka Dohnalová. Rubriku zahájila ve druhém čísle v květnu 1926 slovy:

„Takřka každý časopis má malý koutek určený výhradně ženám.

Šťastnější naše slyšící sestry navštěvují školy hospodyňské, průmyslové, různé kurzy a přednášky do tohoto oboru spadající. – Naše hluché hospodyňky jsou však odkázány pouze na knihy, odborné časopisy a rady svých maminek, kteréž pohříchu tak mnohá postrádá... (...)

Majíc po dvě léta příležitost navštěvovati školu hospodyňskou, kdež k vůli mé hluchotě mi byla věnována zvláštní péče ze strany učitelek jakož i slečen kolegyň, tak i zkušenosti, kteréž mi od útlého mládí vštěpovala moje maminka, výborná kuchařka, i hospodyně, jakož i pokusy vlastní přispěly mi k obohacení mých vědomostí, o kteréž se mileráda se svými polusestrami rozdělím.“²²⁹

Pokračování se rubrika dočkala až v prosinci téhož roku, neboť matku Anežky Dohnalové mezitím postihla mozková mrtvice a pro péči o nemocnou nezbyval čas na řádné vedení hlídky. Od prosince 1926 do června 1928 se – pod novým názvem **Hlídka hluchých žen**; a od prosince 1927 už prostě jen jako **Ženská hlídka** – objevovala rubrika pravidelně. Dohnalová v ní radila ženám, jak rozumně nakupovat²³⁰, pracovat

²²⁷ Rozmanitosti : Závody v odezírání z úst. *Svépomoc Neslyšících : Věstník hluchoněmých*. Říjen 1931, roč. 6, č. 1, s. 6.

²²⁸ Rozmanitosti : Opatrnosti při mytí uší nezbyvá. *Svépomoc Neslyšících : Věstník hluchoněmých*. Říjen 1930, roč. 5, č. 2, s. 4.

²²⁹ DOHNALOVÁ, Anežka. Hlídka hluchých hospodyněk. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 5. 1926, roč. 1, č. 2, s. 8.

²³⁰ DOHNALOVÁ, Anežka. Hlídka hluchých hospodyněk : Jak nakupuje hluchá hospodyňka. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 5. 1926, roč. 1, č. 2, s. 8.

s ohněm²³¹, zásobit se na zimu²³² atp. Vybízela čtenářky, aby jí samy napsaly, o čem chtějí číst, a posílaly jí své dotazy. Na jejich dopisy pak v rubrice reagovala.

Besídka

V září 1926 zahájila *Svépomoc* rubriku Besídka. Zatímco v *Novinách pro hluchoněmé* byla stejnojmenná rubrika čistě literární a vycházely v ní na pokračování povídky známých spisovatelů obsahující téma sluchového postižení, ve *Svépomoci* nebylo zaměření Besídky zřetelně vymezeno. Nejprve v ní vyšel pod hlavičkou Vynikající hluší a hluchoněmí medailonek německého neslyšícího univerzitního profesora Ludvíka Berenda²³³, napsaný Pravoslavem Jasanem.²³⁴ V následujícím čísle pak bez jakékoli souvislosti se sluchovým postižením referát o hradu Kokořín.²³⁵ Jindy byla pod její hlavičkou publikována reportáž z oslav stoletého výročí od narození neslyšícího učitele sluchově postižených Josefa Wilczeka.²³⁶ Nakonec se Besídka přece jen přichýlila k beletrii, když v ní od listopadu 1926 do března 1928 vycházela na pokračování povídka Marie Žlábkové *Ametystový prsten*.

„Povídka „Ametystový prsten“ je vzata ze života a onen hrdina, hluchoněmý zlatník, skutečně žije. Ovšem pravá literární práce nesmí být fotografií života a tou také „Ametystový prsten“ není, neboť život musí básník a literát ve svém nitru přetaviti a teprve psáti. Proto povídky M. Žlábkové jsou tak oblíbenými a čtenými, že je v nich skutečný život, přetavený bolestí vlastního nitra.“²³⁷

Besídka vycházela vždy pod čarou na dolních polovinách stran a v září 1928 byla nahrazena stejně graficky řešenou a podobně nesourodou rubrikou Feuilleton.

Sport mlčenlivých

Sportovní rubrika odstartovala ve *Svépomoci* v listopadu 1926 a po dobu své existence vystřídala mnoho názvů. Vedle původního Sportu mlčenlivých se jmenovala

²³¹ DOHNALOVÁ, Anežka. Hlídka hluchých žen : Oheň jako náš přítel a nepřítel. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 4. 1927, roč. 2, č. 1, s. 7–8.

²³² DOHNALOVÁ, Anežka. Hlídka hluchých žen : Zásoby na zimu. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 9. 1927, roč. 2, č. 6, s. 7.

²³³ „Ludvík Berend (1847–1908). Německý doktor filozofie a od r. 1885 profesor chemie na univerzitě v Heidelbergu a v Kielu (Německo). Ohluchl měsíc po narození.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 29. ISBN 80-7216-096-6.

²³⁴ JASAN, Pravoslav. Besídka : Vynikající hluší a hluchoněmí. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 9. 1926, roč. 1, č. 6, s. 4.

²³⁵ Besídka : Hrad Kokořín. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 9. 1926, roč. 1, č. 6, s. 4.

²³⁶ V. Besídka : Tklivá slavnost hluchoněmých. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 9. 1926, roč. 1, č. 11, s. 4.

²³⁷ Besídka : Ametystový prsten. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 11. 1926, roč. 1, č. 8, s. 4.

postupně **Sport neslyšících, Sportovní hlídka hluchých, Sport, Sportovní hlídka, Zprávy sportovní** a nakonec znovu prostě **Sport**. Rubrika přinášela zprávy o sportovní činnosti sluchově postižených a o domácích i zahraničních sportovních akcích s účastí hluchých sportovců. Ti do rubriky někdy přispěli přímo reportáží. Jako třeba fotbalisté na III. Olympiádě hluchoněmých v Norimberku:

„Na nádraží byli jsme přivítáni pořadatelem a zavedeni do sjezdové kanceláře, kde jsme obstarali potřebné formality. Načež jsme byli zavedeni do přidělených ubikací. Byli jsme ubytováni v rozsáhlé tělocvičně, stojící uprostřed nádvoří prastarého komplexu pevnostních hradeb, na Insel Schütt. Bylo nám to vhod, neboť jsme měli po ruce některé tělocvičné nářadí, na kterém jsme před spaním prováděli cviky, které nám nahradily training. Po úpravě šatů jsme byli zavedeni do blízké restaurace, která pak po celou dobu našeho pobytu v Norimberku pečovala o hříšné naše žaludky. Krátkou prohlídkou města jsme ukončili den. Šli jsme brzo spat, neboť zítra nás čekal první zápas, který byl vylosován proti Anglii.“²³⁸

Sportovní rubrika se objevovala ve vlnách po celou dobu fungování listu.

Kolem sjezdu

Od listopadu 1926 do června 1928 vycházela ve *Svépomoci* rubrika věnovaná speciálně přípravám na Mezinárodní sjezd hluchoněmých, který se konal v Praze 3. až 10. července 1928. Sloužila organizátorům ke koordinaci příprav...

„V. B. Hauner, jednatel Podpůrného spolku SFS velmi lituje, že p. Říha, předseda I. Pražského SK Hluchoněm. se na něho zlobil k vůli vytisknutí cen lístků pro fotbalový match v přihlášce sjezdové. Forma přihlášky byla výborem Podpůrného Spolku Hluch. SFS uznána, ale ceny bylo nutno tam dáti vytisknouti i pro lístky na fotbalové hřiště. A protože věc v tiskárně spěchala, dal vytisknouti na přihlášce ceny asi po 2, 3, 4, 5, 6 Kč. Nechtěl tím nikomu ublížiti. Prosím pana Říha za prominutí.“²³⁹

...agitovala a motivovala k účasti...

„Je třeba, aby čeští hluší této jedinečné příležitosti využili. Je to příležitost opravdu velice řídká, při níž nám bude poskytnuta nejlepší možnost, ukázati celému světu naši práci, snahy a vůbec vše, co bychom rádi světu ukázali.“²⁴⁰

...a přinášela praktické instrukce řadovým sluchově postiženým, kteří se na sjezd chystali.

„Ti, kteří chtějí zajet do Prahy na sjezd v červenci 1928, dostanou legitimace na dráhu se slevou 33 proc., jen když poslali předem 20 Kč na sjezdový příspěvek (buď poukázkou neb složenkou). Kdo se přihlásí, ale nepošle 20 Kč, pozbude nároku na legitimaci, neb si ji musí koupiti až v Praze.“²⁴¹

²³⁸ Sport : III. Olympiáda hluchoněmých. *Svépomoc Neslyšících : Věstník hluchoněmých*. Říjen 1931, roč. 6, č. 1, s. 5.

²³⁹ HAUNER, Vilém Bohumír. Kolem sjezdu : Vysvětlení nedorozumění v přihlášce. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 4. 1928, roč. 3, č. 1, s. 4.

²⁴⁰ JASAN, Pravoslav. Kolem sjezdu : K mezinárodnímu sjezdu hluchoněmých r. 1928. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 11. 1926, roč. 1, č. 8, s. 8.

²⁴¹ Kolem sjezdu : Upozornění účastníkům sjezdu. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 5. 1928, roč. 3, č. 2, s. 4.

Ústřední poradna pro hluchoněmé

1. ledna 1927 byla v Praze otevřena Ústřední poradna pro hluchoněmé. Sloužila především k opatrování pracovních míst nezaměstnaným neslyšícím, ale sluchově postižení se na ni mohli zdarma obrátit i s žádostí o jakoukoli jinou radu.²⁴² První půlrok pravidelně a posléze příležitostně informovala poradna o své činnosti v samostatné rubrice ve *Svépomoci*.

Mezinárodní salon mlčelivých umělců

V roce 1927 se stal Vilém Bohumír Hauner členem Mezinárodního salonu neslyšících umělců. Při té příležitosti přinesla *Svépomoc* několik článků týkajících se této organizace, sestávajících z Haunerových reportáží z výstav a z výzev, aby i tuzemští hluší výtvarníci prezentovali na výstavách salonu svá díla.

„Dne 1. prosince 1927 otevírá se Druhá výstava hluchých umělců v Paříži, pořádaná výborem Mezinárodního salonu Tichých Umělců. Neslyšící umělci z celého světa tam zaslali svá díla, aby při této příležitosti ukázali slyšícímu obecnstvu, jak ve své hluchotě vnímají umění. – Nevíme, zdali i naši českoslovenští výtvarníci neslyšící obeslali tuto výstavu svými díly jedině p. V. Hauner zaslal na výstavu několik krásných, celokožených vazeb, zhotovených dle vlastních návrhů a nákrešů, a ručně zlacených. Škoda, že naši neslyšící výtvarníci, jichž je jistě značný počet, nám dosud neznámých, nedovedou dosti oceniti toto sdružení a jeho snahy a straní se spolupráce, kterou by jistě svou vlastní činnost povznesli.“²⁴³

Z ústavů pro hluchoněmé

Patrně rostoucí pohoršení nad nuceným vystěhováním neslyšících dětí ze smíchovského ústavu do nevyhovujících prostor ve Starých Dejvicích vedlo v červnu 1927 k zavedení rubriky Z ústavů pro hluchoněmé. Objevila se pouze dvakrát a vždy za účelem otevřené kritiky tohoto kroku a s informacemi o snahách o navrácení smíchovské budovy, jež byla v roce 1920 zabrána pro statistický úřad.

„Pražský ústav pro hluchoněmé na Smíchově jest nejstarším ústavem v našem státě: trvá již 141 roků. Dnes, kdykoli o něm píšeme, musíme vždy k jeho původnímu místnímu označení ještě připojiti: „t. č. ve St. Dejvicích.“ A vždycky, při této připsané poznámce vzpomene si bezděčně a ne s city radostnými na kus jeho historie z posledních let. (...)

Již v několika minulých číslech tohoto časopisu bylo psáno o závadách a nedostacích, jimiž trpí ústav dejvický, který nemůže pojmouti a vzdělávati více než něco přes dvě desítky hluchoněmých dětí a také zařízením domovní stavby a okolím nehodí se pro účel odborné výchovy.“²⁴⁴

²⁴² DOHNALOVÁ, Anežka. Hlídka hluchých žen : Hluchá hluchým. *Svépomoc hluchoněmých : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 3. 1927, roč. 1, č. 12, s. 6.

²⁴³ HAUNER, Vilém Bohumír. Mezinárodní salon mlčelivých umělců. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 12. 1928, roč. 2, č. 9, s. 6.

²⁴⁴ KOPŘIVA, František. Z ústavů pro hluchoněmé. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 6. 1927, roč. 2, č. 3, s. 3.

Znovu a se širším záběrem se rubrika vynořila v květnu 1929, pod novým názvem **Z našich ústavů**. Informovala pravidelně o nejpodstatnějším dění v ústavech pro neslyšící. Naposledy se objevila v únoru 1930.

Hlídky hluchoněmých živnostníků

V červenci 1927 vznikla rubrika, která si předsevzala být rádcem neslyšícím živnostníkům.

„Pod tímto názvem hodlám hluchoněmé živnostníky seznamovati s knihvedením, písemnostmi (korespondencí) a daňovým zákonem.

K tomuto kroku rozhodl jsem se jenom proto, že vedení knih a písemnosti jsou až podnes u většiny hluchoněmých živnostníků skutečnou Popelkou. Svými znalostmi značně poškozují své živnosti, tudíž jen sebe sama.

Proto hluchoněmí živnostníci, věnujte této rubrice vždy náležitou pozornost a řiďte se alespoň částečně dle mých slov. Budu se snažiti vše vám dokonale objasnit. Bude-li někdo z vás potřebovati rady, týkající se živnosti, obraťte se s plnou důvěrou vždy na administraci tohoto listu a buďte jisti, že vám dle možnosti poradí!“²⁴⁵

Přinášela naprosto konkrétní rady, jak vést účetní knihy, vyplnit daňová přiznání atp. V říjnu 1927 byla přejmenována na **Hlídky hluchých živnostníků** a v únoru 1928 zanikla.

Listárna redakce

Listárna se poprvé objevila v listopadu 1927. Pravidelnou součástí listu se ovšem stala až po obnovení vydávání v září 1930. Redakce v ní děkovala čtenářům za podporu, žádala o rozšiřování časopisu a úhradu předplatného, omlouvala se za případné zpoždění vydání atd. Patřilo jí vždy místo na poslední straně, vedle víceméně pravidelné plošné inzerce. Čas od času přetiskl list na své závěrečné straně také ilustrovaný přehled prstové abecedy.

„Prstová abeceda. Tj. původní myšlenka Abbea de l' Epée. On počal své žáky učit těmito prstovými značkami počátkům mluvy lidské. Nejprve je naučil znáti jednotlivá písmena, hlásky skládal ve slova, slova ve věty. Tato praktická dorozumívací řeč prstová záhy se rozšířila po celém světě. My hluchoněmí, často ji používáme, chceme-li vyjádřiti zvláště jména osob nebo míst. Jinak nám postačuje naše „posunčina“, která vystihuje všechny pojmy. Novější dobou zavádí se do ústavů pro hluchoněmé jako pomocná vyučovací řeč pro žáky méně nadané. Jenže místo této by lépe vyhovovaly posušky, neboť vyjadřování prstovou abecedou je přece jen zdlouhavé. Prstová abeceda není těžká k naučení, cvičíme-li se v ní, napřed se naučíme 5 písmen, jež opakujeme tak dlouho, až nám utkví v paměti a prsty si na ně zvyknou, načež postoupíme opět o pět písmen, jež pak zopakujeme s předešlými. Kdo je čiperný, osvojí si ji za hodinu úplně. Zkuste to.“²⁴⁶

²⁴⁵ Hlídky hluchoněmých živnostníků. *Svépomoc Neslyšících* : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze. 1. 7. 1927, roč. 2, č. 4, s. 8.

²⁴⁶ Prstová abeceda. *Svépomoc hluchoněmých* : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze. 1. 10. 1926, roč. 1, č. 7, s. 8.

Feuilleton

První článek pod hlavičkou Feuilleton vyšel ve *Svépomoci* v září 1928, jmenoval se Hluší slyší, němí mluví²⁴⁷; týkal se Mezinárodního sjezdu hluchoněmých v Praze a žánrově byl na pomezí reportáže a fejetonu.

Znovu se nadpis Feuilleton s podnadpisem Vzorná macecha vrátil v květnu 1929, aby přinášel na pokračování výňatky z autobiografie neslyšící tanečnice Heleny Heckmannové, přeložené Jitkou Haunerovou Staňkovou.

„Již v loni (r. 1928) byl přeložen článek ve *Svépomoc Neslyšících* č. 2, květen, roč. III., hluchoněmé tanečnice Heleny Heckmanové. Poněvadž překladatelka nyní má její autobiografii (životopis, Helenou Heckmanovou napsaný), podává z této velezájímavé knihy výtažky, jež jsou poučné pro všechny rodiče hluchoněmých.“²⁴⁸

„Chtěla poslat Helenu do orální školy pro hluché. Ale tam ji nepřijali, neb byla již příliš stará a zanedbaná. A tu se rozhodla paní Heckmanová, že ji sama bude vzdělávat. Udělala si systematický plán a uvědomila si, že nesmí ani vteřiny ztratit (neb Heleně již šlo na 13. rok) a že je nutné nejprve probudit její zájem a uschnouti její mysl k pěstění vědomostí i odnavyknouti Heleně její nezpůsoby. První začátek byl, že po snídání vzala Helenu do její ložnice a tam jí dala ustlati postel i napsala do zápisníku „postel“. Tento zápisník nikdy neopustil paní Heckmanovou. On a tužka staly se nezbytnou součástí její toalety. Každodenně po snídání vzhledla na strop, nad nímž se nalézaly v druhém poschodí ložnice a bez gestikulace ukázala Heleně napsané slovo „postel“, již šla ustlati. Takovým způsobem seznala paní Heckmanová že Helena zná asi 50 názvů (slov) nejobyčejnějších věcí ji obklopujících.“²⁴⁹

Dále ve Feuilletonu vyšla např. oslavná báseň Dobrý pastýř²⁵⁰ na památku biskupa Johannese Valeriána Jirsíka²⁵¹, povídka G. Forestiera Hluchoněmý cestující²⁵² nebo reportáž neslyšící cvičenky ze sokolského zájezdu do Jugoslávie.²⁵³

Feuilleton byl, stejně jako dříve Besídka, tištěn pod čáru na dolní poloviny stran a vycházel s občasnými pauzami až do zániku časopisu.

²⁴⁷ Jb. Hluší slyší, němí mluví. *Svépomoc Neslyšících* : *Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 9. 1928, roč. 3, č. 6, s. 3–5.

²⁴⁸ Feuilleton : Vzorná macecha. *Svépomoc Neslyšících* : *Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 5. 1929, roč. 4, č. 2, s. 4.

²⁴⁹ HECKMANNOVÁ, Helena. Feuilleton : Vzorná macecha. *Svépomoc Neslyšících* : *Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 5. 1929, roč. 4, č. 2, s. 4.

²⁵⁰ Z LISU, Jan. Feuilleton : Dobrý pastýř. *Svépomoc Neslyšících* : *Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 10. 1929, roč. 4, č. 7, s. 2.

²⁵¹ „Valerián Johannes Jirsík se narodil v Kácově na Časlavsku v r. 1798. V roce 1820 byl v Praze vysvěcen na kněze. Kaplanoval v Citově a Roudnici. Jako biskup přišel do Českých Budějovic v r. 1851. Jirsík byl významným českým vlastencem. V roce 1854 zřídil nákladem 22 000 zlatých kněžský seminář. V roce 1868 zřídil nákladem 90 000 zlatých v Budějovicích české chlapecké gymnázium, aby tam posílil pozici Čechů. Téhož roku založil ještě kostel sv. Václava jako patrona české země a sirotčinec. Tři roky na to zřídil ústav pro hluchoněmé. Obdivuhodný výčet svých dobrých skutků uzavřel založením dívčí školy. Velmi milován a ctěn umírá 23. 2. 1883 o šesté hodině ranní.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 297. ISBN 80-7216-096-6.

²⁵² FORESTIER, G. Feuilleton : Hluchoněmý cestující. *Svépomoc Neslyšících* : *Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. Prosinec 1930 – únor 1931, roč. 5, č. 4–6.

²⁵³ ČERNÍKOVÁ, Anči. Feuilleton : Ze sokolského zájezdu do Jugoslávie od 25. VI. do 11. VII. 1930. *Svépomoc Neslyšících* : *Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. Březen–duben 1931, roč. 5, č. 7–8.

Literatura

Od září 1929 do září 1931 se zřídka objevovala rubrika doporučující sluchově postiženým zajímavou četbu týkající se jejich postižení.

„Malá knížečka, úhledně typograficky vypravená přiletěla nám poštou do redakce. Nazývá se „Obrázky z domu hluchoty a němoty“, sepsal ji odb. učitel hluch. A. Pikhart.²⁵⁴ Obsah její vztahuje se na život chovanců plzeňského ústavu hluchoněmých, který je líčen s lehkým humorem a názorně podává přehled o práci učitelů hluchoněmých. Lehce, ve formě povídek podané epizody, vypočteny na cit dobrých srdcí, zaujmou a místy rozesmějí.“²⁵⁵

Umění

Třikrát se od prosince 1929 objevila tato rubrika, aby stručnými oznámeními upozornila na turné neslyšící tanečnice Mobi Urbanové nebo otevření ateliéru Viléma Bohumíra Haunera pro uměleckou vazbu knih.²⁵⁶

Po obnovení vydávání v září 1930 ubylo *Svépomoci Neslyšících* nejen dvou stran a většiny ilustrací, ale byl rapidně zredukován také počet rubrik. Stěžejními zůstaly: Z cizích luhů, Zprávy spolkové, Sport, Rozmanitosti, Feuilleton a Listárna redakce.

6.4 Efeta (1926–49)

„Tedy vyšel zase z končin Tyrských a Sidonských, přišel k moři Galilejskému, prostředkem krajin Desíti měst. I přivedli jemu hluchého a zajikavého, a prosili ho, aby na něj ruku vložil. A pojav jej soukromí ven z zástupu, vložil prsty své v uši jeho, a plinuv, dotekl se jazyka jeho. A vzeřev k nebi, vzdechl a řekl jemu: Efata, to jest, otevři se. A hned otevřívny jsou uši jeho, a rozvázán jest svazek jazyka jeho, i mluvil právě. I přikázal jim, aby žádnému nepravili. Ale jakžkoli on jim přikazoval, oni mnohem více ohlašovali. A převelmi se divili, řkouce: Dobře všecky věci učinil. I hluchým rozkázal slyšeti, i němým mluvit.“²⁵⁷

6.4.1 Chronologický přehled

Téhož dne, kdy bylo zahájeno vydávání *Svépomoci hluchoněmých* – 1. dubna 1926 – vyšlo první číslo dalšího časopisu pro sluchově postižené. Pod názvem *Efeta* ho

²⁵⁴ Zde se redaktor *Svépomoci* dopustil chyby. Ty pro autentičnost v citacích z časopisů zpravidla ponecháváme bez oprav. Zde je však vhodné uvést, že autorem knížky je učitel Antonín *Pikart*, redaktor ústavních časopisů pro neslyšící děti *Plzeňský hluchoněmý* a *Květy-děti*.

²⁵⁵ Literatura. *Svépomoc Neslyšících* : *Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 2. 1930, roč. 4, č. 11, s. 6.

²⁵⁶ Umění. *Svépomoc Neslyšících* : *Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 1. 1930, roč. 4, č. 10, s. 8.

²⁵⁷ Evangelium svatého Marka, kap. 7, verš 31.–37. *Bible* : *Český ekumenický překlad a Bible kralická*. 1. vyd. Praha : Česká biblická společnost, 2008, s. 69 Nového zákona. ISBN 978-80-85810-85-1.

každý měsíc s výjimkou těch prázdninových vydával **Spolek nedoslýchavých a ohluchlých Efeta** (založený na podzim 1925).

Hlavním redaktorem se stal slyšící učitel neslyšících a předseda Spolku učitelů hluchoněmých v Čechách **Jaroslav Pouzar**²⁵⁸ (který v té době vedl i odbornou *Revue pro vzdělávání a výchovu hluchoněmých*); zodpovědným redaktorem **Josef Šíma**.²⁵⁹ Oba sídlili v Praze; Pouzar na Žižkově v ulici Sudoměřská 18; Šíma v Praze 4 v domě čp. 180. Časopis tiskla (stejně jako v té době *Obzor hluchoněmých*) knihtiskárna Karla Fialy v Husově třídě 20 v Českých Budějovicích. Podtitul prvních dvou čísel zněl *Časopis nedoslýchavých a později ohluchlých*; od 3. čísla měl podtitul podobu *Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v RČS*.

V létě 1926 přesídlil Pouzar do Prahy 2 do ulice V Ohradách čp. 3 a Šíma do Bubenče do ulice Belcrediho 465. Administrace časopisu zakotvila v Praze 3 na adrese Tržiště 7.

První 2 ročníky *Efety* začínaly dubnovými čísly. 2. ročník mírně zhustil frekvenci vydávání, aby jeho závěrečné 10. číslo vyšlo už v prosinci a následující ročníky mohly začínat spolu s kalendářním rokem.

V roce 1929 nahradil Jaroslava Pouzara v pozici hlavního redaktora *Efety* (a současně i redaktora *Revue pro vzdělávání a výchovu hluchoněmých*) učitel z Výmolova ústavu v Radlicích **Václav Souček**.²⁶⁰ Pouzar se stal ředitelem Dětské ozdravovny hlavního města Prahy a ze spolku *Efeta* odešel na protest proti tomu, že jiný

²⁵⁸ „Jaroslav Pouzar se narodil 27. 2. 1899 v Českých Budějovicích. Od r. 1917 vyučoval neslyšící na Prvním českém ústavu pro hluchoněmé v Kateřinské ulici. Byl zvolen předsedou Spolku učitelů hluchoněmých v Čechách. V roce 1913 se stal členem Pěveckého sdružení pražských učitelů. V roce 1925 byl zakladatelem *Efety* a prvním redaktorem stejnojmenného časopisu. V době okupace se stal členem ilegální skupiny Švába-Malostranského. Byl zatčen jen několik hodin po atentátu na Heydricha dne 27. 5. 1942. Nepodleh ani fyzickému, ani psychickému mučení a nikoho neprozradil. Byl vězněn na Pankráci, v Českých Budějovicích, v Berlíně v Alt Moabitu a v bavorském Kasheimu na Dunaji. Na jaře 1945 byl před postupujícími Spojenci převezen do vězení v Landsbergu. Onemocněl zápallem plic, ke kterému se připojila tuberkulóza. Zemřel několik dní před osvobozením ve vězeňské nemocnici v Landsbergu 23. 4. 1945.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 227. ISBN 80-7216-096-6.

²⁵⁹ „Josef Šíma se narodil 2. srpna 1898 v Týně nad Vltavou. Byl vynikajícím studentem, učil i hře na housle. Jako student narukoval na italskou frontu, kde byl v roce 1917 zraněn výbuchem granátu. Po návratu z války neměl prostředky na studium, dělal mj. i asistenta arch. Červenkovi. Tak se stal jednatel *Efety*...“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 227. ISBN 80-7216-096-6.

²⁶⁰ (* 1902, † 5. 5. 1955). HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 299. ISBN 80-7216-096-6.

zakládající člen ohluchlý architekt Ladislav Červenka zpronevěřil spolkové peníze.²⁶¹ Redakce od té doby až do zániku listu sídlila při Výmolově ústavu pro hluchoněmé děti v ulici Komenského čp. 179 v Praze-Radlicích.

Aby mohl dokončit vysokoškolské studium, požádal v říjnu 1929 Josef Šíma o uvolnění z funkce zodpovědného redaktora. V prosinci se administrace listu přestěhovala do Vršovic na Palackého třídu č. 369; měla ji na starosti J. Jandová.

V říjnu 1931 přesídlila administrace znovu. Do Zbraslavi u Prahy, Palackého ulice 37. Administrativní záležitosti od té doby vyřizovala učitelka ve výslužbě B. Malá.

Od roku 1935 byl hlavním redaktorem další radlický kantor, **Jan Šantrůček**.²⁶² V květnu 1938 se do této funkce opět vrátil jeho kolega Václav Souček a zůstal jím už natrvalo.

Administrace časopisu setrvala ve Zbraslavi, jen se v roce 1939 přestěhovala do Havelské ulice č. 275. V dubnu téhož roku zmizela kvůli okupaci z podtitulu zkratka označující český stát a zůstalo jen *Časopis nedoslýchavých a ohluchlých*. Za okupace si stejně jako *Obzor hluchoněmých* i *Efeta* zachovala před agresorem svoji tvář, až na tutéž výjimku – životopisný článek o Reinhardu Heydrichovi, publikovaný po atentátu; v *Efetě* navíc na samostatném lesklém a tvrdším listě s Heydrichovou celostránkovou fotografií.²⁶³

V roce 1940 se změnil název ulice, v níž se list tiskl, z Husovy na Říšskou; číslo popisné se změnilo z 20 na 225. V červnu téhož roku se expedice a administrace listu přesunula do Palackého ulice 5 v Praze 2 a na starost ji dostal přednosta pražské Všeobecné nemocenské pojišťovny A. Hula, který do *Efety* také sám přispíval články zejména organizačního charakteru. Václav Souček začal být současně v tiráži uváděn nejen jako ten, kdo list řídí, ale také jako jeho zodpovědný redaktor. Název ulice, v níž se nacházela redakce, se změnil z Komenského na Bystřinovu, číslo popisné zůstalo shodné.

V březnu 1942 změnila jméno ulice sídla administrace z Palackého na Pasířskou.

²⁶¹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 299. ISBN 80-7216-096-6.

²⁶² „Jan Šantrůček se narodil v roce 1902. Od roku 1927 působil na plzeňském ústavu pro hluchoněmé a od roku 1929 až do penze ve Výmolově ústavu. Zemřel 9. 12. 1975 v Praze.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 299. ISBN 80-7216-096-6.

²⁶³ SS – Obergruppenführer Heydrich zemřel na následky vražedného útoku. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých*. 1. 6. 1942, roč. 17, č. 6.

V březnu 1943 bylo vydávání *Efety* zastaveno Němci. Od října 1945 do března 1946 byly místo ní nouzově vydávány cyklostylované *Naše zprávy*, aby se po válce navázal první styk s členstvem.²⁶⁴

První poválečné tištěné číslo vyšlo v dubnu 1946, nově tiskem pražské tiskárny E. Stiburka v ulici Plzeňská 1. Z názvu spolku bylo vypuštěno „a ohluchlých“. Zněl nyní **Efeta, spolek nedoslýchavých v Československu**. Aby v širším měřítku propagoval péči o nedoslýchavé, změnil časopis svůj dřívější spolkový podtitul na všeobecnější *Časopis pro otázky vadného slyšení*.²⁶⁵ Administrace listu přesídlila do Výmolova ústavu a spojila se s redakcí. Byly navázány styky se slovenskými nedoslýchavými. V *Efetě* se tak objevilo i několik textů ve slovenštině psaných Viliamem Piačkem.

Roku 1949 byla sama ulice, ve které sídlil Výmolův ústav (a redakce a administrace časopisu *Efeta*), přejmenována po zakladateli zařízení na Výmolovu.

S nástupem komunismu nastal tlak na ukončení fungování nezávislých spolků, jakým byla i Efeta. Obtížně kontrolovatelné malé spolky byly pro Komunistickou stranu Československa nepřijatelným rizikem samostatného myšlení.²⁶⁶ Na naléhání Ústředního akčního výboru Národní fronty byla založena Ústřední jednota invalidů, do níž byly jednotlivé spolky zdravotně postižených nuceny se sloučit.

„EFETA, spolek nedoslýchavých a ohluchlých v ČSR, se věnil do Ústřední jednoty invalidů (ÚJI) na ustavující schůzi v červnu 1949. (...) Sloučení EFETY a ostatních spolků tělesně a smyslově vadných v ÚJI se stalo z iniciativy ÚAV NF, aby se dalo usměrnit plánování a provést vhodné zapojení do celostátní sociální politiky. Spojením těchto spolků vzniká mohutná celostátní organizace, která má pro svou práci lepší předpoklady než dřívější malé spolky.“²⁶⁷

Závěrem roku 1949 převzala Ústřední jednota invalidů prakticky všechna periodika zdravotně postižených, *Efetu* nevyjímaje, a již v lednu 1950 je sloučila do dvou časopisů: *Zpravodaje Ústřední jednoty invalidů* a *Práce invalidů*.

„Ústřední jednota invalidů, která slučuje všechny organizace a spolky slepců, tělesně vadných, neslyšících a nedoslýchavých osob, pokročila ve své organizaci již tak daleko, že její okresní jednoty invalidů jsou již ustaveny ve všech krajích v Čechách a na Moravě. (...)

Hlaste se všichni písemně v ústředním sekretariátě ÚJI v Praze II, Školská 3, kdož chcete

²⁶⁴ Do nové práce v ÚJI a na rozloučenou s Efetou. *Efeta : Časopis pro otázky vadného slyšení*. Prosinec 1949, roč. 22, č. 10, s. 74.

²⁶⁵ Do nové práce v ÚJI a na rozloučenou s Efetou. *Efeta : Časopis pro otázky vadného slyšení*. Prosinec 1949, roč. 22, č. 10, s. 74.

²⁶⁶ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 254. ISBN 80-7216-096-6.

²⁶⁷ SOUČEK, Václav. Do nové práce v ÚJI a na rozloučenou s Efetou. *Efeta : Časopis pro otázky vadného slyšení*. Prosinec 1949, roč. 22, č. 10, s. 73.

činně spolupracovat a zakládat ve svých obcích místní skupiny OJI.²⁶⁸ Usnadníte nám tím práci a pomůžete nám k rychlejšímu organisování naší jednoty, která slouží slepcům, tělesně vadným a sluchově vadným osobám. (...)

Pište pro naše časopisy! Již nyní vám můžeme oznámiti, že koncem tohoto roku se skončí ročníky časopisů *Efeta*, *Ortěva*²⁶⁹, *ABC*²⁷⁰ a *Cesta slepých* a nebudou dále vydávány. Místo nich obdrží všichni členové zdarma každý měsíc „Zpravodaj Ústřední jednoty invalidů“. Kromě tohoto časopisu bude vycházeti za předplatné revue „Práce invalidů“. Kdo si přejete, abychom vám ji zasílali, napište nám! První ročník revue vyjde počínaje lednem 1950. Pomozte nám dokázat, že tělesně a smyslově vadné osoby jdou cestou jednoty vstříc lepším zítřkům!²⁷¹

Ze všech časopisů pro dospělé sluchově postižené připomínala *Efeta* formálně časopis nejméně. Podobala se spíše tenké knížce. S rozměry 15 × 23 cm byla jen o málo větší než formát A5. Naprostá většina jejího textu nebyla lámána do sloupců, ale sahala souvisle od levého okraje k pravému. Články byly řazeny za sebou, uvozeny graficky jednotnými nadpisy. Obrázky se vyskytovaly v *Efetě* jen velmi zřídka. Pokud se nějaký objevil, jednalo se zpravidla o portrét na titulní straně vyobrazující některého významného člena spolku, který zesnul nebo se dožil významného jubilea. Jednotlivá vydání se distribuovala v deskách z tvrdšího papíru modré barvy, potištěného informacemi o spolku, o některé naslouchací pomůcce či službě pro nedoslýchavé nebo plošnou inzerci; častěji obecnou, ale objevovala se i ta cílicí vysloveně na potřeby nedoslýchavých a ohluchlých.

„Zase dobře slyšet vám umožní zesilovač zvuku Biennophone.

BIENNOPHONE je elektrický lampový zesilovač zvuku pro domácnost, kancelář, školu a jinde, kde nedoslýchavý setrvává delší dobu. Lze ho použít všude, kde je zásuvka na proud ze sítě. Je regulovatelný na napětí od 110–250 V. Nepotřebuje suchých baterií. To je pohodlí a značná úspora. (...)

Výhradní zastoupení v ČSR:

ROBERT ŘIVNÁČ,

přístroje a veškeré pomůcky pro nedoslýchavé,
PRAHA VII, KAMENICKÁ 25.²⁷²

Číslování stránek nezačínalo od jedné s každým novým vydáním, ale pouze s novým ročníkem. Ročníky *Efety* byly tedy určeny ke svázání. Počet stran jednoho čísla byl zpravidla 8.

Každý ročník – kromě 18., který byl přerušen okupanty a skončil březnem – obsahoval plný počet vydání, tj. 10. Prodlevy ve vydávání, jež se nezřídka objevovaly, byly vždy do konce ročníku „zalátovány“ pomocí dvoj-, výjimečně i trojčísel.

„Z nepředvídaných důvodů byli jsme nuceni vydati náš časopis za měsíce leden a únor jako dvojčíslu. Březnové číslo vyjde v polovině měsíce.“²⁷³

²⁶⁸ Okresní jednoty invalidů.

²⁶⁹ Ústřední list Organizace tělesně vadných v Československu.

²⁷⁰ Viz 6.8 *ABC neslyšících (1946–49)*.

²⁷¹ Zprávy Ústřední jednoty invalidů. *Efeta* : Časopis pro otázky vadného slyšení. Prosinec 1949, roč. 22, č. 10, s. 84.

²⁷² Obálka časopisu *Efeta* : Časopis pro otázky vadného slyšení. Leden 1947, roč. 20, č. 1–2.

²⁷³ Redakční. *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S. Únor 1929, roč. 4, č. 1–2, s. 16.

Roční předplatné časopisu stálo 20 korun. V závěru vydávání dostávali členové Efety časopis zdarma, ale prakticky si ho platili z členských příspěvků.

Tabulka č. 7: Chronologický přehled charakteristik časopisu *Efeta*

Roč.	Rok / měsíc	Podtitul	Hlavní redaktor / Řídí	Zodpovědný redaktor	Vydavatel	Sídlo redakce	Tisk	Počet čísel v ročníku					
1.	duben–květen 1926	<i>Časopis nedoslýchavých a později ohluchlých</i>	Jaroslav Pouzar	Josef Šíma	Efeta, spolek nedoslýchavých a ohluchlých v Československu se sídlem v Praze	Sudoměřská 18, Praha-Žižkov	Knih-tiskárna Karla Fialy, Husova tř. 20, České Budějovice	10					
	červen–září 1926	<i>Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v RČS</i>				V Ohradách č. 3, Praha 2							
	říjen 1926 – březen 1927												
2.	duben–prosinec 1927												
3.	1928												
4.	leden–říjen 1929	<i>Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S.</i>	Václav Souček	-		Komenského 179, Praha 16-Radlice							
	listopad–prosinec 1929												
5.	1930												
6.	1931												
7.	1932												
8.	1933												
9.	1934												
10.	leden–září 1935								Jan Šantrůček				
	říjen–prosinec 1935												
11.	1936	<i>Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v Č. S. R.</i>											
12.	1937												
13.	leden–duben 1938												
	květen–prosinec 1938												
14.	leden–březen 1939												
	duben–prosinec 1939												
15.	leden–květen 1940	<i>Časopis nedoslýchavých a ohluchlých</i>	Václav Souček		Efeta, spolek nedoslýchavých a ohluchlých se sídlem v Praze	Knih-tiskárna Karla Fialy, Říšská tř. 20,							
	červen 1940												

	říjen–prosinec 1940						České Budějovice	
16.	1941						Knih- tiskárna Karla Fialy, Říšská tř. 225, České Budějovice	3
17.	1942							
18.	leden–březen 1943			Václav Souček		Bystřínova 179, Praha 16- Radlice		
DUBEN 1943 – ZÁŘÍ 1945, VYDÁVÁNÍ PŘERUŠENO NĚMCI								
ŘÍJEN 1945 – BŘEZEN 1946, NOUZOVĚ VYDÁVÁNY CYKLOSTYLOVANÉ NAŠE ZPRÁVY								
19.	duben– prosinec 1946	<i>Časopis pro otázky vadného slyšení</i>	Václav Souček	Václav Souček	Efeta, spolek nedoslý- chavých v Česko- slovensku se sídlem v Praze	Bystřínova 179, Praha 16- Radlice	E. Stiburek, Plzeňská 1, Praha 16	10
20.	1947							
21.	1948							
22.	1949					Výmolova ulice 179, Praha 16- Radlice		

6.4.2 Grafický vývoj záhlaví

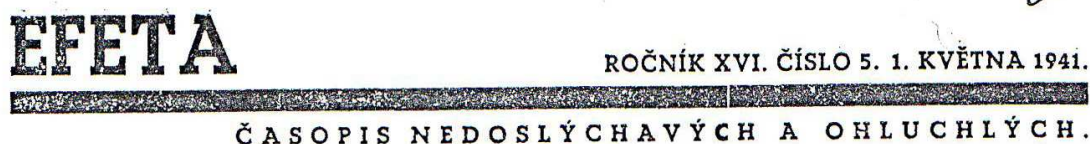
Obrázek č. 12: Záhlaví *Efety*. 1. 4. 1926, roč. 1, č. 1

Obrázek č. 13: Záhloví *Efety*. Únor 1929, roč. 4, č. 1–2

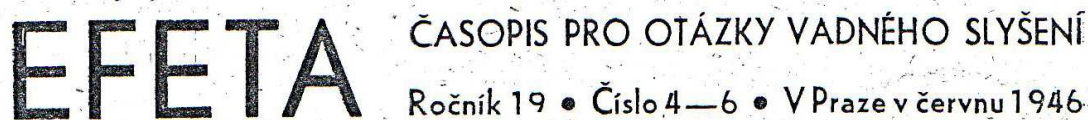
Obrázek č. 14: Záhloví *Efety*. 1. 5. 1941, roč. 16, č. 5

Obrázek č. 15: Záhloví *Efety*. Duben 1946, roč. 19, č. 1

Obrázek č. 16: Záhloví *Efety*. Červen 1946, roč. 19, č. 4–6

6.4.3 Profil časopisu

Účelem spolku Efeta bylo sdružovat nedoslýchavé a ohluchlé k vzájemné podpoře i k hájení jejich zájmů navenek. K činnostem, v nichž se spolek angažoval, patřilo např. pořádání kurzů odezírání, dovoz sluchadel ze zahraničí a snaha o podporu jejich výroby u nás nebo založení poradny pro nedoslýchavé. Časopis *Efeta* byl jakousi hlásnou troubou sloužící spolkovým cílům.

Texty publikované v *Efetě* je pro učinění si představy o obsahu časopisu vhodné rozdělit do čtyř nejnápadnějších skupin:

První skupinu tvořily **články administrativně-organizační**. *Efeta* byla patrně více než kterýkoli jiný z listů rozebíraných v této práci především spolkovým časopisem. Otiskovala výroční zprávy o vedení spolku, oznámení konání valných hromad a následné zápisy z nich, každoroční účetní zprávy informující o spolkovém hospodaření, rekapitulovala svou činnost, informovala o svých úspěších i nezdarech. Zde např. úryvek z jedné ze zpráv o valné hromadě, konkrétně zpráva o spolkovém časopise od Václava Součka:

„Vydávání časopisu je pro spolek úkol značně zodpovědný a důležitý, protože časopis je vlastně jediným pojítkem mezi ústředím a členy vzdálenějšími, kteří s ním nemohou být ve stálém styku osobním, jednak má význam propagační, neboť svými řádky mluví ke každému, kdo jej vezme do ruky a podá mu i řadu vysvětlení a vzbudí zájem o spolek a v neposlední řadě je i reprezentací spolku. Proto je nejvýše důležitě, aby svou vnitřní úroveň tomuto požadavku stále vyhovoval. Jako redaktor vždy jsem usiloval vyhovět všem těmto potřebám. Nakolik se mu tento úkol podařil ponechám úsudku čtenářstva.

Nemohu však ukončit svou zprávu, abych nepřipomněl, že ve svém snažení zůstávám zcela osamocen a že časopis vyplňuji z převážné většiny sám. Rád konám tento úkol a přiznávám, že i některé okolnosti jsou mé práci příznivé (mám k dispozici zahraniční časopisy, práce v tomto oboru je mým životním povoláním a p.), ale přece jenom se mi nezdá být správným, abych vše činil sám, protože snadno by se mohl časopis vymknouti vnitřní potřebě svého čtenářstva. Velmi rád bych viděl, kdybych alespoň občas obdržel nějaký článek od našich členů. Jen tak lze zabránit, aby se jim časopis neodcizil.“²⁷⁴

Pravidelně zval list na spolkové večírky do salonu Národního domu na Smíchově nebo na kurzy odezírání, které Efeta organizovala.

„Předvádění elektrických zesilovačů zvuku a sluchátek je v programu příštího večírku, t. j. 8. listopadu. Zveme proto všechny zájemníky a zejména nové členy, aby si přišli tyto pomůcky prohlédnouti. Do večírku dostaví se zástupce firmy se všemi posledními modely a každý si je může nezávazně vyzkoušet i příp. ujednati výpůjčení atd.“²⁷⁵

„Kursy odezírání pro dospělé budou se konati, přihlásí-li se dostatečný počet zájemníků. Polovinu výloh s kursem spojených hradí si účastníci, druhou polovinu spolek. Podle počtu přihlášených

²⁷⁴ SOUČEK, Václav. Zpráva o valné hromadě spolku EFETA, která se konala dne 17. února 1934 o 19. hod. ve smíchovském Národním domě : Zpráva o spolkovém časopise EFETA. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S.* Březen 1934, roč. 9, č. 3, s. 23.

²⁷⁵ *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v Č. S. R.* Listopad 1932, roč. 7, č. 9, s. 70.

budou se konati buď jeden nebo dva kursy. V druhém případě by byli odděleni začátečníci od pokročilejších. Přihlášky buď písemně na jednatele spolku p. T. Boubelíka, Dejvice, Sadová 536, nebo osobně na večírku dne 7. října v Národním domě na Smíchově.²⁷⁶

Stručnější administrativně-organizační články byly řazeny do rubriky Zprávy spolkové.

Druhou tematicky vyhraněnou skupinu lze pojmenovat jako články **zdravotně-léčebné**. Jednalo se o odborné texty zabývající se velmi věcně a konkrétně problémy se sluchem a možnostmi jejich zmírnění. Byly zpravidla přeložené ze zahraničních časopisů, případně knih, ale objevovaly se i články původní. Jejich autory byly mnohdy lékaři.

Často pojednávaly o naslouchacích pomůckách, jejich kvalitě, vhodnosti a dostupnosti.

„Sluchátka elektrická jsou drahá a způsobují šelesty probíháním proudu. Montáž, t. j. závěs sluchátek jest zdoluhavý. Naproti tomu jest přiměřené sluchátko kovové, uschované v kapse nebo v kabelce, každé chvíle pohotové k použití. Není třeba dlouhé roury po způsobu dlouhých hlásných trub. Sesilování zvuku, resonance, se docílí jak dlouhou rourou, tak i rozšířenou nižší komorou. Neboť zanikla-li chorobou přirozená resonance v nosohltanu a Eust. trubicích, ztěsněním jejich prostornosti, nutno nahraditi ji uměle mechanickým způsobem. Sluchátka k nám dovážená jsou většinou německého původu.

Používám sluchátka kovového, úhledného, poniklovaného, 11 cm vys. a majícího v průměru 5.5 cm. Koupil jsem ho u bratří Čížků na Poříčí. Má číslo 1, stálo 41 Kč a koná mně velmi dobré služby.

Ostatně, chce-li někdo míti okamžitou pomoc doma, nechť si stočí polotuhý karton (třeba starý nástěnný kalendář) a trubici dlouhou asi 50 cm o průměru 5.50 cm, ováže motouzem a strčí 1 konec k uchu a druhý mluvícímu k ústům, a bude slyšeti o mnoho lépe.²⁷⁷

Jindy poskytovaly návod, jak postupovat v případě různých ušních potíží. Kupříkladu při zánětu středního ucha:

„Zánět sám se hlásí prudkými příznaky, zalehnutím ucha, pícháním a pak prudkou bolestí v postiženém uchu, která nemocného probouzí ze spánku, horečkou a těžkými příznaky celkovými. V takovémto případě různé domácí vkapování do ucha, mazání francovkou a balení do teplých látek je bezúčelné. Jedině správné jsou obklady z octanu hlinitého, bílé vody, a sice ne silného, rozpustíme tabletku, kterou obdržíme u každého materialisty, v litru vody. Do tohoto vlažného roztoku namočíme kus vaty velikosti asi 10X5 cm a druhý asi 10 krát 10 cm. Lehce vyždímaný menší kus přiložíme za boltec ušní, větší přes boltec tak, aby kryl boltec celý a stejnoměrně přesahoval. Obklad přikryjeme kouskem nepromokavého plátna a zavážeme suchým obvazem. Obklad střídáme ne dříve než za 12 hodin. Příkládáme-li obklady z octanu hlinitého, studeného a střídáme-li je často, omezíme tím sice bolesti, ale neléčíme zánětu.²⁷⁸

Příležitostně informovaly o vědeckých a technických pokrocích na poli nápravy slyšení.

²⁷⁶ *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S. Říjen 1930, roč. 5, č. 7–8, s. 57.

²⁷⁷ FEUERSTEIN, K. Sluchátka. *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v RČS. Červen 1928, roč. 3, č. 6, s. 42–43.

²⁷⁸ JANATKA, Jiří. Zánět středního ucha. *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S. Únor 1932, roč. 7, č. 2, s. 13.

„Profesor Štěpánek a inženýr Scheiber pracují společně na vynálezu, jehož účelem je přeměnit zvukové vlny, doléhající k našemu sluchu, ve vlny elektrické. (...)

Při všech pokusech jsou vyloučeny vlny zvukové a do ucha jsou přiváděny tonfrekventní proudy elektrické. Elektřina se vždy ubírá cestou nejmenšího odporu. Děje se to tak i zde a proudění elektrické postupuje po cestách krevních, které elektřinu lépe vodí než jiné části těla. V Cortiho orgánu je rozvětvena jemná síť krevní, je proto možný výklad, že zde dochází k bezprostřednímu dráždění sluchového nervu elektřinou, zatím co mechanický sluchový aparát převodní zůstává v naprostém klidu.“²⁷⁹

Zatímco texty v předcházející skupině řešily problém nedoslýchavosti a hluchoty z hlediska medicínského, další kategorie článků se zabývala společenským a psychickým údělem takto stížených osob. Pojmenujeme tedy tuto pestrou třetí skupinu nepříliš obratně jako texty **sociálně-psychologické**.

Mnohé z nich byly úvahami, které hledaly odpověď na to, jak se sluchovou vadou smířeně a spokojeně žít, a snažily se povzbudit čtenáře na duši.

„Pláčete-li a naříkáte, nedivte se, že okolní svět se vám pak vzdaluje a že se tvoří jakási propast mezi vámi a druhými, která se jen čím dál rozšiřuje. Kdo prosím vás slyší rád pláč a nárek? Nikdo!

Zasmějte se pěkně té nehodě, která se vám staví v cestu, vždyť třebaže neslyšíte dobře, nebo docela nic, jste na tom ještě mnohem lépe než jiní. Jen přijímejte vše s humorem a budete příjemní svému okolí. Vzpomeňte si jen na ty nešťastníky, kteří nedávno zahynuli při katastrofě zřítivšího se létadla „R 101“ jistě byste s nimi nikdo neměnili viděte? Tak vidíte, jste pěkně celí a jinak zdraví a můžete při té své vadě vesele žít. Tak tu vadu tak tragicky nepřijímejte, jak to činíte.“²⁸⁰

V textech spadajících do této kategorie se zejména v začátcích vydávání *Efety* dělili o své zkušenosti, pocity a příběhy sami ohluchlí a nedoslýchaví: literárně nadaní členové spolku jako např. ohluchlá stenografka a jedna z neaktivnějších členek *Efety* Božena Pernicová²⁸¹, ohluchlá spisovatelka Ludmila Grossmannová Brodská²⁸² nebo

²⁷⁹ Slyšení bez zvukových vln. *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S. Listopad 1930, roč. 5, č. 9, s. 65–66.

²⁸⁰ Yveta. Neberťte ušní vadu tragicky. *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S. Listopad 1930, roč. 5, č. 9, s. 67–68.

²⁸¹ „Božena Pernicová, roz. Vejvarová se narodila 11. 3. 1885 v Deštné u Soběslavi. Pracovala jako stenografka v advokátní kanceláři JUDr. Herolda. Ve 27 letech se provdala za žurnalistu Martina Pernicu. Ten se později stal ředitelem Těsнопisecké a zpravodajské kanceláře Národního shromáždění ČSR. Ve 33 letech onemocněla při epidemii španělské chřipky a ohluchla. Stala se jednou z nehorlivějších členek *Efety*. Zemřela tragicky 23. července 1928 na rekreaci v Jarošově nad Nežárkou utonutím po selhání srdce. Zanechala po sobě dvě děti – Svatu a Karla.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 228. ISBN 80-7216-096-6.

²⁸² „Ludmila Grossmannová Brodská se narodila 24. května 1859 v Netvořicích u Benešova. Když se v pěti letech s rodiči přestěhovala do Prahy, dostala spálu, po které ohluchla. Otec jí opatřil soukromé vyučování v Pražském ústavu pro hluchoněmé, kde jí učitel Ryšavý naučil odezírat. V roce 1870 však otec přišel o veškerý majetek a krátce na to zemřel. Matka zůstala zcela bez prostředků se třemi nezaopatřenými dětmi. Na ústav neměli peníze. Grossmannová musela začít chodit do běžné školy. Liduška začala pomáhat vydělávat matce peníze psaním. Napsala mnoho článků a více než 80 knih. Je autorkou libreta k opeře Jaromíra Weinberga Švanda dudák. Její pozoruhodnou prací je i kniha „Opuštěná“, což je vlastně její životopis. Byla přítelkyní Elišky Krásnohorské. Spisovatelské jméno Brodská přijala po rodišti svého otce (Český Brod). Brodská umírá 2. dubna 1935 v Praze.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 227. ISBN 80-7216-096-6.

stejně postižený spisovatel Pravoslav Jasan. Příležitostně však články v podobném duchu přispívali i samotní čtenáři časopisu (např. zamyšlení Čím se utěšuji²⁸³ či Cesta ku štěstí²⁸⁴). Čtenáři byli ostatně na stránkách *Efety* k přispívání do listu pravidelně nabádáni.

„Pište také sami do svého časopisu, aby svým obsahem vyhovoval Vaším potřebám a Vaším zájmům.“²⁸⁵

Mimo výše zmíněných textů veskrze kontemplativního, případně vzpomínkového charakteru lze do této kategorie zahrnout i praktické články s radami, jak se chovat se sluchovým postižením ve společnosti.

„1. Nedoslýchavost není vada, za kterou byste se museli stydět. Proto odložte nemístný ostych a přiznejte se vždy otevřeně ke svému neduhu.

2. Vyžadujte, aby se s vámi mluvilo pomalu a zřetelně, sami však mluvte také tak.

3. Nerozumíte-li, dejte to vhodným způsobem najevo; nikdy se však netvařte, jako byste rozuměli. Nejste-li si ani potom jisti, že jste porozuměli otázce, opakujte ji. Odpovězte jen tehdy, jste-li si jisti tím, že jste správně porozuměli. Vyhnete se tím nepříjemným situacím.

4. Vysmívá-li se vám někdo i přes to, nezlobte se. Po druhé si však dobře rozmyslete, než odpovíte.

5. Snažte se být trpěliví. Uvědomujte si stále, kolik trpělivosti musejí k vám mít ostatní...“²⁸⁶

„Velmi hlučné společnosti se vyhýbatí netřeba. Kde je značný hluk, tam nedoslýchavý slyší dobře, poněvadž ve hluku je každý instinktivně nucen mluvití hodně hlasitě, aby překřičel ten hluk, ohluchlému však ten vzdálený hluk nevadí, on ho nevnímá, neslyší, ale za to slyší dobře křičícího souseda. Ale pozor, abyste sami příliš hlasitě nemluvili, když se hluk náhle utiší, např. v divadle, když se zvedne opona, v koncertu, když kapelník zvedne taktovku. Jinak však my ve hlučné společnosti vůbec mluvíme příliš tiše, takže nás soused těžko slyší. My nevíme, je-li hluk, čili nic a bojíme se mluvit, abychom snad nekřičeli. Nevíme, jak silně promluvití. Pro všechny případy jest dobře upozorniti známou osobu, aby dotekem upozornila, že nastalo ticho, aby vás nenechala v nastalém tichu hlasitě vykládat. Někdo by se ostýchal vás takto upozornit.

Do tiché společnosti vůbec nechodte...“²⁸⁷

Můžeme sem zařadit i odborné stati, jejichž předmětem bylo sociální postavení nedoslýchavých a ohluchlých (Nedoslýchaví v Německu²⁸⁸, O nedoslýchavých v Americe²⁸⁹) či jejich smýšlení (Psychologie nedoslýchavých²⁹⁰, Proč se liší chování

²⁸³ A. M. Čím se utěšuji. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S.* Duben 1931, roč. 6, č. 4, s. 30–31.

²⁸⁴ Eva. Cesta ku štěstí. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S.* Duben 1931, roč. 6, č. 4, s. 31–32.

²⁸⁵ *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S.* Říjen 1930, roč. 5, č. 7–8, s. 63.

²⁸⁶ Deset rad nedoslýchavým a ohluchlým. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v Č. S. R.* Květen 1937, roč. 12, č. 5, s. 39.

²⁸⁷ SVÁTEK, František. Několik pokynů nedoslýchavým a ohluchlým. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v RČS.* Červen 1926, roč. 1, č. 3, s. 18.

²⁸⁸ POUZAR, Jaroslav. Nedoslýchaví v Německu. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v RČS.* Prosinec 1926, roč. 1, č. 7–8–9–10.

²⁸⁹ A. S. O nedoslýchavých v Americe. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v R. Č. S.* Duben 1931, roč. 6, č. 4, s. 29–30.

²⁹⁰ KLAAR, F. Psychologie nedoslýchavých. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v RČS.* Prosinec 1928, roč. 3, č. 10, s. 75–77.

nedoslýchavých od jiných lidí?²⁹¹). K často probíraným tématům patřilo například to, zda a jakým způsobem dovede ohluchlý vnímat hudbu.

Poslední signifikantní skupinu tvořily **texty zpravodajské**. Jednalo se o zprávy týkající se nedoslýchavosti nebo hluchoty a redakce *Efety* je v naprosté většině přejímala z jiných, nejčastěji zahraničních, periodik. Současně vybízela čtenáře, aby jí zasílali výstřižky článků o sluchovém postižení z denního tisku. Zpravodajské texty byly soustředěny do rubrik Různé zprávy a Z časopisů.

Přejímání odborných a zpravodajských textů ze zahraničních časopisů bylo pro *Efetu* typické. Většinu překládal vždy hlavní redaktor. *Efeta* čerpala např. z německých listů *Hephata*, *Der Gehörlose*, *Das Hörrohr*, *Zeitschrift für Schwerhörige*, *Der Kämpfer*, švýcarského *Schweizerisches Monatsblatt für Schwerhörige*, amerických *Volta Review* a *Hearing News* a dalších. Zahraniční časopisy pro sluchově postižené byly na vyšší úrovni než ty české. Měly více přispěvatelů i odběratelů, delší tradici a větší vliv.

Fakt, že překlady tvořily výraznou část obsahu *Efety*, i skutečnost, že se ve svém záběru specializovala na konkrétní druh sluchového postižení, se pozitivně odrazily na kvalitě časopisu; dané zejména jeho praktičností. Zatímco jiné listy spotřebovaly mnoho stran tím, že řečnily o zlepšení životního údělu sluchově postižených a teoretizovaly o způsobech jejich výchovy, *Efeta* přinášela zejména nedoslýchavému čtenáři nezanedbatelné množství naprosto konkrétních a užitečných rad. Tím si vydobyla respekt u konkurenčních periodik.

V *Efetě* neměla místo žádná krásná literatura, s výjimkou velmi ojedinělé poezie.

Spolek *Efeta* pořádal kurzy odezírání a velkou pozornost věnoval této dovednosti i v desítkách článků na stránkách svého časopisu. K zásadním snahám spolku patřilo umožnit nedoslýchavým a ohluchlým co nejkvalitnější zařazení do slyšící společnosti. Nejlepší recept viděla *Efeta* právě v odezírání a ve sluchadlech.

Z obavy, že by se tím většinové společnosti naopak vzdálila, zavrhovala *Efeta* znakový jazyk a spolupráci s neslyšícími. Odmítala sloučení svého spolku se spolky

²⁹¹ KOPECKÝ, Miroslav. Proč se liší chování nedoslýchavých od jiných lidí? *Efeta* : Časopis pro otázky vadného slyšení. Duben 1949, roč. 22, č. 4–7-8.

neslyšících ani sama nepřijímala žádné neslyšící jednotlivce. Toto své počínání na stránkách časopisu několikrát ospravedlňovala. Zde např. s odvoláním na nejmenovaného berlínského odborníka:

„Hluchoněmí a ohluchlí

Stejně nadepsaný článek ve „Svépomoci neslyšících“ jednal o spolupráci ohluchlých a nedoslýchavých s hluchoněmými. Protože i hluchoněmí jednotlivci obraceli se k nám s žádostí, abychom je do našeho spolku přijali a pracovali s jejich spolky společně, dopsali jsme vynikajícímu odborníkovi do Berlína o radu, navazující i na poukaz v článku „Svépomoci“, že v cizině pracují nedoslýchaví a ohluchlí s hluchoněmými.

Oba dopisy uveřejňujeme bez poznámky:

Dovolujeme si Vás uctivě žádati o laskavé informace. Obracíme se na Vás jako na dlouholetého a známého pracovníka v otázce nedoslýchavých a ohluchlých.

Je nám potřebí řešiti otázku spolupráce se spolky hluchoněmých. Ony se na nás obracejí, abychom s nimi pracovali společně. Naše členstvo se vzpírá. Ideově je chceme od případu k případu podepřít, ale těsnější spolupráci se náš spolek dosud vyhýbá. Chceme invaliditu (nedoslýchavost) svých členů zmenšovati tím, že se snažíme je pozvednouti k slyšícím lidem. Spoluprací s hluchoněmými bychom invaliditu vlastně zvyšovali. Dále soudíme, že duše hluchoněmého a duše nedoslýchavého je hodně rozdílná.

Rádi bychom slyšeli úsudek někoho zkušeného a proto se na Vás obracíme se žádostí o radu.

Vyprošující si váženou Vaši odpověď, jsme za spolek Efeta atd.

Odpověď v přesném překladu:

Velevážený pane! Na Vaš dopis ze dne 28. VI. odpovídám zdvořile, že my zde přesně odlišujeme nedoslýchavé a ohluchlé od hluchoněmých. Bylo třeba podniknouti mnoho bojů, než ve větších městech německých zřízeny byly čisté školy pro nedoslýchavé.

I když hluchoněmí v poslední době naučili se skoro vše vyslovovati, ostává zde stále, jak jste správně poznamenal, příliš velký duševní rozdíl mezi nedoslýchavými a hluchoněmými, kteří se nyní rádi nazývají „neslyšícími“.

I my se zde snažíme se nedoslýchavé co nejvíce přiblížiti lidem dobře slyšícím.

Jen ostrým odloučením obou kategorií může nedoslýchavý prospívat a povinností spolků pro nedoslýchavé jest dosíci pro své členstvo oněch cílů, jež v životě lidském blíží se cílům osob dobře slyšících.

Proto připojení i spolupráce s hluchoněmými jest vyloučena.²⁹²

Efeta volala po zřízení speciálních škol pro nedoslýchavé a ohluchlé.

„Postavení nedoslýchavých mezi slyšícími je zvláštní. Slyšící je nevyklučují ze svého středu a nutí je chodit do svých škol, ačkoliv tam nemohou prospívat a připraviti se pro život. Normální škola jim nikdy nemůže dáti náhrady za ubývající sluch, t. j. odezírání. Může se tak státi jedině ve zvláštních školách pro nedoslýchavé s osnovami pro slyšící, jen nepatrně upravenými a rozšířenými o odezírání, opravu vadné výslovnosti a reedukaci sluchu.

Navštěvují-li však nedoslýchaví ústavy pro hluchoněmé, děje se tak jen proto, že u nás dosud není škol pro nedoslýchavé a ohluchlé, v nichž by se naučili odezírat, nebo že velmi silná nedoslýchavost v raném věku přivedla i zapomenutí řeči. Pro tyto nedoslýchavé zřizují ústavy pro hluchoněmé zvláštní třídy, ovšem jen jednotlivé. Požadavkem Efety však je, aby pro nedoslýchavé byly zřízeny plně organisované školy zvláštní, jež by je připravily pro ztížený existenční boj co nejlépe.

Kterékoli řešení jiné může býti jen přechodnou náhradou námi žádaného řešení; za náhradné a přechodné řešení z nutnosti považujeme vyučování nedoslýchavých a ohluchlých v ústavech pro hluchoněmé. Až bude vybudováno školství pro nedoslýchavé, vynikne jasně rozdílnost nedoslýchavých a hluchoněmých.²⁹³

²⁹² Hluchoněmí a ohluchlí. *Efeta* : *Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v RČS*. Říjen 1927, roč. 2, č. 8, s. 63–64.

²⁹³ ŠANTRŮČEK, Jan. Kam patří nedoslýchaví a ohluchlí. *Efeta* : *Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v Č. S. R.* Duben 1937, roč. 12, č. 4, s. 28.

Někteří nedoslýchaví a ohluchlí mají tendence považovat se za inteligentnější sluchově postižené a na neslyšící se dívat povýšeně. Z členů *Efety* trpěl touto iluzí např. její první předseda ohluchlý architekt Ladislav Červenka, který pohrdal znakujícími neslyšícími a vyjadřoval se na stránkách *Novin pro hluchoněmé* o posuňkové řeči natolik hanlivě²⁹⁴, až se pobouření neslyšící ohradili na stránkách *Svépomoci Neslyšících*.²⁹⁵ Na stránkách *Efety* ovšem k takovým výpadům nedocházelo. Nedoslýchaví a ohluchlí v *Efetě* se sice distancovali od spolupráce s neslyšícími, ale vždy kulantněji a jako důvod uváděli odlišné potřeby a cíle (což byl argument, s nímž se dalo polemizovat jen s obtížemi). Despekt k neslyšícím mohl čtenář z řádků v *Efetě* vnímat spíše jako implicitní, pokud se na něj soustředil.

„Hluchoněmí, kteří mají dost svých starostí, sotva by nám asi pomohli. Naše snahy jsou jim tak odlehlé, že by jim ani dosti neporozuměli, jak se bezpečně ukázalo, když si mylně vykládali naše volání po spolupracovnících.

Přesto se součinnosti s hluchoněmými nijak nezříkáme a uvítáme spolupráci vždy, najde-li se pro ni určitý společný zájem. Náš okruh činnosti je přesně vyměřen a proto se nemůžeme zabývat vzdálenou nám činností hluchoněmých, kteří při věcném posuzování nemohou upříti, že jsme vždy věnovali pozornost důležitým zjevům jejich snažení.

O dobrém poměru nedoslýchavých k hluchoněmým ostatně svědčí, že hluchoněmí dosti často jako hosté navštěvují naše večírky a že jsou mezi námi vždy srdečně vítáni. Tak se nejlépe pěstují přátelské styky, rozhodně lépe než nějakými útoky v tisku. Nikdo nemůže nedoslýchavým učiniti výtku, jako by se za spolupráci s hluchoněmými styděli a proto z ješitnosti ji odpírali. Naopak, zveme hluchoněmé na naše členské podniky jako milé hosty a bude nás velmi těšit, zalíbí-li se jim mezi námi. My také rádi přijdeme mezi hluchoněmé, budeme-li pozváni a bude-li nám jen trochu možno. Vzájemný přátelský styk hluchoněmých s nedoslýchavými přispěje k poznání se navzájem a věříme, že potom již nikdy nedojde v žádném směru k nesouladu mezi oběma skupinami.“²⁹⁶

Nejčastějším apelem, na který bylo možné v článcích *Efety* narazit, bylo nabádání k odhození studu z nedoslýchavosti. Výsledkem takového aktu měl být nejen nárůst sebevědomí postižených a jejich snazší integrace do společnosti, ale také zvýšení počtu osob otevřeně se hlásících k nedoslýchavosti, který by vedl k úbytku posměchu a k větší pozornosti českého lékařství. Nedoslýchavost je nejčastější sluchové postižení, protože přichází přirozeně s pokročilým věkem. Na základě statistik ze zahraničí, které ukázaly, že nedoslýchavých je v populaci zhruba 5 %, si Václav Souček na stránkách *Efety* dopočítal, že se na území Čech, Moravy a Slezska nachází zhruba půl milionu

²⁹⁴ ČERVENKA, Ladislav. Několik poznámek. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 9. 1928, roč. 11, č. 7, s. 2–3.

²⁹⁵ P. T. vydavatelstvu „Moravských novin“ pro hluchoněmé. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 11. 1928, roč. 3, č. 8, s. 3. (Z článku jsme již citovali v kapitole 6.3.3 *Profil časopisu (Svépomoci hluchoněmých / Svépomoci Neslyšících)*).

²⁹⁶ ŠANTRŮČEK, Jan. Kam patří nedoslýchaví a ohluchlí. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých* v Č. S. R. Duben 1937, roč. 12, č. 4, s. 28–29.

nedoslýchavých.²⁹⁷ Pro srovnání: Spolek nedoslýchavých Efeta měl v posledních letech své činnosti asi 700 členů.²⁹⁸ Roku 1932 vycházel časopis Efeta v nákladu 200 výtisků.²⁹⁹

Efeta byl jediný časopis pro sluchově postižené 1. poloviny 20. století, který se záměrně specializoval na vyhraněný typ sluchového postižení. Byl určen těm, jimž bylo nejprve dáno slyšet a až poté prožívali, jaké to je sluch ztrácet nebo o něj přijít docela.

6.4.4 Rubriky

Rubriky byly v *Efetě* spíše druhořadou záležitostí a nebylo jich mnoho. Jádrem časopisu byly samostatně stojící, několikastránkové články. Rubrikám zpravidla náležel prostor až za polovinou časopisu. Pro lepší orientaci v periodiku byl od června 1929 do dubna 1941 součástí každého záhlaví obsah, v němž byly jednotlivé názvy článků, resp. rubrik vyjmenovány za sebou v pořadí, v jakém se v listě nacházely. Od roku 1941 začaly být součástí prosincových čísel obsahy shrnující přehledně náplně celých ročníků.

Zprávy spolkové

Kratší organizační a administrativní texty týkající se spolkového života byly po celou dobu fungování listu řazeny do rubriky Zprávy spolkové, brzy (v červnu 1927) přejmenované na **Spolkové zprávy**.

Zde ukázka Spolkových zpráv z doby okupace:

„Příští večírek se koná **4. listopadu 1941** v Národním domě na Smíchově. Začátek jako obvykle po 19. hodině. Bude-li v té době ještě platit zákaz shromažďování, pak ovšem večírek odpadá.

Večírek v říjnu se nekonal pro zákaz shromažďování.

Další večírek bude 2. prosince 1941 a 6. ledna 1942.

Do **kursu odezírání** přihlásilo se již dosti účastníků. Poněvadž není jisto, sejdeme-li se na listopadovém večírku, doporučuji, abychom se sešli 5. listopadu v 17 hodin v Národním domě na Smíchově a domluvíme se o dnu i hodině kursu. Konání kursů není zakázáno. Týž den můžeme s cvičením v odezírání začít.

Nezapomněli jste na **adresy nedoslýchavých** ve svém okolí? Či už jsou všichni v našich řadách?

²⁹⁷ SOUČEK, Václav. Je nás půl milionu. *Efeta : Časopis pro otázky vadného slyšení*. Červen 1947, roč. 20, č. 6, s. 41–44.

²⁹⁸ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 228. ISBN 80-7216-096-6.

²⁹⁹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 299. ISBN 80-7216-096-6.

Nezapomínejte na **výstřížky** z denních listů, když najdete zprávy, které by nás všechny mohly zajímat.³⁰⁰

Různé

Pod tuto velmi vágní a často mnohostránkovou pseudorubriku byly řazeny kratší i rozsáhlejší texty, mezi nimiž nelze kromě spojitosti s nedoslýchavostí, hluchotou či spolkem Efeta nalézt žádnou větší souvislost. Mnoho článků v ní otištěných by svým charakterem spadalo lépe do rubriky Spolkové zprávy, Z časopisů, Zprávy z ciziny i do mnohých dalších a nelze se zcela ubránit dojmu, že byly pod hlavičkou Různé kupeny z nedostatku péče o strukturu časopisu. Stejně jako předchozí rubrika i tato vydržela po celou dobu vydávání. Od roku 1934 se jmenovala **Různé zprávy**.

Z naší galerie

Efeta s oblibou otiskovala medailonky slavných ohluchlých (Ludwiga van Beethovena, Bedřicha Smetana, Josefa Václava Myslbeka) a nedoslýchavých (Thomase Alvy Edisona). V 1. ročníku neslo několik takových portrétů podtitul Z naší galerie.

„Jest mezi námi mnoho takových, kteří pozbyli sluchu až v době pozdější. A z těch snad není ani jediného, který by byl neslyšel v době svého zdraví některou z krásných oper Smetanových. Jméno tj. známo jistě každému, ale mnozí nevědí, že velká část jeho děl komponována byla mistrem již úplně hluchým, nebo právě v době, kdy ztrácel sluch. A právě my, stejně postižení, jsme nejpovolnější procítiti tragiku genia tak jedinečného, jehož zlá choroba zachvátila v nejkrásnějším věku zralosti a nejmohutnějším rozmachu tvořivosti.“³⁰¹

Nabídky a dotazy

Od května 1926 do dubna 1928 uzavírala časopis rubrika Nabídky a dotazy, pro *Efetu* netypicky lámaná do dvou sloupců. Jednalo se zejména o řádkovou inzerci ohluchlých a nedoslýchavých hledajících partnera či zaměstnání.

„**Nedoslýchavá** ráda by se dopisováním seznámila s mužem do 35 r. stejně postiženým. Značka: stejný osud.

Prádelna. Člen Efety, ohluchlý, hledá v Praze místnost, kde by mohl provozovati živnost praní prádla. Nabídky do adm. t. l. pod značkou „Mnoholetá zkušenost v srbském Bělehradě“.

Osamělá, skromná slečna, přijme místo k vedení domácnosti. S dobrým vysvědčením. Plat nerozhoduje. Nabídky do a. t. č. pod zn. „Vlídne zacházení“.³⁰²

Tytéž inzeráty se v několika číslech po sobě opakovaly ve stejném znění.

³⁰⁰ Spolkové zprávy. *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých. 1. 11. 1941, roč. 16, č. 9, s. 71.

³⁰¹ ŠÍMA, Josef. Bedřich Smetana : Z naší galerie II. část. *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v RČS. Květen 1926, roč. 1, č. 4–5, s. 27.

³⁰² Nabídky a dotazy. *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v RČS. Únor 1927, roč. 2, č. 1–2, s. 16.

Z časopisů

Od roku 1930 se začala s velkými nepravidelnostmi objevovat rubrika vypichující relevantní články z jiných časopisů. Její výskyt byl spíše sporadický a *Efeta* značnou část svého obsahu čerpala z cizích periodik i mimo ni. Od května 1942 upozorňovala rubrika po krátký čas nejen na zajímavé články o hluchotě a nedoslýchavosti, ale také na knižní publikace na toto téma a přejmenovala se na **Knihy a časopisy**. Záhy (v lednu 1943) se vrátila k původnímu názvu a opět se soustředila pouze na periodický tisk. V listopadu 1948 změnila jméno naposledy, na **Co jsme četli**.

„Časopis „Svobodný zítřek“ v č. 30 a 32/1947 přinesl dva krátké články o praxi s naslouchacími pomůckami. Jsou v nich uloženy zkušenosti nedoslýchavého a technika. Otiskujeme je pro ty, kdo neměli příležitost si je přečísti.“³⁰³

Z celého světa

Pod tímto názvem přinášela *Efeta* od května 1934 zahraniční zpravodajství týkající se sluchového postižení. Jednalo se o souvislý blok krátkých zpráv přeložených ze zahraničního tisku. Zprávy byly nejprve odděleny pomlčkami; brzy se ustálila forma: co zpráva, to odstavec. V březnu 1935 se nadpis změnil na **Zprávy z ciziny** a ze spojení Z celého světa se stal podtitulek, který v říjnu 1936 zmizel úplně. Překladačem byl vždy hlavní redaktor *Efety*, tzn. několik měsíců Václav Souček, poté však po celou dobu svého působení na redaktorském postu Jan Šantrůček. S jeho odchodem rubrika ztratila na rozsahu a během roku 1940 zanikla docela.

„Nedoslýchaví v Rusku jsou stejně placeni jako slyšící.

V roce 1932 byla v Kanadě utvořena Federace spolků pěstujících odezírání a má již 6 skupin.

V Torontu začal působiti první učitel odezírání v r. 1922. V současné době je tam již 11 učitelů odezírání, 3 třídy pro ohluchlé a 4 třídy pro nedoslýchavé s více než 100 žáky.

Zemský soud v Berlíně odmítl žalobu vratislavské společnosti „Hörkapsel“, která žádala, aby Říšský svaz nedoslýchavých ustal ve varování svých členů před koupí sluchátek této společnosti. Říšský svaz smí proto i dále upozorňovati své členstvo na bezcennost těchto sluchátek, kdežto společnosti „Hörkapsel“ nijak se nebrání v jejich prodeji.

Dánský spolek nedoslýchavých v Kodani oslavil v červnu 1937 již 25. výročí svého založení.“³⁰⁴

Náš žalov

Spolek se na stránkách časopisu loučival se svými zesnulými členy. (Když v létě 1928 utonula po selhání srdce Božena Pernicová, bylo její památce věnováno prakticky

³⁰³ Z časopisů. *Efeta* : Časopis pro otázky vadného slyšení. Listopad 1947, roč. 20, č. 9, s. 66.

³⁰⁴ VOGT – ŠANTRŮČEK, Jan. Zprávy z ciziny. *Efeta* : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v Č. S. R. Říjen 1937, roč. 12, č. 8, s. 62.

celé zářijové číslo.) V červnu 1941 byla ke vzpomnutí těch, kteří se odebrali na věčnost, zřízena zvláštní rubrika Náš žalov; roku 1948 přejmenovaná na **Naše rovy**.

„Dne 24. dubna 1941 byl na olšanských hřbitovech pohřben do rodinného hrobu, ke své choti, za veliké účasti příbuzných a přátel, příznivec našeho spolku, pan František Sedláček, úředník zemského úřadu v. v. Zvěčnělý byl chotěm před třemi roky zemřelý, mezi členstvem velice oblíbený, dlouholetý členky Efety paní Marie Sedláčkové. Budiž mu po boku milované choti země lehkou. Za Efetu zúčastnila se pohřbu a položila kytici vždy obětavá členka představenstva paní Marie Löblová. Za náš kroužek z kavárny, který zesnulý navštěvoval, přišel se rozloučiti p. Herdegen. Čestný předseda spolku p. MUDr. Svátek, nemoha se osobně pohřbu zúčastniti, poslal kytici z čerstvých květin, jíž uctil památku zemřelého.“³⁰⁵

Naše vycházky

Krátkého trvání od září do listopadu 1942 měla rubrika informující o spolkových výletech.

„První jarní vycházka byla 12. IV. do Šárky. Protože byla ještě velká zima, sešlo se jen několik otužilých členů. Prošli jsme šareckým údolím a za dvě hodiny jsme se opět vraceli do teplých domovů. (...)

Na výletech Efety je mezi členy velmi veselý a přátelský ovzduší a bylo by hezké, kdyby i ostatní členové, kteří nutně nemusí být doma, přišli jednou mezi nás. Jistě budou spokojeni. Chůze není velká a na nějaké to pivečko si také zaskočíme – to se týká hlavně pánů, kteří se nás nějak straní. Zdar příštím výletům!“³⁰⁶

Naše hovorna

Poslední dvě rubriky byly zahájeny v závěrečném ročníku vydávání. Obě měly za úkol zvýšit interaktivitu mezi listem a jeho recipienty i mezi čtenáři navzájem. V březnu 1949 byla spuštěna Naše hovorna. Čtenáři mohli redakci zasílat dopisy s návrhy a připomínkami týkajícími se čehokoli ohledně spolku či časopisu; s dotazy souvisejícími s jejich postižením i radami pro jiné; nebo jen vyjádřit, co mají na srdci. Pokud žádali odpověď a přiložili známku, přišla jim následně poštou. O obsahu vybrané čtenářské korespondence se mohl každý dočíst v této rubrice.

„V dalším dopise jiný pisatel má námítky proti úpravě obálek a žádá větší využití obálek pro informativní zprávy členům. Připomíná dále, že je zbytečno uvádět na obálce sluchadla, která tu nejsou k dostání. Pisatel dále pochybuje, že je nás půl milionu, jak někdy píšeme. (...) Zdůrazňuje dále, že nám chybí spolehlivá statistika a doufá, že za pomoci ministerstva školství a národních výborů by se dala potřebná číslice zjistit. Uvádí dále, že je třeba povolané autority přesvědčovat o velkých hospodářských ztrátách, které vznikají omezenou pracovní schopností nedoslýchavých a domnívá se, že by se dosáhlo povolení dovozu sluchadel nebo domácí výroby. Doporučuje zainteresovat víc významných lidí o potřeby nedoslýchavých, získat je pro podporu naší věci. Zdůrazňuje, že hlavním zájmem nedoslýchavých jsou především dobrá sluchadla. Dále píše o odezírání a doporučuje soutěže, aby se vzbudil zájem, aby absolventi kursů byli vedeni v patrnosti a dotazování, jak této dovednosti využívají a jak se jim v praxi osvědčují. Také on doporučuje zavést „Naši hovornu“ pro výměnu názorů a použití pro ni obálky. Autor je přesvědčen, že tato rubrika bude mít náležitý ohlas.“³⁰⁷

³⁰⁵ HULA, A. Náš žalov. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých*. 1. 6. 1941, roč. 16, č. 6, s. 46.

³⁰⁶ B. N. Naše vycházky. *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých*. 1. 9. 1942, roč. 17, č. 7, s. 53–54.

³⁰⁷ Naše hovorna. *Efeta : Časopis pro otázky vadného slyšení*. Duben 1949, roč. 22, č. 4, s. 30.

Čtenáři nám píší

Měsíc po Naší hovorně odstartovala rubrika velmi podobného charakteru. Otiskovala úryvky z dopisů čtenářů, již se vyjadřovali k článkům, které v *Efetě* četli. Oproti hovorně se rubrika Čtenáři nám píší lišila málo. Nejzřetelněji tím, že častěji užívala namísto opisu přímých citací.

„Váš článek „Jací jsou nedoslýchaví“³⁰⁸ v únorovém čísle EFETY je od prvního do posledního slova pravdivý. Já prožila vše to, co tam vypisujete. Měla jsem lidi ráda. Měli jsme hostinec a tak jsme přišli do styku s lidmi všeho druhu. Pomohli jsme každému, kdo pomoc potřeboval. – Dnes však lidi nemám ráda a hledím co nejméně s nimi se stýkat. Nejen cizí lidé, nýbrž i přátelé se tak zachovali, že jsem úplně bez přátel. Když můj muž zemřel, vyvolali mrzutosti, pak se ode mne odvrátili a ještě mě ošidili. – Je pravda, že nedoslýchavý je nevěřící: lidé ho tomu naučí.“³⁰⁹

6.5 Přítel (1929–30?)

„PŘÍTEL“ chce být přítelem každého ohluchlého a osudem raněného. Chce být jejich tribunou, kde mohou přednésti vše, co si přejí, aby veřejnost věděla.“³¹⁰

6.5.1 Chronologický přehled

Na konci 20. let minulého století kulminovala nespokojenost moravských sluchově postižených, reprezentovaných Zemskou ústřední jednotou hluchoněmých pro Moravu v Brně (založenou roku 1919), s nastavenou strukturou organizace sluchově postižených a s podobou mediální krajiny jejich časopisů.

Zemská ústřední jednota, zejména ústy svého jednatele Františka Kopřivy, vystupovala proti Československému svazu spolků hluchoněmých, přestože v něm byla sama sdružena, i proti jeho časopisu – *Svépomoci Neslyšících* a požadovala přestěhování redakce *Svépomoci* z Českých Budějovic do Brna, protože měla mnoho výhrad k jejímu obsahu, názorům a zejména jejímu redaktorovi Bohumilu Bažilovi. V sedmi letech ohluchlý Kopřiva těžce nesl například to, že *Svépomoc* vysvětlovala, že ohluchlí mají z podstaty svého postižení snazší startovní pozici k duševnímu rozvoji než prelingválně

³⁰⁸ SOUČEK, Václav. Jací jsou nedoslýchaví? *Efeta : Časopis pro otázky vadného slyšení*. Únor 1949, roč. 22, č. 2, s. 9–11.

³⁰⁹ M. D. Čtenáři nám píší. *Efeta : Časopis pro otázky vadného slyšení*. Červen 1949, roč. 22, č. 5–6, s. 44.

³¹⁰ *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných*. 15. 6. 1929, roč. 1, č. 6, s. 5.

neslyšící a neodvíví se to od jejich nadání ani intelektu. Kopřiva sám sebe považoval za mimořádně inteligentního hluchoněmého.³¹¹

Současně si začal Kopřiva stěžovat na ubývající počet příspěvků psaných samotnými sluchově postiženými v *Novinách pro hluchoněmé* a žádal Spolek učitelů hluchoněmých, aby bylo vydávání *Novin* přesunuto z Valašského Meziříčí do Brna, kde by se list vydával prostřednictvím Zemské ústřední jednoty za spolupráce se sluchově postiženými.

„Přání vedoucích funkcionářů Zemské ústř. jedn. hluch., aby měli svoje „Noviny“, které by propagovaly jejich činnost v letech předešlých, nechám stranou, poněvadž nebylo to v době rozháraných poměrů možno. S „Novinami pro hluchoněmé“ byli hluchoněmí sdružení v Jednotě spokojeni jen za redakce p. odbor. učitele Frant. Míka a p. odbor. učitele, nyní na odpočinku, Ludvíka Vaníčka, naposled pak bylo všem žalno, když opouštěl redakci p. odb. učitel Jan Sedláček. Tenkrát „Noviny“ vyhovovali všem v každém směru a věnovali se jen rozmachu organizace hluchoněmých na Moravě, která též vykazala velký kvas budováním spolků v Kroměříži, Uherském Hradišti a Opavě. Necht' si někdo vezme do ruky některé číslo „Novin pro hluch.“ z r. 1920 až 1924 a číslo z r. 27–28! Shledá, jakou měli tenkrát cenu. V každém čísle bylo více přispívatelů hluch., kteří podávali věcné články a poněvadž každý rád posuzuje sebe sama jen je-li mu vadou rovným, bylo snahou každého napsati to nejlepší. Žel, že celá řada těch hluchých přispívatelů přestala psáti a jména A. Dohnalová, Oslíková, V. Hrbek, E. Kopeček, V. Plaček a mnoho jiných, kteří vynikli i psaním básní, jsou snad ještě mnohým v paměti. Proč psáti přestali, když jsou ještě mezi živými, musí býti tato otázka „proč“ rozhodující, že nějak jim bylo ublíženo. Na moje dotazy, bylo mně odpovězeno většinou, že redakce jejich články, které byly pravdivé, ale odporovali nějak osobnímu názoru redaktora, házela do koše s poukazováním, že na to je paragraf. Měl jsem též sám nejednou takovou příležitost, aby mi redakce sdělila, že nebylo možno otisknouti k vůli „paragrafu“, a jakého, to mi nemohla sdělit. Na dospělé hluchoněmé, vzdělané, co plnosmyslné, bylo to strašením jako když se na kluka dělá „bububu“. Stěžoval si nám i jeden učitel hluchoněmých, nyní na odpočinku, že poslal příspěvky, ale ani jeden nebyl otištěn.“³¹²

Spolek učitelů hluchoněmých převzetí *Novin* jednotou odmítl. Proti byly i některé moravské spolky hluchoněmých.

„Brněnská ústřední jednota musí mi prominouti, že jsem co zástupce spolku ostravského společně se zástupci spolku valašskomeziříčského vyjádřil se o věci té v jejich neprospěch. Bylo to však přece jen správné. Nelze vše udělati bez náležitého uvážení. Jako důvod pro zamítnutí uvádím na prvním místě dosud brněnskou útlunou zatíženou vysokým dluhem, za druhé chybí jim finanční základna pro podobný podnik, a za třetí uvádím, že brněnským hluchých jakožto řádně vzdělaným Moravanům není podobného časopisu třeba; těm stačí zrovna tak jako mi úplně každý časopis pro slyšící, v němž naleznou vše, co věděti chtějí, a v nichž oni mohou i veřejnosti informovati o všem, co jim na srdci leží, což jest lepší. *Noviny pro hluchoněmé* jsou pouze pro ty hluchoněmé, pro něž jsou lehkým, srozumitelným slovem psány. Že je však i vzdělaný hluchý odebírá, činí tak jen proto, že tím koná dobrý skutek ve prospěch svých méně nadaných bratří a sester, aby noviny ve vydávání udržel.“³¹³

Když se Zemské ústřední jednotě hluchoněmých pro Moravu v Brně

³¹¹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 298. ISBN 80-7216-096-6.

³¹² KOPŘIVA, František. Vyjasnění sporu o „Noviny pro hluchoněmé“. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných*. 15. 4. 1929, roč. 1, č. 4, s. 12.

³¹³ KOLÁŘ, Jan. Vyjasnění sporu o „Noviny pro hluchoněmé“. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 4. 1929, roč. 12, č. 4, s. 1.

nepodařilo participovat na vedení *Novin pro hluchoněmé* ani *Svépomoci Neslyšících*, začala 15. března 1929 vydávat pod vedením ohluchlého spisovatele **Pravoslava Jasana**³¹⁴ v Králově Poli vlastní list pod názvem *Přítel*. Ten měl hned dva podtituly: standardní *Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně* a vzletnější *List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných*.

Zahájení vydávání časopisu *Přítel* vnímaly ostatní časopisy pro sluchově postižené s pochopitelnou nevolí, protože to znamenalo další list usilující o pozornost týchž čtenářů. Nejméně nový titul potěšil patrně redakci *Svépomoci Neslyšících*, protože byl zřetelným příznakem nejednotnosti představitelů spolků sluchově postižených, která skutečně rok nato vedla k rozpadu Československého svazu spolků hluchoněmých.

„Měl jsem příležitost čísti nově se zrodivší měsíčník Zem. Ústř. Jednoty hluchoněmých pro Moravu. Ač sleduji s nevšedním – a myslím, oprávněným – zájmem všechny činy neslyšících, nebo, líbí-li se to komu lépe, hluchých, a vítám s upřímnou radostí každý sebe menší jejich krůček ku předu, nebyl jsem nikterak zrozením se nového listu ani uspokojen, ani potěšen. Ne v zájmu osobním, toho jsem dalek, ale v zájmu těch, pro něž a jimiž list jest vydán. Vidím v novém listu nové třífštění sil, vidím v něm, vzdor dobré vůli, uplatňování aspirací osobních, vidím v něm nebezpečí pro konečné cíle všech, jež osud stihl hluchotou, vidím v něm krok zpět místo pokroku, krok, který mohl by býti osudným. Mám-li říci, co cítíl jsem v duši, když spatřil jsem první číslo nového časopisu, musím přiznati, že byla to jen bolest, trpkost a stud nad nesvorností lidskou, těch lidí, kteří jedině vzornou svorností mohou něčeho dosáhnouti.“³¹⁵

Přítel vycházel patnáctého dne každého měsíce. Redakce a administrace se nacházely v sídle Zemské ústřední jednoty na adrese Brno – Královo pole, Vrchlického 35. Na stejné adrese sídlilo i nakladatelství A. Soukupa. A. Soukup, který byl uváděn jako odpovědný vydavatel *Přítele*, bylo pravé jméno Pravoslava Jasana. Časopis tiskl nejprve Josef Šimek ve Slavkově u Brna, od září 1929 Čeněk Pechtor v Kroměříži.

Vydání z listopadu a prosince 1929 vyšla jako dvojčísla (9–10 a 11–12), aniž by to znamenalo navýšení počtu jejich stran. Stalo se tak nejspíše proto, aby mohl být 2. ročník zahájen spolu s kalendářním rokem.

Na začátku roku 1930 se František Kopřiva nepohodl s Pravoslavem Jasanem. Kopřiva měl zřejmě dojem, že Jasan neprojevuje Zemské ústřední jednotě

³¹⁴ „Pravoslav Jasan, vlastním jménem A. Soukup, byl jednou z nejzajímavějších osobností mezi moravskými neslyšícími. Přestože se dochovalo množství jeho dopisů a článků, o samotném Jasanovi toho víme jenom velmi málo... (...) Ohluchl ve 13 letech. Neuznával znakový jazyk. Byl vlastníkem vydavatelství Zub, které tisklo jeho knihy. Jasan napsal román „Hluchoněmý“, ale je i autorem poněkud obskurních knih „Pohlaví“ a „Zákony lásky“. Napsal velké množství velmi naivních básní. (...) Za války tisknul protiněmecké letáky, byl zatčen a zahynul v nacistickém žaláři.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 223. ISBN 80-7216-096-6.

³¹⁵ BUBLA, Jirí. Novému listu do vínku. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 5. 1929, roč. 4, č. 2, s. 1.

hluchoněmých pro Moravu v Brně dostatek loajality a nevěnuje v *Příiteli* zprávám o ní odpovídající prostor.³¹⁶ Kopřiva vydávání *Přítele* pravděpodobně v únoru³¹⁷ zastavil a v dubnu začal vydávat vlastní časopis *Zájmy hluchých*.³¹⁸

Příitel se tiskl nejprve ve formátu 35 × 25 cm. V nové tiskárně nabyt v obou rozměrech o 2 cm. Obsahoval ilustrace a fotografie. Text byl lámán do tří sloupců.

Počet stran se pohyboval od 8 do 16, nejčastěji byl 10. Závěrečné strany patřily zpravidla celé plošné inzerci, již se v *Příiteli* soudě podle jejího rozsahu dařilo. Nabízela veskrze zboží a služby obecného charakteru a měl ji na starost Emil Drabke.

Jedno číslo *Přítele* stálo 1 korunu a 20 haléřů, celoroční předplatné vyšlo na 13 korun, pololetní na 7. Členové Zemské ústřední jednoty hluchoněmých odebírali *Přítele* povinně.³¹⁹

Tabulka č. 8: Chronologický přehled charakteristik časopisu *Příitel*

Číslo	Měsíc / rok	Titul	Podtitul	Řídí a odpovídá	Odpovědný vydavatel	Vydává	Tisk	Počet stran číslo
1	březen 1929	<i>Příitel</i>	<i>Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně / List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem</i>	Pravoslav Jasan	A. Soukup (Pravoslav Jasan)	Zemská ústřední jednotu hluchoněmých	Josef Šimek, Slavkov u Brna	10
2	duben 1929							12
3	květen 1929							14
4	červen 1929							16
5	červenec 1929							10
6	srpen 1929							8
7	září 1929							10
8	říjen 1929							10

³¹⁶ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-08-23], s. 83. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

³¹⁷ Přesný měsíc zániku časopisu *Příitel* čerpáme pouze ze sekundární literatury, konkrétně z 1. dílu Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu od Jaroslava Hrubého. (HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 300. ISBN 80-7216-096-6.) Fyzicky se nám nepodařilo dostat k jedinému výtisku časopisu *Příitel* z roku 1930. V online katalogu Moravské zemské knihovny v Brně je uvedeno, že časopis vycházel až do března 1930. Při návštěvě knihovny nám však bylo řečeno – stejně jako v ostatních archivech – že tato čísla nemají. Je proto možné, že naposledy *Příitel* vyšel v prosinci 1929. Máte-li k dispozici nějaký exemplář časopisu *Příitel* z roku 1930 nebo důkaz, že takový neexistuje, ozvěte se prosím na e-mailovou adresu charvat.jiri@centrum.cz. Rádi práci doplníme a upřesníme.

³¹⁸ Viz 6.6 *Zájmy hluchých (1930–1940)*.

³¹⁹ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-08-03], s. 83. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

9–10	listopad 1929		<i>osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných</i>			pro Moravu v Brně	Čeněk Pechtor, Kroměříž	10
11–12	prosinec 1929							10
1?	leden 1930?							?
2?	únor 1930?							?

6.5.2 Grafická podoba záhlaví

Obrázek č. 17: Záhlaví *Přítele*. 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1

6.5.3 Profil časopisu

Přítele lze bez nadsázky označit jako časopis jednoho muže. Jeho redaktor Pravoslav Jasan řídil jeho vydávání, určoval obsah listu a sám byl autorem velké části textů. Jasan neuznával znakový jazyk, což ho stálo možnost vést *Svépomoc Neslyšících*. Prostřednictvím *Přítele* se tak stal její konkurencí a neopomněl se na stránkách svého listu nelichotivě vyjadřovat k osobě ohluchlého kniháře Bohumila Bažila, který byl neslyšícími do vedení *Svépomoci* zvolen místo něj.

„V únorovém čísle *Svépomoci* hluchých (nesprávně neslyšících) otiskl Bažil článek jednatele Zem. ústř. jednoty hluch. Kopřivy a s posměšným doprovodem, dvakrát delším než článek, který si však mohl docela dobře vynechat, poněvadž je to plácání spíše, než něco jiného. Ale o to nejde; jde o to, že článek nechal otisknouti schválně se všemi pravopisnými nedostatky, omyly a přehlédnutími, které patrně ještě sám rozmnožil, aby pisatele co nejvíc zesměšnil. (...) Je to uličnictví nevzdělaného kluka, řekl by člověk, kdyby neznal toho, který to provedl. Ale ví-li člověk, že Bažilovi táhne již na čtyřicítku...“³²⁰

Záměrem *Přítele* bylo semknout sluchově i jinak zdravotně postižené (Jasan pro ně měl termín „osudem ranění“)...

³²⁰ Různé zprávy : Uličnický kousek Bažila. *Přítel* : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných. 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 8.

„Na lidi nějak osudem raněné pohlíženo je nesprávně. Co jsou tito lidé, nazývaní mrzáci, úchylní, vadní a pod.? Jsou to ranění lidstva. Nic jiného. Nikoli mrzáci, nikoli ubožáci, nýbrž ranění.“³²¹

...a podporovat je v jejich boji za stejná práva, jaká má zdravá většina. V čele s právem na jim přístupné, jim srozumitelné, ale přesto odborné vzdělání.³²²

„Dejte nám školy! To je nejzákladnější, co potřebují osudem ranění. Jako dáváte normálním dětem školy, aby se každý stal normálním civilisovaným člověkem, tak nevyhnutelně jsou odborné školy pro osudem raněné, bez nichž jsou na tom dvakrát hůře než normální, poněvadž bez škol jsou nejen nevzdělanými, nýbrž i ubohými. A dospělým, kterým již nepomohou školy, přispějte tak, že jim pomůžete k podmínkám, za nichž jim možno poctivě se žít. A pak nebude, jako nemá a nesmí býti na světě ubožáků, mrzáků, nad kterými by bylo třeba naříkat a žebrat na ně, kteří by nikoli žili, nýbrž trpěli život pro utrpení a hanbu. Nikoli soucit, nikoli almužnu – my chceme spravedlnost! A to pro nás znamená plný stoprocentní život, k němuž jsme všichni stvořeni.“³²³

„Jasan kritizoval oficiální strategii péče o zdravotně postižené, která vycházela z nedůvěry v jejich schopnosti.“³²⁴

„Děje se zde jedna z největších křivd a také jeden z největšího omylu, neboť všichni osudem tělesně ranění potřebují jen odborného vzdělání a určitých podmínek, aby se z nich stali skoro napořád rovnocenní pracovníci a lidé.“³²⁵

Časopis zřídil sociální kliniku pro hluchoněmé, hluché a nedoslýchavé.

„Jak bude sociální klinika pomáhati? Prozatím takto. Každému hluchému, který se ocitne v těžkém sociálním postavení a bude bez prostředků, poskytne soc. klinika po 3 dny úplné opatření, t. j. nocleh a stravu. Vedle toho Poradna pro hluchoněmé, jejíž odbor v Brně již druhý rok pracuje, poskytne vše, co již jinak obvykle poskytuje, t. j. pomůže mu najít zaměstnání, poradí v záležitostech právních, léčebných a vůbec všeho druhu. Sociální klinika je doplněním Poradny, která pomáhá radou a všeho druhu pomoci v tomto ohledu, ale nemůže poskytovatí přímé pomoci.“³²⁶

Jasan se v *Příiteli* soustředil více než na organizaci sluchově postižených na duši sluchově postiženého jedince.

„Svépomoc je plná zpráv o spolcích, spolkaření, svazcích, plná spolkové politiky, ale základ, ten pravý základ, na němž teprve bude moci být všechno konečně trvalé zbudováno, t. j. prozkoumání duše

³²¹ JASAN, Pravoslav. Program, účely, cíle. *Příitel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 1.

³²² Povinná školní docházka pro neslyšící u nás byla zavedena až roku 1948. Přitom kupříkladu povinná školní docházka pro mentálně postižené již v roce 1930.

³²³ JASAN, Pravoslav. Program, účely, cíle. *Příitel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 1–2.

³²⁴ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-07-27], s. 82. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

³²⁵ *Příitel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 1.

³²⁶ „Příitel“ zřizuje sociální kliniku pro hluchoněmé, hluché a nedoslýchavé. *Příitel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 5. 1929, roč. 1, č. 3, s. 6.

hluchého a hluchoněmého, z čehož teprve vyjde najevo, čeho tu nejvíc třeba a co tu nejvhodnější – to téměř úplně chybí, bohužel.“³²⁷

Se *Svépomocí Neslyšících* si *Přítel* odporoval například v tom, že zavrhoval posunkovou řeč. Otiskl úryvky z knihy *Dějiny výchovy a vzdělávání hluchoněmých*³²⁸ od zapřísáhlého oralisty Karla Výmoly, jimiž se časopis současně utvrzoval lepší úrovní vzdělávání, a tedy i vzdělanosti moravských sluchově postižených ve srovnání s českými:

„V Čechách převládá dosud mínění, že se hluchoněmí jiným způsobem, nežli známkami, ani vzdělávati nemohou. (...) Boj mezi metodami francouzskou a orální není dosud v Čechách dobojován. Až dosud má tu zastaralá metoda francouzská mnoho přívrženců a – což je nejsmutnějším – i učitelstva samého. Zjevu tomu nesmíme se ani tak mnoho diviti, neboť u nás nemohly býti dosud výsledky, docílené metodou orální, takové, aby mohla býti veřejnost pro tento způsob vyučovací úplně získána. Bohužel nejsme dosud u nás v Čechách tak zařízeni, abychom mohli ukázati, čeho možno docíliti zmíněnou metodou ve spořádaných poměrech za příznivých okolností u hluchoněmých normálně nadaných. Náležitě vzdělaného a metodou orální řádně vycvičeného hluchoněmého v Čechách ještě dosud nikdo neviděl. Nesmíme se tudíž diviti, že metody staré tu hluboko zapustily kořeny.“³²⁹

Vedle toho odmítali moravští sluchově postižení akceptovat pro označení hluchoněmých termín „neslyšící“, který *Svépomoc* propagovala.

„...neslyšící, které je doslovné opsání německého Nichtgehörige, jednak, a jednak opičení po německém Gehörlose. Slovo zavedl Bažil a je to příznačno pro jeho neodpovědné jednání. Neboť, kdyby se byl zeptal některého českého znalce jazykovědy, nebyl by to přece mohl učiniti, neboť domnívám se, že je ryzost české řeči přece trochu drahá i jemu. Ostatně jej k tomu asi vedly účely, o nichž radši mlčet. (...)

Konečně o významu slova samého. Je u nás, zvláště v Čechách, ještě dost skutečných hluchoněmých, takže jejich jedině poctivé a správné jméno je hluchoněmý, za které, jak vím, se také nikterak nestydí a nepřáli si nikdy jeho změny. Teprve Bažil je přejmenoval dle německého vzoru a to proti jejich vůli. Dále slovo neslyšící nepovídá vlastně nic, právě proto, že chce říci moc. Pokud je dobré Gehörlose v řeči německé, nevím, ale Bažilův překlad je nevhodný a nesprávný. Nedoslýchavý není neslyšící, hluchý je hluchý a ne neslyšící, hluchoněmý je hluchoněmý, ne neslyšící atd. Vhodnější universální název je hluchý, jako u Angličanů, nebo lidé vadného sluchu. Ale nestydíme se za staré dobré české názvy!“³³⁰

Přítel zdůrazňoval podobně jako *Efeta* důležitost odezírání. Přinášel o něm články přeložené z amerického časopisu *Volta Review*.

³²⁷ JASAN, Pravoslav. Přátelům ze „Svépomoci“. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 5. 1929, roč. 1, č. 3, s. 11.

³²⁸ VÝMOLA, Karel. *Dějiny výchovy a vzdělávání hluchoněmých.* Knihovna úchylné mládeže. Sv. 1. Praha : Spolek pro péči o slabomyslné, 1925. 64 s.

³²⁹ VÝMOLA, Karel. Prof. Výmola o hluchoněmých v Čechách. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 4. 1929, roč. 1, č. 2, s. 5.

³³⁰ JASAN, Pravoslav. Odstraňme slovo „neslyšící“! *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 5.

„O odezírání, které je pro lidi vadného sluchu dnes největší nadějí, budeme pravidelně psáti. Budeme je soustavně sledovati, uveřejňovati o něm články studijní i z praxe, budeme podněcovati k jeho soustavnému studiu, stavíce na výsledcích práce již vykonané na celém světě.“³³¹

Svým jazykem nebral *Přítel* zřetel na snížené čtenářské schopnosti prelingválně neslyšících.³³²

Vedle odborných textů (nejvíce o vzdělávání sluchově postižených) a textů zpravodajských se v *Příteli* dostávalo velkého prostoru beletrii a poezii. Autory povídek, básní, románových úryvků a fejetonů byli sluchově postižení. Na pokračování vycházely např. kapitoly z knihy *Optimismus* od hluchoslepé americké spisovatelky Heleny Kellerové nebo z deníku stejně postižené francouzské spisovatelky a dramatičky Marie Leneruové. Cizojazyčnou beletrii překládala Marie Dolejší. Jasan publikoval v časopise na pokračování svůj román *Hluchoněmý* a tiskl své verše a úvahy o duši hluchého umělce. Značnou plochu inzertní části věnoval vždy reklamě na své knihy. Čtenářům byl představen koncept vizuálních básní, jaké psal např. Vítězslav Nezval. Opakovaně si mohli číst o hudbě pro hluché, tzv. „barevné hudbě“.

„Co je to barevná hudba?

Odb. učitel Flégl píše o jejím provedení: „Pak následovaly ukázky na vlastním aparátu. Na obyčejný klavír je sestrojena menší klaviatura, která je elektr. vedením s mnohafázovými varianty spojena s baterií žárovek za umělecky řešenou transparentní stěnou. Stisknutím klávesy docílujeme spojení, kterým se rozzáří příslušná žárovka. Použitím mnoha pák dá se síla a odstín světla, jakož i celá stupnice libovolně měnit. Dobré ovládní stroje působí na člověka dojemem úchvatného, dokonale řízeného kaleidoskopu (samočinný ukazovatel obrazů), jehož na výsost ušlechtilé obrazce dovedou vzrušiti podobně jako hudba.“³³³

V menší míře otiskoval list také organizační texty a články týkající se činnosti spolku; jako pozvánku na členskou schůzi Zemské ústřední jednoty hluchoněmých³³⁴ nebo nástin jejího konání a historie při příležitosti desetiletého výročí jejího založení.³³⁵

³³¹ JASAN, Pravoslav. Odezírání. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 3.

³³² Kromě ojedinělé snahy v rubrice Koutek hluchoněmých. Viz 6.5.4 Rubriky.

³³³ Barevná hudba – hudba pro hluché. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 4. 1929, roč. 1, č. 2, s. 2.

³³⁴ Členská schůze ZÚJH v neděli 9. června v 5 hod. odpo. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 5. 1929, roč. 1, č. 3, s. 12.

³³⁵ JASAN, Pravoslav. Stručný nástin desetileté práce a dějin ZÚJH. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 6. 1929, roč. 1, č. 4, s. 2–4.

Fakt, že se množství těchto textů nezdálo být Zemské ústřední jednotě dostačujícím, byl nakonec *Příтели* osudným.

Ihned po zániku *Přítele* začal Jasan vydávat časopis *ZUB – lidová revue*.³³⁶

6.5.4 Rubriky

Pravoslav Jasan věnoval v *Příтели* rubrikám velkou pozornost. Jejich počet byl, dokonce i bez ohledu na to, že list vycházel jediný rok, značný.

Besídka

V rubrice Besídka s podtitulem Vynikající hluší prezentoval Jasan medailony význačných sluchově postižených osobností. Např. neslyšícího britského právníka Johna Williama Lowea, ale ustavičně a na pokračování zejména Tomáše Alvy Edisona. Besídka byla tištěna pod čarou zhruba v dolních dvou pětinách strany.

Obrázky (a postavy) z Mezinárodního sjezdu hluchoněmých v Praze

Tato rubrika byla součástí prvních dvou Besídek. Pravoslav Jasan v ní vzpomínal na významné ohluchlé, které viděl v červenci 1928 na Mezinárodním sjezdu hluchoněmých v Praze. Konkrétně vedoucího francouzských sluchově postižených Henriho Gaillarda a švýcarských – Eugena Sutermeistera.

Poté se rubrika odmlčela a vrátila se v září, přičemž jí z titulu zmizelo slovo „postavy“, protože nyní se v ní Jasan věnoval i jiným svým dojmům ze sjezdu. Popsal např. zahájení, banket atd.

Anketa „Jak se mi vede ve světě“

Rubrika vybízela postižené čtenáře, aby napsali do redakce, jak se jim žije. Dopisy byly následně publikovány.

„Abychom povzbudili hluché a osudem raněné vůbec, i z mnoha jiných příčin, vypisujeme anketu „Jak se mi vede na světě“. Budeme v ní uveřejňovati stručná vylíčení, jak hluší a osudem ranění žijí nebo jak se jim žije. Posílejte redakci příspěvky stručně napsané, pravdivé, nenuťte se do zvláštního slohu, nýbrž, tak řečeno, ať každý mluví tak, jak mu huba narostla. Psátí může každý, redakce si to v případě potřeby upraví.

„Jak se mi vede na světě.“ – Ta vaše anketa je opravdu zvláštní, protože když každý řekne jak se mu vede na světě, bude to možná poučnější než dvacet románů špatných spisovatelů. Ale abych mluvil k věci. Jak se mi vede na světě? abych pravdu řekl, všelijak. – Myslím však, že kdyby byl člověk zdrav,

³³⁶ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 300. ISBN 80-7216-096-6.

nebylo by to nikterak zlé, ale poněvadž jsem byl pořád hodně nemocný a dosud churavím, je to trochu blbě.“³³⁷

Různé zprávy

Nevyhraněná rubrika, do níž byly řazeny kratší texty nejrozličnějšího charakteru, kterým nebyla vlastní žádná z řádných rubrik. Redakční oznámení, reakce na články v jiných listech, čtenářské ohlasy, tuzemské i zahraniční zprávy o kultuře, nehodách, institucích pro sluchově postižené a mnoho jiného. Všechny texty spojovalo téma, z naprosté většiny sluchového, postižení.

Literární a umělecké zátiší

Přestože beletristické a poetické příspěvky se v listě objevovaly i jako samostatně stojící, byla jim vyhrazena i speciální rubrika. Literární a umělecké zátiší obsahovalo vždy verše od Pravoslava Jasanova, méně často i od jiných básníků s vadným sluchem, a beletrii na pokračování. Např. eseje Heleny Kellerové z knihy *Ven z temna*; či kapitoly z knihy *Slepcův svět* od osleplého českého spisovatele Oskara Bauma.

Na ukázkou Jasanova báseň *Z tesknoty hluchého*:

„Já jsem byl dlouho v hrobě zavřený,
dlouho jsem v temném hrobě spal.
Sny moje byly skryty mřížemi,
jež v okno mi světa osud ukoval.

Marně jsem plakal, růže trhal jiný,
v záhoně zbylo pro mne trní jen,
marně jsem toužil, volal srdce ze sna –
můj zradil každý v posled žití sen.

Když přišly doby, bychom bojovali,
již v šiku napřed zrada číhala,
když přišly ženy, jež jsme milovali,
již napřed tě tvoje s jiným zradila...“³³⁸

Bezplatná právní poradna

Předplatitelé mohli zasílat do časopisu své dotazy právního charakteru. Ty byly předány právníkovi, který posléze odpověděl na stránkách listu.

³³⁷ Anketa „Jak se mi vede na světě“. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných*. 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 6.

³³⁸ JASANOVA, Pravoslav. Literární a umělecké zátiší : Písně z ticha : Z tesknoty hluchého. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných*. 15. 6. 1929, roč. 1, č. 4, s. 9.

„Každý odběratel „Přítele“ má právo na bezplatnou právní poradnu v „Příteli“. Dotazy pište stručně, se stručným vylíčením případu, o který se jedná. Adresujte redakci s poznámkou „Právní poradna“.³³⁹

„S. B. Jak je zachovati se ohluchlému, když soudce nebo úředník odmítne s ním jednati, protože je hluchý a navrhne odročení, aby byl předvolán tlumočník hluchoněmých, a třeba ohluchlý nenamítá, že posunkům vůbec nerozumí, je mu přes to dáno k podpisu prohlášení v tomto smyslu?

Odpověď: Hluchému se musí vždycky psáti, když o to žádá. Uvedený postup by byl nesprávný, nezákonný a neměl by platnosti. Jinak, je-li dáno hluchému k podpisu prohlášení, s nímž nesouhlasí, nemusí a nemůže podepisovati. Nejlepší, když si sebou vezme advokáta.“³⁴⁰

Všeobecný rádce

Tato rubrika fungovala na stejném principu. Dotazy byly obecnějšího rázu.

„Zde poradí redakce zdarma každému čtenáři na vše, v čem si přeje poučení a porady. Má jistě mnohý hluchý a osudem raněný přání a potřebu, aby mu bylo v leccems poraděno, leccos vysvětleno atd. Zde mu dáváme příležitost k tomu, přejíce si, aby osudem ranění žili co nejvíce šťastně. Podmínkou je, aby byl každý dotaz podepsán a tazající se patřil mezi odběratele „Přítele“. Každý ať si zvolí značku, pod kterou chce míti dotaz zodpovězen. Jinak se zodpoví pod jeho jménem.“³⁴¹

Čtenáře kupříkladu zajímalo, jak získat povolení k podomnímu obchodu nebo zda jim není hluchota přitěžující okolností při uplatňování nároku na vyplacení úrazového pojištění.

Spolkový věstník

Do této rubriky byly soustředěny organizační a administrativní články týkající se činnosti Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu, jako zprávy o valné hromadě, schůzích výboru či pokladní zprávy. Do Spolkového věstníku přispíval jednatel jednoty František Kopřiva.

Injekce

Drobná rubrika vtipů, aforismů, hříček a historických zajímavostí na téma hluchoty odstartovala ironickými poznámkami na adresu vedoucích činitelů spolků sluchově postižených:

„Kdy bych nejvíc bažil? – Kdybych se jmenoval Bažil.
Kdy bych měl nejradši děti? – Kdybych se jmenoval Čáp.

³³⁹ Bezplatná právní poradna. *Přítel* : *Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 9.

³⁴⁰ Bezplatná právní poradna. *Přítel* : *Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 4. 1929, roč. 1, č. 2, s. 9.

³⁴¹ Všeobecný rádce. *Přítel* : *Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 9.

Co pálí? – Kopřiva.³⁴²

„Co slyší každý hluchý nejlépe mluvit? – Žaludek. (...)

Ve schůzi „Mužské ligy na obranu proti mnohomluvnosti žen“ dal jeden řečník tento návrh: „Navrhuji, aby každá mnohomluvná žena dostala za manžela hluchoněmého muže.“ (Pomohlo by to? Pozn. redakce.)³⁴³

Zajímavosti

Zajímavé zprávy či poznatky z oblasti přírody i techniky, týkající se slyšení, bylo možné nalézt ve třech prvních číslech v rubrice Zajímavosti.

„Hadi nemají uši a vůbec jsou bez sluchového ústrojí, ale pociťují dobře chvění vzduchu, na př. při hudbě. Je známo, že krotitelé hadů v Indii hrají na zvláštní flétnu, při jejímž zvuku se cvičený had produkuje. Záležitost je zajímavá, neboť nemá-li had sluchového ústrojí, nelze asi jinak, než že zvuk cítí čili slyší tělem.“³⁴⁴

Sport

Ve srovnání se sportovními rubrikami v ostatních listech přinášel *Přítel* o sportovní činnosti sluchově postižených zpravodajství jen stručné a okrajové.

Zde jedno vydání sportovní rubriky v plném znění:

„Kopaná hluchých. Jako mezi slyšícími i mezi hluchými nejrozšířenější je kopaná. V zápase mezi hluchými soudce ovšem nepíská, nýbrž dává znamení rukou nebo praporkem. Zápas se odehrává zcela dobře.

Mezinárodní zápasy hluchých konaly se dva o velikonocích. A to v Bruselu. Sport. klub pařížských hluchých se Sport. klubem hluchých v Bruselu s výsledkem 1:0 a v Milánu Itálie – Paříž 11:5. Dle zpráv listů nejlepší hluší hráči kopané jsou ve střední Evropě, tedy v Československu, Rakousku a Maďarsku.“³⁴⁵

Malý oznamovatel

Tak byla v *Příteli* nazývaná rubrika s řádkovou inzercí. Obsahovala vždy dva až tři inzeráty.

„Knihař, samostatný pracovník, najde dobré vyhlídky k samostatné práci v Útulně hluchoněmých v Brně. Přihlášky přijímá Poradna pro hluchoněmé, odbor v Brně-Kr. Poli, Vrchlického 35.

³⁴² Injekce. *Přítel* : *Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 9.

³⁴³ Injekce. *Přítel* : *Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 4. 1929, roč. 1, č. 2, s. 10–11.

³⁴⁴ Zajímavosti. *Přítel* : *Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 4. 1929, roč. 1, č. 2, s. 11.

³⁴⁵ Sport. *Přítel* : *Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 5. 1929, roč. 1, č. 3, s. 13.

Poctivé a schopné kolportéry pro pěkné knihy: *Zákony lásky, Pohlaví, Hluchoněmý, Jak bloudí mládí* aj. přijme vydavatel A. Soukup, Brno-Kr. Pole, Vrchlického 35. Příležitost k vedlejšímu výdělku!³⁴⁶

Literatura

V rubrice Literatura poutal Jasan stručnými anotacemi doplněnými o své dojmy na různé knihy i periodika, ne nezbytně se týkající sluchového postižení.

Hlídka tělesně zmrzačených

Tato rubrika byla určena lidem s tělesným postižením, ať už tím vrozeným, nebo tím, jež je následkem úrazu. Zaobírala se způsobem uplatnění takových osob, problematikou poskytování ortopedických pomůcek atp.

Jako motivace pro ostatní v ní byl otištěn např. dopis Frantíka Filipa, který se narodil bez obou horních končetin, ale proslul svou soběstačností a byl známou postavou první republiky. Psal ho nohama na psacím stroji.

„Přiznávám se, že nemám času na důkladné pročtení všeho, co mi přijde, ale Váš a teď i můj „Přítel“ mne zaujal. A nejen snad na chvíli, ale celý téměř večer probíral jsem jeden článek po druhém a přemýšlel o nich. (...)

Já člověk, kterému scházejí obě ruce, mohu prohlásit, že jsem dnes úplně šťastným a soběstačným, neodkázán na milost bližních. Svojí pílí, silou vůle stal se ze mne člověk.“³⁴⁷

Koutek hluchoněmých

Pouze dvakrát, ve 3. a 4. čísle, se objevila rubrika, jež měla cílit na hluchoněmé, tzn. na prelingválně neslyšící.

Při jejím prvním výskytu se v ní Jasan pokusil o jednoduchý jazyk a doplnil ji navíc slovníčkem cizích slov, která se vyskytovala v daném čísle. Jasan se v textu skrze citát doktora Forschhammera snažil neslyšící přesvědčit, čeho jsou schopni dosáhnout.

„...Nic není vadného v mysli, v rozumu hluchoněmých, aby nebylo možno všechny je vzdělati a naučiti mluvit jako slyšící.“ Dr. Forschhammer.

Co to znamená? Předně (za prvé, nejdřív) takovéhle větě, jako je výše napsaná, říká se citát. Citát nebo citování. Co je to citát? Citát je to, co napsal jiný a já to opakuji. Opakuji to, protože se mi to líbí. Nebo proto, že je to důležité. Citát může být dlouhý nebo krátký. Poněvadž je to to, co napsal jiný, napíše se pod citát vždy jméno toho, kdo to napsal. To vidíme v našem případě.

Co praví náš citát? Velmi důležitou myšlenku. Napsal ji známý dobrý přítel hluchoněmých. On ji povídá: Mysl hluchoněmého není vadná, ani jeho rozum. A proto každého je možno vzdělati. A proto

³⁴⁶ Malý oznamovatel. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1, s. 10.

³⁴⁷ FILIP, Frantík. *Hlídka tělesně zmrzačených : Dopis Frant. Filipa, bezrukého umělce. Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 6. 1929, roč. 1, č. 4, s. 7.

každý hluchoněmý se též může vzdělávati sám.“³⁴⁸

Následně přiložil ukázky dopisů psaných prelingválně neslyšícími a poté jejich správné znění podle zásad českého jazyka.

„Nic taneční věneček moje Karel L. nemocný je 11/2 1928 je dlouho ještě nemocný ve Pozořice Doktor Duhan ano smutný je žádný tanec (...)

Nyní, jak má znít správně dopis. – ZÚJH (toto je zkratka dlouhého názvu Zemská ústřední jednota hluchoněmých) poslala panu Josefu L. pozvání k tanečnímu věnečku. On je však churav a proto jeho manželka odpovídá, že nemůže přijít. Vzdělaný by to napsal takto: (...)

Můj manžel Josef L. je nemocen a proto nemůže přijíti na Váš taneční věneček. Churaví již od 11./II. 1928. Léčí ho Dr. Duhan v Pozořicích. Jsme smutní a děkujeme za pozvání.“³⁴⁹

Ve skutečnosti je i pro vzdělaného prelingválně neslyšícího krajně obtížné osvojit si zásady psané řeči.³⁵⁰ Schopnost mluvit jako slyšící pak patří k metám takřka nemožným. Pravoslav Jasan, František Kopřiva i jiní ohluchlí a mnoho učitelů neslyšících se domnívalo, že příčina těchto rozdílů vězí v nadání a vzdělání. Ta však tkvěla a tkví v samotné povaze dvou *různých* postižení; v obrovském rozdílu dispozic a potřeb postlingválně ohluchlého oproti dispozicím a potřebám prelingválně neslyšícího.

Druhý Koutek hluchoněmých se věnoval soudnímu líčení se dvěma neslyšícími vrahy.

„Některé sensacektivé listy (takové, jež přinášejí stále rozrušující zprávy o vraždách, skandálech a pod. – jsou to noviny špatné) přinášely nadpisy: Hluchoněmí vrazi a pod. Aby ovšem napsaly také: Slyšící vrazi – to je ani nenapadlo.“³⁵¹

Sociální péče

Poprvé v červenci a pak ještě dvakrát vyšla rubrika zabývající se nutností sociální péče o potřebné.

³⁴⁸ JASAN, Pravoslav. Koutek hluchoněmých. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 5. 1929, roč. 1, č. 3, s. 7.

³⁴⁹ JASAN, Pravoslav. Koutek hluchoněmých. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 5. 1929, roč. 1, č. 3, s. 7.

³⁵⁰ Viz 3. *Prelingválně neslyšící a psané texty.*

³⁵¹ JASAN, Pravoslav. Koutek hluchoněmých. *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 6. 1929, roč. 1, č. 4, s. 8.

Do lázní a na cesty

Ve dvou prázdninových číslech našli příznivci cestování tipy na atraktivní lokace a na publikace pro cestovatele.

6.6 Zájmy hluchých (1930–40)

„Časopis zůstane věren vytknutému cíli: bojovati za pravdu, dobro, krásno, svobodu a spravedlnost všech hluchoněmých. Musí tlumočiti požadavky hluchoněmých a je hájiti. Musí to však býti požadavky takové, které neodporují zásadám lidskosti a dobrým mravům. Proti nespravedlnostem, nesprávnostem a nepravdám bude stejně postupovati a je pranýřovati – potírati. Do svého rámce běře si vždy heslo, vetknuté v našem československém státním znaku: »Pravda vítězí!«³⁵²

6.6.1 Chronologický přehled

Místo aby od dubna 1930 převzal ohluchlý aktivista a tehdejší jednatel Zemské ústřední jednoty hluchoněmých **František Kopřiva**³⁵³ vedení *Svépomoci Neslyšících*, které mu bylo nabídnuto, zastavil vydávání časopisu *Přítel*, jež dosud podporoval, a založil vlastní list s názvem *Zájmy hluchých*. Očekávané usmíření českých a moravských představitelů sluchově postižených a jejich spolupráce v oblasti vydávání jednotného periodika pod hlavičkou Československého svazu spolků hluchoněmých se nekonalo. Nenaplnily se (v této práci již jednou citované) optimistické prognózy otištěné v březnu 1930 ve *Svépomoci Neslyšících*:

„P. Kopřiva od 1. dubna převezme redakci i vydávání „Svépomoci neslyšících“, do které sloučí „Přítele“ a snad i „Moravské noviny pro hluchoněmé“, takže místo tří bude napříště vycházeti jen jeden měsíčník pro hluchoněmé. Zde jsou veliké naděje, že takto zesílená „Svépomoc“ stane se čtrnáctiděním. A pak přichází k praxi dávno již žádané přání po sloučení všeho, co pracuje ke zlepšení života hluchoněmých.“³⁵⁴

³⁵² KOPŘIVA, František. Do VI. ročníku tohoto listu. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Červen 1938, roč. 6, č. 1–2, s. 1.

³⁵³ „František Kopřiva se narodil 30. ledna 1903 v Lipovci, okres Blansko. Ohluchl v sedmi letech. První a druhou třídu navštěvoval v běžné škole. Potom byl přijat do ústavu v Ivančicích, kde byl jeho učitelem Josef Kovář. Protože uměl mluvit, byl brzy z první třídy přefazen do čtvrté. Po škole se vyučil kovářem. Vzal si za manželku neslyšící Marii Provazníkovou (nar. 17. 1. 1902 v Pustiměři, zemř. 22. 5. 1979 ve Vyškově). Manželka mu přinesla věnem hospodářství – čtyři hektary polí, zahrady a sady, jednoho koně, čtyři krávy a hospodářské stroje. Kopřiva byl velmi podnikavý člověk. Jeho koníčkem byla jízda na motocyklu. Byl velkým sportovcem a v roce 1932 založil Sokol neslyšících. (...) ..pomohl sehnat peníze na stavbu Domova hluchoněmých v Brně. Sám vlastnil také dům v Brně-Maloměřicích na Rázusově ulici č. 14, ve kterém poskytl bydlení pěti neslyšícím nájemníkům. Kopřiva se nemohl smířit s nástupem komunistů a bouřil se proti kolektivizaci vesnice. Velmi těžce také nesl převzetí Domova hluchoněmých Svazem invalidů. (...) Kopřiva zemřel 27. října 1970 v Pustiměři. Je pochován na hřbitově v Pustiměři ve společném hrobě se svou neslyšící manželkou a její neslyšící sestrou Adélou.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 215. ISBN 80-7216-096-6.

³⁵⁴ Ivo. Z našich spolků. *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze*. 1. 3. 1930, roč. 4, č. 12, s. 6.

První číslo *Zájmů hluchých* vyšlo 8. dubna 1930. Neslo podtitul *Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v Č. S. R.*, který si časopis navzdory změnám vydavatelů ponechal v nezměněné podobě prakticky po celou svou existenci. (Změny si vyžádala až okupace v závěru vydávání.) Redaktorem zodpovědným za vydávání a redakci byl František Kopřiva. Kolem časopisu zařizoval prakticky vše sám a byl také autorem největšího počtu článků. Druhým odpovědným redaktorem byl ohluchlý **Josef Sýkora**.³⁵⁵ Jako vydavatel byl zprvu uváděn **Svaz spolků hluchoněmých v Č. S. R.** Ten se v srpnu 1930 rozpadl, a tak začala být počínaje týměž měsícem jako vydavatel *Zájmů hluchých* vedena **Zemská ústřední jednota hluchoněmých pro Moravu v Brně**. V jejím sídle, na adrese Vrchlického 35 v Brně – Králově Poli, sídlila i redakce a administrace listu, právě tak, jako tomu bylo u časopisu *Přítel*. Také tisk *Zájmů hluchých* započal tam, kde skončil tisk *Přítele*: v tiskárně Čeňka Pechtora v Kroměříži. Už v březnu 1931 se ale tisk přesunul přímo do Králova Pole, na adresu Palackého 32 do tiskárny Kajše a Fellmana (od května 1931 pouze Jana A. Kajše). Časopis se pokoušel o měsíční periodicitu, ale docházelo k častým zpožděním. Ty byly Kopřivovi jednotou vytýkány a byly jedním z hlavních důvodů toho, že byla redakce v květnu 1931 se začátkem 2. ročníku předána skupině učitelů sluchově postižených.

„S dokončením I. ročníku odevzdávám k převzetí funkce zodpovědného redaktora jinému. Bude jím snad některý p. učitel hluchoněmých, jak bylo o tom vydavatelstvem rozhodnuto. Nemyslete přátelé, že bych již časopis opustil, kterého jsem byl po celou dobu redaktorem zodpovědným, ale i finančním. Budu dále pracovat k jeho zvelebování, aby se stal dále volnou tribunou ve všem, jako byl po celou dobu.“³⁵⁶

Redakci řídil penzionovaný učitel **Richard Sedlák**.³⁵⁷

„Zemská ústřední jednota hluchoněmých pro Moravu v Brně počíná vydávati II. ročník časopisu *Zájmů hluchých*. Nově utvořený redakční kroužek, sestávající z odborných učitelů hluchoněmých moravských ústavů a hluchoněmých členů našich spolků, hodlá řídit tento časopis v následujícím směru:

1. Získávati dobré dopisovatele jak z řad odborníků slyšících, tak i z řad průkopníků hluchoněmých.

³⁵⁵ „Josef Sýkora se narodil roku 1909. Ohluchl v sedmi letech po hnisavém zánětu mozkových blan. Běžnou školu navštěvoval dva roky, pak chodil šest let do ústavu v Lipníku. Vyučil se pánským krejčím a od roku 1931 pracoval v Baťových závodech jako úředník v sociálně-právním oddělení.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 245. ISBN 80-7216-096-6.

³⁵⁶ KOPŘIVA, František. Milí čtenáři! *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v Č. S. R.* Duben 1931, roč. 1, č. 12, s. 1.

³⁵⁷ „Richard Sedlák se narodil 23. listopadu 1872 v Hradčanech u Tišnova. Na učitelském ústavu maturoval v roce 1891. V roce 1899 až 1927 působil na ústavu pro hluchoněmé v Ivančicích. Pro srdeční chorobu odešel do penze. Zemřel 30. září 1948.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 301. ISBN 80-7216-096-6.

2. Seznamovati čtenářstvo hluchoněmé s kulturním životem hluchoněmých naší republiky i ciziny.
 3. Zpravovati hluchoněmé o všem, co slouží k jejich vzdělání a prospěchu.
 4. Nabádati hluchoněmé k soběstačnosti.
 5. Seznamovati širší veřejnost se životem dítěte hluchoněmého, s jeho výchovou a vyučováním školním či ústavním.
 6. Upozorňovati slyšící na dorost i dospělé hluchoněmé, na jejich přání a tužby.
 7. Dovolávati se u povolanych činitelů splnění oprávněných požadavků hluchoněmých.
 8. Dožadovati se uzákonění povinné návštěvy školní hluchoněmých a v důsledku toho všeho, čeho ve vzdělání dosáhnouti může průměrný občan slyšící.
 9. Upozorňovati na naše zaostalé a tím existenčně slabé hluchoněmé, jimž je třeba ochrany a podpory.
 10. Psáti nepoliticky a uveřejňovati levně inserty.
- O vzájemnou spolupráci přátel hluchoněmých a o hojně rozšíření listu mezi hluchoněmými i slyšícími prosí za redakci Richard Sedlák.³⁵⁸

Kopřiva zůstal v čele administrace listu.

20. září 1931 se Kopřivovi „...podařilo na valné hromadě Zemské ústřední jednoty (...) provést něco jako palácový převrat zdůvodněný nástupem mladé generace neslyšících. Stal se současně předsedou ZÚJH³⁵⁹, předsedou Družstva hluchoněmých v ČSR v Brně, správcem Domova hluchoněmých, správcem Ústřední poradny a 12. prosince 1931 (znovu) i šéfredaktorem *Zájmů hluchých*.“³⁶⁰

„S novým rokem ujímám se vedení redakce tohoto časopisu. Plním tak svůj slib projevový při dokončení I. ročníku, že tento list, kterému jsem dal základ, neopustím.“³⁶¹

Z tiráže zmizel údaj o vydavateli, v praxi vydával *Zájmy hluchých* Kopřiva osobně. Odpovědnou redaktorkou učinil **Kristu Schneidrovou**, ale od srpna 1932 byl odpovědným redaktorem opět Josef Sýkora. Téhož měsíce se tisk přesunul do tiskárny Pokorný a spol. do ulice Pekařská 1 v Brně. V prosinci 1932 přestala být funkce druhého odpovědného redaktora v tiráži samostatně vedena.

Nárůst Kopřivovy popularity dráždil letitější funkcionáře jednoty, zejména Vojtěcha Vejchodu. Tomu se nejprve podařilo připravit Kopřivu o předsednictví v Družstvu hluchoněmých obuvníků, krejčí a stolařů a vytvořit v družstvu silnou „protikopřivovskou“ frakci. „Na valné hromadě konané 18. března 1934 oplatili Kopřivovi jeho „puč“ z r. 1931.“³⁶² Kopřiva byl dokonce vyloučen z jednoty.

³⁵⁸ SEDLÁK, Richard. Našim čtenářům! *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Květen 1931, roč. 2, č. 1, s. 1.

³⁵⁹ Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně.

³⁶⁰ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 215–216. ISBN 80-7216-096-6.

³⁶¹ KOPŘIVA, František. Do nové činnosti. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Leden 1932, roč. 2, č. 9, s. 1.

³⁶² HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 216. ISBN 80-7216-096-6.

„Musím s podivením doznati, že takový zájem o osobu „nenáviděného jednotlivce“ ještě nikdy nebyl, až teď. Mám snad chválit i to, že se hluchoněmým zakazuje navštěvovati jednotlivce, jak bylo možno čísti na tabuli v Domově hluch.: „Oznamuje se vám, že je zakázáno navštěvovati bývalého předsedu p. Kopřivu. Kdo toho zákazu neuposlechne, bude propuštěn.“³⁶³

Navzdory tomu se Kopřivovi podařilo udržet si *Zájmy hluchých*. Kopřiva se stal „...předsedou Podpůrného spolku hluchoněmých „Slovač“ v Hodoníně, který byl původně odbočkou ZÚJH se sídlem v Uherském Hradišti. „Slovač“ se 1. 4. 1934 osamostatnila a přenesla své sídlo do Hodonína.“³⁶⁴ Redakce a administrace přesídlila po Kopřivově vyloučení z jednoty roku 1934 do jeho bytu v Brně-Maloměřicích do ulice Dobrovského 14. Tisklo se znovu u Jana A. Kajše v Králově Poli.

V prosinci 1935 přesídlil tisk do další brněnské tiskárny, tentokrát O. Bednáře, a Kopřiva byl od té doby až do září 1936 uváděn v tiráži jako předseda Čsl. sportovního svazu hluchoněmých v Praze a Sport. klubu hluchoněm.

V létě 1936 se Kopřiva a s ním i redakce a administrace listu přestěhovali do Německých Prus u Vyškova.

Kopřiva musel *Zájmy hluchých* dotovat z vlastní kapsy.

„Kdybych nebyl majetnějším a k vedení energickým, časopis „Zájmy hluchých“ by dávno zanikl. To ví šéf tiskárny, že musím jemu splácet účet za tisk z toho, co moje již ani není a nedělal by to, kdo je sobecký, nikdo.“³⁶⁵

Nejvýraznější finanční krizi způsobila Kopřivovi konfiskace nákladu zářijového čísla z roku 1936 ministerstvem práce a sociální péče. Důvodem byl článek, v němž Kopřiva kritizoval ministerstvo za to, „...že poskytuje dotace na pomoc dospělým neslyšícím pouze pražskému Spolku pro péči o hluchoněmé a zcela zanedbává spolky samotných neslyšících.“³⁶⁶

„Dokud Spolek pro péči o hluchoněmé v Praze, jenž má k tomu přívlastek „v republice československé“, ačkoliv jeho působnost nikdy pro celou republiku nesahala pokud se týče péče o hluchoněmé, ať školou povinné nebo odrostlé staral o děti školou povinné, bylo dobře. Subvence proto dostávaly všechny spolky, které si tam podávaly žádosti. Tyto spolky mohly pak nadále svoje úkoly plnit. Ale jakmile Spolek pro péči o hluchoněmé v Praze počal rovněž plnit úkol pečovat o hluchoněmé škole odrostlé, tu dostával od ministerstva sociální péče skoro všechny subvence určené na podporu hluchoněmých škole odrostlých. Ostatní spolky nedostávaly nic.“³⁶⁷

³⁶³ E. P. Ku článku „Boj starých vůči mladým“. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Červenec 1934, roč. 4, č. 4–5, s. 3.

³⁶⁴ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 216. ISBN 80-7216-096-6.

³⁶⁵ KOPŘIVA, František. Nespravedlnost, křivda. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Září 1936, roč. 5, č. 7–8, s. 7.

³⁶⁶ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 301. ISBN 80-7216-096-6.

³⁶⁷ KOPŘIVA, František. Nespravedlnost, křivda. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Září 1936, roč. 5, č. 7–8, s. 6.

I tuto krizi však zaopatřený Kopřiva ustál, časopis převedl na **Spolek hluchoněmých v zemi Moravskoslezské v Hodoníně** (dřívější Podpurný spolek hluchoněmých „Slovač“), jehož byl předsedou, a ve vydávání listu v dubnu 1937 pokračoval.

„Konfiskací celého prvního nákladu 4.000 výtisků minulého čísla byla mně učiněna největší překážka ve vydávání časopisu. Odvezli si celý náklad, který možná prodají jako makulaturu, za což obdrží peníze, nebo si tím zatopí a ušetří na otopu, ale celý účet za těch zabavených výtisků mám zaplatit sám, což činí dobrých 1.000– Kč. Žádné povzbuzování nepomůže, abych vydával dále, nepomůže-li mně někdo trochu na tisk také doplácet.

Spolek hluchoněmých v zemi Moravskoslezské v Hodoníně uvolil se převzítí další vydávání tohoto listu. Odevzdal jsem mu jej s celým štábem kolportérů a výslovnou podmínkou, že bez mého svolení nebude časopis nikdy nikým zcizen, že bude hluchoněmým v neztenčené míře pomáhat jako pomáhal dosud...“³⁶⁸

Téhož měsíce následoval redakci do Vyškova i tisk. Přesídlil do tiskárny F. Obziny.

Kvůli nedostatku prostředků, způsobenému zejména odběrateli neplatiči, vycházely *Zájmy* se stále většími prodlevami.

Kvůli okupaci neslo lednové číslo z roku 1939 podtitul *Časopis česko-slovenských hluchoněmých a jejich spolků v ČSR* se spojovníkem mezi „česko“ a „slovenských“. Následující číslo mělo podtitul už jen *Časopis hluchoněmých a jejich spolků*. Poslední dvě čísla pak *Časopis českých hluchoněmých a jejich spolků v Protektorátě Čechy-Morava*.

Spolek hluchoněmých v zemi Moravskoslezské v Hodoníně, vydávající *Zájmy hluchých*, přišel kvůli okupaci některých území a kvůli odtržení Slovenska o většinu členů. Kopřiva proto zažádal o jeho sloučení se Středomoravským spolkem neslyšících v Kroměříži. Kroměřížský spolek převzal vedle členstva hodonínského spolku také jeho jmění a měl se ujmout i Kopřivova časopisu. Na titulní stránce únorového čísla z roku 1940 oznámil Kopřiva předání časopisu do režie kroměřížského spolku.

„Má ve svém středu dost mladých a zkušených jedinců, kteří zajisté povedou časopis k rozkvětu nebývalému.“³⁶⁹

Časopis měl nadále vycházet pod upraveným názvem *Zájmy neslyšících*.

„...bude jeho název částečně změněn, a to slovem, které nebude pro všechny ty, kteří jsou částečně neb úplně zbaveni sluchu, nadávkou ani urážkou, nýbrž jen mírně přílehlajícím slovem.“³⁷⁰

³⁶⁸ KOPŘIVA, František. Váženým čtenářům, přispívatelům a spolkům hluchoněmých. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Duben 1937, roč. 5, č. 9–10, s. 1.

³⁶⁹ KOPŘIVA, František. Konec VII. ročníku. *Zájmy hluchých : Časopis českých hluchoněmých a jejich spolků v Protektorátě Čechy-Morava*. 1. 2. 1940, roč. 6, č. 11–12, s. 1.

³⁷⁰ KOPŘIVA, František. Konec VII. ročníku. *Zájmy hluchých : Časopis českých hluchoněmých a jejich spolků v Protektorátě Čechy-Morava*. 1. 2. 1940, roč. 6, č. 11–12, s. 1.

V nastalé politické situaci však nebylo vydávání listu povoleno.

„Spolek skutečně k vydávání časopisu svědomitě se připravoval, ale následkem zhoršených poměrů nedostalo se spolku povolení k vydávání časopisu.“³⁷¹

Únorem 1940 tak existence listu *Zájmy hluchých* skončila.

Zájmy hluchých byly tištěny ve formátu 28 × 38 cm. Text byl lámán do tří sloupců. Časopis obsahoval obrázky, zejména portrétní fotografie, ale i fotografie skupinové či snímky budov, v nichž měla své místo péče o sluchově postižené.

Jeden výtisk stál korunu. Roční předplatné činilo 12 korun, půlroční 7. Počet stran se pohyboval mezi 4 a 8. V prvních dvou letech byl nejčastěji 6, roku 1932 stoupl na 8. Po dobu, kdy byla vydavatelem Zemská ústřední jednota hluchoněmých, byl odběr časopisu pro její členy povinný.³⁷²

Distribuci zajišťovala síť kolportérů, složená z více než dvou desítek nezaměstnaných neslyšících, kteří pěšky roznášeli *Zájmy hluchých* po celé republice.³⁷³

Časopis se pokoušel o měsíční periodicitu, ale nedařilo se. Na vině byl především obrovský počet odběratelů, kteří nehradili předplatné, a kolportéři, kteří řádně neodváděli tržbu.

„Je nám věru líto, že nebylo lze dosíci, aby časopis vycházel pravidelně každý měsíc pro nedostatek finančních prostředků. V nynější hospodářské krizi, nezaměstnanosti a tím i nedostatku peněz, nemůže nikdo vyhazovati celé 2 tisíce na tisk měsíčně. Kdyby nebylo kolportérů, sotva by časopis v tak rozsáhlém a velkém nákladu mohl vycházeti. Jenže všichni kolportéři, kteří jsou jen hluchoněmi nejchudší, za kolportáž výtisků peníze řádně neodvedou. Ocitáme se tedy s vydáváním ve dvou nesnázích: odběratelé dluží a kolportéři také, a tiskárna chce svůj účet míti zaplacen. Nebudeme zamlčovati, že nám odběratelé dluží 12.500 Kč a kolportéři rovněž skoro tolik. Kdyby se dostalo těch 25.000.– Kč, to by se časopis pořádně a pohádkově vydával. Do jaké výše bude nedoplatek odběratelů a kolportérů stoupati s dalšími ročníky, to si ten, kdo nezná potíže vydavatele, nedovede představit, že do milionů. Koruna je každému dobrá a my musíme oželiti desetitisíce. Hluchoněmi většinou se k nám obrací kolportovati časopis jen tehdy, mají-li bídu – hlad a ční z nich jen cáry. Koupí-li si ihned z celého výtěžku nějakou tu dobrou košili a zachovalé boty, nezbyvá nám nic, než v knihách uvést: z nouze se trochu ošatil, daruje se – nedobytné; a tak to postupuje.“³⁷⁴

³⁷¹ Vznik a činnost Spolku neslyšících ve Zlíně. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Červen–červenec 1948, roč. 1, č. 7, s. 3.

³⁷² MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-08-04], s. 83. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

³⁷³ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-08-03], s. 83. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

³⁷⁴ Redakce a administrace t. I. Čtenářům. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Červenec 1934, roč. 4, č. 4–5, s. 1.

Od podzimu 1934 se Kopřiva rozhodl snížit počet stran i cenu listu na polovic. Roční předplatné bylo sníženo na 8 korun a půlroční na 5 korun. Kopřiva doufal, že zlevnění přiláká více odběratelů, a tudíž i peněz, s jejichž pomocí dosáhnou *Zájmy hluchých* pravidelné měsíční periodicity.

„Očekáváme, že se snížením předplatného (...) stoupne počet odběratelů a kolportérům půjde časopis na dračku. Osvědčí-li se tento pokus, zůstane při něm, jinak se zařídí něco jiného.“³⁷⁵

Pokus nevyšel.

„Musíme s politováním sdělit, že se tak neosvědčilo. Malý náklad časopisu se vůbec nevyplácí, zvláště ne, mají-li se hluchoněmí i z výtěžku podporovati, t. j. aby dostávali také plat jako kolportéři. Vydali jsme značný počet výtisků a trvalo to dlouho, než byl celý náklad rozebrán. Kolportérům se také těžko za dnešních tíživých poměrů získávají noví abonenti-odběratelé.“³⁷⁶

Kopřiva si jednoho času na stránkách časopisu stěžoval, že předplatné nehradí až 90 % odběratelů.

„V minulém dvojčísle jsme sdělili, s jakými finančními nedostatky vydáváme tento list a že na vydávání doplácíme. Prosili jsme všechny odběratele, aby nám přiloženou složenkou zaplatili předplatné. Ze 300 odběratelů zaplatilo jenom 32, t. j. 10 procent. Naše výpověď, že všech 90 procent odběratelů rádo odebírá, zaslání upomíná, ale předplatné neplatí, se vyplnila. Na úhradu tisku přišlo nám od těchto 32 odběratelů 312 Kč. Tisk nás v tiskárně při odběru prvních 500 výtisků stojí 700 Kč. Další tisk je lacinější, protože sazba stojí. Velikou zásluhu, že je nám přes to možno časopis vydávat, mají kolportéři, kteří odeberou 2.000 výtisků a dají nám na úhradu tisku. – Se samými odběrateli bychom vydávání tohoto listu nedotáhli ani do jednoho ročníku.

Prosíme všech zbývajících 90 procent odběratelů, aby nám zaslali dlužné předplatné. Všechny platící odběratele v příštím čísle vyjmenujeme.“³⁷⁷

Zájmy přešly v lednu 1935 při ročním předplatném 8 korun (a půlročním 5 korun) na dvouměsíční periodicitu, přičemž vycházela vždy dvojčíslo o 8 stranách. Každé stálo korunu. Ani dvouměsíční periodicitu se však *Zájmy* nedařilo dodržovat. Žádný ročník přesto nebyl nikdy zakončen dříve, než vyšlo jeho 12., resp. 11–12. číslo. 5. ročník tak např. trval od prosince 1935 až do ledna 1938. 6. ročník (několikrát přímo v časopise nesprávně označen za 7.) trval od června 1938 do února 1940. Byl ročníkem posledním.

³⁷⁵ Redakce a administrace t. 1. Čtenářům. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Červenec 1934, roč. 4, č. 4–5, s. 1.

³⁷⁶ Redakce a administrace. Čtenářům! *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Leden 1935, roč. 4, č. 7–8, s. 1.

³⁷⁷ Redakce a administrace. Všem odběratelům!! *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Prosinec 1935, roč. 5, č. 1–2, s. 7.

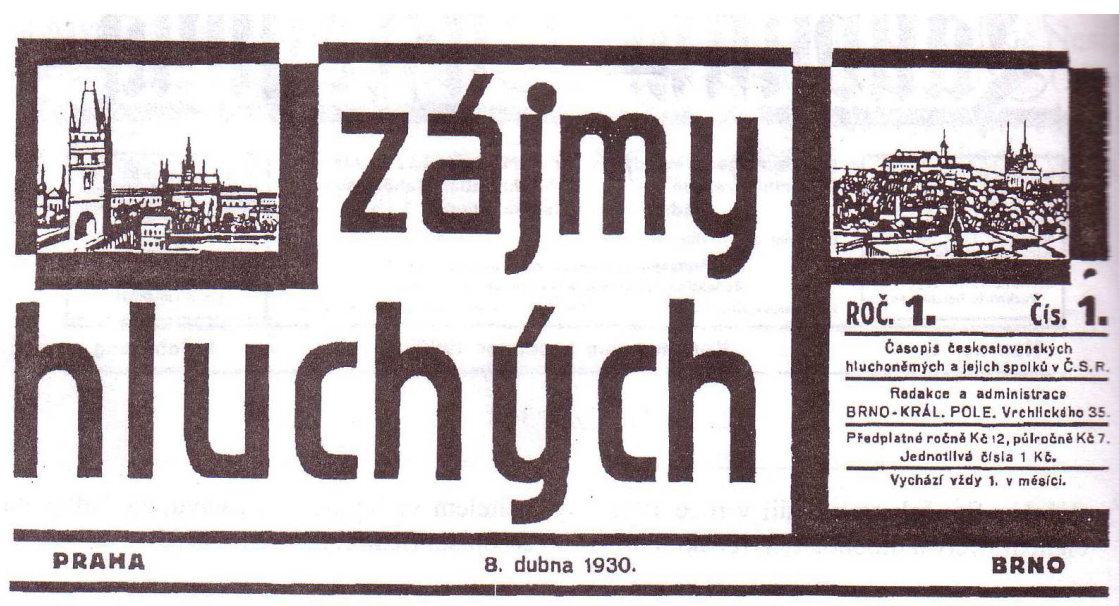
Tabulka č. 9: Chronologický přehled charakteristik časopisu *Zájmy hluchých*

R o č.	Rok / měsíc	Podtitul	Za vydávání a redakci zodpovědný	Odpovědný redaktor	Vydavatel	Sídlo redakce	Tisk	Cena čísla / roční předplatné	
1.	duben 1930 – červen 1930	<i>Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v Č. S. R.</i>	František Kopřiva	Josef Sýkora	Svaz spolků hluchoněmých v Č. S. R.	Vrchlického 35, Brno – Královo Pole	Čeněk Pechtor, Kroměříž, III. v Orlové	1 Kč / 12 Kč	
	srpen 1930 – únor 1931								
	březen–duben 1931								
2.	květen–prosinec 1931	<i>Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR</i>	Richard Sedlák	Krista Schneidrová			Jan A. Kajš, Palackého 32, Brno – Královo Pole		
	leden–květen 1932								
3.	červen 1932		Josef Sýkora	František Kopřiva				Pokorný a spol., Pekařská 1, Brno	
	srpen–prosinec 1932								
	únor–listopad 1933								
4.	únor?–červenec 1934		František Kopřiva		-	František Kopřiva	Dobrovského 14, Brno-Maloměřice	Jan A. Kajš, Palackého 32, Brno – Královo Pole	50 h / 8 Kč
	září 1934								
	leden–srpen 1935								
5.	prosinec 1935 – květen 1936		O. Bednář, Cejl č. 113, Brno						
	září 1936								
6.	duben 1937 – leden 1938	<i>Časopis česko-slovenských hluchoněmých a jejich spolků v ČSR</i>	-	František Kopřiva	Spolek hluchoněmých	Německé Prusy u Vyškova	Knih-tiskárna F. Obziny,	1 Kč / 8 Kč	
	červenec–září 1938								
	leden 1939								

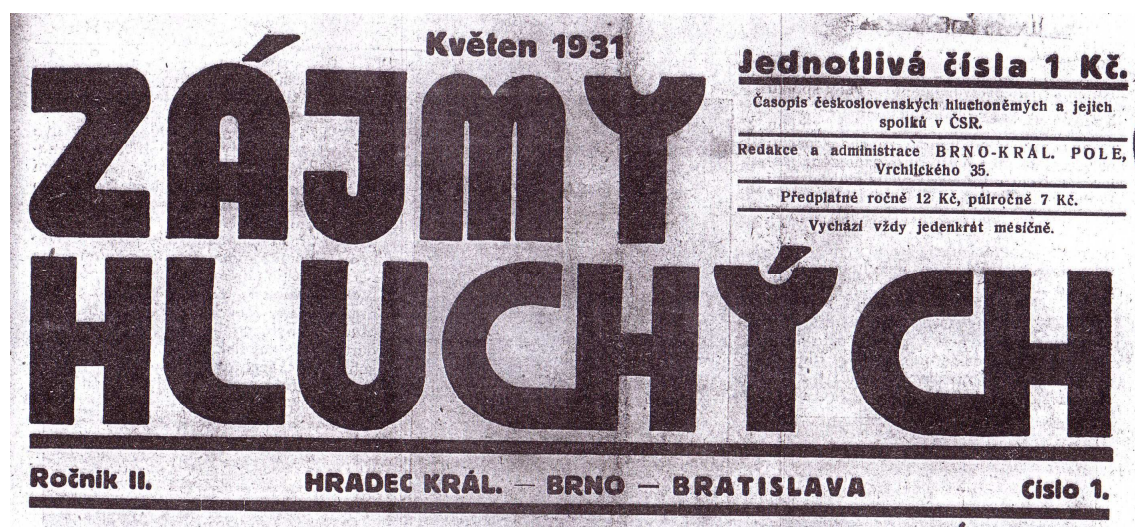
březen 1939	<i>Časopis hluchoněmých a jejich spolků</i>				v zemi Moravsko- slezské v Hodoníně		Vyškov na Moravě	
prosinec 1939 – únor 1940	<i>Časopis českých hluchoněmých a jejich spolků v Protektorátě Čechy-Morava</i>							

6.6.2 Grafický vývoj záhlaví

Obrázek č. 18: Záhlaví *Zájmů hluchých*. 8. 4. 1930, roč. 1, č. 1

Obrázek č. 19: Záhlaví *Zájmů hluchých*. Květen 1931, roč. 2, č. 1

Obrázek č. 20: Záhloví *Zájmů hluchých*. Říjen 1931, roč. 2, č. 6

ZÁJMY HLUCHÝCH

Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR.
Vychází vždy jedenrát měsíčně

Říjen 1931

Redakce a administrace BRNO-KRÁL. POLE, Vrchlického 35.
Předplatné ročně 12 Kč, půtročné 7 Kč.

Ročník II.

HRADEC KRÁL. — BRNO — BRATISLAVA

Číslo 6.

Obrázek č. 21: Záhloví *Zájmů hluchých*. Srpen 1932, roč. 3, č. 2

ZÁJMY HLUCHÝCH

Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků
ČSR. — Vychází vždy jedenkrát měsíčně.

Srpen 1932

Redakce a administrace BRNO-KRÁL. POLE, Vrchlického
číslo 35. — Předplatné ročně 12 Kč, půtročné 7 Kč.

Ročník III.

HRADEC KRÁL. — BRNO — BRATISLAVA

Číslo 2.

Obrázek č. 22: Záhloví *Zájmů hluchých*. Červenec 1934, roč. 4, č. 4-5

ZÁJMY HLUCHÝCH

Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků
ČSR. — Vychází vždy jedenkrát měsíčně.

Červenec 1934

Redakce a administrace Brno-Maloměřice, Dobrov-
ského 14. — Předplatné ročně 12 Kč, půtročné 7 Kč.

Za vydávání a redakci odpovídá František Kopřiva, předseda podpůrného spolku hluchoněmých „Slovač“ v Hodoníně, bytem v Brně-Maloměřicích, Dobrovského 14. — Kdo si ponechá číslo, zaslané poštou, stává se odběratelem. Doporčuje se levná a úspěšná inserce podle sazby. — Tiskne Jan A. Kašš v Brně-Král. Poli. — Výhoda novinové sazby přiznána výnosem ředitelství pošt a telegrafů v Brně č. 46.977/VI-34. — Podací poštovní úřad Brno 2.

Ročník IV.

PRAHA — BRNO — HRADEC KRÁLOVÉ

Číslo 4-5

Obrázek č. 23: Záhloví *Zájmy hluchých*. Prosinec 1935, roč. 5, č. 1–2

Obrázek č. 24: Záhloví *Zájmy hluchých*. Duben 1937, roč. 5, č. 9–10

6.6.3 Profil časopisu

Názorově *Zájmy hluchých* plynule navázaly na myšlenky a cíle *Přítele*. Uveřejňovaly zprávy o problémech a nedostacích v životě sluchově postižených. Snažily se zlepšit jejich postavení; hájit a propagovat jejich požadavky, především právo na vzdělání a na práci.³⁷⁸ Stavěly se odmítavě ke znakovému jazyku. Zdůrazňovaly důležitost odezírání.

Přestože ideje byly stejné, obsahy listů se lišily.

³⁷⁸ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-08-03], s. 83. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

Největšího prostoru se v *Zájmech hluchých* dostávalo tomu, co *Přítel* nejvíce zanedbával: zprávám o činnosti, úspěších a historii spolků a ústavů sluchově postižených. Na pokračování tak vycházely kupříkladu články jako Vznik a trvání zemského ústavu pro hluchoněmé v Lipníku n. B.³⁷⁹ nebo Ze statistiky ústavu hluchoněmých v Ivančicích od jeho založení.³⁸⁰ Dokud byl František Kopřiva jednatelem a posléze předsedou Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně, týkala se většina spolkových zpráv této organizace. Každoročně byla uveřejňována zpráva o hospodaření jednoty a podrobné vyúčtování.

„Tento rok hospodářské tísně a nezaměstnanosti nejen u nás, ale i v cizině zastihl Jednotu hluchoněmých v perné práci. Jako leta minulá tak i v tomto roce vykonávala Jednota dále s krajní obětavostí svoje poslání: býti hluchoněmým od 14 roků až těm nejstarším v životním zápase ku pomoci, aby měli trochu radosti ve svém trudném životě a byli z nich řádní lidé. Mimo ministerstvo zdravotnictví a tělesné výchovy, které nám udělilo subvenci 2.970 Kč, nevyšly jiné povolání státní úřady, zvláště pak ministerstvo sociální péče s porozuměním k tak těžkému úkolu vstríc ať hmotně nebo morálně.

Jedinou podporovatelkou byla dobročinná veřejnost s obecními úřady v zemi moravskoslezské. Těmto za všechny hluchoněmé, kterým se pomoci dostalo, ze srdce děkujeme.“³⁸¹

Po Kopřivově svržení z postu předsedy v březnu 1934 a jeho vyloučení z jednoty začaly *Zájmy hluchých* zpravovat více o dění v menších oblastních spolcích, ve kterých měly poměrně rozsáhlý okruh dopisovatelů.

„Redakce „Zájmu hluchých“ prosí spolky hluchoněmých z celé republiky, aby jí posílaly zprávy z valných hromad, schůzí a podniků, které spolky pořádaly aneb budou pořádat. Jest důležitou výhodou, seznámíme-li veřejnost s humánní a dobročinnou činností našich spolků.“³⁸²

O Zemské ústřední jednotě se od té doby v časopise objevovaly pouze Kopřivovy kritické texty na adresu jejího nového představenstva. Např. série článků nadepsaná *Neprovádějte nesmyslů*, jež vycházela v letech 1934–35.

„Kdo nesmysly provádí? Předně jest to p. Bukovský s titulem předsedy, pan. V. Vejchoda s titulem jednatele spolku a sl. Miluše Dvořáková, účetní jim v mnohých případech napomáhá. Její výmluva, že je podřízeným úředníkem spolku a musí psát to, co se jí diktuje, je úplně bezpodstatná. Ona jako slyšící, která je plnoletá, vystudovala obchodní školu, a je členem výboru, má mít na zřeteli, aby se nesmysly neprováděly a nedělala se tak ostuda nejen výboru, ale i celému spolku. Rozumný člověk nemůže za cenu své životní cti poslouchati rozkazů člověka, který rozum nemá, byť i by mu za to dobře zaplatil. Nezdá se to býti směšné, aby se rozumný člověk omluvil, že ten nesmysl udělal na přání či rozkaz nerozumného. V takovém případě se ukazuje, že i ten „rozumný“ sám rozum nemá.

Jak nazvat společnosti, která si přivlastňuje cizí majetek přes odpor vlastníka? Jak mám tedy nazvat výbor spolku, který se již radí, komu prodat věci, jež jsou mým majetkem? Jedná se o demiony

³⁷⁹ KRÁL, Vincenc. Vznik a trvání zemského ústavu pro hluchoněmé v Lipníku n. B. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Srpen–prosinec 1932, roč. 3, č. 2–6.

³⁸⁰ VÁLEK, Jan. Ze statistiky ústavu hluchoněmých v Ivančicích od jeho založení. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v Č. S. R.* Červen–srpen 1930, roč. 1, č. 3–4.

³⁸¹ KOPŘIVA, František. Zpráva o činnosti Ústřední jednoty hluchoněmých v zemi moravskoslezské v Brně za rok 1931. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Květen 1932, roč. 2, č. 11–12, s. 4.

³⁸² *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Duben 1937, roč. 5, č. 9–10, s. 7.

s koši a sklenice s vínem, které jsem při stěhování v Domově nechal. Výbor ví, že ty věci chci a žádám, aby mně byly vydány, přes to však trvá na zabavitelnosti. Pro co a za co nevím. Bylo mně slíbeno, že mně budou vydány, jakmile pí Klenková vrátí sklenice, které si při odstěhování vzala. Pí Klenková sklenice vrátila hned, ale pánové Bukovský, Vejchoda s některými členy výboru, vyjma sl. Dvořákovu, která se marně o vrácení zasazovala, se k vrácení sami nemají. Snad čekají, až je poženu před soud.

Další jiné nesmysly vypíši až později, bude-li toho třeba k napravení. Je již vidět, že vedení spolku, jakož i správa Domova, nemá již ve svém středu člověka, který by svou rozumnou autoritou zamezoval, aby se nesmysly neprováděly. Že se tím spolku činí morální a hmotná škoda, je na bíledni.³⁸³

Tím se již dostáváme k tomu, čím byly *Zájmy hluchých* především: tribunou Františka Kopřivy, v níž – jak sám říkal – „bojoval za pravdu“; a sice psal velice ostře laděné polemické články, ve kterých často i nevybíravým způsobem útočil na organizace i jednotlivce. Jeho kritice vedle nového vedení Zemské ústřední jednoty hluchoněmých nešla např. *Svépomoc Neslyšících*, ministerstvo práce a sociální péče, Spolek nedoslýchavých a později ohluchlých Efeta ani učitelé sluchově postižených. Tímto článkem např. reagoval na smrt učitele a bývalého ředitele ústavu v Ivančicích Jana Válka:³⁸⁴

„V pondělí dne 6. prosince m. r. zemřel v Brně po krátkém a těžkém utrpení ve věku 68 let pan Jan Válek, ředitel zemského ústavu pro výchovu hluchoněmých dětí v Ivančicích ve výslužbě. Za tři dny na to zemřela i jeho manželka ve věku 70 let. Následovala svého manžela, bez kterého se jí zdál snad život nesnesitelný, protože nechtěla býti sama, neb neměli děti. (...)

Bývalým chovancům ústavu ivančického v předválečných a poválečných letech je zemřelý pan řed. Válek dobře znám. Byl v tom ústavě více jak 10 roků učitelem a po převratě ředitelem. Do pense odešel asi v roce 1928 a jako pensista ještě vyučoval v Brně na pokračovací škole s několika učiteli, protože mu kynul z toho vedlejší příjem. Zadarmo by neudělal nic.

Vzpomínky bývalých chovanců ivančického ústavu na p. řed. Válka nejsou nijak velice pěkné. Rád chovance při večerních učebních hodinách pro nic a za nic štípal za uši, měl-li dozorcí službu. Při zimních vycházkách, bylo-li hodně dobrého sněhu, rád chovance koulel a měl radost, byl-li některý dospělejší chovanec koulemi bit. Dostal-li však sám dobrou kouli a ty se pak začaly množit, tu se rozzlobil a nescházelo, aby to pak někdo z chovanců odnesl bitím rákoskou. Jednou zase trhal ještě jako učitel v ústavní zahradě první třešně. Chovanec N. N. šel přes zahradu a díval se na p. Válka, jak trhá třešně a na nich si pochutnává. Najednou p. Válek si toho chovance zavolal k sobě a týž utíkal s nadějí, že od něj nějaké třešně dostane. Dostal však to, co nejméně čekal za své nevinné pozorování, totiž facku. Jako učitel při vyučování v ústavě byl však velmi svědomitý a příčinlivý. Na pokračovací škole se však neukázal pěkným učitelem tím, že poslal žáka Veverku, aby mu přinesl čisté pitné vody a místo poděkování vyřil zbytek vody Veverkovi na tvář.

My dospělejší činovníci spolků nemáme také na p. Válka dobré vzpomínky. Dobře provedenou a záslužnou práci v spolku pan Válek nikdy nechtěl vidět a také nikdy nepochválil. (...)

Pan Válek byl od té doby pak většinou jen skoro samotářem. Stranil se i učitelů, neb snad nesnesl na sebe i jejich kritiku. Často bylo jej lze vidět sedět při dražbě v zemské zastavárně. Nijak pochvalná kritika o jeho vydané knize pro hluchoněmé, panem Hubertem Synkem, nynějším ředitelem ústavu lipnického, pana Válka rovněž rozmrzela. Byl dost zámožným, ale není o něm slechu, že by byl

³⁸³ KOPŘIVA, František. Neprovádějte nesmyslů. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Září 1934, roč. 4, č. 6, s. 2–3.

³⁸⁴ „Jan Válek se narodil r. 1869 v Líšni u Brna. V roce 1889 se stal učitelem školy obecné a v roce 1894 nastoupil do nově otevřeného ivančického ústavu jako podučitel. V roce 1895 složil zkoušku z vyučování hluchoněmých. V roce 1915 převzal odbornou správu ústavu po řediteli Josefu Kolářovi a od roku 1918 se stal ředitelem. Napsal Čítanku pro střední stupeň a knihu Hluchoněmý a jeho školní výchova. V roce 1929 odešel do důchodu a přestěhoval se do Brna. Zemřel 6. prosince 1937.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 155. ISBN 80-7216-096-6.

nějak hmotným dobrodincem. Nevím, zda nějakou závěť pomatoval na Podpůrný spolek pro odrostlé hluchoněmé děti v Ivančicích, jehož byl několik let předsedou, když neměl dětí.

Odpočínutí lehké dej jim o Pane!³⁸⁵

Kopřiva byl kvůli článkům ve svém listě třikrát žalován pro urážku na cti. Dva spory vyhrál, jednou se omluvil. Zde můžeme skrze úryvky z několika po sobě jdoucích článků sledovat jeden ze sporů od jeho vzniku až po závěr:

„Z deseti učitelů jest někdy jeden až dva, kteří svému povolání »učitel« nedělají žádnou čest a kterým by bylo třeba v ústavě ukázati hlavní dveře východu. (...)

V ústavě v Lipníku působí učitel p. Kohoutek, který ve škole místo vyučování většinou přespává. Žákům poručí přečíst dvě až více stran slabikáře, jednomu za druhým a sám se oddá libému spánku. Pana Kohoutka neznám. Zná však několik jeho bývalých žáků. Umí sice někteří dobře mluvit, to však není zásluhou pana »učitele«, nýbrž jich samotných. Většina jich má prašpatné znalosti o počtech, zeměpisu, přírodopisu a dějepisu. Na moji a jiných výtku, proč se špatně učili, odpovídají rozmrzele, že pan »učitel« ve škole vždy většinou spával a tak se nemohli dobře učit. Pan Kohoutek není svědomitým učitelem, ale plat jako učitel bere svědomitě.³⁸⁶

„V minulém dvojčísle napsal jsem ve článku »Mluvme a pišme pravdu« kritiku, že pan učitel Kohoutek na lipenském ústavu hluchoněmých není pilným učitelem. Uveřejnil jsem to jako výstrahu nejen jemu, ale ještě jiným učitelům. Pan učitel Vojtěch Kohoutek cítil se tím na cti dotčen, snad jako nepravdivým referováním a podal na mne u krajského soudu v Brně žalobu proti bezpečnosti cti.

Co jsem o něm napsal a uveřejnil, neučinil jsem tak lehkomyšlně. Napřed jsem se nechal přesvědčit, že to, co bývalí žáci o něm vypravují, budou také ochotni před soudem svědčit. Když mě ujistili, že to všechno dosvědčí, tedy bez obav jsem to napsal a uveřejnil.³⁸⁷

„Zkouška pro mne dopadla dobře, neb hluchoněmí to také před soudem dosvědčili a potvrdil z nich i jeden, jenž nebyl vyučován panem Kohoutkem, že to, co jsem o něm napsal, je pravda, že to tak hluchoněmí vypravují a některý ještě něco přidal. Mohl jsem tedy býti bez obav, že by takovými výpověďmi pro mne spor špatně dopadl. Čekal jsem jen, jaké důkazy proti tomu žalobce pan Kohoutek navrhne.

Mezi tím dostal jsem dopis od ředitele ústavu pana H. Synka, ve kterém mi činil výtky za článek o panu řed. J. Válkovi a že je to vůči němu ode mne nevděčnost. Na konci dopisu podotkl, zda by nebylo rozumnější udělati s panem učitelem Kohoutkem smír a žalobu odvolati. Odpověděl jsem, že panu řed. J. Válkovi nemám býti za co vděčný, když mne neučil a že žalobu může odvolati jen pan Kohoutek sám jako žalobce, nikoliv já obžalovaný.

Za několik dní, počátkem měsíce října, dostal jsem dopis od pana učitele Kohoutka, ve kterém sděloval, že na radu p. ředitele se rozhodl, žalobu proti mně odvolati. Ne prý proto, že by se obával, že spor nevyhraje, ale proto, že je doba příliš vážnější než tato malichernost a také proto, že by nerad vážil dlouhou a nákladnou cestu – snad několikrát a utrácel peníze, které bude nejen on, ale i já potřebovat.³⁸⁸

Kopřivovy útočné články učinily ze *Zájmu hluchých* předobraz dnešního bulvárního tisku. Možná právě to mu zajišťovalo trvalý zájem (byť z velké části neplatících) čtenářů.³⁸⁹

³⁸⁵ KOPŘIVA, František. Ředitel Jan Válek zemřel. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Leden 1938, roč. 5, č. 11–12, s. 4.

³⁸⁶ KOPŘIVA, František. Mluvme a pišme pravdu. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. 15. 6. 1938, roč. 6, č. 1–2, s. 2.

³⁸⁷ KOPŘIVA, František. Trampoty pravdy. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. 1. 9. 1938, roč. 6, č. 3–4, s. 7.

³⁸⁸ KOPŘIVA, František. Žaloba odvolána. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. 1. 1. 1939, roč. 6, č. 5–6, s. 3.

³⁸⁹ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 301. ISBN 80-7216-096-6.

Třetí nejčetnější náplní listu vedle spolkových a ústavních sdělení a Kopřivových filipik bylo zpravodajství obecného rázu, ovšem se vztahem ke sluchovým vadám. Také ono vykazovalo bulvární příděch, jak je zjevné např. z těchto čtyř titulků, následujících po sobě v jednom čísle: Hluchoněmí usmrcení vlakem, Zavraždila ze soucitu svou němou sestru, Hluchoněmí zranění a usmrcení autem, Vyhrožovala hluchoněmé sestře zabitím.³⁹⁰

Dále byly v *Zájmech hluchých* k vidění medailony významných spolkových a ústavních činitelů, případně nekrology těch aktuálně zesnulých, úvahy a odborné statě o vzdělávání sluchově postižených (např. Péče o nevýřečné děti na pražských mateřských školách³⁹¹), informace o pokrocích na lékařském poli, jež by mohly být užitečné lidem s vadou sluchu (Nůž chirurga – nový lék proti hluchotě³⁹²), ale také beletristické útvary či básně. Verše psala zejména Krista Schneidrová, vedoucí Ženské hlídky v *Novinách pro hluchoněmé*, která stejně jako mnoho dalších přispěvatelů do moravských *Novin* publikovala po jejich zániku v *Zájmech hluchých*.

František Kopřiva, sám vášnivý motocyklista, se v časopise mj. zasazoval o změnu zákona, jež by hluchým dovolila řídit motorová vozidla.

„V novější době se ve velkých městech zařizují světelné signály na křižovatkách: červené stát, světlečervené pozor a zelené volno. Ty signály nikdo na světě ušima neslyší nýbrž jenom očima vidí a na co je tedy třeba při jízdě motorového vozidla dobrého sluchu? Na všechno jsou nehlasitá znamení. (...)“

Zvláštní výtisky tohoto časopisu rovněž posílá naše redakce na všechny poslanecké kluby Národního shromáždění a státní úřady s prosbou, aby vyšli žádostem hluchoněmých motocyklistů vstříc a povolili jim řídit všechna motorová vozidla otevřená. Doufejme, že žádost bude příznivě vyřízena a vládní činitelé nedají, aby se motorový ruch, který je vítanou složkou při obraně státu, nechal ubíjet.³⁹³

Příležitostně otiskoval list obsáhlé články o významných českých osobnostech, přičemž nedával přednost těm s vadou sluchu. Psal o Mistru Janu Husovi³⁹⁴, Karlu

³⁹⁰ Různé zprávy. *Zájmy hluchých* : *Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Leden 1938, roč. 5, č. 11–12, s. 7.

³⁹¹ BRŮŽOVÁ, Anna. Péče o nevýřečné děti na pražských mateřských školách. *Zájmy hluchých* : *Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Únor 1933, roč. 3, č. 7–8, s. 4–5.

³⁹² LOUBAL, František. Nůž chirurga – Nový lék proti hluchotě. *Zájmy hluchých* : *Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Březen 1936, roč. 5, č. 3–4, s. 4.

³⁹³ KOPŘIVA, František. Nový zákon o jízdě motorovými vozidly a hluchoněmí. *Zájmy hluchých* : *Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Srpen 1935, roč. 4, č. 11–12, s. 4.

³⁹⁴ Mistr Jan Hus. *Zájmy hluchých* : *Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Červenec 1931, roč. 2, č. 3, s. 1–2.

Havlíčku Borovském³⁹⁵ nebo Tomáši Baťovi.³⁹⁶

Časopis občas přejímal zajímavé články z jiných listů, ale většina textů byla původní. Za některé příspěvky otištěné v *Zájmech* obdrželi jejich autoři honorář.

„...dobré články budeme dle možnosti přispívatelům zase honorovati, aby tak měli něco k dobru, když mnozí z nich nejsou v poměrech růžových.“³⁹⁷

Zájmy hluchých nepřizpůsobovaly formu žádných svých textů sníženým čtenářským dovednostem prelingválně neslyšících.

Časopis vycházel v úctyhodném nákladu 5 000 až 10 000 výtisků.³⁹⁸ Výtisky byly nejen rozesílány odběratelům poštou, ale také kolportovány pěšmo po celé republice chudými nezaměstnanými sluchově postiženými.

„Nikdo z vydavatelů časopisů nezapře, že hlavními podporovateli ve vydávání časopisů jsou mimo odběratelů poctiví kolportéři. I my můžeme děkovati všem našim poctivým kolportérům za rozšíření našeho listu. Kdyby jich nebylo, byli bychom dávno s vydáváním listu přestali, neboť ať se odběratelé, kteří zaplatili předplatné i ti, kteří nezaplatili, nezlobí, když prozradíme, že z jejich předplatného není možno dostati ani 30 procent úhrady nákladu za tisk. Tisknouti v malém počtu časopis do 2000 výtisků se vůbec nevyplácí. Je třeba míti náklad nejméně dvojnásobný. Až čtyřnásobný náklad pomáhají roznášeti naši kolportéři. Jsou to jen nezaměstnaní hluchoněmí. Každý kolportuje po dobu, než mu poradna opatří zaměstnání neb svým „čundrem“ s listem zaopatří si je sám.

Od 1. čísla 1. roč. měl náš časopis 24 kolportérů, z nichž bylo 5 žen. Udělali dobrý kus práce v propagaci časopisu, neb nebylo vynecháno ani jednoho většího města nebo městečka v zemi moravskoslezské a v Čechách. Zažili mnoho dobrodružství radostných i smutných a měli možnost poznati, že jsou na světě mezi dobrými lidmi i lidé zlí.“³⁹⁹

Takto Krista Schneidrová popsala, jak jsou tito kolportéři přijímáni u těch, jimž list nabízejí:

„Jistě bude čtenáře »Zájmu hluchých« zajímat, jakým způsobem jsou naši hluší prodavači »Zájmu hluchých« přijímáni při nabízení novin po domech. Upozorňuji na to, že jsou to obyčejně lidé potřební, otcové bez práce, kteří mají ženu a děti.

Československý kněz otvírá přívětivě dveře, 1 Kč podává vlídně, nečeká na poděkování, sám se však uklání.

Katolický kněz pošle 1 Kč po kuchařce, někde ani neotvírají. (U všech takové jednání není prostě možné. Je i mezi nimi dost hodných a dobrotivých. Pozn. red.)

Lékaři, zubní technické, architekti, inženýři, advokáti: Na jejich dveře podle bible: »Tlučte, nebude Vám však otevřeno.«

Profesoři: Paní profesorová zve vlídně do předsíně k odpočinku a pohoštění.

Učitelé: Když jsou doma, vždy si *Zájmy* koupí.

Studenti: »Počkejte, podívám se, mám-li korunu.«

³⁹⁵ Karel Havlíček Borovský. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Srpen 1931, roč. 2, č. 4, s. 1–2. Karel Havlíček Borovský. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Září 1936, roč. 5, č. 7–8, s. 4.

³⁹⁶ Tomáš Baťa – průmyslový genius mrtev. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Srpen 1932, roč. 3, č. 2, s. 1.

³⁹⁷ KOPŘIVA, František. Do nové činnosti. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Leden 1932, roč. 2, č. 9, s. 1.

³⁹⁸ KOPŘIVA, František. Do nové činnosti. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Leden 1932, roč. 2, č. 9, s. 1.

³⁹⁹ KOPŘIVA, František. Naši kolportéři. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Červen 1932, roč. 3, č. 1, s. 6.

Mladá generace: »Mami, máš korunu?«
Pensisté: Někteří mají dveře na zámek a ještě na řetěz. Při zvonění neb klepání: »Kdo tam, kdo... kdo tam. Zatracená potvora, kdo tam.«
Policejní pensista si nás změří od hlavy až k patě než nám dá 1 Kč.
Strážníci ve službě: Málo kde otvírají.
Inteligence, kde jsou služby: »Milostpaní není doma.« V obchodech s látkami: »Nepřijímáme.«
S potravinami: Nabízí 20 hal. almužny, neb říkají: »Nemáme zájem o hluchoněmé.« Staří řezníci a cukráři: »Nemáme peníze.« Mladší řezníci: »Počkejte.« Pekaři: »Nemůžeme koupit.« V hostincích: »Vy nejste hluchoněmí když mluvíte.« Holiči: »Řemeslo jde špatně.« Obuvníci u hromady botů: »Není práce.« Hodináři prohledávají všechny kapsy. Dělníci: »My jsme nezaměstnaní.« Drobní lidé na venkově zvou vlídně do domu. Menší rolník od práce volá na ženu: »Mami, dej jí korunu.«

K. S.

Poznámka redakce: Pisatelka toto všechno se dověděla od své známé, slyšící paní, kterou za sebe pověřila kolportováním časopisu »Zájmy hluchých«. Sami hluší kolportéři by podobné posuzování dáti mohli jen částečně z postřehu a pozorování.⁴⁰⁰

Kolportéři byli pro distribuci a propagaci *Zájmu hluchých* klíčoví. Mnoho z nich však peníze utržené za prodej listu často neodevzdalo.

„Místo peněz za kolportáž časopisu přinese někdy všelijaké věci, které prý dostal. Jednou přinesl hodinky, pak vozík i psa měl, který mu cestou posel, atd. Když však věci nepřinese, peníze za to odvede v pořádku.“⁴⁰¹

Nepoctivost některých kolportérů spolu s neochotou devíti čtenářů z deseti hradit předplatné znamenalo pro časopis výrazně ztrátové hospodaření. Jen hmotná podpora Františka Kopřivy umožnila *Zájmu hluchých* vycházet, byť nepravidelně, po celou jednu dekádu.

6.6.4 Rubriky

Se začátkem vydávání nasadily *Zájmy hluchých* poměrně obстойný počet rubrik. Většina z nich však během 1. a 2. ročníku zanikla. Po celou dobu vydávání provázely *Zájmy hluchých* pouze rubriky Z našich spolků, Různé zprávy a Besídka.

Naše galerie

Od 1. do 4. čísla měl list rubriku, jež obsahovala vždy fotografický portrét vybraného spolkového funkcionáře a Kopřivovy pochvalné verše o této osobě.

„K činovníkům pilným, jichž jest část nevelká,
patří pokladník Svazu a ZÚJH p. Jindřich Metelka.
Nadán zvláštní chutí obíráním čísla v počtech,
nemá konkurenta mezi hluch. v přesných svých rozpočtech.
Pokladnu Zem. ústř. jednoty drží 8 roků,
plnou kaček má rád z každých možných kroků.
Nemá rád větší vydání než příjem v bilanci,

⁴⁰⁰ SCHNEIDROVÁ, Krista. Kolportérské zkušenosti. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Duben 1937, roč. 5, č. 9–10, s. 6.

⁴⁰¹ KOPŘIVA, František. Naši kolportéři. *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR. Červen 1932, roč. 3, č. 1, s. 6.

tak jako p. Engliš, ministr financí.
Možná, že mu brzy půjde jako exponent,
do vládního křesla s vědomím konkurent.
Co si umíní v přání tak to musí jíti,
jinak nezná omluv sebe lepších vzíti.
Nu, za pravdu mu v mnohém musíme dáti,
Bůh mu však zdraví svěžest račiž zachovati.“⁴⁰²

Besídka

Primárně beletristická rubrika, umístěná stejně jako v ostatních listech pod čarou, nebyla v *Zájmech hluchých* obsahově příliš vyhraněná. Jednou v ní bylo možno nalézt povídku bývalého chovance ústavu pro výchovu hluchoněmých dětí⁴⁰³ nebo ukolébavku hluché matky⁴⁰⁴, jindy třeba ohlédnutí sluchově postiženého sportovce za jeho kariérou.⁴⁰⁵ Během 1. ročníku byla náplní Besídky pravidelně **Ženská hlídka**, vedená stejně jako v *Novinách pro hluchoněmé* Kristou Schneidrovou. Schneidrová poskytovala sluchově postiženým ženám rady týkající se především péče o domácnost.

„Chcete pěstovat tělocvik i v domácnosti? Není nic snazšího! Myjte okna! Stojíte na špičkách, nohy vypjaty, brada hezky vzhůru. Ideální pohyby! Leštěte parkety, ovšem ne vyssavačem! Ruce v bok, v pase se vríte, nohy tančí po podlaze. Při smýčení jste opět ve vypjatém postoji, paže držíte nad hlavou. Drhněte podlahu! Kolik je tu pohybů trupem i pažemi! – Při praní máte zase lacinou parní lázeň! A což, když prádlo věsíte a mandlujete! To jsou jistě cviky, při kterých vám svaly jen hrají! Všim tím sílíte a ozdravujete tak lacinou, jak nejlépe možno, a při tom ten pořádek a čistota v bytě!“⁴⁰⁶

V 2. ročníku, kdy byl vedením *Zájmů hluchých* pověřen redakční kroužek učitelů sluchově postižených, byl pravidelným přispěvatelem do Besídky vedoucí tohoto kroužku Richard Sedlák. V jeho podání nesla Besídka podtitul *Mezi hluchoněmými* a obsahovala např. Sedlákovy reportáže z akcí sluchově postižených.

„Pozoroval jsem při večírku hluchoněmé a mnohé se mi na nich líbilo. Chovali se slušně, nekouřili a velikou většinou pili jen sodovku. Neutráceli zbytečně. Méně se mně zamlouvalo, že všichni, ať v maskách nebo později bez masek, dorozumívali se známkováním.“⁴⁰⁷

Někdy nebyla rubrika řádně nadepsána, a že jde o Besídku si tak musel čtenář

⁴⁰² KOPŘIVA, František. Naše galerie : Metelka Jindřich. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Červen 1930, roč. 1, č. 3, s. 2.

⁴⁰³ KASAL, Antonín. Besídka : Pytlák. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Březen 1936, roč. 5, č. 3–4, s. 4–5.

⁴⁰⁴ PETRŮJOVÁ, K. Eva. Besídka : Ukolébavka hluché matky. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v Č. S. R.* Srpen–září 1930, roč. 1, č. 5–6, s. 2.

⁴⁰⁵ ROSE. Vzpomínky z mého sportovního života. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Září–říjen 1932, roč. 3, č. 3–4–5.

⁴⁰⁶ SCHNEIDROVÁ, Krista. Besídka : Ženská hlídka : Hygiena – největší čistota při jídle a při vaření. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v Č. S. R.* Říjen 1930, roč. 1, č. 7, s. 3.

⁴⁰⁷ SEDLÁK, Richard. Besídka : Mezi hluchoněmými : Na maškarním věnečku. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Červen 1931, roč. 2, č. 2, s. 2.

odvodit z jejího grafického zpracování. Besídka provázela *Zájmy hluchých* od začátku vydávání a naposledy se objevila ještě v březnu 1939.

Hlídky sociální

Ve svém 1. ročníku se *Zájmy hluchých* zabíraly tématy souvisejícími se sociálním postavením sluchově postižených ve zvláštní rubrice. Řešila se v ní např. problematika volby povolání nebo nenahraditelnost dobrovolných sociálních pracovníků.

Nejčastější autorkou textů pro sociální hlídku byla Krista Schneidrová. Zajímavá je např. její úvaha *Hodí se hluchá děvčata za služby?*

„Již několikrát jsem se rozeepsala, že hluchá děvčata se za služby nehodí a budu vždy znovu a znovu na tuto věc upozorňovat. Chci tím též burcovat pohodlné p. ředitele ústavů pro hluchoněmé, rodiče dětí hluchoněmých a jejich pěstouny, aby děvčata neb hochy rozhodně do služeb nedávali. (...)

Hluchá děvčata se hodí za dělnice a řemeslnice stejně dobře jako hoši. Při podobné práci, která se skoro každý den stejně opakuje, šetří si zdraví – nervy jsou spokojenější a co hlavního, stejně placené jako jejich družky, slyšící dělnice. Je tu veliký omyl, dávat hluchá děvčata, která jsou málo schopná na řemeslo, do služeb, i pro ně se může najít práce přiměřená, lehčí než služba. Ve službě se žádá stejná obratnost jako v řemesle. Existují, jak vím, hluchoněmá děvčata malého nadání jako služby v hotelích, jsou však tam jen na hrubé práce a často se pohlavně zkazí.“⁴⁰⁸

Názor Schneidrové byl zřejmě ojedinělý. V témže čísle, v němž vyšel její článek, se objevily čtyři inzeráty, jejichž zadavatelé hledali sluchově postižené služebné.⁴⁰⁹

Zprávy ze zahraničí

Od začátku vydávání do května 1931 měl list zvláštní rubriku pro zahraniční zpravodajství. V té byly za sebou řazeny rozmanité krátké zahraniční zprávy související se sluchovým postižením, každá s tučně vysázeným nadpisem. Rubrika se na 6 let odmlčela a vrátila se prakticky v totožné podobě v dubnu 1937 pod názvem **Zprávy z ciziny**.

„Zajímavý pokus byl proveden mezi Berlínem a Lipskem. Mezi ústavy pro hluchoněmé těchto dvou měst byl na zkoušku uspořádán televizní rozhovor, který se znamenitě vydařil. Hluchoněmí si výborně rozuměli. Rozhovor se vedl za pomoci značek a hluchoněmí se mu nerušeně oddávali ve zvláštních budkách, opatřených projekčním plátnem.“⁴¹⁰

⁴⁰⁸ SCHNEIDROVÁ, Krista. Hlídky sociální : Hodí se hluchá děvčata za služby? *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v Č. S. R.* Prosinec 1930, roč. 1, č. 9, s. 3.

⁴⁰⁹ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-08-06], s. 63. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

⁴¹⁰ Zprávy z ciziny : Zajímavý pokus. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR.* Duben 1937, roč. 5, č. 9–10, s. 8.

Z našich spolků

V této rubrice byly víceméně pravidelně po celou dobu vydávání publikovány kratší zprávy z dění v jednotlivých spolcích sluchově postižených. Vedení organizací je zasílalo do redakce listu. Rubrika se později jmenovala také **Zprávy spolkové a Spolkové zprávy**.

V 1. ročníku byly spolkové zprávy tříděny podle kraje, v němž dané spolky sídlily. K vidění tak byly nadpisy Brněnský kraj, Moravsko-ostravský kraj, Královéhradecký kraj atd.

Různé zprávy

Rozmanité tuzemské i zahraniční zprávy kratšího rozsahu týkající se ve většině sluchového postižení byly poměrně pravidelně po celou existenci listu řazeny do rubriky Různé zprávy. Zprávy byly přejímány z jiných periodik. Značná část zpráv měla bulvární charakter.

„Rolník Štěpán Buljasz měl dvě hluchoněmé dcery, s nimiž velmi špatně zacházel a často je bil. Obě dcery snášely bití již od dětství a na prosby, aby je nebil, byl přece stejně dále neúprosný. Když pak je dne 23. června t. r. zbil ještě více, ač jsou plnoleté a mu v domácnosti pomáhají, došla jim trpělivost a domluvily se, že otce za to všechno utrpení zabijí. Čin tento taky vykonaly. Když se Buljasz uložil k odpolednímu spánku vkradly se dcery do pokoje a zasadily mu několik silných ran do hlavy, takže Buljasz byl na místě mrtev. Dívky pak odešly na četnickou stanici a tam posušky dávaly na jevo co provedly. Nikdo jim však nerozuměl. Teprve po delší chvíli byl objeven člověk, jenž se vyznal v „řeči“ hluchoněmých a dělal tlumočníka. Obě dcery-vražedkyně byly pak zatčeny.“⁴¹¹

Redakční

Pravidelná redakční sdělení zpravidla apelovala na odběratele, aby uhradili předplatné, nebo se omlouvala za zpoždění vydávání časopisu.

„Prosíme tímto všechny čtenáře o prominutí, že vyšlo toto číslo značně opožděně. Redaktor onemocněl na chřipku a byl z nařízení lékaře nucen ležet.“⁴¹²

Malý oznamovatel

Takto byla v *Zájmech hluchých* nadepsána do roku 1935 řádková inzerce. Bývala na poslední straně spolu s inzercí plošnou. Inzerce v *Zájmech hluchých* byla obecného charakteru a zabírala v každém čísle zpravidla polovinu až celou plochu

⁴¹¹ Různé zprávy : Hluchoněmé ubily otce. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků* v Č. S. R. Srpen 1930, roč. 1, č. 4, s. 3.

⁴¹² Redakční. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků* v Č. S. R. Leden–únor 1931, roč. 1, č. 10, s. 5.

závěrečné strany. Jedno číslo *Zájmů* obsahovalo i desítky řádkových a plošných inzerátů.

„Insert jest tichý společník podnikatele a obchodníka. Zároveň je však dobrý a neklamný rádce kupujících.“⁴¹³

Nabídky k sňatku

Bez zřetelnější pravidelnosti otiskoval list v prvních 2 ročnících inzeráty vdavekchtivých sluchově postižených.

Kvitance darů

Od ledna 1932 do února 1933 děkovalo předsednictvo Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně na stránkách listu pravidelně svým mecenášům.

Sportovní zprávy

Od února 1932 až do zániku listu byla jeho pravidelnou součástí rubrika zpravující o tuzemských i zahraničních sportovních událostech s účastí sluchově postižených.

Družstevní zprávy

V roce 1930 bylo při Domově hluchoněmých v Brně založeno Družstvo hluchoněmých obuvníků, krejčí a stolařů, jež mělo zajišťovat sluchově postiženým obživu řemeslem. Dokud nebyl František Kopřiva svržen z postu předsedy družstva, přinášely *Zájmy hluchých* nepravidelně informace o činnosti této organizace. Jen dvou vydání se dočkala rubrika Družstevní zprávy zřízená v červnu 1932 speciálně pro tento účel.

Družstvo pro nedostatek zakázek zaniklo roku 1937.

Zprávy z časopisů

Podobně krátkého trvání měla rubrika přetiskující zprávy, jež souvisely se sluchovým postižením, z jiných periodik. Vyšla pouze dvakrát. Poprvé v září 1936 pod názvem Zprávy z časopisů, podruhé v dubnu 1937 pod názvem **O čem psaly noviny**.

⁴¹³ *Zájmy hluchých* : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v Č. S. R. Prosinec 1930, roč. 1, č. 9, s. 6.

6.7 Československý neslyšící (1937–39)

„List bude tribunou hluchoněmých a hluchých. Sem snesou svoje radosti a starosti i tužby obecné. Široká veřejnost pak z listu pozná různotvárný a zajímavý život osudem postižených a naučí se poznávat v nich lidi, schopné státí jim po boku v životě veřejném.“⁴¹⁴

6.7.1 Chronologický přehled

V listopadu 1937 vyšlo první číslo listu *Československý neslyšící*. Jeho majitelem a vydavatelem byl ohluchlý **Jan Myška**, dřívější odpovědný redaktor *Obzoru hluchoněmých* a poté hlavní redaktor *Svépomoci Neslyšících*.

Ještě než Myška vydávání *Československého neslyšícího* zahájil, učinil návrh Františku Kopřivovi, zda by s ním nechtěl spolupracovat na jediném časopisu. K dohodě nedošlo. Důvody vylíčil Kopřiva tradičně zostra na stránkách svého periodika *Zájmy hluchých*:

„Nežli pan J. Myška vydal nové číslo, psal mi, že by byl rád, kdybychom řídili společně jeden časopis, žádaje mě o návrhy. Návrhy jsem mu poslal a vypsal jsem mu veškeré trampoty, jež vydavateli vznikají. Napsal jsem mu pravdu, že vydávati časopis jest úkol nejen nevděčný, pochybený, ale i škodlivý. Vypsal jsem mu tedy návrhy jak zprava tak i zleva, jak by mohl vycházeti jeden časopis. Spojenými silami bychom snadněji plnili platební břemeno, jedinou to překážku řádného vycházení. Pro dluhy a neporozumění učitelů k inteligentním a vzdělaným hluchoněmým zanikl první časopis pro hluchoněmé československé vůbec »Noviny pro hluchoněmé«. Pro dluhy a pro nic jiného zanikl časopis »Svépomoc neslyšících«, posledně řízený panem Myškou. Tato skutečnost nebyla pro něj výstrahou. Snad se mu zrodil nový plán, dle kterého se mu bude snadněji z vydávání časopisu plnit kapsa. Nu přejme mu toho, ale nevěřím v skutek. První začátek s pomocí několika jednotlivců může býti dobrý, ale je otázkou, zda to vydrží, aby se obětavě věnovali jen a jen časopisu. To platí především o kolportérech. Na odběratele nelze spoléhat, ti jsou liknavým placením z 80 procent hrobaři časopisu. Časopis může vycházeti jedině více obětavostí a sebezapřením redaktora, který mu může věnovati z mála toho drahocenného času. Běda však časopisu, nemá-li redaktor času, když se musí starati především o domácnost.

Na moje návrhy mi pak p. Myška odpověděl a to později, když jsem od něj odpověď nečekal. Moje návrhy se mu nezdály dobré a žádal jiné.

Chtěl a chce býti za vydávání finančně odpovědný, ale žádá nás, kteří budeme míti na vydávání spoluzájem též spoluodpovědnost.

Vyhraňuje si právo rozhodovati, které články tendenční a »bouřlivácké« se neuveřejní.

Nechtěl uznati, že jemu budou pro kolportéry vyhrazeny pouze Čechy a nám spolkům v zemi Moravskoslezské Moravsko-slezsko. Požadoval si, že kde si on jednoho kolportéra usadil, že mu to musíme ponechat trvale.

Pan Myška tedy nebyl nijak skromný a také jinak obětavý nejen pro časopis, hluchoněmé, ale také ne pro spolky hluchoněmých v zemi Moravskoslezské. Vlastní zisk je mu podle toho přednější, než zisk spolku s mnoha členy. Nejde mu tedy při vydávání o to, aby se hluchoněmým propagací a kritikou zlepšoval nuzný život, nýbrž jen o to, aby na časopise peníze vydělával. Podporovati časopis, který jest výdělečným podnikem jednotlivce, jest protivné.

Rozhodl jsem se tedy, že budeme vydávati časopis dále sami. Pan Myška nechť si vydává rovněž sám.

Pane Myško, žádné tendenční (zlomyslné) zprávy v našem časopise uveřejněny nebyly a rovněž nikdy nebudou. Zlomyslnost jiných se uveřejněním kritisovala a kritisovat bude dále. Budou se kritisovat zlomyslné zprávy jiných časopisů a bude-li třeba, budeme kritisovat i ty, vyjdou-li ve vašem časopise.

⁴¹⁴ MYŠKA, Jan. Program našeho listu. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Listopad 1937, roč. 1, č. 1, s. 1.

Raději půjdu pro pravdu do pekla než pro lež a přetvářku do nebe, to jest mojí zásadou. Příroda ostatně sama shodně podle jména dává všem život a boj: kopřiva musí každého popálit, kdo se jí osmělí dotknout a myška se musí před každým schovávat. (...)

Přeji jménem spolku jako vydavatel panu Myškovvi při vydávání časopisu mnoho štěstí a nesmí se zlobit, když mu budeme dělat konkurenta i tam, kde jsme to při společném vydávání časopisu nemínili, totiž v Čechách.“⁴¹⁵

Zodpovědným redaktorem *Československého neslyšícího* byl neslyšící **Vilém Bohumír Hauner**⁴¹⁶, který dříve do *Obzoru* a *Svépomoci* pilně přispíval zejména zahraničními reportážemi. Podtitul *Československého neslyšícího* zněl *Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Redakce a administrace sídlily na adrese Praha 10, Královská třída 91. Tisklo se tam, kde skončil tisk *Svépomoci Neslyšících*, tedy v knihtiskárně Vladimíra Hrušky v Písku.

Časopis vycházel každý měsíc. O letních prázdninách vyšlo pouze jedno číslo.

V září 1938 bylo vydávání přerušeno. Další číslo vyšlo v únoru 1939 pod názvem *Česko-slovenský neslyšící*. Patrně kvůli Modlitbě za vlast Václava Beneše Třebízského a zejména kvůli článku Hluchoněmí Němci v ČSR bylo toto číslo zkonfiskováno nacisty. Článek uvádíme v plném znění:

„Němečtí hluchoněmí v Česko-Slovensku měli vlastní samostatné ústředí »Reichsverband der Deutsche Taubstummen in der ČSR«. Sídlem ústředí byly Litoměřice, které zabráním sudetského území Německem dostaly se za hranice republiky. Tím tento svaz právně přestal existovat jako samostatná složka a byl rozkazem říšského komisaře v Berlíně přičleněn k velkoněmecké organizaci neslyšících. – Tímto činem právnicky přestala činnost všech odboček svazu, které zůstaly na dnešním území naší republiky. Nebylo jich mnoho a byla početně velmi slabá. Tak na př. pražská odbočka Reichsverbandu čítala asi 25 členů, z nichž bylo asi 20 zároveň členy Podp. spolku hluchoněmých SFS v Praze. Je samozřejmé, že naši Němci ztrácejí nároky na podpory a jiné výhody, které si členstvím ve svazu vydrželi.

Když jsme u našich německých kolegů spoluobčanů, vzpomínáme si na malou epizodu, která byla uveřejněna dne 13. září 1938 v »Českobudějovických novinách«.

Při jakési slavnosti Henleinovy strany v Č. Budějovicích, v očích tamního továrníka Hans Westona našla milost skupina hluchoněmých, kteří se této slavnosti také zúčastnili. Pan továrník měl k nim přednášku a vyzýval je, aby se stali členy SDP. Sliboval, že českobudějovický ústav pro hluchoněmé, jenž má chovance české i německé národnosti, bude přeměněn na čistě německý, dále že bude zřízen nový ústav německý v Česk. Krumlově.

⁴¹⁵ KOPŘIVA, František. *Nový časopis. Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Leden 1938, roč. 5, č. 11–12, s. 5–6.

⁴¹⁶ Vilém Bohumír Hauner „...se narodil roku 1903 v Praze. Ve velmi raném dětství ohluchl po meningitidě. Po ukončení školní docházky se vyučil knihařem a matka...“ (Jitka Haunerová Staňková) „...mu umožnila, aby se ve svém řemesle zdokonaloval od září 1924 do října 1925 v Paříži. Vilém se tam naučil perfektně francouzsky a německy. V Londýně se seznámil se svou budoucí ženou – německou neslyšící dívkou Gertou. V roce 1927 studoval na Státní odborné grafické škole pod vedením profesorů L. Bradáče, V. H. Brunnera a J. Solara a stal se uznávaným uměleckým knihařem. V roce 1927 se rovněž stal členem Mezinárodního salonu neslyšících umělců. Měl vlastní knihařskou dílnu v Praze-Dejvicích. Navštěvoval spolky neslyšících v celé Evropě a o svých cestách psal v *Obzoru hluchoněmých* a ve *Svépomoci Neslyšících*. Byl jednou z klíčových osobností Mezinárodního sjezdu hluchoněmých v Praze v r. 1928. V roce 1931 založil tenisový klub neslyšících LATECH. 25. 4. až 6. 5. 1936 navštívil organizace neslyšících v Moskvě a Leningradu. (...) V. B. Hauner zemřel v říjnu 1982.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 117. ISBN 80-7216-096-6.

V dalším článku doslovně píše: »Zde jest nutno upozorniti, že jména jako: Blažek, Blažková, Petrovič, Sedláčková, Svobodová, Volmatová, Miglová a všechna ostatní jména českého znění by se špatně vyjímalá v seznamu členů SDP. Vůbec celý ten »Deutscher Taubstummen-Klub«, jak se oficiálně nazývá, jest složkou lidí, kteří mají vesměs české rodiče, vychodili české třídy zdejšího ústavu hluchoněmých, včetně předsedy a jeho sourozenců. Všichni tito členové nedovedou se německy dorozuměti a ve svém klubu požívají převážně české mateřštiny.« atd.

Český Krumlov byl zabrán Německem a hluchoněmí z tamního kraje budou vychováváni v Linci a ve Vídni. Tož se Krumlov ústavu nedočká. Nás zajímá národnostní poměr a původ členů. D. Taub klubu. Nacionální Němci, kteří si tolik zakládají na rasové čistotě, by asi pěkně poděkovali za takové členy-odrodilce.⁴¹⁷

Totéž číslo vyšlo „opraveno“ znovu v březnu 1939. Bylo číslem posledním.

Československý neslyšící vycházel v největším formátu z námi sledovaných časopisů: 31,5 × 47,5 cm. Text byl lámán do tří sloupců. Za celou existenci listu v něm byly otištěny pouze 2 obrázky: fotografie Gallaudet College, univerzity pro hluché v USA, a skupinová fotografie finalistů čtyřhry mezinárodního turnaje sluchově postižených tenistů v Paříži roku 1937, kam se probojovala československá dvojice Nebřenský-Kubát.

Každé číslo mělo vždy 4 strany a stálo 1 korunu. Celoroční předplatné činilo 12 korun, půlroční 6 korun. První 2 čísla rozeslal Myška zdarma bývalým předplatitelům *Svépomoci Neslyšících*.

„Toto číslo, jakož i příští číslo, které vydám k 1. prosinci t. r. zasílám bývalým předplatitelům »Svépomoci neslyšících«, jakož i spolkům hluchoněmých a jejich příznivcům zdarma, jakožto číslo na ukázkou. Prosím, abyste si listy ponechali, bedlivě je pročteli a stali se předplatiteli »Československého neslyšícího«. Od 1. ledna 1938 zahájím pravidelný ročník a od toho dne budu přijímati předplatné buď na celý rok Kč 12.–, nebo na půl roku Kč 6.– Spolky hluchoněmých prosím, aby mi posílaly zprávy o své činnosti, které zdarma otisknu. Pište pilně, abyste seznámili veřejnost se svojí dobročinnou prací, neboť jen tak se vám od nich dostane podpory a pomoci. Je tedy ve vlastním zájmu spolků, aby propagovaly svoji činnost. Můj list vám bude stále otevřený a poslouží vám vždy. Jednotlivce pak prosím, aby též psali, ať to budou články zábavné, nebo odborné o životě hluchoněmých, vždy naleznou v mém listě místo a uplatní se. A posílejte ne jen články, ale i fotografie a obrázky, které, pokud mi bude možno, uveřejním. Vydáním listu sleduji cíle, pomoci hluchoněmým a neslyšícím. Pomozte mi v tom a staňte se mými spolupracovníky. Pod heslem: Lepší život pro trpící, jdu vpřed.“⁴¹⁸

⁴¹⁷ Hluchoněmí Němci v ČSR. *Česko-slovenský neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Únor 1939, roč. 2, č. 1, s. 3.

⁴¹⁸ MYŠKA, Jan. P. T. čtenářské veřejnosti. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Listopad 1937, roč. 1, č. 1, s. 4.

Tabulka č. 10: Chronologický přehled charakteristik časopisu
Československý neslyšící

R o č.	Rok / měsíc	Titul	Podtitul	Vyda- vatel	Zodpo- vědný redak- tor	Tisk	Počet čísel v roč- níku	Cena čísla / Roční před- platné
1.	listopad 1937 – září 1938	<i>Československý neslyšící</i>	<i>Věstník Čs. neslyšících a hluchon- ěmých</i>	Jan Myška	Vilém Bohu- mír Hauner	Knih- tiskárna Vladimíra Hrušky v Písku	10	1 Kč / 12 Kč
ŘÍJEN 1938 – LEDEN 1939, VYDÁVÁNÍ PŘERUŠENO								
2.	únor–březen 1939	<i>Česko-slovenský neslyšící</i>	<i>Věstník Čs. neslyšících a hluchon- ěmých</i>	Jan Myška	Vilém Bohu- mír Hauner	Knih- tiskárna Vladimíra Hrušky v Písku	1	1 Kč / 12 Kč

6.7.2 Grafický vývoj záhlaví

Obrázek č. 25: Záhlaví *Československého neslyšícího*. Listopad 1937, roč. 1, č. 1

Obrázek č. 26: Záhlaví *Česko-slovenského neslyšícího*. Únor 1939, roč. 2, č. 1

6.7.3 Profil časopisu

Československý neslyšící se hrdě hlásil k tradici *Svépomoci Neslyšících*.

„Předkládám československé veřejnosti, hluchoněmým a neslyšícím, jakož i jejich přátelům a příznivcům tento list. Časopis tento jest svým titulem »Československý neslyšící« sice nový, ale jeho tendence, úkol a cíl jsou vlastně staré a opírají se o zaniklý list »Svépomoc neslyšících«, který před čtyřmi roky přestal vycházeti. A jako »Svépomoc neslyšících« vydobyla si krásného morálního úspěchu, tak i »Československý neslyšící půjde vpřed stejným směrem a stane se listem vyhledávaným a oblíbeným.“⁴¹⁹

Ve šlépějích *Svépomoci* kráčel nejen svými cíli a obsahem, ale také názory. Propagoval znakovou řeč...

„Posunková mluva je pro hluchoněmé ohromným dobrodiním. Dnešní vyučovací metody sice odstranily z ústavů používání posunků, ale jakmile hluchoněmí opustí školy a dostanou se do styku s dospělými, naučí se posunkovat záhy. Dnešní učitelé hluchoněmých jsou téměř všichni zásadně proti posunkům, poukazující na to, že pracně naučenou řeč hlasitou a odezírací od úst se při používání posunků snadno zapomene. Tomu však tak není. Hluchoněmí jistě leccos zapomenou z vyučovací osnovy, ale spíše jen to, co je právě jen vyučovací pomůckou, bez hlubšího významu pro život. To je i u slyšících, kteří si znalosti psaní, počítání a čtení zachovají trvale, přičemž zapomenou, jak se příkladně jmenuje sedmero pádů atd. Dále se tvrdí, že používání posunků odstraňuje automaticky používání řeči hlasité a tedy se podporuje její zapomínání. Toto tvrzení také neobstojí. Hluchoněmý je po celý den v zaměstnání mezi slyšícími a má s nimi dostatek příležitostí praktikovat řeč hlasitou a odezírání.“⁴²⁰

...jasně rozlišoval prelingválně neslyšící a postlingválně ohluchlé...

„Hluchý a hluchoněmý. Tato dvě slovíčka jsou si příbuzná. Lidé, na něž se vztahují, mají jednu společnou vlastnost: že totiž neslyší. Rozdíl mezi námi je v schopnostech mluvit a z toho vzniklé hodnotě duševní. Někdo se narodil normální, ale v pozdějším věku, následkem nemoci, nebo úrazu, ztratil sluch. Ten druhý byl hluchý již od narození anebo od věku, kdy ještě nedovedl říci více jak táta, máma, bába.“⁴²¹

...a zasazoval se (i svým názvem) o používání termínu „neslyšící“ a o postupné upuštění od označení „hluchoněmý“.

„Název hluchoněmý byl správný před sto lety. Slovo »němý« bylo tehdy všeobecně pojímáno, jako bezřečí. V prvopočátcích výchovy hluchých v Americe (USA) jen velmi malé procento takových dětí se učilo mluvit. Od těch prvopočátků dvě věci se velmi vyvinuly. Schopnost naučiti hluchého žáka řeči hláskovou mluvit a odezírací ji ze rtů svých bližních. S různým stupněm úspěchů obě dospělo k takovým výsledkům, že dnes je velmi málo absolventů škol pro hluché, kteří by vůbec neovládali žádné řeči artikulované (hláskové). Poznenáhlu slovo němý (hlavně »dumb« v angličtině) vzalo jiný význam. Zeptejte se všeobecně lidí a oni Vám řeknou, že němý znamená »přihlouplý«. – Školy uznávaly tyto okolnosti. Ačkoliv nyní téměř všechny změnilo tento nesprávný název (bohužel, že ne v ČSR, pozn. překl.) přece bude nutné, aby přešlo několik generací než se vymýtí tento předsudek. Zajímavé je, že hluchí sami jsou dosti lhostejní, když se jedná o vyhlazení tohoto nesprávného názvu.“⁴²²

⁴¹⁹ MYŠKA, Jan. Program našeho listu. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Listopad 1937, roč. 1, č. 1, s. 1.

⁴²⁰ Ivo. Posunky. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Listopad 1937, roč. 1, č. 1, s. 2.

⁴²¹ Hluchý a hluchoněmý. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Listopad 1937, roč. 1, č. 1, s. 1.

⁴²² BJÖRLEE, Ignatus. Zprávy z ciziny : Hluchý, ne hluchoněmý. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Březen 1938, roč. 1, č. 5, s. 3.

Časopis uveřejňoval zprávy o činnosti českých spolků i ústavů sluchově postižených, o aktivitách sluchově postižených v zahraničí, články o problematice jejich vzdělávání, uplatnění i duševního rozpoložení.

„Dostal se nám do ruky malý svazek rukopisných zápisků, dnes již zemřelého jihočeského neslyšícího Františka T. Silné znalosti světa a života vanou z každé stránky. Ale kromě hlubokých filosofických názorů jsou v zápisníku i hodnotné náměty a myšlenky, vztahující se k výchově a existenci hluchoněmých. A též tvrdá slova o tom, kterak hluchoněmí bývají utlačováni od nejbližších příbuzných, jsou v zápisníku obsažena. Kdybychom z vlastních poznatků seznali podobné případy, neodvázili bychom se tyto výkřiky obžaloby otiskovat. Uveřejníme několik výtahů ze zápisků. Proto abychom ukázali myšlenkové hloubky, do jakých duše neslyšícího může se ponořit, bychom, poukázali na smysl neslyšících pro spravedlnost a konečně abychom trochu hnuli svědomím lidí bezcitných. Mnohým čtenářům našeho listu se citováním zápisků F. T. nezavděčíme, jsme však ochotni přijmouti od nich věcné výtky a námitky. Neboť záleží nám na tom, abychom co nejdokonaleji osvětlili vzájemný poměr neslyšících a slyšících.“⁴²³

List informoval o technických novinkách, jež by mohly osoby s vadou sluchu zajímat. V době jeho vydávání panovala mezi sluchově postiženými fascinace novým vynálezem – televizí.

„Televise, jak se odborně nazývá elektrické vidění na dálku, nás zajímá pro nesmírný praktický význam, jaký v budoucnu neslyšícím přinese. Telefon, třebaže je v dnešní době nevyhnutelnou pomůckou v obchodě a veřejném životě vůbec, nemá pro neslyšícího prázdný význam, rozhlas je pro nás právě tak zbytečným. Kdežto televise je onou branou, který nám v blízké budoucnosti otevře svět, její pomocí zmenší se rozdíl mezi člověkem neslyšícím a normálním. Proto si budeme všimnout všech pokroků, které televise přináší ve svém zdokonalování.

Rozšiřování televise brzdí v první řadě velká nákladnost pořizovací přijímacích přístrojů. Vysílací technika televizní je dnes již značně vyspělá, aby rychlejšího rozšíření televise bylo odůvodněno. Na počátku loňského roku bylo možno v Londýně a jeho nejbližším okolí počítat posluchače a diváky televise na několik málo stovek, dnes po půldruhém roce je tam v provozu 15.000 přístrojů a není daleká doba, kdy se toto číslo zesáternásobí. Velkým radiotovárnám se podařilo sestrojiti přijímací přístroj, jehož cena je dnes dostupná méně zámožným vrstvám. Dosud stál přijímač nejméně 10.000 Kč. Nový přístroj, který bude mít kromě televizního zařízení také normální vlnový rozsah, bude stát asi 4.500 Kč.

Dojem, který působí televise na diváky je přesně stejný jako zvukový film. Obrazová plocha je pouze zmenšena na rozměry asi 50x40 cm. Je to tedy jakýsi domácí biograf, který vám až do bytu dodá nejnovější události ve světě slovem i obrazem. Je samozřejmé, že v místnosti, kde se televizně promítá, musí být tma.

Londýnská televise vysílá zatím třikrát denně. Večer jest vážnější program, činohra, opereta, koncert nebo film. Dopolední a odpolední program je zase lehčí a veselejší. Vysílání bývá zpestřeno právě se někde udávajícími významnými událostmi, ať už z politického, uměleckého, nebo – a to hlavně – sportovního života.

Československé pošty začínají také s provozem televise. Prozatím v malém měřítku, aby se nabylo náležitých zkušeností, které se uplatňují pro postupné rozšiřování provozu. Tož se i my dočkáme televise.“⁴²⁴

Díky překladům z cizojazyčných listů i zcestovalosti Viléma Bohumíra Haunera srovnával *Československý neslyšící* hojně situaci tuzemských sluchově postižených s těmi zahraničními, nejvíce s americkými.

„Horší to je se školským vzděláním hluchých, t. j. takových, kteří v pozdějším věku ohluchli a tedy dovedou již mluvit a mají jistou míru vzdělání. Ti nemají žádných odborných škol, v nichž by se

⁴²³ Zápisky Františka T. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Duben 1938, roč. 1, č. 6, s. 1.

⁴²⁴ Televise, radio pro neslyšící. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Zář 1938, roč. 1, č. 10, s. 1.

vyučovalo způsobem, pro ně srozumitelným. Míním Československou republiku; v některých zahraničních státech takové školy jsou. Ve Spojených státech mají dokonce vysokoškolské koleje pro hluché.“⁴²⁵

Když se Hauner dovolával např. toho, aby českoslovenští hluchí obdrželi povolení k řízení motorových vozidel, připojil jako argument statistiku hluchých řidičů motorových vozidel z USA převzatou z časopisu amerických hluchých *The Frant*.

„Jak vidět, americké úřady nerozpakují se dávat neslyšícím osobám možnost využití moderních dopravních prostředků, jakými jsou motorová vozidla. Neslyšící nejsou sice žádnými zázračnými krasojezdci, ale jejich výkony nejsou rozhodně horší, nežli u slyšících. Už z této statistiky by si naše úřady mohly vzít příklad a zmenšiti tvrdost zákonů o motorových vozidlech, které pro neslyšící vyzněly tak přísně spíše pro nedostatek zkušeností. Zkušenost amerických úřadů mohla by zde býti vodítkem.“⁴²⁶

V menší míře byly zastoupeny také texty publicisticko-umělecké, nejčastěji v podobě fejetonů.

Do *Československého neslyšícího* přispíval také původní redaktor *Svépomoci Neslyšících* Bohumil Bažil. Ať už statí o tom, že signály protiletcké obrany musí být uzpůsobeny tak, aby je mohli vnímat i hluchí⁴²⁷; reportáží z plzeňského sjezdu hluchoněmých⁴²⁸; nebo i verši.

„Bohumil Bažil s chotí,
který svou touhu krotí,
k vám rozletěl se v Plzeň staroslavnou
vás pozdravit ze srdce řečí plavnou.“⁴²⁹

List nepřizpůsoboval formu svých článků snížené schopnosti percepce psaných textů prelingválně neslyšícími.

Sluchově postižení mohli písemně požádat o radu redakci časopisu ve věcech právních, obchodních, živnostenských, daňových, společenských a vůbec ve všem, s čím si nevěděli rady. Sluchově postižení živnostníci a obchodníci mohli v *Československém neslyšícím* inzerovat zdarma.⁴³⁰ Inzerce byla plošná, v dolní části posledního listu a bylo jí jen velmi poskrovnu.

Vedle *Zájmů hluchých* byl *Československý neslyšící* dalším listem, který prokazatelně zaměstnával nuzné sluchově postižené pro kolportáž.

⁴²⁵ Méněcennost neslyšících. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Prosinec 1937, roč. 1, č. 2, s. 1.

⁴²⁶ Statistika hluchých řidičů motorových vozidel ve Spojených státech Severoamerických. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Únor 1938, roč. 1, č. 4, s. 3.

⁴²⁷ BAŽIL, Bohumil. Protiletcká obrana a neslyšící. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Prosinec 1937, roč. 1, č. 2, s. 1.

⁴²⁸ BAŽIL, Bohumil. Paběrky ze sjezdu hluchoněmých v Plzni. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Prosinec 1937, roč. 1, č. 2, s. 3.

⁴²⁹ BAŽIL, Bohumil. Paběrky ze sjezdu hluchoněmých v Plzni. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Prosinec 1937, roč. 1, č. 2, s. 3.

⁴³⁰ MÝŠKA, Jan. P. T. čtenářské veřejnosti. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Listopad 1937, roč. 1, č. 1, s. 4.

„Část nákladu Československého Neslyšícího“ jest prodávána nezaměstnanými hluchoněnými, kteří se nalézají v těžké bídě a prodej tohoto listu je jejich jedinou obživou. Prosíme za ně, neodmítejte jich.“⁴³¹

Napjaté předválečné období donutilo jindy apolitický časopis ohradit se na stránkách svého zářijového čísla z roku 1938 proti opakujícím se propagandistickým protičeskoslovenským článkům v německém periodiku pro sluchově postižené *Der Deutsche Gehörlose*.

„On ten »nepolitický« časopis »Der Deutsche Gehörlose« je nabit ještě mnoha jinými báječnými nesmysly a naproti tomu chudý je na skutečně rozumné zprávy, týkající se zájmů neslyšících, ale nám stačí citování toho, co se dotýká naší národní hrdosti, abychom ukázali, kterak politická propaganda německá neštítí se vtloukat své lži i do mozků svých neslyšících občanů, těch samých občanů, proti kterým tak bezohledně praktikuje zákon o sterilisaci. Nad tím se pozastavujeme. A také nad tím, že na jedné straně německý list neslyšících dává se do služeb štvanic proti jednomu státu a tentýž list na druhé straně zve všechny neslyšící světa k utvoření mezinárodní zájmové organizace. Jestliže taková organizace skutečně vejde v život, pak naše místo po boku proti nám naštvaných Němců rozhodně není. Nejen naše, ale i ostatních slovanských neslyšících. »Mezinárodnost« takové Ligy pak bude prostý švindl.“⁴³²

Ze stejného listu přeložil a bez dalšího komentáře přetiskl Bohumil Bažil článek o vytváření oddílů sluchově postižených v Hitlerjugend.

„Organisace Hitlerovy mládeže v Německu má zvláštní, dosud málo známé oddíly mládeže vadou sluchu postižené, krátce označené »neslyšící«. K jejich utvoření přiměly vedoucí kruhy H. M.⁴³³ tyto důvody: Předně poznání, že mládež vadného sluchu jest tělesně (mimo sluch ovšem), povahově i duševně rovnocennou složkou občanstva. Za druhé, že následkem poruchy sluchu není možné zařazení neslyšících jednotlivců do pravidelných formací H. M.

V těchto zvláštních oddílech neslyšících H. M. jest sdružena mládež každé sluchové vady, ať již jest to úplná hluchota nebo nedoslýchavost všech stupňů. Nedostatek sluchu se považuje za velkou překážku při všeobecném branném výcviku, poněvadž neslyšící nemohou sledovat hlasité povely, nemohou se řídit v pochodu zpěvem a zvláště za nočního cvičení vypadli by úplně z celkového útvaru. Neslyšící jsou odkázáni pouze na zrakové vjemy, které jsou za tmy značně omezeny.

Aby však neslyšící mládež nebyla vyřaděna ze všeobecné branné povinnosti, byly z ní utvořeny zvláštní oddíly a jim přiděleni vedoucí velitelé z řad učitelů hluchoněných neb osob, obeznámených s posunkovou řečí hluchoněných. O posuncích je všeobecně známo, že jsou vlastní dorozumívací řečí neslyšících, a zde se jim dostalo praktického použití.

Tyto oddíly neslyšící Hitlerovy mládeže jsou podrobeny témuž brannému výcviku, jako slyšící formace. Výcvik jest ovšem přizpůsoben poměrům, daným nedostatkem sluchu.

Neslyšící členové těchto oddílů častou soutěží s členy oddílů slyšících ve výcvikové i sportovní zdatnosti a svými výkony nezůstávají pozadu za svými soupeři, o čemž svědčí četné odznaky vítězů.

Uniforma těchto neslyšících jest táž jako u slyšících členů H. M. Doplněna jest však na klopu kabátu písmenem »G« (Gehörlos – neslyšící). Mají již svůj říšský svaz, který je dělí na 5 krajových odboček. Vydáván jest pro ně zvláštní časopis pod názvem »Die Quelle« (Pramen).“⁴³⁴

Na téže stránce vyzývala redakce *Československého neslyšícího* své čtenáře k obraně republiky.

⁴³¹ *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněných*. Únor 1938, roč. 1, č. 4, s. 1.

⁴³² BAŽIL, Bohumil – MYŠKA, Jan. Německá propaganda. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněných*. Zář 1938, roč. 1, č. 10, s. 2.

⁴³³ Hitlerovy mládeže.

⁴³⁴ BAŽIL, Bohumil. Oddíly neslyšících v organisacích Hitlerovy mládeže v Německu. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněných*. Zář 1938, roč. 1, č. 10, s. 3.

„Československé spolky hluchoněmých chápou rovněž svoje povinnosti vůči ohrožené republice a dle svých sil a možností, třebaže jsou chudé, dobrovolně přispívají na obranu státu. Zatím jsou nám hlášeny tyto dary, které již byly poukázány fondu na obranu republiky. **Východočeský podpůrný spolek hluchoněmých v Hradci Králové** věnoval na obranu státu ze svých prostředků Kč 1.000. **I. Pražský sportovní klub hluchoněmých** věnoval celý výtěžek z anenské zábavy ve výši Kč 412.15. **Ústřední spolek židovských hluchoněmých v ČSR** věnoval Kč 1.000. Jistě, že i ostatní spolky nebudou pozadu za výše jmenovanými. V Praze bude uspořádána jednotná akce všech pražských spolků a hluchoněmých vůbec.“⁴³⁵

Okupace a 2. světová válka zarazily časopis *Československý neslyšící* v jeho prvních krůčcích. Vytištěno bylo pouze 11 čísel.

6.7.4 Rubriky

Část článků *Československého neslyšícího* byla řazena do rubrik. Kromě Feuilletonu patřila rubrikám vždy čtvrtá, případně i třetí strana.

Zprávy spolkové

Zprávy o činnosti spolků sluchově postižených a oznámení jimi pořádaných akcí byly součástí zvláštní rubriky.

Zprávy z ciziny

Tato rubrika přinesla několikrát (naposledy v 5. čísle) informace týkající se života sluchově postižených v zahraničí.

„Hluchoněmí si telefonují. Ženich bydlí v Lipsku a nevěsta v Berlíně. V Německu mají několik telefonických stanic, vybavených též televizními přístroji. Jsou to zejména v Berlíně, v Lipsku a v Norimberku. Když lidé z těchto stanic spolu mluví, mohou se zároveň vidět. Hovory jsou zatím dosti drahé a v Berlíně jich nemají za den více jak 8–10. Největší sensací byl dosud hovor dvou hluchoněmých, ženicha z Lipska a nevěsty z Berlína. (...) ...domlouvali se o podrobnostech své svatby.“⁴³⁶

Zprávy sportovní

Sportovní rubrika zpravovala tak jako v jiných listech o sportovních akcích s účastí sluchově postižených sportovců.

Drobné zprávy

Rozmanité kratší zprávy se vztahem ke sluchovému postižení přinášela rubrika Drobné zprávy. Některé byly bulvárního charakteru.

⁴³⁵ Zprávy spolkové : Dary na obranu státu. *Československý neslyšící* : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých. Září 1938, roč. 1, č. 10, s. 3.

⁴³⁶ Zprávy z ciziny : Hluchoněmí si telefonují. *Československý neslyšící* : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých. Leden 1938, roč. 1, č. 3, s. 3.

„Rolník Jühne v Taubenheimu na Šluknovsku byl před časem zasažen bleskem. Byl omráčen a následkem toho oněměl a ohluchl. Nedávno snesla se nad obcí opětně prudká bouře. Při úderu hromu se rolník tak ulekl, že vykřiknul. Náhle se mu vrátila řeč i sluch. – Byl tedy hluchoněmý jen několik týdnů.“⁴³⁷

Veselý sloupek

Dvakrát (v 1. a 3. čísle) se objevila odlehčená rubrika komentující s nadhledem různé události.

„Tuhle jsme četli v denním tisku zprávu, že v Německu jsou byty podezřelých funkcionářů opatřeny tajnými naslouchacími přístroji, aby bylo možno nenápadně kontrolovati politické smýšlení těchto lidí. Postižení, nechtí-li se seznámiti s koncentračními tábory, musí si dávatí pozor na jazyk i ve svém nejvlastnějším soukromí. My bychom jim navrhovali, aby se naučili řeči hluchoněmých a tou se dorozumívali. Byli by bezpečni před naslouchacími přístroji, neb ty na posuňkovou řeč neplatí. Alespoň tak dlouho, pokud jim Gestapo nedá do bytů přístroje televizní.“⁴³⁸

Okénko do světa

Tato rubrika měla informovat o zajímavých událostech, jež nemají souvislost se sluchovým postižením. Objevila se však pouze v 1. čísle a nikdy přišť.

Feuilleton

Textem Úvahy o lidech neslyšících⁴³⁹ z pera tehdy již zesnulé ohluchlé spisovatelky Ludmily Grossmannové Brodské byla ve 4. čísle zahájena beletristická rubrika Feuilleton. Další fejetony, které byly spíše reportážemi z akcí a ze života organizovaných sluchově postižených, psal zejména Jan Myška.

„Národohospodáři dokazují, že jedním z nejlepších měřítek krise, resp. konjunktury jsou návštěvy tanečních zábav. Kdybychom toto měřítko měli použítí při příležitosti věnečku Podp. spolku, tož bychom mohli s potěšením konstatovat, že krise je překonána.“⁴⁴⁰

Feuilletonu patřil prostor pod čarou v dolní třetině prvních dvou stran.

Vzdělávací hlídka

Zprávy především poučného charakteru měla přinášet rubrika založená v 10. čísle v září 1938. Ve svém úvodním vydání se věnovala zejména problematice nezaměstnanosti a zdraví na pracovišti. Nikdy více nevyšla.

⁴³⁷ Drobné zprávy. Zprávy z ciziny : Hluchoněmí si telefonují. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Leden 1938, roč. 1, č. 3, s. 4.

⁴³⁸ Veselý sloupek : Trochu politiky. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Leden 1938, roč. 1, č. 3, s. 4.

⁴³⁹ GROSSMANNOVÁ BRODSKÁ, Ludmila. Feuilleton : Úvahy o lidech neslyšících. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Únor 1938, roč. 1, č. 4, s. 1–2.

⁴⁴⁰ MYŠKA, Jan. Feuilleton : Masopustní čas. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Březen 1938, roč. 1, č. 5, s. 1–2.

„...osoby, u nichž je známo, že trpí křečmi, závratěmi, nedoslýchavostí a pod. nesmí být zaměstnány u strojů a tam, kde by mohly být pro svoji vadu ohroženy. Výslovně se nařizuje, že zaměstnanci, jejichž zdraví je ohroženo delším výkonem prací škodlivých zdraví, musí být podle potřeby v této práci vystřídáni.“⁴⁴¹

Druhá republika Česko-Slovenská

V posledním čísle byla již zbytečně zahájena rubrika, která chtěla sledovat v neklidném předválečném období překotné dění v naší zemi.

„V této rubrice budeme otiskovati důležité a zajímavé události v našem státě. Ono všechno již bylo uveřejněno v denním tisku, ale v té nesmírné změti světodějných věcí posledních měsíců čtenáři lecos přehlédli. (...)

Nové názvy našich zemí. V důsledku autonomie slovenské krajiny bylo rozděleno pojmenování republiky na Česko-Slovensko. Tedy spojený název: Československo nemá se napříště užívat. Rovněž není správným užitím pro nejvýchodnější část naší republiky názvu: Podkarpatská Rus, nýbrž nadále má být správné: Karpatská Ukrajina.

K – Kč. Naše měnová jednotka, kterou jsme si zvykli psát Kč, t. j. koruna česko-slovenská, změnila se na pouhé K. Slovinci žádali, aby korunová měna byla označována Kčs, poněvadž by však toto označování bylo příliš dlouhé, bylo raději rozhodnuto, aby se napříště psalo krátce K.“⁴⁴²

6.8 ABC neslyšících (1946–49)

„Máme svůj list ABC neslyšících! Budeme se snažiti, aby ABC byl skutečnou abecedou pro nás všechny. Bez abecedy není slov, bez slov nejsou věty. ABC chce být opravdovou abecedou pro každého neslyšícího.“⁴⁴³

6.8.1 Chronologický přehled

Po 2. světové válce, v srpnu 1945, se v Brně konala pracovní porada českých a slovenských sluchově postižených. Jejím výsledkem bylo založení **Československého ústředního svazu péče o neslyšící** (Čs. ÚSPON).⁴⁴⁴ Svaz byl ustaven valnou hromadou 20. ledna 1946, předsedou byl zvolen Bohumil Bažil. Téhož měsíce začal vycházet svazový časopis *ABC neslyšících*.

⁴⁴¹ Vzdělávací hlídka. *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Zář 1938, roč. 1, č. 10, s. 4.

⁴⁴² Druhá republika Česko-Slovenská. *Česko-slovenský neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých*. Únor 1939, roč. 2, č. 1, s. 4.

⁴⁴³ PIVOŇKA, Josef V. Nová práce – nový časopis. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. Leden 1946, roč. 1, č. 1, s. 2.

⁴⁴⁴ „V roce 1948 zastřešuje 11 spolků: Podpůrný spolek hluchoněmých SFS v Praze, Spolek pražských neslyšících, Ústřední spolek židovských hluchoněmých a nedoslýchavých, Východočeský podpůrný spolek v Hradci Králové, Spolek neslyšících ve Zlíně, Spolek neslyšících kraje východomoravskoslezského v Ostravě, Středomoravský podpůrný a vzdělávací spolek hluchoněmých ve Valašském Meziříčí, Ústřední jednotu hluchoněmých v Brně, Slovenský podpůrný spolek hluchoněmých v Bratislavě a Povážský podpůrný spolek v Trenčíně.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 248. ISBN 80-7216-096-6.

Podtitul časopisu zněl *List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící* a odpovědným redaktorem byl nedoslýchavý **Josef V. Pivoňka**⁴⁴⁵, který byl současně autorem největšího počtu článků. Redakce, administrace (měla ji na starost K. Krejčová) a expedice sídlily v sekretariátu Československého ústředního svazu péče o neslyšící v Praze 10 v Karlíně v Královské třídě 35, ale už 15. února 1946 přesídlila redakce do Prahy-Strašnic do ulice Nad Olšinami 10.

„Byli jsme nuceni tak učiniti, ježto pro úřední místnosti našeho sekretariátu nebyly nám zatím vhodné místnosti přiděleny, takže se redakce tísnila v místnostech sekretariátu. Sekretariát ČsÚSPON, jakož i administrace a expedice listu ABC neslyšících zůstává dále v Praze-Karlíně, Královská tř. 35.“⁴⁴⁶

V srpnu bylo přemístěno i sídlo administrace a expedice. Přestěhovalo se do Prahy 16, do bezejmenné ulice čp. 2239 na Smíchově. Administraci časopisu převzala Emílie Bublová.

List byl po celou dobu své existence tištěn v Životisku v Praze 12.

V únoru 1947 rezignoval Josef Pivoňka z časových a zdravotních důvodů na funkci odpovědného redaktora, ale do časopisu příležitostně přispíval i nadále.

„Redakce a administrace časopisu ABC děkuje tímto svému bývalému odp. redaktorovi panu Josefu Pivoňkovi za jeho obětavou a nezištnou práci, kterou věnoval našemu časopisu.

Jeho zásluhy jsou tím větší, že byl zakladatelem a hybnou silou dosavadní redakční činnosti. Litujeme jen, že pro jeho trvalou churavost a přetížení v zaměstnání nemůže tuto práci nadále zastávat.

Neloučíme se s ním, neboť věříme, že až tyto individuální potíže pominou, shledáme se s ním opět při činnorodé práci pro dobro neslyšících.“⁴⁴⁷

Po Pivoňkově odstoupení byla vytvořena redakční rada, jejíž předsedkyní byla zvolena **Vlasta Koseová**. Redakce se přestěhovala blíže k administraci a expedici, a sice do Smíchova na adresu U Santošky 22, Praha 16. Odpovědnou redaktorkou se stala **Alžběta Pokorná**.

V průběhu roku 1947 začaly být při *ABC* pravděpodobně vydávány letákové příručky s praktickými radami pro sluchově postižené, nebo byl tento projekt alespoň ohlášen.

„...příručky, ve kterých neslyšící najdou různé rady seskupené podle oborů, jako na příklad: Cestování, Na poště, Berní úřad a pod.

Budou to letáčky, kde neslyšící najdou pohromadě všechny otázky, které potřebují ve vlaku, v hotelu, na poště, v obchodě atd. Neslyšící může buď si zopakovati otázky, které potřebuje, jede-li na příklad vlakem, nebo může se je naučiti správně vyslovovati, nebo je může průvodčímu ve vlaku, nebo

⁴⁴⁵ „Josef V. Pivoňka se narodil 23. března 1903 v Kolíně. Byl jednatelem v Efetě, vedl ABC neslyšících a zakládal mutační vydání Zpravodaje čs. invalidů. Podílel se na vzniku Divadla neslyšících. Zemřel 25. června 1975.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 304. ISBN 80-7216-096-6.

⁴⁴⁶ Redakce. Důležité upozornění. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 2. 1946, roč. 1, č. 2, s. 2.

⁴⁴⁷ Redakce. Poděkování. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 3. 1947, roč. 2, č. 3, s. 5.

úředníkovi na poště ukázati a tím bude mít jistotu, že jeho otázce bude správně rozuměno. Velikost letáčků bude taková, aby je každý mohl snadno nositi v kapse nebo v kabelce. Budou na dobrém papíře, takže se tak snadno nezničí, jako časopis.

Není třeba stydět se za to, že používáme těchto příruček. Všude, kde se chceme něco dotázat, vytáhneme z kapsy Příručku ABC a ukažeme na otázku, kterou si přejeme mít zodpovězenou. Vždyť ministerstvo dopravy vydalo stejné příručky pro cizince, kteří neumí česky a nařídilo svým úředníkům a průvodčím ve vlaku, aby na tyto psané otázky zřetelně odpovídali. Vždyť neslyšící mají právě takové otázky jako cizinci a věřte, že všichni průvodčí vám rádi a ochotně odpoví na otázku, kterou jim ukážete, ústně nebo písemně. Mějte proto vždy papír a tužku s sebou!

Můžeme být vděční ministerstvu dopravy, že pro nás vydalo tuto první příručku, která bude sloužit za vzor ostatním příručkám pro jiné obory.

Upozorněte na tyto příručky své známé neslyšící a dopište si o potřebné výtisky redakci. Příručky ABC ulehčí nám styk s úřady. Neostýchejte se podle nich ptát – vždyť jest to pro neslyšící vlastně jen to, co brýle jsou pro krátkozraké – za které se přece také nikdy nestydí.⁴⁴⁸

V říjnu 1947 se administrace i expedice listu sestěhovaly s redakcí na jediné místo – do ústředního sekretariátu svazu v Praze 16 na Smíchově, čp. 2239, ale už v listopadu si redakce našla vlastní prostory v Praze 1 na adrese Haštalská 7.

V dubnu 1948 se sídla administrace, expedice i redakce opět spojila se sekretariátem svazu, tentokrát na nové a již konečné adrese Zborovská ulice 68 v Praze 3. Toho samého měsíce vystřídala Alžbětu Pokornou ve funkci poslední odpovědná redaktorka časopisu **Vlasta Macková**.

Na žádost Spolku neslyšících ve Zlíně bylo z názvu Československého ústředního svazu péče o neslyšící vypuštěno slovo „péče“. Ten tedy nakonec zněl **Československý ústřední svaz neslyšících** (Čs. ÚSN). V květnu 1948 tak byl přejmenován nejen vydavatel *ABC neslyšících*, ale i podtitul listu. Ten měl nyní podobu *List Československého ústředního svazu neslyšících*.

Koncem roku 1949 byl Československý ústřední svaz neslyšících nucen sloučit se v Ústřední jednotu invalidů. Znamenalo to i konec jeho časopisu. Poslední číslo *ABC neslyšících*, s přílohou zdůrazňující potřebnost Ústřední jednoty invalidů, vyšlo v prosinci 1949.

„Svaz neslyšících prošel tvrdou, neschůdnou cestou, ale prošel! Všichni, kdož tehdy čekali likvidaci, se bohudík nedočkali. Sílili jsme a rostli. Pomalu, ale jistě. Nebylo to snadné. Vyžadovalo to obětí několika málo pracovníků, ale ty oběti byly přineseny spolu s nadšením pro věc spravedlivou. A tak jsme a trváme čtyři a čtvrt roku.

A nyní náš Čs. ústřední svaz neslyšících likvidujeme!

Nedomnívejte se, že budou naši nepřátelé jásat! Nejásají. Náš svaz sice formálně likviduje, ale naše pozice se stávají silnější a mohutnější než kdykoliv před tím. Po dohodě zástupců všech spolků včleněných v Čs. ústřední svaz neslyšících vstupujeme jako složka do Ústřední jednoty invalidů, ve které se sdružily všechny organizace tělesně a smyslově vadných občanů a občanek. Uskutečnilo se naše dávné přání, a to v takovém rozsahu a v takových rozměrech, o jakých se nám nikdy ani nesnilo. Vše, co nyní proděláváme, potvrzuje jen správnost naší these, že jen ve sdružování, jen v mohutné organizaci je síla a stálost. Měli jsme o tom stále se opakující doklady, kdy jednotlivé spolky a společnosti, ačkoliv se v mnohém pozitivně snažily, nedosahovaly splnění svých cílů. Na roztříštěné, neuspořádané a často

⁴⁴⁸ V. Š. K. Příručky ABC. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 3. 1947, roč. 2, č. 3, s. 5.

i vnitřně rozvrácené spolkové útvary nebylo možno přihlížet. Nebyla jim nikdy, nikým a nikde přikládána žádná důležitost, prostě nemohlo s nimi být počítáno. Marně volaly, marně s mravenčí pílí pracovaly; výsledky jejich práce byly povětšinou nepatrné. Až nyní přišlo to, co přijít muselo. Spolky neslyšících stávají se údy organizace tak rozvětvené a tak vybavené, že všechny naše tužby a všechna naše přání stojí před realizací. (...)

Tež náš časopis »ABC neslyšících« uzavírá tímto číslem svoji činnost, aby dále pokračoval v časopisech společně vydávaných.⁴⁴⁹

ABC neslyšících vycházelo ve formátu 24,5 × 30,5 cm. Text byl lámán zprvu do dvou sloupců, přičemž levý byl dvakrát širší než pravý a články v každém ze sloupců plynuly nezávisle na sobě; tzn. že bylo nejpraktičtější přečíst nejprve levou část stránek časopisu od začátku do konce a poté stejným způsobem pravou. Od 5. čísla byl širší levý sloupec „rozlámán“ na dva, výsledkem čehož byly tři shodně široké sloupce. Zmíněný nepřehledný způsob řazení textů však z velké části přetrvával. Bylo od něj postupně upuštěno teprve během 2. ročníku. *ABC* bylo v poměru k ostatním listům bohaté na obrázky, zejména fotografie.

Časopis vycházel vždy patnáctého dne v měsíci. V 1. ročníku nevyšlo červnové a červencové číslo. V dalších ročnících byl této pauze vyhrazen červenec a srpen.

Počet stran byl 8. Poslední, někdy i předposlední strana patřily zpravidla plošné i řádkové inzerci. Ceník inzerce v *ABC neslyšících* vypadal následovně:

„Celá strana	Kčs 3.000.–
půl strany	>> 1.500.–
čtvrt strany	>> 750.–
osmina strany	>> 380.–
šestnáctina strany	>> 190.–
dvaatřicetina strany	>> 100.–

Malý oznamovatel:

1 řádek	Kčs 15.–
1 řádek tučný	>> 30.–
Je-li inserát pod značkou, příplatek	>> 10.–

Při objednávce pěti inserátů poskytujeme 10% slevy.⁴⁵⁰

Reklamy byly většinou obecného charakteru, ale inzeroval tu např. i Robert Řivnáč, prodejce naslouchacích pomůcek pro nedoslýchavé.

V 1. čísle nastavilo *ABC* cenu svého ročního předplatného na 22 korunách při deseti výtiscích ročně, ale už ve 2. čísle oznámila administrace časopisu navýšení ceny listu.

⁴⁴⁹ PIVOŇKA, Josef Václav. Neloučíme se! *ABC neslyšících* : List Československého ústředního svazu neslyšících. 15. 12. 1949, roč. 4, č. 10, s. 1–2.

⁴⁵⁰ Insertní ceník. *ABC neslyšících* : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící. 15. 3. 1946, roč. 1, č. 3, s. 3.

„Denní tisk zdražil, ceny běžného zboží také stouply, platy a mzdy byly také zvýšeny. Naše tiskárna musela v důsledku toho také zvýšit cenu za tisk časopisů. Jedno číslo bude stát nyní Kčs 4.–, to je méně než nejlevnější vstupenka do biografu. Jistě nikdo nebude si nemístným šetřením čtyř korun měsíčně odmítat poučení, informaci a zábavu. I když je cena zvýšena, – není tak vysoká, aby byla nedostupna.“⁴⁵¹

Jedno číslo *ABC neslyšících* bylo možné pořídit za 4 koruny. Roční předplatné činilo 40 korun. Členové spolků sdružených v Českém ústředním svazu péče o neslyšící odebírali *ABC* povinně. Náklad se pohyboval kolem 2 000 výtisků.

Následujícím článkem dalo *ABC* nahlédnout čtenářům do přípravy a expedice časopisu:

„Milá čtenářko, milý čtenáři!

Ruku na srdce: už tě někdy napadlo, kolik hodin práce stojí každé číslo našeho časopisu? Počítal sis někdy, co energie fyzické i duševní musí se vydat, abys měl včas své číslo »ABC«? Předpokládáme, že sis to někdy uvědomil.

První prací je činnost našich příspěvatelů. Po celý měsíc se scházejí paní Brejchové do sekretariátu články, články a dopisy. Čekáme na ně nedočkavě, dokonce toužebně. Čím víc, tím líp, říkáme si. A ti, kdo se už jednou osmělili nám napsat, vědí, že se ani řádek neztratí v redakčním koši. A proto i ty, kdo jsi ještě nic nenapsal, neodkládej a máš-li náš časopis rád, pošli nám také o sobě zprávu!

Před každým prvním se sejde redakční rada. Prohlédne příspěvky, které došly, a svěří všechny příspěvky redaktorce.

Co dělá redaktorka? Všechny dopisy i články přečte, upraví pro tisk a donese je do tiskárny. Tam se jich ujme pan faktor. Prohlédne je, udělá na ně svoje poznámky a svěří je sazečům, kteří je vysadí podle předepsaných pokynů. Korektor tuto sazbu přečte a opraví. A zase nastupuje redaktorka.

V ruční sazárně jsou připraveny sloupce sazby. Pan sazeč připraví také osm ohraničených políček ve velikosti stránky našeho časopisu. Do těchto políček se potom sazba »láme«. To znamená, že se články rovnají jednak podle důležitosti, jednak podle délky, jak se který vejde na místo, jež na stránce zbývá. Než se sazba láme, jsou už připraveny štočky (t. j. obrázky, leptané do zinkových desek), které chceme v čísle přinést.

Když je číslo urovnáno, udělají v tiskárně kartáčový otisk, který se znovu opravuje. Čte jej pan korektor i redaktorka.

V sazárně ještě opraví případné chybičky a už jede číslo do tiskacího stroje. Další stroj pak skládá potíštěné archy papíru a hotová čísla se stěhují do Zborovské 68.

Myslíte si možná: Já vím, ale to je teprve Zborovská 68! Kdopak si vzpomene na mne a pošle časopis přímo mně?

To už je další historie. Od této chvíle zase působí čtenáři. Časopis vyšel z jejich příspěvků a časopis přičiněním některých z nich se dostává až na poštu a k vám domů. Nalepit adresy na 2.000 výtisků není maličkost, a kdyby to měli dělat v kanceláři, nezbyl by jim na nic jiného čas. Ale na štěstí je tu ona spolupráce čtenářů.

Prozradím vám, jak se tedy expedice časopisu dělá. – Paní Brejchová vezme telefon a zavolá pana Hekla. Že ho neznáte? Tož vám jej představujeme: Pan Hekl je prosím člen Spolku pražských neslyšících a takto jinak »duše podniku«. Jakmile dostane ze sekretariátu vzkaz, uvědomí další členy Spolku pražských neslyšících a večer už nastupuje brigáda pracovníků. Posledně se jim podařilo vypravit časopis za jediný den! To byl výkon skutečně stachanovský. Vůbec se mně zdá, že skupina členů Spolku pražských neslyšících by měla dostat nějaké vyznamenání jako úderka. Co tomu říkáte? Zatím jim touto cestou srdečně děkujeme.

Dovedli jsme tedy náš časopis až na poštu. A pošta, ta dělá zázraky! Nazítrí už jej máte doma na stole.“⁴⁵²

⁴⁵¹ KREJČOVÁ, K. Nová cena našeho časopisu. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 2. 1946, roč. 1, č. 2, s. 2.

⁴⁵² VI. Slovo k čtenáři o našem časopisu. *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 2. 1949, roč. 4, č. 2, s. 5.

Tabulka č. 11: Chronologický přehled charakteristik časopisu *ABC neslyšících*

R o č.	Rok / měsíc	Podtitul	Odpovědný redaktor	Redakční řídí	Sídlo redakce	Sídlo administrace a expedice	Tisk	Cena čísla / roční předplatné
1.	leden 1946	<i>List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící</i>	Josef Pivoňka	-	Královská 35, Praha 10	Královská 35, Praha 10	Živnotisk, Praha 12	2,20 Kčs / 22 Kčs
	únor–červen 1946				Nad Olšínami 10, Praha-Strašnice			
	srpen–prosinec 1946							
2.	leden–únor 1947		Alžběta Pokorná	Vlasta Koseová	U Santošky 22, Praha 16 – Smíchov	Praha 16 – Smíchov, čp. 2239		4 Kčs / 40 Kčs
	březen–září 1947				Praha 16 – Smíchov, čp. 2239			
	říjen 1947							
	listopad–prosinec 1947				Haštalská 7, Praha 1			
3.	leden–březen 1948		Vlasta Macková			Zborovská 68, Praha 3		
	duben 1948							
	květen–prosinec 1948		<i>List Československého ústředního svazu neslyšících</i>					
4.	1949							

6.8.2 Grafická podoba záhlaví

Obrázek č. 27: Záhlaví *ABC neslyšících*. Leden 1946, roč. 1, č. 1

6.8.3 Profil časopisu

ABC neslyšících bylo vydáváno Československým ústředním svazem péče o neslyšící, organizací sdružující desítku spolků sluchově postižených. Spolky byly redakcí vybízeny k zasílání zpráv z valných hromad a schůzí, oznámení společenských večírků a sportovních zápasů a vůbec jakýchkoli informací o své činnosti. Právě tyto administrativně-organizační texty zpravující o dění ve spolcích sluchově postižených (jako např. Z podpůrného spolku neslyšících v Mor. Ostravě⁴⁵³ nebo Vzpomínka na valnou hromadu ČsÚSPON⁴⁵⁴) tvořily převážnou část obsahu časopisu.

„Velmi rádi tyto zprávy uveřejňujeme, ale žádáme spolkové zpravodaje, aby se poněkud přizpůsobili všeobecným dopisovatelským zvyklostem. Chtějí-li psát do novin, musí to být trochu po novinářsku dělané. Uvedeme několik pokynů, podle kterých se řiďte.

1. Pište vždy jen po jedné straně papíru. Samozřejmě, že čitelně a raději psacím strojem. Nepište husté řádky nad sebou, raději obřádek, abychom mohli provést konečnou úpravu.

2. Zprávy nepište mezi text dopisu. Vaše dopisy si schováváme, kdežto text zprávy posíláme do tiskárny. Máme pak na vybranou, buď dáti z ruky váš dopis, nebo zprávu přepisovati. Máme málo času na přepisování.

3. Píšete-li pro nás článek, ponechte hořejší okraj papíru poněkud volnější. Potřebujeme tu místo pro předpis tiskárně a pro úpravu titulku.

Zatím jen tyto tři důležité body. Chceme vybudovat vzorné zpravodajství, které by spojovalo naše spolky s časopisem. Máte všichni možnost nám v tom pomoci. Jen hojným dopisováním budeme mít list zajímavý a dobře informující.

Předsednictvo každého spolku nechť ustanoví svého dopisovatele, případně ať sestaví tříčlenný tiskový odbor, který by podával zprávy nejen nám, ale i ostatnímu tisku. Nepodceňujte tuto práci, jedině tak veřejnost zví, co děláme a co chceme. Musíme vybudovat dobré a pohotové zpravodajství. Pošlete nám svoje návrhy. Budou-li dobré a uskutečnitelné, rádi je provedeme.“⁴⁵⁵

Vedle dominujícího spolkového zpravodajství přinášelo *ABC neslyšících* pestrý soubor dalších článků týkajících se života sluchově postižených.

V odborně laděných úvahách se *ABC* zabývalo vzděláváním a zaměstnáváním sluchově postižených. List apeloval na rodiče sluchově postižených dětí, ať dají své potomky vzdělat do ústavů.

„Zjistili jsme s politováním, že ještě dnes se vyskytují případy, kdy rodiče nechávají své neslyšící dítě doma bez školského vzdělání. Ať motiv takového jednání jest jakýkoliv – někdy je to snad i přemíra nesprávně chápané lásky – nechť uvědomí si, že odpírajíce svému dítěti školské vzdělání, znemožňují mu tím samostatnou existenci v budoucnosti a tak se na něm dopouštějí těžkého zločinu. Nikdo nezapomínej, že věčně se svým dítětem nebude! Jednou zůstane ve světě samo! Kdo se bude o ně starati, nebude-li schopno starati se samo o sebe?! Či chce někdo viděti znova při cestách a u chrámů hluchoněmé žebračky, vyrážející nesrozumitelné skřeky a budící zvonkem útrpnost a dobročinnost kolemjdoucích?

⁴⁵³ Z podpůrného spolku neslyšících v Mor. Ostravě. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 2. 1946, roč. 1, č. 2, s. 4.

⁴⁵⁴ KOLÁŘ, Jan. Vzpomínka na valnou hromadu ČsÚSPON. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 2. 1946, roč. 1, č. 2, s. 3–4.

⁴⁵⁵ Redakce. Budujeme spolkové zpravodajství. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 1. 1947, roč. 2, č. 1, s. 6.

Rodiče, kterých se tato výzva týká, svěřte bez obav výchovu a vzdělání svého neslyšícího dítěte některému z našich odborných ústavů pro děti s vadou sluchovou! Tak nejlépe mu prospějete a zajistíte jeho budoucnost!⁴⁵⁶

Byla zdůrazňována nutnost zaměstnávání sluchově postižených bez předsudků k jejich pracovním schopnostem.

„Mnoho neslyšících potřebuje jen příležitost, potřebuje jen trochu důvěry v kruzích zaměstnavatelských. Jsme přesvědčeni, že v našich řadách je mnoho nadaných lidí, jichž schopnosti jsou jen z části využity, nebo jsou prostě ponechány ležet ladem. Z toho nám vznikají škody nenahraditelné.“⁴⁵⁷

„Země sociálně vyspělejší nebo země s vyvinutým a co do oborů různorodým průmyslem přešly již období, ve kterém se hluší vyučovali jen určitým řemeslům, bez ohledu na to, zda se to které řemeslo pro určitého neslyšícího hodilo, či nikoliv. Málo se dříve přihlíželo k vlohám a zálibám těchto lidí. Takováto výchova byla často pouze doplňkem soukromé nebo veřejné dobročinnosti, již na obtíž mnoho hluchých dříve nebo později připadalo, právě pro nevhodnost výběru povolání.

Dnes není pochyby o tom, že většina neslyšících se může s úspěchem uplatnit ve většině hospodářských oborů. Jest stále větší snaha umístiti hluché v průmyslu. Projevila se jak před I. tak i před II. světovou válkou a byla samozřejmě ještě silněji podporována během obou válek, kdy válčící státy byly nuceny využití všech zdrojů pracovních sil pro průmyslovou výrobu.“⁴⁵⁸

Byla vyzdvihována důležitost celoživotního vzdělávání sluchově postižených.

„V každém spolku neslyšících by měly být vzdělávací kroužky, kursy odezírání, hláskování a ukazování, počtů, psaní a četby. Nespokojujeme se s málem, chtějme se naučit víc a vykonáme v životě mnohem víc než dosud.“⁴⁵⁹

Časopis tiskl informace o technických novinkách, které by mohly zmírnit sluchovou vadu (např. článek Budeme slyšet? Technika na pomoc nedoslýchavým⁴⁶⁰), a spolek organizoval dovoz naslouchacích přístrojů z ciziny.

„V srpnovém čísle ABC Neslyšících jsme oznámili, že dovezeme ze zahraničí vhodná sluchátka pro nedoslýchavé. Obdrželi jsme nyní první zásilku ze Švýcar, a jak nám bylo avisováno již 9. září t. r. byly nám odeslány lampové přístroje z Anglie. Jakmile dojdou do Prahy, budou především ceny předloženy nejvyššímu úřadu cenovému ke schválení a pak dány do prodeje.“⁴⁶¹

List se zabíral také psychikou a vnitřním světem sluchově postižených.

„Hleděl jsem jako fascinován na jeho prsty chvějící se na strunách a cítil jsem, jak rozechvívají mé nitro. Když skončil, viděl jsem tisíce tleskajících rukou a Mistra uklánějícího se obecenstvu. Byl jsem na rozpacích, mám-li také tleskati, když jsem jeho hudbu neslyšel. Však přece. Slyšel jsem ho hrát nebo ne? Jsou snad moje představy tak mocné, že si dovedu vyvolat hudbu? Anebo jsem ho slyšel v duši?

⁴⁵⁶ Předsednictvo Čs. ÚSPON. Naléhavá výzva k rodičům. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 12. 1947, roč. 2, č. 10, s. 3.

⁴⁵⁷ PIVOŇKA, Josef. Nevzdáme se! *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 2. 1946, roč. 1, č. 2, s. 2.

⁴⁵⁸ NOVOTNÝ. Zaměstnávání osob s vadou sluchu ve Velké Británii a USA. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 6. 1947, roč. 2, č. 6, s. 2.

⁴⁵⁹ KOSEOVÁ, Vlasta. Chtěli byste jít do školy? *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 9. 1948, roč. 3, č. 7, s. 3.

⁴⁶⁰ –č. Budeme slyšet? : Technika na pomoc nedoslýchavým. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 8. 1946, roč. 1, č. 6, s. 4–5.

⁴⁶¹ Č.–. Konečně sluchátka! *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 11. 1946, roč. 1, č. 9, s. 1.

Ano, musil jsem ho slyšeti v duši, neboť duši netřeba sluchu. Rozluštění této záhady projelo mnou jako blesk a nemohl jsem již zadržeti ruce, které začaly tleskat.

Však běda. Ve svém zadumání jsem neopozoroval, že aplaus již dávno utichl. Tu projela mým srdcem sladká hrůza. Mistr, který ještě stál na podiu, vzhlédl ke mně a s úklonou si vsunul housle pod bradu. Cítil jsem, jak neviditelná síla přikovala mne k místu a tělem mi probíhá mrazivé chvění. Naše oči se setkaly. A znovu viděl jsem ty prsty chvějící se na strunách a znovu mým srdcem prochvívala nepopsatelná hrůza. Mistr hrál. Ano, Mistr hrál – mně. Cítil jsem, jak se zalýkám dosud nepoznanou bolestí, která zarývala své nehty do dlaní a zuby do rtů. Hrál ještě krásněji než předtím, netušeně drásaje mé nitro, až slzy úlevy mi vyhrkly z očí.

Již dávno zelo jeho místo na podiu prázdnotou, když jsem se probral z omámení.

Tušil jsi, Mistře, tenkrát, komu jsi hrál? Jistě ne, ale nyní to víš, neboť na onom světě stává se člověk vševědoucím. Děkuji ti, bylo to krásné, a jsem přesvědčen, že mi odpustíš, že jsem ti po druhé už netleskal.⁴⁶²

Nabádal k odbourání studu ze sluchového postižení...

„Vyprávěl mi jeden můj známý, že při své cestě Holandskem viděl v obchodě vývěsní tabulku, kde bylo napsáno: »Rád Vás obsloužím, ale špatně slyším. Prosím, mluvíte se mnou hlasitěji a zvolna. Děkuji Vám za to!« Je v tom skutečně kus velké odvahy. Dovedete si představit, že by takovou tabuli vyvěsil u nás některý obchodník? A máme i mezi obchodníky nedoslýchavé. (...)

Proč a za co se stydíme? Myslíte, že si tím prospějete, když děláte, že slyšíte a při tom neslyšíte? Je to stejně dětské a směšné jako nebezpečné. Odložte nemístný stud, nestyďte se přiznat, že neslyšíte! Usnadněte si život a odvrátíte od sebe mnohou nepřijemnost.⁴⁶³

...a odsuzoval ty, kdo se vadě sluchu posmívají.

„Hudbu Bedřicha Smetany zbožňují, zatím co pro hluché mají úsměšek. Sem tam nás v tisku pochválí, jací prý jsme pracanti, jak se dovedeme k práci postavit, jak nám to jde od ruky, nebo dokonce, že to dovedeme i lépe než slyšící, ale vzápětí nás ranní zesměšňováním.⁴⁶⁴

Mimořádná pozornost byla v *ABC* věnována kulturnímu životu osob s vadou sluchu.

Odpovědný redaktor Josef Pivoňka informoval na stránkách listu o Divadle neslyšících, u jehož zrodu stál.

„Bude to nový druh divadelního umění, velmi odlišný od všeho, co tu v tomto směru je. Vyrosté nám docela nový druh divadla, pro který budou autoři divadelních her psát docela nové a docela odlišné hry. Bude to pochopitelně něco v zásadě jiného než to, co jsme pod pojmem divadla zvyklí vídati a slychat. Musíme se pochopitelně orientovat směrem na vjemy zrakové, ale abychom toto docela nové divadlo zpřístupnili i širší a to zvláště slyšící veřejnosti, musíme počítat i se zvukem, i když bude hrát roli podřadnou, t. j. doplňující.⁴⁶⁵

Pivoňka také za sluchově postižené žádal filmové distributory, aby alespoň jednu kopii každého českého filmu opatřily pro biografy českými titulky.

„Pro člověka postiženého sluchovou vadou jsou bohužel české filmy stále ještě nedostupné. Když se někdo z nás neslyšících konečně rozhodne a jde na představení s českým filmem, marně se namáhá, aby alespoň zhruba rozuměl ději. Napíná oči i uši, vidí vzrušující nebo poutavý děj, ale dějová

⁴⁶² KASAL, Antonín. Píseň ticha. *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 10. 1948, roč. 3, č. 8, s. 5.

⁴⁶³ PIVOŇKA, Josef. Za co se stydíme? *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 5. 1948, roč. 3, č. 5, s. 5.

⁴⁶⁴ PIVOŇKA, Josef. Jak dlouho ještě? *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 2. 1947, roč. 2, č. 2, s. 1.

⁴⁶⁵ PIVOŇKA, Josef. Divadlo pro neslyšící. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 3. 1946, roč. 1, č. 3, s. 5.

souvislost mu chybí. Co nám zbývá? Nic jiného, než oželet vstupné a navštěvovat zase jen ta představení, kde jsou promítány filmy cizojazyčné, podložené titulky. Neříkáme, že ty cizí filmy jsou špatné. Máme možnost shlédnout velmi dobré filmy ruské, francouzské, anglické i americké, ale bolí nás to, že právě český film, ke kterému máme citově nejbližší, který předvádí děje z našeho prostředí a který bychom měli nejraději, je nám uzavřen jako tresor, chovající poklady před zlodějem.⁴⁶⁶

Je přinejmenším na pováženu, že se svými apely neuspěl v podstatě dodnes.⁴⁶⁷

ABC informovalo o výstavě sluchově postižených výtvarníků⁴⁶⁸ nebo zvalo za zvýhodněné ceny na kurzy moderních tanců. V této souvislosti je vhodné zmínit jméno Mobi Urbanové, české neslyšící taneční hvězdy, jež kurzy vedla a o níž s oblibou psaly téměř všechny časopisy pro sluchově postižené, *ABC neslyšících* především; jistě i proto, že Emílie Bublová, která měla na starost administraci listu, byla matkou tanečnice a Jiří Bubla, od roku 1947 předseda Československého ústředního svazu péče o neslyšící, byl jejím nevlastním otcem. Urbanová byla nejčastěji zmiňovanou a vyobrazovanou sluchově postiženou osobností na stránkách *ABC*, příležitostně do něho i sama přispívala.

„S potěšením chápu se pera, abych napsala svůj příspěvek, o který mne Vaše redakce žádá. Dvojitá radost mám při psaní těchto řádků. Vždyť mohu dnes psát, volně dýšíc v osvobozené vlasti a do našeho listu, vlastního listu neslyšících, který jest určen jedině jejich zájmům tak, jako výhradně jejich zájmům zasvětila jsem i já svůj život a svou práci.“⁴⁶⁹

Umělecké texty zastupovala v *ABC* zejména próza na pokračování. Jak bylo u beletrie zvykem, byla tištěna v grafické úpravě pod čarou. Od srpna 1946 do února 1947 vycházela románová povídka redaktora Josefa Pivoňky s názvem *Děvče z rybníku*.

„Tato povídka je psána poutavým způsobem a jednoduchým stylem, aby neslyšící pobavila a poučila. Pojednává o osudu neslyšící dívky, která se svojí pílí a pevnou vůlí uplatní vynikajícím způsobem v životě. Povídka bude vycházeti pravidelně a bude ukončena, podle místa v listu, asi v pěti až sedmi pokračováních.“⁴⁷⁰

Následoval ji např. *Hlídač č. 47 Josefa Kopty* nebo *Hlas nejkrásnější, rozhlasová hra Karla Zajíčka*. Všechny umělecké texty měly vztah ke sluchovému postižení.

„Otiskovati v časopise rozhlasové hry není právě obvyklé. Pakli jsme však přesto dnes učinili výjimku, je to proto, že hra »Hlas nejkrásnější« od dr. Karla Zajíčka, autora četných divadelních a rozhlasových prací, se zabývá problémy, které se neslyšících velmi dotýkají. Autor si totiž tentokrát zvolil za hrdinu své hry mladého muže, který už od útlého dětství neslyší; a ačkoliv v ústavu pro hluchoněmé se naučil dokonale číst slova s lidských úst, přesto je mezi lidmi i svými kamarády plachý. Miluje nade vše svou práci – je ryjcem uměleckého skla – a ve své dobrotě se domnívá, že svět je tak dobrý a krásný, jak jej vidí očima. Náhoda mu však ukáže, že na světě jsou lidé dobří i zlí – a toto

⁴⁶⁶ PIVOŇKA, Josef. Chceme české filmy! *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 6. 1949, roč. 4, č. 6, s. 3.

⁴⁶⁷ Více viz 2.2 *Sluchově postižení a film*.

⁴⁶⁸ V. Ch. Slyšící o neslyšících. *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 10. 1948, roč. 3, č. 8, s. 1.

⁴⁶⁹ URBANOVÁ, Mobi. Práce radostná. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 3. 1946, roč. 1, č. 3, s. 1.

⁴⁷⁰ Redakční rada. *Děvče z rybníku. ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 8. 1946, roč. 1, č. 6, s. 7.

poznání je pro mladého Karla Tomana mezníkem v jeho životě. Jakým mezníkem – to poví hra, která když byla před několika lety vysílána pražským a pak i bratislavským rozhlasem, setkala se s obrovským ohlasem mezi posluchači, zejména mezi těmi, k nimž život se někdy zachoval tvrději než k druhým a jimž hra ukázala, že i člověk, který neslyší, může se uplatnit v životě tak vynikajícím způsobem. Rádi bychom ještě upozornili své čtenáře na to, že rozhlasová hra má jiné zákony než hra jevištní, jež působí i na čtenáře vnitřním napětím. Rozhlasová hra je totiž dílem řady rozhlasových složek, včetně hudby a dokonale tlumočeného slova – a na to třeba pamatovati při čtení textu, který ke svému dokreslení potřebuje vždy rozhlasového tlumočení, aby plně zapůsobil.⁴⁷¹

Vedle dramatických a prozaických seriálů byla v *ABC* tištěna i poezie. Autory básní byli nejčastěji Josef Pivoňka a dřívější hlavní redaktor *Svépomoci Neslyšících* Bohumil Bažil.

Bažilovo jméno nebylo jediným jménem známým z jiných periodik pro sluchově postižené, které se objevovalo na stránkách *ABC*. Mezi členy redakce byl i v pořadí druhý redaktor *Svépomoci* a vydavatel listu *Československý neslyšící* Jan Myška; či zodpovědný redaktor *Československého neslyšícího* Vilém Bohumír Hauner, který do *ABC* psal, jak bylo jeho doménou, o dění za hranicemi.

Ve srovnání s ostatními listy bylo možné v *ABC* neslyšících nalézt vyšší počet článků bez souvislosti se sluchovým postižením. Jednalo se na jedné straně o zprávy s nadpisy jako Podivná restaurace⁴⁷² nebo Mořský krab v Labi⁴⁷³, které bychom z dnešního hlediska označili za infotainment a jimiž se *ABC* zřejmě snažilo udržet pozornost zábavychtivých čtenářů nepříliš interesovaných spolkovým děním.

„Na letišti Orly u Paříže sneslo se americké dopravní letadlo, z něhož byly vyvedeny tři krásné jerseyké kravky. – Je to dar organisace UNRRA zničenému řeckému dobytkářství. Větší kontingent hovězích kusů jede současně prosaickou cestou po moři. Tři klidné kravky, jež prvně v dějinách přeletěly Atlantik, byly naloženy na novoyorském letišti. V letadle stály ve zvláštních boxech a pečoval o ně zvláštní ošetřovatel. Krávy jsou devítiměsíční a podle zpráv leteckého personálu snášely cestu velmi dobře. Nejevily známky nevolnosti, nebály se ani nastupování. Pustily se s chutí do připraveného sena a klidně cestou žvýkaly.“⁴⁷⁴

Na straně druhé šlo o vlastenecké články, jejichž nárůst souvisel s čerstvě poznaným a zažehnaným útlakem ze strany Německa a ve kterých byl blahorečen Edvard Beneš či Tomáš Garrigue Masaryk. V roce 1948 patřily kupříkladu hned tři titulní strany *ABC neslyšících* portrétům členů Masarykovy rodiny.

⁴⁷¹ Hlas nejkrásnější. *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 5. 1947, roč. 2, č. 5, s. 2.

⁴⁷² Podivná restaurace. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 11. 1946, roč. 1, č. 9, s. 6.

⁴⁷³ Mořský krab v Labi. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 2. 1948, roč. 2, č. 2, s. 6.

⁴⁷⁴ Tři krávy nad oceánem. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 11. 1946, roč. 1, č. 9, s. 6.

Nástup komunismu se na stránkách časopisu ve formě euforicky-budovatelských článků odrazil také, ale v množství poměrně střídmem.

„Téměř tři roky dělí nás od hrozných dnů okupace. Za nesvobody utěšovali se všichni upřímní vlastenci, že po takových zkouškách bude žít náš národ i celý svět v hlubokém míru a bude se věnovat plodné práci po boku mocného ochránce – bratrského národa ruského a ve věrném lidském souzvuku s ostatními spojenci.

Tříštěním zájmů nedožili jsme se však kýženého klidu, naopak došlo k těžké vládní krizi. V nejvážnější chvíli promluvil však československý pracující lid. Nová vláda, sestavená Klementem Gottwaldem a schválená panem prezidentem republiky Dr. Ed. Benešem, bude nyní moci dokončiti v klidu a nerušeně svoje budovatelské dílo.

My, českoslovenští neslyšící, s radostí vítáme výsledek únorových dní. Jsme z lidu, hrdě se hlásíme do řad pracujících. Proto věrně budeme stát za vládou lidu, za vládou lidově-demokratickou, za vládou opravdové Národní fronty v přesvědčení, že se dočkáme i pro nás sociální spravedlnosti, po níž voláme.⁴⁷⁵

Časopis propagoval termín „neslyšící“ jako zastřešující pro všechny sluchově postižené a podtrhoval nezastupitelnost znakového jazyka v komunikaci prelingválně neslyšících. Zde přímo skrze slova matky neslyšícího chlapce, jejíž dopis *ABC* otisklo:

„Snad jako mnoho z vás, když jsem vedla synka do ústavu, aby jej naučili mluvit, měla jsem jedinou prosbu, aby nikdy nehovořil posunkovou řečí. Byla jsem ubezpečena k mojí velké radosti. A chlapec skutečně nikdy ve společnosti ani doma neukazoval, jak všeobecně mezi sebou říkají. Výslovnost měl dobrou, takže mu bylo rozumět co mluví a na posunkovou řeč zanevřel, protože vycítil, že tak na sebe upozorní okolí, které neslyšící podceňuje – ovšem neprávem. Tak bylo když chodil do školy.

Jinak tomu je ale ve veřejném životě. To s ním už není ctihodná sestra nebo pan učitel, aby mu stále vysvětloval a poučoval ho. Teď je tu sám s cizím okolím, nechce se vyptávat druhých lidí na věc, které nerozumí, a tak čeká se vším domů. Jsou to jiná slova a nové pojmy. Jak mu to vysvětlit, jak ho poučit? Nemá rád dlouhé vysvětlování, chce hned k jádru věci. A hlavou mi šla myšlenka, jak snadné by bylo, kdybychom oba uměli posunkovou řeč. Jak rychle bychom se dohodovali a jakou zásobu by měl slov!

A to je důvod, který mě přiměl k tomu, abych vám napsala a zároveň vás poprosila, aby se uvažovalo o tom uspořádat nějaký kurs posunkové řeči. Vybídněte maminky a přátele našich neslyšících a uvidíte, že bude jistě zájem.⁴⁷⁶

Československý ústřední svaz péče o neslyšící přání této pisatelky vyslyšel, zorganizoval kurz znakové řeči a v časopise na něj pozval.

„Čs. ÚSPON bude pořádati v zimních měsících kurs posunkové řeči. Očekáváme, že nebude jediný ze slyšících členů rodiny neslyšících, který by do tohoto kursu se nepřihlásil, aby tak usnadnil styk s neslyšícími rodinnými příslušníky a dokumentoval důležitost posunkové řeči. Rovněž i neslyšící, pokud neovládají dokonale posunkovou řeč, uvítají jistě toto opatření, aby se zdokonalili v nejpřirozenějším svém vyjadřovacím způsobu a získali jedinečnou možnost při mezinárodních stycích, dorozuměti se bezvadně s neslyšícími příslušníky cizích národů.⁴⁷⁷

Snaha vyjít jednodušším jazykem vstříc prelingválně neslyšícím čtenářům nebyla v člancích zřetelněji patrná.

⁴⁷⁵ Předsednictvo Čs. ÚSN. Československým neslyšícím! *ABC neslyšících* : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící. 15. 4. 1948, roč. 3, č. 4, s. 2.

⁴⁷⁶ ŠEBELOVÁ, Vlasta. Naučte nás také posunkové řeči. *ABC neslyšících* : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící. 15. 5. 1947, roč. 2, č. 5, s. 3.

⁴⁷⁷ Nepřehlédněte! Kurs posunkové řeči. *ABC neslyšících* : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící. 15. 10. 1947, roč. 2, č. 8, s. 5.

Pro *ABC* byla důležitá zpětná korespondenční vazba od čtenářů. Redakce si přála, aby se odběratelé časopisu zapojili svými návrhy a připomínkami k jeho obsahu, případně do listu sami přispívali. Hned ve 2. čísle např. vyzvala sluchově postižené čtenáře, kteří se účastnili bojů proti nacistům v květnu 1945, aby jí vyličili své zážitky.

„Dovídáme se z jednotlivých pramenů, že mnozí neslyšící (nedoslýchaví, hluchí i hluchoněmí) se činně zúčastnili bojů v květnové revoluci minulého roku. V mnohých případech jde o vynikající účast na povstání českého lidu. Rádi bychom uveřejnili postupně některé zvláště zajímavé případy a proto žádáme všechny naše čtenáře, pokud se národní květnové revoluce zúčastnili, aby nám o svých zážitcích podali stručné, ale naprosto pravdivé zprávy. Pište prostřednictvím dopisovatelů svých spolků neb ústavů. (...)

Zprávy vypracujte ihned a pošlete nám je v době co nejkratší, abychom je mohli redakčně zpracovat a připravit pro tisk. Upozorněte na tuto výzvu i své neslyšící kamarády. Dokažte, že i neslyšící stáli věrně při znovuzrození naší drahé Československé republiky.“⁴⁷⁸

ABC neslyšících, stejně jako jiné z námi sledovaných listů, nebylo výdělečné. Fungovalo díky hmotné podpoře spolků a jednotlivců. Zejména díky Podpůrnému spolku hluchoněmých sv. Františka Saleského v Praze.

Nevraživost naopak vládla mezi Československým ústředním svazem péče o neslyšící a Spolkem nedoslýchavých a ohluchlých Efeta. Důvodem bylo, že Efeta odmítla do svazu vstoupit. Takto kritizoval separatismus Efety na stránkách *ABC neslyšících* major Sboru národní bezpečnosti a předseda svazu Jiří Bublá:

„Stěžejní potřeby všech postižených jsou stejné a při zdolávání odborných úkolů jedna složka musí účinně podporovat druhou. To správně pochopili zodpovědní vedoucí spolků, to správně chápe též vedení svazu. V čínorodé svorné spolupráci mohutného celku jest síla, která hravě překoná obtíže jednomu osamocenému spolku nepřekonatelné. Nejlepším důkazem pro oprávněnost mého tvrzení jest stesk pisatele článku v »Efetě«, stesk na pracovní obtíže, nedostatek prostředků, na – slabost. Proč tedy nedoslýchaví z »Efety« mají zůstávat mimo svaz? Kde jest důvod pro jejich separatismus, když dnes v krajských členských spolcích svazu jest organisováno mnohem více nedoslýchavých členů, než v jejich vlastním odborovém spolku? Proč brání se vedení tohoto spolku spojení se svazem, z něhož by měl spolek jen kýžený prospěch, a proč násilně se snaží zavést zbytečnou druhou kolej na dráze stejných zájmů? (...)

...spolek »Efeta«, který za 20 roků své subvencované činnosti nedovedl býti svým členům nijak pozitivně prospěšný, odmítá zásadně vstoupiti jako člen do Svazu, který pro své členstvo pracovati chce a může a též s kladným výsledkem pracuje.“⁴⁷⁹

Představitelé Efety ve svém listě na Bublův text reagovali, oponovali a zdůrazňovali odlišné potřeby a zájmy nedoslýchavých:

„V prvé řadě každý nedoslýchavý, který si článek přečte, pozná na první pohled, že je psán člověkem slyšícím, který nezná naše strasti, naše potíže, přání a tužby. Nedivíme se. Nikdo ze slyšících nemůže dobře chápati, co prožívá člověk, když na počátku své životní dráhy nebo ve zralém věku začne ztráceti sluch. Proto také omlouváme pana předsedu ÚSPONu a věříme, že snaha byla dobrá, ale pochopení málo. (...)

Zajímavé je také doznání pana předsedy ÚSPONu, že v krajských jejich spolcích je více nedoslýchavých než hluchoněmých. Proč tedy nebyla tato většina respektována na valné hromadě

⁴⁷⁸ Neslyšící v květnové revoluci. *ABC neslyšících* : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící. 15. 2. 1946, roč. 1, č. 2, s. 1.

⁴⁷⁹ BUBLÁ, Jiří. Buďme upřímní! *ABC neslyšících* : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící. 15. 6. 1947, roč. 2, č. 6, s. 6–7.

ÚSPONu? Proč celá valná hromada byla vedena posunkovou řečí, které nedoslýchaví nerozumějí? Zdá se, že nedoslýchaví v ÚSPONu jsou jen trpění a jejich údělem je „poslouchat a mlčet“. (...)

My jsme nedoslýchaví a nedoslýchavými zůstaneme, i kdyby stokrát pan major Bubla tvrdil, že jsme neslyšícími. (...)

Jsme pro spolupráci s ÚSPONem, ale jako rovný s rovným. Na tomto podkladě se zúčastníme každého jednání, uvítáme každý rozumný návrh a všemi silami se přičiníme pro jeho realizování, protože víme, že taková spolupráce bude prospěšná všem lidem s vadným sluchem.⁴⁸⁰

Již dva roky nato se tyto polemiky ukázaly být zbytečnými. Efeta i Československý ústřední svaz neslyšících byly nuceny vstoupit do Ústřední jednoty invalidů a časopisy obou spolků byly spolu s dalšími periodiky zdravotně postižených sloučeny lednem 1950 do *Zpravodaje Ústřední jednoty invalidů a Práce invalidů*.

6.8.4 Rubriky

Na stránkách *ABC* byla zjevná snaha zavádět nové rubriky. Pravidelností však byla korunována zhruba jen polovina těchto pokusů.

Ženy nám píší...

Už od 1. čísla měl časopis pravidelnou ženskou rubriku.

„My neslyšící ženy nenecháme všecku práci a ovoce z ní jenom našim mužským kolegům, a nebudeme se skromně krčit ve svém koutku u krbu. Ukážeme jim, že dovedeme stejně čile vládnout perem jako vařečkou. Proto každá ze čtenářek našeho časopisu pošle našemu redaktorovi nějaké to písmo, ve kterém by projevila svá přání ohledně našeho společenského i rodinného prostředí.“⁴⁸¹

Sluchově postižené čtenářky i redaktorky se v této rubrice navzájem dělily o své rady (jak být dobrými hostitelkami, jak zorganizovat spíž) a dojmy (např. o radost z narození dítěte).

Naposledy se ženská rubrika objevila v únorovém čísle roku 1947.

Okénko do světa

Pouze dvou vydání (v lednu a v březnu 1946) se dočkala rubrika s podtitulem Události – novinky – zajímavosti – vynálezy – doma i v cizině. Seskupovala krátké zprávy „infotainmentového“ charakteru bez vztahu ke sluchovému postižení.

„Nejrychlejší ryba na světě je mečoun. Urazí asi 40 km za hodinu. Je to ryba neobyčejně dravá, která řádí jako lupič mezi ostatními pokojnými rybami. Při svém lovu vyhledává s oblibou celá hejna ryb,

⁴⁸⁰ HULA, A. Buďme upřímní! *Efeta* : Časopis pro otázky vadného slyšení. Srpen 1947, roč. 20, č. 7, s. 51–53.

⁴⁸¹ BAŽILOVÁ, Ž. Ženy nám píší... : Vážené čtenářky! *ABC neslyšících* : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící. Leden 1946, roč. 1, č. 1, s. 6.

do kterých velikou rychlostí vpluje, nabodá na svůj roh (prodloužená čelist) vždy několik ryb, které dravě požívá.“⁴⁸²

V únoru 1947 se objevila celá strana tohoto typu textů pod hlavičkou **Zajímavosti z domova i ciziny**. Jindy byly tyto články tištěny jako samostatně stojící.

Zprávy osobní

Skutečně velmi nepravidelná a zřídka rubrika přinesla několikrát informace o jubileích, sňatcích či úmrtích osob s vadným sluchem.

Z dopisů (našich) čtenářů

Redakce komunikovala na stránkách listu se svými čtenáři prakticky od začátku jeho vydávání, ovšem jen stručně a nárazovitě. Nadpis Z dopisů čtenářů se poprvé objevil v dubnu 1947. Pravidelná rubrika stejného názvu se ustálila přesně o rok později.

Čtenáři zasílali své návrhy a připomínky k podobě časopisu, chodu svazu a vlastně cokoli, co chtěli říci k tématu sluchového postižení. Části textů svých dopisů mohli najít přetištěné na stránkách listu. Na některé dopisy redaktoři v *ABC* reagovali. K neaktivnějším čtenářkám-dopisovatelkám patřila ohluchlá Jiřina Vecková. Zaslala redakci nejen své připomínky, ale i básně.

„Děkujeme paní Veckové za dopisy a ujišťujeme ji, že Svaz udělá opravdu, co bude v jeho silách. Těšíme se na další dopisy.

Vyzýváme i ostatní čtenáře, aby nám psali. Čekáme na jejich podněty, na jejich kritiky. Nebojte se psát! Všechny rukopisy před vytištěním opravíme. Rozumíme dobře tomu, co chcete říci. Pro nás rozhoduje obsah, ne forma! Máme radost z každého příspěvku, který přijde od vás, z venkova nebo z Prahy. Pište, pište, pište!“⁴⁸³

Kultura

Od března 1946 až do června 1948 měla v *ABC* své pravidelné místo kulturní rubrika. Doporučovala sluchově postiženým především zajímavé knihy, častěji vlasteneckého charakteru než se vztahem k jejich vadě.

„Vzácné knihy. Každý z nás jich má několik ve své knihovně na místě zvláště vyhrazeném. Nevychází jich dost, aby tam často přibývaly nové svazky, ale budeme viněni z nadsázky, řekneme-li, že tam také patří kniha TGM v Lánech, která v krátké době vychází již ve druhém vydání. V milých idylických historkách první části zachycuje Stanislav Jandík soukromý život presidenta Osvoboditele, jeho dobrotu, skromnost a prostotu; vypráví pak v tragických kapitolách zářijových dnů o jeho skonu, pohřbu a uzavírá dílo dramatickým líčením hrdinného chování lánských lidí, ochranitelů Masarykovy

⁴⁸² Okénko do světa : Nejrychlejší ryba. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 3. 1946, roč. 1, č. 3, s. 7.

⁴⁸³ Redakce. Dopisy čtenářů. *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 10. 1948, roč. 3, č. 8, s. 3.

památky za okupace. Kniha, kterou pečlivě vydalo vydavatelství Za svobodu, je vyzdobena namnoze neznámými, hlubotiskem reprodukovánými snímky a odpovídá i vnější úpravou závažnosti a nadčasovosti obsahu.⁴⁸⁴

Jako vedoucí rubriky byla u jejího premiérového vydání uvedena Milada Strohschneiderová.

Zprávy spolkové (a organizační)

Poprvé se nadpis Spolkové zprávy objevil v *ABC* v březnu 1946. Rubrika se z něho však stala až se začátkem 2. ročníku. Teprve tehdy začaly být zprávy ze spolků tištěny pohromadě pod touto hlavičkou. V dubnu 1947 byla rubrika přejmenována na Zprávy spolkové a organizační; někdy se objevoval pouze název Zprávy spolkové. Československý ústřední svaz péče o neslyšící tiskl v této rubrice organizační pokyny, zprávy o činnosti spolků sdružených ve svazu, oznámení chystaných schůzí a společenských akcí a zprávy z těch proběhlých.

„Členské spolky upozorňujeme, že jest sekretariátu zasíláno mnoho dopisů od jednotlivců s různými dotazy, žádostmi a pokyny, mnohdy malichernými a většinou osobního rázu. Prosíme spolky, aby poučily své členy, že ústřední svaz jest vrcholnou organizací, že jeho členy jsou jen spolky a ne jednotlivé osoby. Poučujte své členy o zásadách a stupních organizace a žádejte od nich, aby své osobní záležitosti předkládali výboru spolku, který jest na prvním místě jejich poradcem a pomocníkem. Teprve tehdy, když členský spolek nemá sám možnost nějakou věc rozhodnouti nebo vyřídit, předloží ji k vyřízení ústřednímu výboru...“⁴⁸⁵

Zprávy z ciziny

Od dubna 1946 se v *ABC* začalo nepravidelně objevovat zpravodajství z ciziny, přibližující život zahraničních sluchově postižených. Čerpalo z cizích periodik pro sluchově postižené a zajišťoval ho především Vilém Bohumír Hauner. Jednotlivé články v rubrice byly zpravidla nadepsány jmény zemí, jichž se týkaly. Rubrika často měnila název. Jmenovala se **Zprávy ze zahraničí**, **Z ciziny**, **Ze světa** a **Zprávy ze světa**.

„SSSR. Divadlo neslyšících. Jak se dovídáme, je v SSSR již pětadesát let divadlo neslyšících. Všichni herci tohoto divadla jsou neslyšící. Divadlo je velmi oblíbeno a hraje i klasická dramata, ovšem bez mluveného slova, pouze jako pantomimu.

Hluchoněmý, hluchý nebo neslyšící? Rakouský časopis pro neslyšící referuje o debatě, která byla rozvířena v ČSR o těchto názvech. Podle názoru redakce nejlépe vyhovuje slovo »neslyšící«.⁴⁸⁶

⁴⁸⁴ Kultura : Vzácné knihy. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 10. 1946, roč. 1, č. 8, s. 6.

⁴⁸⁵ Předsednictvo Čs. ÚSPON. Zprávy spolkové a organizační : Organizační pokyn č. 1. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 4. 1947, roč. 2, č. 4, s. 6.

⁴⁸⁶ V. Ze světa. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 4. 1948, roč. 3, č. 4, s. 6.

Záhonek humoru

Velmi ojediněle otiskovalo *ABC* psané vtipy. Dvakrát v roce 1946 pod hlavičkou Záhonek humoru, jednou v roce 1947 pod názvem **Trochu humoru**. Téma vtípů nemělo žádného dočinění se sluchovým postižením.

„»Tak co dělá žaludek? Pijete každý večer hodinu před spaním teplou vodu, jak jsem vám nařídil?«

»Několikrát jsem to zkusil, ale déle než deset minut teplou vodu pít nevydržím.«⁴⁸⁷

Malý oznamovatel

V květnu 1946 se v časopise poprvé objevila rubrika řádkové inzerce, ve které mohli sluchově postižení inzerovat. Jeden řádek vyšel na 15 korun, tučný na 30.

„Pro neslyšící čtenáře zřídíme insertní rubriku »Malý oznamovatel«, kde budou moci za poměrně levný peníz inserovati. Do této rubriky budou přijímány inseráty jako nabídnutí k sňatku, prodej a koupě různých věcí, blahopřání a pod.«⁴⁸⁸

Sport

V srpnu 1946 začala vycházet rubrika informující o sportovních akcích s účastí sluchově postižených sportovců. S oblibou zpravovala např. o LATECHu, tenisovém klubu neslyšících, založeném Vilémem Bohumírem Haunerem. Rubrika se na konci 1. ročníku odmlčela. Sportovní zprávy, občas doprovobené i fotografií účastníků, vycházely příležitostně dále jako samostatně stojící články. Návrat sportovní rubriky, umožněný spoluprací časopisu s Československým sportovním svazem neslyšících, byl ohlášen v červnu 1948.

„Oznamujeme našim čtenářům, že od 1. září bude v našem časopise jedna strana věnována Čs. sportovnímu svazu neslyšících. Víme, že naše čtenáře sport velice zajímá a proto jsme nabídku Čs. sport. svazu přijali s radostí. Těšíme se na spolupráci, vítáme je do našeho kruhu a doufáme, že tímto krokem jsme se zase přiblížili o kousek k jednotě, které chceme dosáhnouti.«⁴⁸⁹

Filmy, o kterých se mluví

V březnu 1948 a v čísle následujícím byl v této rubrice převyprávěn děj dvou filmových snímků: Vesnické učitelky a Krakatitu.

⁴⁸⁷ Záhonek humoru. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 12. 1946, roč. 1, č. 10, s. 6.

⁴⁸⁸ Administrace oznamuje čtenářům. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 11. 1946, roč. 1, č. 9, s. 5.

⁴⁸⁹ Zprávy spolkové a organizační : Sportovní zprávy v *ABC neslyšících*. *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 6. 1948, roč. 3, č. 6, s. 6–7.

Naše životopisy

Přestože časopis tiskl již dříve medailonky (ač převážně nekrology) významných sluchově postižených, zřídil pro tuto příležitost v listopadu 1948 zvláštní rubriku. Krátký text o životě vybraných osob byl doplněn jejich fotografií. Rubrika se věnovala především sluchově postiženým umělcům. Mnozí do ní své životopisy sami zasílali.

Tisk o nás

Reportáží o osvětové škole neslyšících přejatou z *Mladé fronty* byla v únoru 1949 pod názvem **Tisk o neslyšících** zahájena rubrika, v níž byly přetiskovány články o sluchově postižených z denního tisku. V červnu byla přejmenována na Tisk o nás. Objevovala se pravidelně až do zániku listu.

„>Práce<< upozornila 2. září t. r. na důležitou novinku: školu pro nedoslýchavé děti. Rodiče nedoslýchavých dětí jistě tuto zprávu uvítali s radostí, neboť zvláštní škola pro nedoslýchavé bude velikou pomocí pro děti, které jinak nemohly prospívat ve škole obyčejné a zdržovaly se v ústavě pro hluchoněmé. Citujeme zprávu >>Práce<<:

Škola pro nedoslýchavé děti. Nemůže-li vaše dítě pro nedoslýchavost dobře sledovat vyučování v národní nebo střední škole, přeaďte je již nyní na počátku školního roku...“⁴⁹⁰

Sociální zprávy

Pouze dvakrát – v únoru a v březnu 1949 – se objevila rubrika Sociální zprávy. Ve svém prvním vydání se zabývala nutností pojištění domácích dělníků, slučováním roztržštěných výplat důchodů a optimálním pracovním oděvem; ve druhém pak začleňováním osob se sníženou pracovní schopností do pracovního procesu.

„Pětiletý plán počítá se značným zvýšením produkce, které má být dosaženo jak zvýšením produktivity, tak i začleněním většího množství pracujících. Počítá se na př. se zvýšeným začleňováním žen. Velkou ztrátovou položku s hlediska produkce tvoří v našem hospodářství osoby se sníženou prac. schopností. Jejich opětné začlenění do pracovního procesu je nejen otázkou zvyšování produkce, ale také otázkou sociální. Vzhledem k poměrně vysokému počtu těchto osob usiluje ministerstvo sociální péče o soustavnější řešení tohoto problému.“⁴⁹¹

Motorismus

Zejména ve svém závěrečném ročníku se časopis soustavně věnoval problematice motorismu a sluchově postižených. Od února 1949 byly tyto zprávy několikrát označeny shodnou hlavičkou Motorismus.

⁴⁹⁰ Tisk o nás : Škola pro nedoslýchavé děti. *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 9. 1949, roč. 4, č. 7, s. 7.

⁴⁹¹ T-ČsÚP. Sociální zprávy : Začleňování osob se sníženou pracovní schopností. *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 3. 1949, roč. 4, č. 3, s. 7.

„Britský automobilový svaz oznámil Autoklubu RČS, že ve Velké Británii částečná nebo úplná hluchota není překážkou pro vydání vůdčího listu, jestliže dotyčná osoba je jinak schopná motorově vozidlo řídit. Jinými slovy, hluchota není vadou, která by znemožňovala hluché osobě mít vůdčí list.“⁴⁹²

6.9 Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně / Zájmy neslyšících (1948–50)

„Prosíme všemohoucího, aby nám dal sílu a všechno možné k obraně, aby vycházení našeho časopisu bylo zachováno.“⁴⁹³

6.9.1 Chronologický přehled

Středomoravský spolek neslyšících v Kroměříži (do jehož rukou svěřil v únoru 1940 František Kopřiva svůj list *Zájmy hluchých*, ale jemuž se tehdy nepodařilo ve vydávání časopisu pokračovat) přetrpěl válečné období, ve kterém mu byla omezena činnost, a po znovunabytí svobody přesídlil v prosinci 1945 do Zlína.

„Předseda spolku ve svém proslovu odůvodnil potřebu přeložení sídla z Kroměříže do Zlína, poněvadž ve Zlíně je mnoho členů našeho spolku zaměstnáno a je tam velké středisko průmyslu. Zdůraznil, že kde jsou neslyšící s pochopením přijímání v neomezeném rozsahu do zaměstnání, tam má býti samozřejmě i sídlo spolku a tím je právě Zlín.“⁴⁹⁴

Název organizace byl změněn na Spolek neslyšících ve Zlíně.

Přestože byl v roce 1948 **Spolek neslyšících ve Zlíně** sdružen v Československém ústředním svazu neslyšících, který vydával časopis *ABC neslyšících*, začal 1. ledna tohoto roku k 10. výročí svého založení vydávat vlastní list s názvem *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Velkou zásluhu na tom měl místopředseda zlínského spolku František Kopřiva.

Odpovědným redaktorem byl předseda spolku, a dřívější odpovědný redaktor *Zájmu hluchých*, ohluchlý **Josef Sýkora**. Redakce a administrace sídlily v Sýkorově bytě na adrese Mostní ulice 1693/10, Zlín-Letná. Tisklo se v knihtiskárně E. Potměšila v tomtéž městě.

Koexistence obou periodik měla do jara – alespoň na jejich stránkách – poklidnou podobu. *Zpravodaj* psal ve svém programovém prohlášení:

„V tomto časopise nebudeme otiskovati zprávy, které vyšly v „ABC neslyšících“, nýbrž pouze podle potřeby vyjádříme na některé zprávy nebo články ve svazovém časopise svoje stanovisko, souhlas

⁴⁹² Motorismus : British Automobil Association. *ABC neslyšících : List Československého ústředního svazu neslyšících*. 15. 12. 1949, roč. 4, č. 10, s. 8.

⁴⁹³ Do boje za náš časopis a právo spolku. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Duben 1948, roč. 1, č. 4, s. 5.

⁴⁹⁴ Vznik a činnost Spolku neslyšících ve Zlíně. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Červen–červenec 1948, roč. 1, č. 7, s. 4.

nebo kritiku. Proto je třeba, aby činní členové odebírali a četli dva časopisy. V našem časopise budeme veškeré záležitosti Československého ústředního svazu neslyšících se sídlem v Praze, jehož je náš spolek členem, vysvětlovat, tlumočit a žádat o kladný souhlas nebo vyřízení. Bude tedy náš časopis pomáhat, aby úkoly a připomínky našemu spolku svazem uložené, byly splněny.⁴⁹⁵

ABC to smířlivě kvitovalo:

„Spolek neslyšících ve Zlíně na oslavu svého desetiletého trvání se rozhodl vydávat vlastní časopis, nazvaný »Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně«. Ačkoliv dnešní doba vyžaduje co největší úspornost ve spotřebě nejen papíru, nýbrž i pracovní energie, aby všichni pracovníci mohli se plně věnovat práci pro stát a svému zaměstnání, zdá se, že přece jen tento nový časopis, kterému přejeme mnoho zdaru, není zbytečný a má své odůvodnění. (...)

Doufáme, že »ABC neslyšících« a nový »Zpravodaj« budou (...) spolupracovati k prospěchu svých čtenářů a v zájmu všech neslyšících.⁴⁹⁶

Pravdou ovšem bylo, že Českému ústřednímu svazu neslyšících v čele s předsedou Jirí Bublou se tato konkurence z vlastních řad nelíbila. Cítil se jí dotčen na cti a prestiži a usiloval o ukončení fungování zlínského listu. Takto, již ostře a útočně, hájil *Zpravodaj* své právo na existenci ve svém dubnovém čísle z roku 1948:

„...spolek narazil na zneuznání, nepochopení a veliký odpor od svazu hned v prvním roce svého členství, když se mu podařilo získati povolení vydávati časopis, k čemuž má podle svých stanov právo, od ministerstva informací, a to bez prostřednictví svazu. (...)

Je sice pravda, že bylo zástupcem spolku ve Zlíně slíbeno, po I. řádné valné hromadě svazu, že spolek ve Zlíně časopis vydávati nebude. Když však redakce svazového časopisu všechny zprávy od přispívatele spolku ve Zlíně nedala uveřejniti, odkládala je do příštího čísla, takže byly nečasové a když posledně uveřejnila zprávu s pravopisnými chybami, kterých v rukopise článku nebylo a nedala písemně přispívateli spolku ujištění, že vícekrát již nic s chybami uveřejňovati nebude, které do stanovené lhůty žádal a když přispívatel viděl, že nad jeho zprávou je poznámka, že redakce uveřejňuje na přání druhé strany beze změn, ačkoliv tam byly vytištěny změny na pravopisné chyby, třeba možná nedopatřením, bylo rozhodnuto chopiti se svépomoci. Hlavní tři důvody byly tyto: 1. Nedala pisateli ujištění, že nebude uveřejňovati jeho články s pravopisnými chybami a pisatel měl tedy za to, že si redakce svazového časopisu nepřeje, aby jí články a zprávy posílal. 2. Otiskovány byly však ve svazovém časopise takové zprávy a články, které se třeba ani netýkaly života a zájmů neslyšících. Tedy výmluvy redakce, že odkládá zprávy od spolku pro nedostatek místa do příštího čísla, nebyly oprávněné. 3. Spolek neslyšících ve Zlíně potřebuje ke svému rozvoji a prospěchu svých členů pomocníka v propagaci všech tužeb, návrhů a informací pro členy a přátele spolku. Jelikož bylo zřejmo, že svazový časopis neuveřejňováním zpráv zlínského spolku brzdí a potlačuje jeho činnost, přidává neuveřejňováním zpráv členům spolku na rozčilování a stížnosti různých druhů na časopis, který mají platiti, bylo tedy sáhnuto k uklidnění členů k svépomoci vydávati vlastní časopis, který budou dostávati zdarma. Že spolek pro udržení všech svých členů, přátel a příznivců, kterých má dohromady přes tisíc a chce získati v době svého 10 letého trvání další tisíc, potřebuje vlastního časopisu, to už je zbytečno dále podotýkati. (...)

...ve svazu nechtějí poslouchat chválu na časopis zlínského spolku a hanu na časopis svůj, který, jak přiznal sám p. Bubla, se v hojném počtu vrací... (...) Prohlašujeme na čestné slovo, že vedením spolku ani jinými členy nebyl nikdo nabádán, aby časopis svazu byl vrácen.

Bylo by přece nesmyslem vracet časopis, který mají předplacen a který musí platit i když jej nebudou číst. Podržení časopisu – jeho nevrácení mají aspoň předmět na balení a podpalování nebo k jiné příležitosti, kterých máme denně několik a několikrát. Vypisovati některé z nich je ze zdvořilosti nemožné.⁴⁹⁷

⁴⁹⁵ Spolek neslyšících ve Zlíně. Úvodem. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. 1. 1. 1948, roč. 1, č. 1, s. 1–2.

⁴⁹⁶ Redakce. Nový časopis pro neslyšící. *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící*. 15. 4. 1948, roč. 3, č. 4, s. 3.

⁴⁹⁷ Do boje za náš časopis a právo spolku. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Duben 1948, roč. 1, č. 4, s. 4–5.

Tuto ostrou zlínskou defenzivu vyvolal Bublův návrh na zastavení *Zpravodaje*, který vznesl na schůzi delegátů svazu v dubnu 1948. Chtěl, aby svaz zakročil a zapřičinil se o to, aby ministerstvo informací odňalo zlínskému spolku povolení k vydávání listu. Protože většina delegátů stála za Bublou, rozhodl se Spolek neslyšících ve Zlíně hrozící situaci předejít vystoupením ze svazu.

„Vystoupení Spolku neslyšících v Gottwaldově-Zlíně ze Svazu nebylo nikterak ukvapené a bezdůvodné. Po schůzi delegátů poslali jsme Svazu doporučeně dopis, ve kterém jsme jej žádali, aby bylo zrušeno usnesení, že zákrokem Svazu musí být náš časopis zastaven. Upozornili jsme, že nebude-li usnesení zrušeno, vystoupí náš spolek ze Svazu.“⁴⁹⁸

1. ledna 1949 se Zlín stal Gottwaldovem a *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně* se přejmenoval na *Zájmy neslyšících*, čímž se naprosto úmyslně přihlásil k odkazu *Zájmů hluchých* Františka Kopřivy, který do zlínského listu také přispíval. Podtitul *Zájmů neslyšících* zněl *Věstník institucí neslyšících v Československé republice*.

V prosinci 1949 se tisk *Zájmů neslyšících* přesunul do zlínské knihtiskárny Start.

V závěru roku 1949 byly spolky sluchově i jinak zdravotně postižených pohlceny Ústřední jednotou invalidů; včetně všech spolků sdružených v Československém ústředním svazu neslyšících. Spolek neslyšících v Gottwaldově-Zlíně byl však mezi hrstkou spolků⁴⁹⁹, které na likvidační snahy Ústřední jednoty invalidů nereagovaly.⁵⁰⁰

Zatímco *Efeta* a *ABC neslyšících* byly lednem 1950 spolu s dalšími časopisy zdravotně postižených sloučeny ve *Zpravodaj Ústřední jednoty invalidů* a v *Práci invalidů*, zlínskému spolku se ještě půl roku dařilo vydávat poslední nezávislý časopis sluchově postižených.

Poslední trojčíslo *Zájmů neslyšících* vytiskly v červnu 1950 zlínské Moravskoslezské knihtiskárny.

Časopis vycházel ve formátu 24,5 × 30,5 cm. Text byl lámán do tří sloupců. List obsahoval poměrně mnoho fotografií; zejména díky sportovnímu zpravodajství

⁴⁹⁸ KOPŘIVA, František. Úvahy o činnosti. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Únor–březen 1949, roč. 2, č. 2–3, s. 6.

⁴⁹⁹ Tuto hrstku tvořily: Podpůrný spolek hluchoněmých „Jirsík“ v Českých Budějovicích, Podpůrný spolek hluchoněmých „Oul“ v Plzni, Svaz rodičů dětí hluchoněmých v Praze a Spolek neslyšících v Gottwaldově-Zlíně.

⁵⁰⁰ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 258. ISBN 80-7216-096-6.

bohatému na snímky z akcí sluchově postižených sportovců.

List si předsevzal měsíční periodicitu a skutečně vycházelo 12 čísel ročně. K tomuto počtu si však často dopomáhal dvojčíslý.

Počet stran se pohyboval od 4 (u nejtenčích obyčejných čísel) až do 24 (u posledního trojčísla). Stránky nebyly číslovány. Závěrečná strana (někdy i více stran) patřila zpravidla plošné inzerci obecného charakteru. O inzerenty nebyla v průmyslovém Zlíně nouze.

Dokud nesl časopis titul *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*, soustředil se přednostně na informace vztahující se k tomuto spolku a byl zdarma zasílán jeho členům, platícím členské příspěvky. Stát se jeho odběratelem nebylo možné jinak, než se přihlásit za člena Spolku neslyšících ve Zlíně.

„...o náš spolkový časopis mezi ostatními neslyšícími je velký zájem a dožadují se, aby administrace jim „Zpravodaj“ zasílala, že chtějí tento časopis odebírat. Oznamujeme, že tento časopis posíláme výhradně členům a přátelům, t. j. dobrodincům našeho spolku, dále sociálním a sportovním spolkům neslyšících v ČSR, vedoucím osobnostem v n. p. Baťa, všem veřejným úřadům, ředitelstvím škol, odborným lékařům, restauracím a holičským závodům z informačního důvodu. Tedy nepřijímáme odběratele. Abychom vyhověli jejich žádosti, doporučujeme, aby se přihlásili za přispívající členy našeho spolku a členský příspěvek dopředu zapravili, načež budou dostávat náš spolkový časopis po celý rok zdarma. Zápisné jednou provždy jest 10 Kčs a členský příspěvek přispívajícího člena ročně 40 Kčs.“⁵⁰¹

Spolu s 2. ročníkem a s přejmenováním listu na *Zájmy neslyšících* redakce tuto praxi přehodnotila, zavedla předplatné a zasílala časopis každému, kdo o něj projevil zájem.

„Abychom vyhověli přání některých spolků a sportovních klubů neslyšících o uveřejňování jejich zpráv a článků v našem časopise, byli jsme nuceni jej jinak změnit. Protože naším úkolem a snahou bylo a je propagovati a hájiti zájmy neslyšících v Československé republice, proto ponese název, ve kterém budou vždy vypisovány zájmy neslyšících.

Druhému přání, abychom posílali časopis za předplatné, je rovněž vyhověno. Už nebudeme zájemcům o časopis připomínati, že musí přistoupiti za člena spolku a že nečlenové nemají na něj nárok. Poznali jsme, že to nemá smyslu, abychom plnili řady svých členů těmi, kteří mají do našeho spolku daleko, jsou již v tom neb onom spolku členy a do našeho spolku vstupují jen proto, aby mohli dostávat – odebírat náš časopis. Rozumnější a správnější je, když každý neslyšící je členem toho spolku, ke kterému má nejbliže ze svého bydliště a je členem jen jednoho spolku, nikoliv dvou i více. Neříkáme, že každý neslyšící má být členem spolku, ke kterému má ze svého bydliště nejbliže, nýbrž každý neslyšící má být členem jen toho jednoho spolku, ke kterému má důvěru a má tam svoje známé. Odběrem časopisu za předplatné zruší se podle přání členství ve spolku těch, kteří se přihlásili kvůli němu za členy. Místo členů spolku bude se předplatným tvořit theoreticky čtenářský spolek při našem časopise a přejeme si, aby počet jeho členů by veliký – ještě větší než mají spolky a sportovní kluby neslyšících v ČSR společně dohromady.

Tím, že se tento náš časopis propůjčuje být věstníkem každého spolku, klubu a zřízení pro neslyšící, pokud si to budou přát, je prokázána naše snaha o spolupráci se všemi a pro všechny. Nejsme naklonění k sobectví jen ve prospěch členů jednoho spolku, ale chceme, aby prospěch a radost z našeho časopisu měli všichni neslyšící.“⁵⁰²

⁵⁰¹ Redakce „Zpravodaje“. Dodatek k úvodu. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Únor–březen 1948, roč. 1, č. 2–3, s. 1–2.

⁵⁰² Služba úkolem časopisu. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Leden 1949, roč. 2, č. 1, s. 1.

Jedno číslo *Zájmů neslyšících* stálo 5 korun, roční předplatné vyšlo na 60 korun.

Tabulka č. 12: Chronologický přehled charakteristik časopisu *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně / Zájmy neslyšících*

R o č.	Rok / měsíc	Titul	Podtitul	Odpovědný správce / Odpovědný zástupce listu	Vydavatel	Sídlo redakce a administrace	Tisk	Počet čísel v ročníku	Cena čísla / roční předplatné
1.	1948	<i>Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně</i>	-	Josef Sýkora	Spolek neslyšících ve Zlíně	Mostní ul. 1693/10, Zlín-Letná	E. Potměšil, Zlín	12	Zdarma
2.	leden–říjen 1949	<i>Zájmy neslyšících</i>	<i>Věstník institucí neslyšících v Československé republice</i>		Spolek neslyšících v Gottwaldově-Zlíně	Mostní ul. 1693/10, Gottwaldov-Zlín-Letná	E. Potměšil, Gottwaldov-Zlín	12	5 Kčs / 60 Kčs
	listopad–prosinec 1949								
3.	leden 1950							6	
	únor–červen 1950						Moravskoslezské tiskárny, Gottwaldov I		

6.9.2 Grafický vývoj záhlaví

Obrázek č. 28: Záhlaví *Zpravodaje pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Leden 1948, roč. 1, č. 1

Obrázek č. 29: Záhloví *Zájmu neslyšících*. Únor–březen 1949, roč. 2, č. 2–3⁵⁰³

6.9.3 Profil časopisu

Stejně jako ostatní časopisy pro sluchově postižené, kladl si i tento za cíl na jedné straně informovat, organizovat, poučovat a bavit sluchově postižené; na straně druhé zpravovat o jejich zájmech a potřebách slyšící veřejnost. Byl proto distribuován nejen sluchově postiženým, ale také např. všem veřejným úřadům, ředitelstvím škol, vedoucím osobnostem národního podniku Baťa (který zaměstnával mnoho sluchově postižených) nebo restauracím či holičstvím, jejichž zákazníci tak mohli do listu nahlédnout.⁵⁰⁴

Podstatnou část obsahu listu tvořily **spolkové zprávy**. V 1. ročníku, dokud se list jmenoval *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně* a byl zdarma zasílán členům tohoto sdružení, se zprávy týkaly převážně zlínského spolku. Publikována byla programová prohlášení spolku jako např. text Sociální úkoly a poslání Spolku neslyšících ve Zlíně⁵⁰⁵, zprávy ze schůzí výboru⁵⁰⁶, ale také pozvánky

⁵⁰³ Toto záhlaví nesly *Zájmy neslyšících* od 2. ročníku. Záhlaví úvodního čísla 2. ročníku *Zájmu neslyšících*, které jsme měli k dispozici, však bylo znehodnoceno. Jako obrazovou dokumentaci jsme tedy použili číslo následující.

⁵⁰⁴ Spolek neslyšících ve Zlíně. Úvodem. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Leden 1948, roč. 1, č. 1, s. 1. Redakce „Zpravodaje“. Dodatek k úvodu. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Únor–březen 1948, roč. 1, č. 2–3, s. 1–2.

⁵⁰⁵ SÝKORA, Josef. Sociální úkoly a poslání Spolku neslyšících ve Zlíně. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Leden 1948, roč. 1, č. 1, s. 4.

⁵⁰⁶ Např. Redakce zpravodaje. Schůze výboru spolku. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Leden 1948, roč. 1, č. 1, s. 2.

na spolkové maškarní plesy⁵⁰⁷, taneční hodiny⁵⁰⁸ nebo večerní vzdělávací kurzy.

„Neslyšící, kteří ze školních ústavů vystoupí, časem zapomenou, co se pracně v ústavě naučili a nestarají se o další sebevzdělání. To by byla jejich nedozírná škoda. Vedení Spolku neslyšících ve Zlíně je si plně vědomo, jakou hodnotu má pro neslyšící další vzdělání a proto v sezení výborové schůze, konané dne 28. října t. r. se jednomyslně rozhodlo, aby byly ve Zlíně pro neslyšící zřízeny večerní kurzy, na kterých by se vyučovalo předmětům, o které neslyšící projevují zájem, jako jest na příklad politická a společenská výchova, počty, psaní a pod. (...)

Do kursu se přihlásilo prozatím 20 posluchačů, kteří projevují o kurzy velký zájem, což je dobrým znamením a pro vedení spolku další vzpruhou k práci za určeným cílem v nastávajícím pětiletém plánu.

Další večerní kurzy následují vždy za 14 dní a to ve dnech 16., 17. a 31. listopadu, 1., 14. a 15. prosince 1948.

Kurzy jsou vždy v úterý od 19 do 21 hodin a ve středu od 18.30 do 20.30 hodin a konají se v Průmyslové škole ve třídě č. 312 (3. etáž).“⁵⁰⁹

Slavnostní červeno-červencové číslo z roku 1948 bylo věnováno historii činnosti zlínského spolku od jeho založení do té doby.

Spolek neslyšících ve Zlíně patřil mezi organizacemi sluchově postižených k těm velkým. „Ke 31. 5. 1948 měl spolek úctyhodný počet 1 745 členů.“⁵¹⁰ Náklad jeho listu se pohyboval pravděpodobně od 3 000 výtisků výše.

„...první náklad 3.000 výtisků je úplně rozebrán. Přihlásí-li se dostatečný počet nových zájemců o náš spolkový časopis a o členství v našem spolku, necháme dodatečně tisknouti II. vydání 1. čísla „Zpravodaje“.“⁵¹¹

S 2. ročníkem a se změnou názvu na *Zájmy neslyšících* přestal být list periodikem jednoho spolku a vytyčil si neskromnou metu stát se vedoucím časopisem československých sluchově postižených. (Pomýšlel i na čtrnáctidenní periodicitu, ale k té nikdy nedošlo.)⁵¹² Redakce začala vybízet i ostatní spolky a sportovní kluby sluchově postižených, aby časopisu zasílaly informace o své činnosti a svých akcích, a následně je tiskla. Nabádala dokonce k tomu, aby organizace sluchově postižených vybrali ze svých řad zpravodaje, kteří by měli zasílání spolkových zpráv do redakce *Zájmu neslyšících* na starosti.

„ Zpravodajové jsou oči, uši a tykadla redakcí všech časopisů. Redakce si upraví představu o věci podle jejich obrazotvornosti. Proto je při zpravodajství třeba naprosté nestrannosti a pravdivosti. Redakce je spojena se zpravodaji důvěrou, která nesmí být zklamána.

⁵⁰⁷ Jubilejní maškarní ples. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Leden 1948, roč. 1, č. 1, s. 5.

⁵⁰⁸ Taneční hodiny. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Říjen–listopad 1948, roč. 1, č. 10–11, s. 3.

⁵⁰⁹ HOŘÁK, Petr. Večerní kurzy pro neslyšící ve Zlíně. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Říjen–listopad 1948, roč. 1, č. 10–11, s. 3.

⁵¹⁰ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 245. ISBN 80-7216-096-6.

⁵¹¹ Redakce „Zpravodaje“. Dodatek k úvodu. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Únor–březen 1948, roč. 1, č. 2–3, s. 2.

⁵¹² Redakce časopisu. *Přátelé... Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Leden 1949, roč. 2, č. 1, s. 4.

Je naší ctížádostí, aby náš časopis „Zájmy neslyšících“ československým neslyšícím po všech stránkách opravdu se líbil a přinášel jim skutečný prospěch. (...) ...chceme vybudovati nejlépe vedený časopis, který by byl chloubou československých neslyšících a k tomu účelu potřebujeme vaši součinnost. Redakce prosí proto vedení všech spolků a sokolských oddílů, aby ze svých řad zvolili schopné zpravodaje pro náš časopis.

Tito zpravodajové by měli na starosti zasílání zpráv redakci našeho časopisu o spolkových podnicích. Čím bude více zpráv ze spolků a sokolských oddílů, tím bude náš časopis přinášeti více zajímavých článků a zpráv. Neslyšící v ČSR necht' si uvědomí, že náš časopis chce sloužiti zájmům neslyšících a československou veřejnost a povolane činitele upozorňovat na cíle a potřeby neslyšících. Nezapomeňte, že naše noviny jsou Vaším mluvčím – tribunou čs. neslyšících.

Tudíž aby byli povolani činitelé soustavně správně informováni o nás neslyšících, je třeba, abyste nám posílali články a zprávy. Doufáme, že budete o tom uvažovati a rozhodnete se pro spolupráci s námi. Již se těšíme na Vaši brzkou poštu.⁵¹³

Ve srovnání s ostatními časopisy pro sluchově postižené věnovaly *Zájmy neslyšících* nebývale velký prostor sportovní činnosti sluchově postižených. **Sportovní sekce** plná fotografií ze sportovních akcí, reportáží a výsledkových tabulek dosahovala rozsahu mnoha stran. Josef Sýkora v ní vylíčil např. I. světové lyžařské mistrovství neslyšících v rakouském Seefeldu⁵¹⁴ nebo na pokračování VI. mezinárodní sportovní hry neslyšících v Kodani.⁵¹⁵ Pozornost nebyla věnována pouze kláním samotným, nýbrž i činnosti sportovních klubů sluchově postižených (např. články Zpráva o konání III. řádné valné hromady SK Neslyšících Zlín⁵¹⁶, Slavnostní ustavující valná hromada tělocvičné jednoty Sokol neslyšících Praha⁵¹⁷, S neslyšícími sportovci Sokola Svit Gottwaldov-Zlín autokarem na zájezdu do Ivančic a na Vranovskou přehradu ve dnech 3.–5. července 1949⁵¹⁸).

⁵¹³ Redakce „Zájmy neslyšících“. Neslyšícím na uváženu! *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Duben 1949, roč. 2, č. 4, s. 10.

⁵¹⁴ SÝKORA, Josef. Seefeld : Reportáž o I. světovém lyžařském mistrovství neslyšících. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Únor–březen 1949, roč. 2, č. 4, s. 12–17.

⁵¹⁵ SÝKORA, Josef. Slavné dny v životě neslyšících sportovců všech národů světa : Reportáž o VI. mezinárodních sportovních hrách neslyšících. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Říjen 1949, roč. 2, č. 9–10, s. 6–15. SÝKORA, Josef. Slavné dny v životě neslyšících sportovců všech národů světa : Reportáž o VI. mezinárodních sportovních hrách neslyšících. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Prosinec 1949, roč. 2, č. 11–12, s. 6–10. SÝKORA, Josef. Slavné dny v životě neslyšících sportovců všech národů světa : Reportáž o VI. mezinárodních sportovních hrách neslyšících. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Leden 1950, roč. 3, č. 1, s. 8–10. SÝKORA, Josef. Slavné dny v životě neslyšících sportovců všech národů světa : Reportáž o VI. mezinárodních sportovních hrách neslyšících. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Červen 1950, roč. 3, č. 4–6, s. 22–23.

⁵¹⁶ Sportovní zprávy : Zpráva o konání III. řádné valné hromady SK Neslyšících Zlín. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Únor–březen 1948, roč. 1, č. 2–3, s. 7–8.

⁵¹⁷ SIGAN, Bedřich. Sportovní zprávy : Slavnostní ustavující valná hromada tělocvičné jednoty Sokol neslyšících Praha. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Duben 1949, roč. 2, č. 4, s. 5–7.

⁵¹⁸ BÁRTEK, Jaroslav. S neslyšícími sportovci Sokola Svit Gottwaldov-Zlín autokarem na zájezdu do Ivančic a na Vranovskou přehradu ve dnech 3.–5. července 1949. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Srpen 1949, roč. 2, č. 7–8, s. 9–12.

Významného prostoru se v *Zájmech neslyšících* dostávalo také jednomu typu článků, které neměly vztah ke sluchovému postižení – a sice **textům politickým**, resp. propagandistickým; blahořečícím socialismus, Komunistickou stranu Československa, jejího předsedu Klementa Gottwalda atp. Tyto články se objevovaly často a v nemalém rozsahu. V lednu 1949 a 1950 byly kupříkladu otištěny Gottwaldovy novoroční projevy⁵¹⁹; v březnu 1949 byla na čtyřech stranách den pod dni popsána únorová revoluce⁵²⁰ a článek byl doprovázen fotografií Klementa Gottwalda čtoucího svůj projev na Staroměstském náměstí; v březnu 1950 začaly *Zájmy* tisknout kurz ruského jazyka, v první (a současně i poslední) lekci si měli čtenáři osvojit azbuku.⁵²¹

Události z podzimu 1938 – před 11 lety – Mnichov, politika, která k němu vedla i jeho ideologie, to jsou věci, k nimž každoročně se vracíme. To proto, že jsou jednou z nepoučnějších a nejkrvavěji zaplacených poučení dějin, které nám bylo trpkou a tvrdou lekcí. Přátelství a spolupráce se Sovětským svazem a zeměmi lidových demokracií je nerozbornou hrází proti všem silám domácí i zahraniční reakce, které by nám rády připravily nový Mnichov. Pod prozíravým vedením presidenta Klementa Gottwalda půjdeme bok po boku Sovětského svazu a zemí lidové demokracie cestou mírového budování socialismu od úspěchu k úspěchu.⁵²²

Spolkové a sportovní zprávy a politická propaganda časopisu dominovaly. Kromě těchto tří typů textů bylo možné v listě ve větším množství nalézt ještě obecné zpravodajství. To mělo někdy praktický charakter, většinou se však soustředilo na „perličky“ ze zahraničí a jeho účelem bylo především pobavit.

Časopis nebral formou žádných svých textů ohled na snížené čtenářské dovednosti prelingválně neslyšících.

Od srpna 1949 začaly *Zájmy neslyšících* otiskovat obsáhlé zprávy o cílech a činnosti čerstvě založené Ústřední jednoty invalidů. Články, ve kterých byla zdůrazňována nutnost sjednocení se v tuto organizaci a prospěch z toho plynoucí, dodávala listu jednota sama.

„Většina občanů tělesnou vadou postižených si dosud neuvědomila, jak ohromný dosah má pro ně už nyní a ještě více bude mít v blízké budoucnosti celostátní sjednocovací hnutí, které bylo umožněno politickými změnami v únoru 1948. Tento sjednocovací proces, odstraňující dřívější roztříštěnost

⁵¹⁹ GOTTWALD, Klement. Do nového roku s vírou a nezdolnou jistotou v úspěch našeho velkého díla. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Leden 1949, roč. 2, č. 1, s. 1–2. GOTTWALD, Klement. K novému roku. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Leden 1950, roč. 3, č. 1, s. 1.

⁵²⁰ Šest historických dnů vítězného února 1948. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Únor–březen 1949, roč. 2, č. 2–3, s. 1–4.

⁵²¹ Lidové kursy pro neslyšící I. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Březen 1950, roč. 2, č. 2–3, s. 12–13.

⁵²² Českoslovenští neslyšící! *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Srpen 1950, roč. 2, č. 7–8, s. 3.

a nejednotnost na všech úsecích veřejného života, dospěl letos v červnu už ve sloučení všech zájmových organizací a institucí i na úseku sociálně zdravotní péče. To znamená ve svých důsledcích přímo dějinný převrat v sociálním postavení, existenčních podmínkách a pracovním uplatnění občanů nevidomých, neslyšících, tělesně postižených i jinak invalidních. Neboť masovým organizačním včleněním do Národní fronty pracujícího lidu měst a venkova se jim dostane skutečného a plného zrovnoprávnění a zhodnocení jejich budovatelských schopností v lidově demokratické pracovní pospolitosti ve smyslu socialistické zásady „každý podle svých schopností, každému podle jeho práce.“ Nebudou už považováni za méněcennou složku národa a státu, zájmově sjednoceni v budovatelsky sjednoceném národě budou se moci bez rozlišování účastnit v příznivém životním prostředí soutěžního plnění pětiletého plánu hospodářského a kulturního rozvoje Československé republiky. Místo žebrácké mošny, kolovrátku a charitativních podpor z milosrdenství, které bývaly údělem t. zv. mrzáků za všech předešlých společenských řádů, je nyní invalidům dána stejná organizační, existenční a pracovní základna, jakou mají zdraví spoluobčané. Umožňuje se jim spoluprací v národním budovatelském kolektivu bez pocitu méněcennosti a druhořadosti dospět šťastného života a účinně přispět k výstavbě nového společenského řádu jako rovný s rovným.⁵²³

Samotný Spolek neslyšících ve Zlíně, který si vždy potrpěl na svou autonomii, měl však proti pohlcení Ústřední jednotou invalidů výhrady. Takto je na stránkách *Zájmu neslyšících* vyjadřoval František Kopřiva:

„Vím dobře, že všechny spolky zuby nehty bránily vždy svoji samostatnost a nechtěly se přeměnit v odbočky Svazů dříve existujících, s poukazem, že si nepřejí, aby svaz zasahoval do jejich vnitřních záležitostí, ačkoliv to bylo sledováno vždy k dobru spolků. Bylo proto pro mne překvapením, že najednou ve své snaze povolili a dali se začlenit tam, kde by to bylo nejméně očekáváno – v Ústřední jednotě invalidů. (...)

Nedělejme si představy – iluse, že ve všech zájmových odborech neslyšících OJI⁵²⁴ bude teď radostnější práce.⁵²⁵

Míra obav a námitek zdaleka neodpovídala tomu, co se chystalo. Komunisté zlikvidovali časopis *Zájmy neslyšících* roku 1950 a spolek ho následoval záhy.

6.9.4 Rubriky

Adekvátně k jeho nepřilíš dlouhému trvání bylo ve zlínském časopise rubrik spíše méně. Mezi stálíce patřily jen čtyři: Spolkové zprávy, Sportovní zprávy, Různé zprávy a Rozmanitosti.

Feuilleton

Ve *Zpravodaji pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*, resp. v *Zájmech neslyšících* nebyla téměř k vidění beletrie ani poezie. Čestnou výjimkou, jež na stránky časopisu přinášela alespoň stopy uměleckého stylu, byla pod čarou tištěná rubrika Feuilleton. Objevila se hned v úvodním čísle s podtitulem Povídání o novinách.

⁵²³ Cestou jednoty a budovatelské práce : Proč byla založena Ústřední jednotka invalidů. *Zájmy neslyšících* : Věstník institucí neslyšících v Československé republice. Srpen 1950, roč. 2, č. 7–8, s. 1.

⁵²⁴ Okresní jednoty invalidů.

⁵²⁵ KOPŘIVA, František. Epocha spolků neslyšících v roce 1949. *Zájmy neslyšících* : Věstník institucí neslyšících v Československé republice. Prosinec 1949, roč. 2, č. 11–12, s. 1 a 3.

„Když Pán Bůh rozdával zaměstnání a byl již pytel prázdný, spatřil vzadu člověka, na něhož již nic nezbylo. – Co se s ním dá dělati? Dlouho si hladil starý pán vousatou bradu, až se mu pojednou blýskla hlavou myšlenka. Lidé jsou pohodlná čeládka. Hnedle by to byl samý kartel a mílové právo. Je třeba myslet na to, jak je udržet v čilosti. Je třeba štky do rybníka.

Dal človíčkovi spravedlivost soudce, chytrost advokáta, věrnost a udatnost jaka, výmluvnost tribuna lidu, zvědavost dítěte, rozvahu sedláka, znalost služby veřejnosti i chytráckých podfuků a lapálií starých obchodníků. Zkrátka, dal mu ode všeho pořádnou porci, více, než-li vyfasovali ti druzí, řka: „Budeš redaktorem!“ – I shledav, že to, co zase stvořil, dobré jest, šel si lehnout. Tak přišel na svět redaktor, aby lidem stále přidržoval zrcadlo jejich ctnosti i nectnosti před očima.“⁵²⁶

Následoval medailonek Heleny Kellerové od J. Šupichové v příštím čísle⁵²⁷ a poté se rubrika odmlčela.

Vrátila se v dubnu 1949 a až do konce vydávání listu přinášela na pokračování obsáhlou reportáž neslyšícího Lub. Kohuta z rekreace ve Vysokých Tatrách.

Sportovní zprávy

Jak už bylo řečeno, věnoval časopis sportovní činnosti sluchově postižených obrovskou pozornost. Nejednalo se však jen o tradiční sportovní zpravodajství, ale také o popis dalších aktivit, které sportovní kluby vyvíjely a o nichž časopis samy informovaly. Ať už šlo o pořádání večírků nebo třeba o snahy zájmové skupiny neslyšících motoristů o prosazení zákona, který by sluchově postiženým umožnil získání řidičského průkazu.

„Zájmová skupina neslyšících motoristů při Autoklubu Praha-Střed koná vždy své schůze v budově Autoklubu Praha II, Opletalova třída 29 a zve své členy na každou schůzi.

Při každé schůzi se projednávají také otázky uvolnění řidičských průkazů pro neslyšící motoristy. Příslušná místa, která pracují na automobilovém zákonu, obdržela již od nás memoranda, ve kterých poukazujeme na potřeby neslyšících motoristů na tomto úseku a žádáme, abychom byli připuštěni řídit motorová vozidla.“⁵²⁸

Principem získávání zpráv a místy i obsahem se tak sportovní zpravodajství blížilo zpravodajství spolkovému.

První rok pojednávaly Sportovní zprávy především o činnosti zlínských sportovců. Když se *Zájmy neslyšících* s 2. ročníkem otevřely i ostatním organizacím sluchově postižených, začaly na jejich stránkách zpravovat veřejnost o svých aktivitách i sportovci pražští, což vedlo k nárůstu plochy časopisu nutné pro jejich pokrytí i na několik stran.

⁵²⁶ Feuilleton : Povídaní o novinách. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Leden 1948, roč. 1, č. 1, s. 2.

⁵²⁷ ŠUPICHOVÁ, J. Feuilleton : O nevidomé a neslyšící dívce. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Únor–březen 1948, roč. 1, č. 2–3, s. 2–3.

⁵²⁸ Sportovní zprávy : Zprávy neslyšících motoristů. *Zájmy neslyšících : Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Únor–březen 1949, roč. 2, č. 2–3, s. 11.

Ze sportů převažoval tradičně fotbal, ale ke slovu se dostávaly také např. tenis, lyžování nebo šachy.

„Sportovní klub neslyšících Zlín má kromě fotbalového odboru také šachový odbor, který však nevyvíjel činnost jednak proto, že neměl k dispozici pro své členy šachovnice s figurkami. V letošním roce se však šachovému odboru podařilo opatřit 8 kompletních šachovnic s figurkami pro mistrovské družstvo, takže bylo možno znovuzahájit činnost. Aby byl u ostatních neslyšících, kteří dosud nejsou členy šachového odboru, podchycen zájem o tuto královskou hru, uspořádal na zkoušku propagační soutěž – jakési neoficiální šachové klubové mistrovství pro rok 1948. Ukázalo se, že mezi neslyšícími je mnoho nadějných talentů, s kterými nutno vážně pro nastávající oficiální podzimní mistrovství šachového odboru počítati. Soutěž započala v polovici února a byla ukončena o velikonoční neděli závěrečným finále. Neoficiálním mistrem šachového odboru klubu pro rok 1948 se stal zkušený hráč **Thurzo Arpád**. V upomínku na tuto soutěž byla mu věnována sportovní plaketa s přáním mnoha dalších sportovních úspěchů na poli šachovém. Vedlejší tabulka znázorňuje umístění jednotlivých vesměs zlínských neslyšících šachistů.“⁵²⁹

V lednu 1950 se redakce rozhodla věnovat zprávám ze sportovních klubů fixní počet stran – 5 až 6 z každého čísla a přejmenovat rubriku na **Tělesná výchova a sport neslyšících**.

„Vydavatelstvo časopisu „Zájmy neslyšících“ majíc na zřeteli rozšíření a rozmach československého sportu neslyšících a uznávajíc naléhavou nutnost a potřebu, aby čs. neslyšící sportovci byli neustále informováni o veškerém sportovním dění neslyšících jak v naší lidově demokratické republice, tak i v zahraničí, zavádí ve svém listě pro čs. neslyšící sportovce stálou rubriku „Tělesná výchova a sport neslyšících“ a dává jim ochotně k dispozici 5–6 stran svého časopisu. Tím naše vydavatelstvo dokázalo, že má k českosl. sportu neslyšících vřelý a kladný poměr a je na všech sokolských jednotách neslyšících v ČSR, aby tuto rubriku zaplňovali svými zprávami o činnostech svých sokolských jednot. Postupně podle potřeby v této rubrice budeme také uveřejňovati články o významu TOZ⁵³⁰ a odborné články o druhu všech sportů (kopaná, lyžařství, hockey, stolní tenis, šachy atd.).

Sokolské jednoty neslyšících v ČSR žádáme, aby laskavě vzaly na vědomí, že redakční uzávěrka je vždy 20. dne každého měsíce. V této rubrice jsou zatím pouze zprávy od sokolských jednot neslyšících v Praze a v Gottwaldově I. Ozvou se sokolské jednoty neslyšících v Brně, Plzni, Hradci Králové, Ostravě, Bratislavě a Košicích a pošlou nám pro tuto rubriku zprávy o činnostech svých sokolských jednot? Již teď se těšíme na zprávy od těchto sokol. jednot a předem jim děkujeme za spolupráci.“⁵³¹

Rubrika v novém hávu vyšla ještě jednou v závěrečném trojčísle, v němž měla celých 16 stran a byla bohatě členěna do drobnějších podrubrik. Pak byl časopis zrušen.

Rozmanitosti

Rubrika Rozmanitosti (několikrát nazvaná jako **Zajímavosti**) přinášela pravidelně po celou existenci listu krátké zprávy „infotainmentového“ charakteru přeložené ze zahraničního tisku a bez vztahu ke sluchovému postižení. V naprosté většině byly tématem Rozmanitostí technické výtvarné objevy, jež byly údajně v cizině vynalezeny.

⁵²⁹ Sportovní zprávy. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Duben 1948, roč. 1, č. 4, s. 8.

⁵³⁰ Tyršova odznaku zdatnosti.

⁵³¹ Vydavatelstvo časopisu „Zájmy neslyšících“ v Gottwaldově-Zlíně. *Tělesná výchova a sport neslyšících* : Úvodem. *Zájmy neslyšících* : *Věstník institucí neslyšících v Československé republice*. Leden 1950, roč. 3, č. 1, s. 6.

„Jak oznamuje švédský tisk, objeví se ve Švédsku první „věčná sirka“, kterou bude možno rozškrtnout 200krát. Nic bližšího o konstrukci tohoto zajímavého vynálezu zatím není známo – vynálezce inž. Knutsson-Hall žárlivě střeží své tajemství – jen to, že zápalka bude vyráběna na docela jiných principech, než jak bylo dosud zvykem. Již 45 zemí projeví o tento vynález zájem.“⁵³²

Sociálně-právní hlídka

V březnu 1948 se objevila rubrika, která chtěla čtenářům pomáhat orientovat se v právních záležitostech. Čtenáři se mohli zdarma obracet na právního zástupce spolku s otázkami, v nichž neměli jasno.

„Poněvadž mnozí členové našeho spolku často si nevědí rady v různých záležitostech, rozhodli jsme se zavést tuto rubriku. Členové spolku, máte-li nějaké nesnáze v právních záležitostech, obraťte se s důvěrou na náš spolek. Vaši záležitost předáme k vyřízení právnímu zástupci našeho spolku a pak vám zašleme odpověď. Podotýkáme, že vaše dotazy vyřídíme bezplatně.

Postupně budeme uveřejňovati zprávy, které vás budou zajímat. Jsou to: Odškodnění nemocí z povolání, důležité předpisy při stanovení odlučného, poskytování daňové úlevy podle § 9 zák. č. 109/47 Sb., uplatnění nároků na rodinné přídatky, důležité změny zákona o rodinných přídatcích, nároky z nemocenského, úrazového a pensijního pojištění, o výbavném, odbytném atd. Máme upřímnou snahu pomoci této rubriky vám poradit a je tedy na vás, abyste tuto rubriku ve vlastním zájmu vždy bedlivě četli. Jde o to, abyste ve svých případných nárocích nebyli poškozováni.“⁵³³

Čtenáře tato služba patrně nezaujala. Sociálně-právní hlídka se dočkala pouze jednoho pokračování.

Spolkové zprávy

První rok zejména o činnosti Spolku neslyšících ve Zlíně, v dalších letech o činnosti všech spolků, které zaslaly své materiály, informovala po celé fungování listu rubrika Spolkové zprávy.

Redakční a administrační oznámení

Pravidelná drobná rubrika v závěru listu obsahující informace týkající se chodu časopisu. Redakce v ní nejčastěji upozorňovala potenciální přispěvatele na datum uzávěrky příštího čísla.

Různé zprávy

Tato nevyhraněná rubrika přinášela po celou existenci časopisu krátké tuzemské i zahraniční zprávy na různá témata. Naprostá většina z nich se vady sluchu netýkala.

„V Chrudimi se právě pořádají kursy pro zemědělce, zahrádkáře a ovocnáře, v nichž se jim vysvětluje, jak mají používat třaskavin ke kypření půdy a při vysazování mladých stromků. Místo

⁵³² Zajímavosti : Věčná sirka. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Duben 1948, roč. 1, č. 4, s. 9.

⁵³³ Sociálně-právní hlídka. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Únor–březen 1948, roč. 1, č. 2–3, s. 4.

zdlouhavého vyrývání dř se dnes dá do země trochu trhaviny, ozve se tlumený výbuch a stromek se může zasadit.“⁵³⁴

Kulturní hlídka

Pouze dvakrát (v dubnu a v srpnu 1948) byla otištěna rubrika doporučující čtenářům literaturu. Doporučované knihy se netýkaly sluchového postižení.

„JUDr. Božena Pátková, advokátka s rozsáhlou rozvodovou praxí, stala se velmi populární přispívatelkou časopisu Květen, kde již delší dobu otiskuje zajímavé případy ze své soudní praxe. Nyní shrnula několik delších příběhů, jež svým rozsahem nedovolily otištění v časopise a vydala je knižně pod názvem „Srdce a paragraf“. (Nakl. Práce, brož. 80 Kčs.) Snad v žádném lidském povolání není tolik možností poznat lásku, bolest i utrpení i zmaržené štěstí tolika lidských životů, jako při vykonávání rozvodové praxe. JUDr. Pátková vybrala do své knihy příběhy, jež dají čtenáři možnost nahlédnout hluboko do lidských niter, ale i příležitost vyvoditi si poučení pro rozhodnutí tak závažné, jako je výběr druhu nebo družky pro celý život. Soudničky byly vždy oblíbenou četbou širokých čtenářských vrstev. Autorka knihy „Srdce a paragraf“ má však tu zásluhu, že nelíčí laciné sensace, nýbrž příběhy hluboce osudové, dramatické a výstražné.“⁵³⁵

Tiskový fond Zpravodaje

V 1. ročníku žádala redakce příznivce Spolku neslyšících ve Zlíně dvakrát o finanční dar a otiskla poděkování těm, kdo přispěli.

„Na Tiskový fond Zpravodaje věnovali: Ant. Zachárník, zubní technik, Zlín, Masarykovo náměstí, 200.– Kčs, nejmenovaný dárcé ze Zlína, 100.– Kčs, František Pilčík, čalouník, Zlín, Kvítková, 100 Kčs... (...)

Prosíme slyšící a neslyšící přátele našeho spolku a Zpravodaje, aby při každé vhodné příležitosti pamatovali na Tiskový fond Zpravodaje. Předem děkujeme. Prosím, nezapomeňte, že číslo šekového účtu Spolku neslyšících ve Zlíně jest M-117.720 – Domov neslyšících. Stačí zakoupiti na poště složenku bianco a na prázdné místo okénka vepsat jméno spolku a číslo účtu.“⁵³⁶

6.10 Časopisy vydávané v ústavech pro neslyšící děti

„Leží před námi hromádka psaných i tištěných sešitků, různého formátu, s obálkami i bez, s obrázky i bez nich. Jsou to ukázkové sešity časopisů pro hluchoněmé děti, které vydávají ústavy pro své chovance.“⁵³⁷

Všechna periodika, jimž jsme se až doposud věnovali, byla určena sluchově postiženým recipientům dospělého věku. Tato práce by však nebyla kompletní, kdybychom opomněli časopisy, které pro své chovance vytvářeli kantoři v ústavech pro neslyšící děti.

⁵³⁴ Různé zprávy : Zahradníci s třaskavinami. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Srpen 1948, roč. 1, č. 8, s. 4.

⁵³⁵ Kulturní hlídka. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Duben 1948, roč. 1, č. 4, s. 10.

⁵³⁶ Tiskový fond Zpravodaje. *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně*. Květen 1948, roč. 1, č. 5, s. 2.

⁵³⁷ O dětských časopisech pro hluchoněmé děti. – Svěpomoc. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 5. 5. 1925, roč. 8, č. 5, s. 1.

Ústavní časopisy byly ručně psané i tištěné. Měly motivovat sluchově postižené žáky k četbě a k pokusům o vlastní slovní vyjadřování. Předpokladem úspěchu bylo, že zpracovávaly témata dětem blízká. Informovaly o událostech v ústavu, otiskovaly texty, které doplňovaly školní učivo, i původní práce samotných žáků. Texty byly stručné a jejich jazyk jednoduchý, aby byl pokud možno srozumitelný i prelingválně neslyšícím dětem.⁵³⁸

Možná i kvůli jejich nižšímu nákladu je nadmíru obtížné, ne-li nemožné na časopisy pro neslyšící děti v archivech narazit, a proto jsou údaje o nich jen velmi kusé. Dnes víme o pěti takto vydávaných časopisech. Všechny začaly vycházet ve 20. letech 20. století a jejich názvy zněly: *Náš svět*, *Náš ústav*, *Ústavní táčky*, *Plzeňský hluchoněmý* a *Květy-děti*. Nám se i přes pátrání v adekvátních oblastních archivech podařilo najít v množství dostatečném pro provedení uspokojivého rozboru pouze titul *Plzeňský hluchoněmý*. Od titulu *Ústavní táčky* jsme našli pouze jediný výtisk a u tří ostatních listů jsme zcela odkázáni na nečetné informace z časopisů pro dospělé sluchově postižené.

6.10.1 Náš svět (1923–??)

V roce 1923 po přesídlení redakce *Novin pro hluchoněmé* z **Moravského zemského ústavu pro hluchoněmé v Lipníku nad Bečvou** do Moravského zemského ústavu pro hluchoněmé ve Valašském Meziříčí začal učitelský sbor lipnického ústavu (založeného roku 1894) vydávat časopis *Náš svět*. Časopis redigoval a ilustroval odborný učitel **Rudolf Jakubka**.⁵³⁹

„Účelem vydávání tohoto časopisu bylo povzbuzení chovanců po samostatném vyjadřování myšlenek a po čtení časopisů. Jsou v něm pojednání o nejdůležitějších událostech z ústavního života, články z nejrůznějších odborů věcného učení a z občanské nauky, články vyrostlé z života a pozorování chovanců. Vše je podáno formou srozumitelnou pro všechny chovance.“⁵⁴⁰

⁵³⁸ MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009-08-24], s. 79–80. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

⁵³⁹ KRÁL, Vincenc. Vznik a trvání zemského ústavu pro hluchoněmé v Lipníku n. B. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Říjen–listopad 1932, roč. 3, č. 4–5, s. 3.

⁵⁴⁰ KRÁL, Vincenc. Vznik a trvání zemského ústavu pro hluchoněmé v Lipníku n. B. *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků v ČSR*. Říjen–listopad 1932, roč. 3, č. 4–5, s. 3–4.

„Časopis jest psán a bohatě ilustrován. Obsah je pestrý, vybírán jest z příhod, které děti jednak doma, jednak v ústavě prožily. Poslední strana věnována jest hádankám.“⁵⁴¹

„Časopis ten píše aneb aspoň náměty ku článkučkům dávají dítky samy. Obsah jest pěkný, pestrý, že vyhovuje chovancům všech stupňů a jest bohatě ilustrován. Zamlouvali se nám také hádanky na konci čísla.“⁵⁴²

Přestože se nám nepodařilo dostat k žádnému výtisku *Našeho světa*, můžeme se na jeho stránky podívat alespoň prostřednictvím článku O Bedřichu Smetanovi, který z něj přejala a otiskly *Noviny pro hluchoněmé*:

„2. března bylo tomu 100 let, co se narodil v Litomyšli jeden z nejslavnějších mužů českého národa, hudební skladatel Bedřich Smetana. Malý Bedřich cvičil se pilně v dětském věku ve hře na housle a na piano. Když mu bylo šest let, hrál již na veřejném koncertě. Hudbu si zalíbil ještě více, když studoval na gymnasiu v Praze. Když dostudoval, psal hudební díla. Byl také v cizině, ve Švédsku. Tam naučil se milovati svou vlast. Když se po pěti letech vrátil do Prahy, stal se kapelníkem Národního divadla (prozatímního). Tu napsal krásné zpěvohry (opery), v nichž ne slovy, ale hudbou řekl, jak velice miluje český lid a českou vlast. Když bylo Smetanovi 50 let, stihlo jej veliké neštěstí – ohluchl. Nepřestal však pracovati. Ale nemoc jeho se stále horšila, až 15. května r. 1884 zemřel. Ohromné davy lidu doprovodily jej na hřbitov vyšehradský.“⁵⁴³

6.10.2 Náš ústav

Zřejmě toutéž dobou začal vydávat vlastní časopis také čerstvě založený **Ústav pro hluchoněmé v Dolní Lukavici u Plzně** (otevřen roku 1922). Svůj list pojmenoval *Náš ústav*.

Zatímco lipnický *Náš svět* pravděpodobně zaměřoval prakticky celý svůj obsah na dětského čtenáře, formou podobný lukavický list se navíc snažil o propagaci ústavu směrem ke slyšící veřejnosti.

„...zabývá se nejen zájmy dětskými, ale snaží se vzbuditi i zájem veřejnosti o ústav.“⁵⁴⁴

V květnu 1925 si redakce *Novin pro hluchoněmé* postěžovala, že jí přestal být *Náš ústav* zasílán a spekulovala, nepřestal-li vycházet.⁵⁴⁵

⁵⁴¹ O dětských časopisech pro hluchoněmé děti. – Svěpomoc. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 5. 5. 1925, roč. 8, č. 5, s. 1.

⁵⁴² Naše zprávy : Dětské časopisy pro hluchoněmé. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 4. 1924, roč. 7, č. 4, s. 5.

⁵⁴³ O Bedřichu Smetanovi. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 15. 4. 1924, roč. 7, č. 4, s. 5.

⁵⁴⁴ O dětských časopisech pro hluchoněmé děti. – Svěpomoc. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 5. 5. 1925, roč. 8, č. 5, s. 1.

⁵⁴⁵ O dětských časopisech pro hluchoněmé děti. – Svěpomoc. *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě*. 5. 5. 1925, roč. 8, č. 5, s. 1.

6.10.3 Ústavní táčky

Pravděpodobně v roce 1923 zahájil **Moravský zemský ústav pro hluchoněmé v Ivančicích** (založený roku 1894) vydávání listu *Ústavní táčky*. Byl psán na psacím stroji a byl prostý ilustrací.

Nám se podařilo nalézt pouze 6. číslo 2. ročníku, datované k únoru 1925.⁵⁴⁶ Jedná se o 4 strany ve formátu 17 × 21 cm. Podle zkratky „Lšk“ v dolním rohu závěrečné strany a zmínce o učiteli Liškovi v posledním článku se domníváme, že právě tento kantor měl možná list na starosti. Dané číslo obsahuje krátké zprávy řazené za sebou. Jejich nadpisy jsou psány velkými písmeny a podtržené podtržítky. Jejich jazyk je záměrně jednoduchý, témata rozličná. Některé zprávy se týkají ivančického ústavu:

„Koncem prosince 1924 vystoupily z ústavu Jaškova Marie a Tomanová Věra. Otec Jaškové žádal p. ředitele, aby Marii propustil koncem roku 1924, poněvadž je neustále nemocen a Marie musí pomáhati mamince při domácnosti. Poněvadž Jaškova je již přes 14 roků stará, bude asi mor. zemským výběrem z ústavu propuštěna.

Tomanová Věra bude choditi do klášterní školy v Nezamyslicích, aby se dokonale naučila ručním pracím.

Obě chovanky byly velmi hodné a nám bude po nich smutno.“⁵⁴⁷

„Mnozí chovanci přivezli si po svátcích peníze. Někteří z nich si kupují různé pamlsky jako: cukroví, čokoládu, pomeranče a j. Oni zbytečně peníze utrácí. Ale chovanci v V. třídě si schovávají každý halíř, nic nepromlsají a nic zbytečně neutrácejí. Také chovanci u pana učitele Sedláka si spoří na výlet. Říkáme o takových chovancích: Oni jsou šetrní. Pan učitel Liška uložil chovancům peníze do záložny. Nejvíce ušetřil Posolda: má v záložně už 56 Kč. Také druzí chovanci v V. třídě už mnoho uspořili. Mají dohromady asi 160 Kč. Oni pamatují, aby měli, až se jim nebude peněz dostávat. Mnozí chovanci vystoupí a půjdou do učení. Potom si mohou z ušetřených peněz koupiti potřebné věci. Šetřme všichni peníze. Neutrácíme zbytečně peněz za pamlsky.“⁵⁴⁸

Další zprávy jsou spíše příhodami, z nichž si měly děti vzít ponaučení. Dnes by mnohé z nich pro svoji morbiditu v dětských časopisech jistě tištěny nebyly.

„Jedna maminka vařila oběd. Odešla na dvůr pro dříví. Malé děvčátko otevřelo mezitím sporák a chtělo přiložit dříví do ohně. Najednou oheň zapálil mu šatečky a než maminka přišla do kuchyně, bylo celé popálené. Rodiče odvezli je hned do nemocnice, ale tam brzo za hrozných bolestí zemřelo. Nepřikládejme nikdy do kamen. To udělají vždy dospělí lidé.“⁵⁴⁹

„V jednom německém městě žil mladý člověk. Do společnosti nikam nechodil, byl to samotář. Když uviděl nějakého cestujícího mladého řemeslníka /vandraka/, volal ho k sobě, že může u něho spát. Pak ho v noci zavraždil a maso lidské prodával. Takový člověk se jmenuje bestie. Takovým způsobem zabil asi 10 mladých lidí. Když přijedeme do velkého města, musíme býti vždy opatrní, aby nás také nějaký darebák buď neokradl, nebo nezabil.“⁵⁵⁰

⁵⁴⁶ Viz Příloha č. 10.

⁵⁴⁷ Vystoupily z ústavu. *Ústavní táčky*. Únor 1925, roč. 2, č. 6, s. 1.

⁵⁴⁸ Šetrnost. *Ústavní táčky*. Únor 1925, roč. 2, č. 6, s. 4.

⁵⁴⁹ Dítě se upálilo. *Ústavní táčky*. Únor 1925, roč. 2, č. 6, s. 2.

⁵⁵⁰ Člověk zhovadilec. *Ústavní táčky*. Únor 1925, roč. 2, č. 6, s. 1–2.

Třetím příznačným typem článků jsou texty výkladové, které měly za úkol fakticky vzdělat.

„Učíme se v zeměpise, že na severu jsou krajiny studenější než na jihu země. V severních krajinách je jaro a léto velmi krátké. V některých studených krajinách led a sníh zůstává ležeti po celý rok. V severních krajinách žije národ, který se jmenuje Eskymáci. Staví si příbytek z kamení a také z ledu. V jednotlivých vesnicích žije jen málo Eskymáků: bývá jich tam kolem 15 obyvatel. Živí se lovem medvědů, tuleňů a mrožů a různých severních ptáků. Mají-li nouzi, zapřáhnou do saní psy a jedou k sousedům, aby jim pomohli. Pes slouží jim jako nám kuň.“⁵⁵¹

Z většiny článků je patrná snaha vychovat a poučit.

Některé zprávy z *Ústavních táček* byly přejímány i *Novinami pro hluchoněmé*.

6.10.4 Plzeňský hluchoněmý (1923–??)

„Chceme prospět hluchoněmým dětem, které jsou nám s důvěrou svěřeny, chceme je náležitě vyzbrojit pro život. Očekáváme proto, že budeme ve šlechetné snaze a těžké práci podporování účinně všemi lidmi dobrého srdce.“⁵⁵²

6.10.4.1 Chronologický přehled

V roce 1923, pravděpodobně v září, začalo ředitelství Ústavu pro hluchoněmé v Plzni vydávat list *Plzeňský hluchoněmý*. Vycházel s měsíčními až dvouměsíčními rozestupy a nesl podtitul *Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni*. Po roce 1925 do podtitulu přibyl dodatek – *a jich rodičů*; v roce 1927 změněn na *a jejich rodičů*. List připravovali tamní kantoři. Ve školním roce 1927–28 byli učiteli v plzeňském ústavu Antonín Pikart, Tomáš Bečvář, František Mareš, František Dienstbier, pozdější autor rubriky Čtení pro děti v *Obzoru hluchoněmých* Jan Doležal a pozdější redaktor *Efety* Jan Šantrůček.⁵⁵³

První námi nalezené vydání *Plzeňského hluchoněmého* pochází z ledna 1924; jedná se o dvojčíslo 4–5, označené je jako ročník 2. Domníváme se však, že fakticky jde stále o ročník 1. Nasvědčuje tomu i to, že po skončení tohoto ročníku v létě 1924 byl i ročník následující označen jako 2.⁵⁵⁴

Od podzimu 1927 se změnilo číslování jednotlivých vydání. Už se nezačínalo se začátkem každého ročníku od jedné, ale bylo uváděno pořadí čísla v celkovém součtu

⁵⁵¹ O Eskymácích. *Ústavní táčky*. Únor 1925, roč. 2, č. 6, s. 1.

⁵⁵² Úvodem. *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů*. Září 1926, roč. 4, č. 1, s. 2.

⁵⁵³ Stav chovanců ve škol. roce 1927–28. *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jejich rodičů*. Říjen 1927, roč. 5, č. 33, s. 3.

⁵⁵⁴ Datace v citacích přizpůsobujeme této naší domněnce.

od zahájení vydávání listu.

Poslední číslo, k němuž jsme se fyzicky dostali, je 47. číslo z května 1929. V tomto roce *Plzeňský hluchoněmý* pravděpodobně opravdu přestal vycházet, protože učitelé Ústavu pro hluchoněmé v Plzni místo něho začali připravovat časopis *Květy-děti*.⁵⁵⁵

Plzeňský hluchoněmý byl tištěn ve formátu 17 × 20,5 cm. S výjimkou veršů nebyl text lámán do sloupců a vedl nepřerušovaně od levého okraje k pravému. Časopis příležitostně obsahoval jednoduché ilustrace. Výjimečně i přímo od dětí.

Počet stran byl nejčastěji 4.

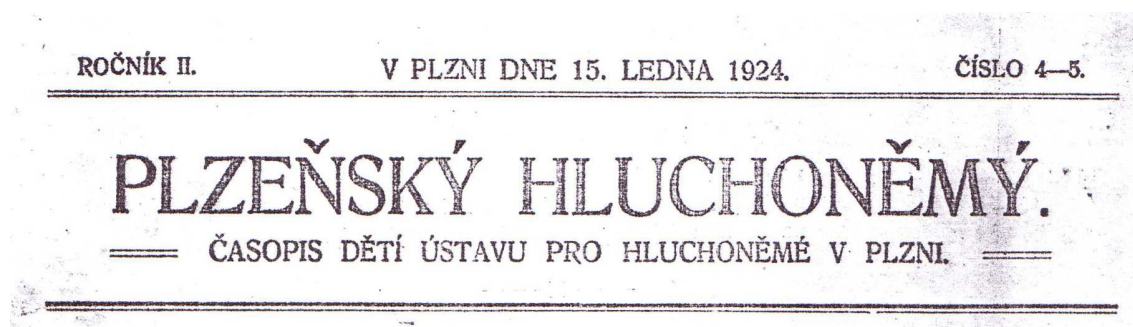
Časopis byl pravděpodobně zdarma rozdávan dětem v ústavu a jejich rodičům a byl také volně k dispozici na veřejných místech v Plzni. Někdy si však našel cestu i dále. Dostal se např. až na Moravu, k Anežce Dohnalové, vedoucí Ženské hlídky ve *Svépomoci Neslyšících*.

„Snad ani, milé děti, nevíte, že se Váš ústavní časopis zatoulá pravidelně i na naši krásnou a bohatou „Hanou“.“⁵⁵⁶

Plzeňský hluchoněmý neměl tiráž. Neobsahoval ani žádnou inzerci.

6.10.4.2 Grafická podoba záhlaví

Obrázek č. 30: Záhlaví *Plzeňského hluchoněmého*. 15. 1. 1924, roč. 1, č. 4–5

⁵⁵⁵ Viz 6.10.5 *Květy-děti*.

⁵⁵⁶ DOHNALOVÁ, Anežka. Jak jsem se setkala se svým bývalým panem učitelem. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jejich rodičů. Únor 1928, roč. 5, č. 37, s. 2.

6.10.4.3 Profil časopisu

Časopis *Plzeňský hluchoněmý* byl určen především **dětem z Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jejich rodičům a pěstounům**. Značná část textů se však s informacemi a apely obracela též na **úřady a veřejnost**.

„...činíme tak proto, že jsme tísnivými poměry nuceni neustále upozorňovati na potřeby hluchoněmých dětí českého západu a na povinnost všech: pomoci vůbec a pomoci včas umožnit řádnou výchovu a vzdělání těchto dětí, jež trpí vadou, která neobvykle zhubně působí na tělesný a zvláště na duševní stav člověka.“⁵⁵⁷

Část určená dětem zahrnovala jednoduché texty, s jejichž pomocí se měli chovanci učit číst...

„Šel býk lesem, přijde mu do cesty beran. „Kam jdeš, berane?“ ptal se býk. „Zima je mi,“ odpovídá beran, „hledám léta“. Pojďme tedy spolu.“⁵⁵⁸

...básničky a říkanky...

„Já jsem malý koledníček,
schoval bych se za patníček,
dáte-li mi krejčárek,
koupím zlatý kočárek.“⁵⁵⁹

...články o událostech jim bezprostředně blízkých, v nichž sami figurovali...

„Měli jsme kreslení. Vojta chtěl kreslit, ale neměl tužku. Šel si pro tužku sám do skříně. Nic tam neviděl a nenašel. Byl malý. Chtěl proto vylézt na skříň. Skříň se však zahoupala. Vojta se ulekl a myslil, že skříň spadne. Hned byl dole.

Pamatuj si, Vojto! Až budeš potřebovat něco ze skříně, vezmi si stoličku.“⁵⁶⁰

...i texty psané dětmi samotnými.

„Byli jsme na procházce. Klouzali jsme se. Sáňkovali jsme. Byli jsme veselí. Sáňkoval jsem s Melkou. Upadli jsme. Uhodil jsem se do ruky. Bolí mne levá ruka.“⁵⁶¹

Časopis měl být dětem čítankou a slabikářem. Měl je motivovat ke čtení tím, že psal o věcech, které důvěrně znaly.

„...má být jejich druhem a přítelem ve volné chvíli mimo školu, má jim být pramenem poučení i vzdělání, má je povzbuzovati ku čtení atd.: proto obsahuje různé články ze školy, básničky a říkanky, zprávy o ústavu a z ústavu s četnými jmény dětí, známých a zaměstnanců ústavu, s nimiž jsou děti neustále ve styku. Na jménech známých se zcela určitě zastaví zrak dítěte při prvním zbežném

⁵⁵⁷ Úvodem. *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů*. Zářij 1926, roč. 4, č. 1, s. 1.

⁵⁵⁸ Ze školy : Jak zvířátka přezimovala. *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů*. Duben 1926, roč. 3, č. 7, s. 2.

⁵⁵⁹ Koledníček. *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni*. Leden 1925, roč. 2, č. 3–4, s. 5.

⁵⁶⁰ Ze školy : Vojta nešika. *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů*. Leden 1927, roč. 4, č. 5, s. 3.

⁵⁶¹ GIRG, Rudolf. II. třída. Co jsme dělali v neděli. *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni*. 15. 1. 1924, roč. 1, č. 4–5, s. 8.

a zvědavém prohlížení a pročitávání časopisu. Dítě je mimovolně přinuceno, aby si důkladně přečetlo znova celek a zjistilo souvislost a příčinu, pro kterou se tam jeho jméno objevilo.“⁵⁶²

Některé texty byly doplněny o údaj o třídě – ten značil, pro kolikátou třídu je text svou jazykovou náročností určen nebo ve které třídě se stala událost, kterou článek líčil.

Většina chovanců byla prelingválně neslyšící. Texty pro děti proto braly ohled na jejich snížené čtenářské schopnosti a byly psány jednoduchým jazykem.

„Nutno připomenouti, že si každý čtenář našeho ústavního časopisu musí uvědomiti, že tento časopis je psán pro děti, které nikdy neslyšely a proto také nemluvily, že je psán pro děti, které neslyší a nikdy slyšeti nebudou, pro děti, které se teprve učí základům řeči, z níž zatím znají velmi nepatrný zlomek slov, výrazů a rčení, a že tudíž nemůže býti psán v duchu pohádkových okřídlených slov, nýbrž musí se připínati jak svým obsahem, tak i formou řeči ke tvrdé skutečnosti potřeby nejelementárnější řeči, které dítě hluchoněmé v prvé řadě nutně potřebuje a která se také teprve ve škole za jeho součinnosti a spolupráce zvolna tvoří.

Nechtěje se zde šířiti o ohromném rozdílu mezi psaním článků, povídek, knih a časopisů pro děti normální, slyšící a mezi psaním ku př. jen účelných a nutně potřebných článků a povídek pro děti sluchu a tím i řeči zbavené, připomínám jen letmo na objasnění, že dítě normální již od svého zrození takřka slyší desítky lidí denně hovořiti o tisíci věcech a událostech mnohonásobným způsobem s nesčetnými obměnami, že toto dítě samo již od 2. roku svého věku hovorů se aktivně zúčastňuje učíc se bez svého přičinění své myšlenky a přání slovem, řečí projevovali.

Uvažme jen, co vše takové slyšící dítě prožívá, jak jsou obohacovány jeho představy, jak jest povznášen celý jeho duševní život a jeho myšlenkový svět, když v útulném teple rodinného krbu naslouchá pohádkám, jichž teplo zahřívá jeho vnímavou duši, když se ocitá ve světě víl a skřítků, princezen a rytířů, ve světě plném hřejivého kouzla a štěstí, ve kterém žije, i když mu spánek víčka sklízí, jsouc tak krásným způsobem seznamováno s láskou, obětavostí a hrdinstvím, spravedlností a štedrostí!

A dítě hluchoněmé? O vše je připraveno. Nesmělo a nesmí slyšeti lahody slov svých nejdrazších. Jeho dětský život je pln ústrků a posměšků. Jaký den, taková i noc. Sny jejich jsou těžké, chmurné, přikované ku tvrdé skutečnosti, již se plouží jako v mátohách temné postavy nepřízně a zloby. Nikde jasného světla naděje, všude studená tma a věčný klid, který tolik tíží!

Je tudíž přirozeno, že články určené hluchoněmým dětem, které se teprve učí základům řeči hlasitě, jsou psány slohem nejprostším, formou nejjednodušší a slovy takřka hmatatelnými. A tak psáti, toť opravdu uměním!“⁵⁶³

Na rodiče a slyšící veřejnost pak cílily především zprávy o činnosti ústavu.

„V ústavní budově byly učiněny o prázdninách četné nutné úpravy: byla provedena oprava fasády, okapních rour, střechy, chodeb a téměř všech místností, které byly znova vymalovány a z části nově upraveny a vybaveny novým nábytkem s ohledem na větší přírůstek dítek a nutnou potřebu řádně tyto umístiti. Tak i ze 2 učeben musely býti zařízeny ložnice. V ústavní budově jsou nyní: ředitelna, kancelář, ředitelův byt, jídelna, kuchyně, prádelna a umývárna, 7 ložnic a 3 učebny.

Ústavní škola má letos 6 tříd. Tři třídy jsou umístěny v ústavní budově. Pro zbývající tři třídy, které by bývaly málem zůstaly bez přístřeší pro naprostý nedostatek místností, propůjčila místní rada školní v Plzni do odvolání 3 učebny ve školních budovách v blízkosti ústavu, a sice 2 učebny v Masarykově obecné škole dívčí na Jiráskově náměstí a 1 učebnu v obecné škole chlapecké na Masarykově náměstí. Propůjčení je na dobu, pokud těchto místností nebude sama potřebovati místní školní rada, nejdéle však do konce školního roku 1927/28. A co potom?

Těživé nedostatky a potřeba dalšího nerušeného přirozeného vývoje a rozvoje ústavů volají proto hlasitě, aby trapné provisorium brzy zmizelo. Očekáváme, že nám bude podána pomocná ruka, aby

⁵⁶² Úvodem. *Plzeňský hluchoněmý: Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů*. Zář 1926, roč. 4, č. 1, s. 1.

⁵⁶³ Úvodem. *Plzeňský hluchoněmý: Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů*. Zář 1926, roč. 4, č. 1, s. 1–2.

dokončeno býti mohlo v nejbližší době krásné dílo, které bylo započato s nadšením, láskou a vzornou obětavostí.“⁵⁶⁴

Bylo možno se dočíst o vycházkách či lékařských prohlídkách chovanců, o rozpočtu, inspekcích a návštěvách ústavu i o dalších událostech souvisejících s ústavem, které si zasloužily pozornost. Nechyběly ani praktické pokyny přímo pro rodiče opatrovaných dětí.

„Školní rok 1925–26 počíná v úterý dne 1. září 1925. V ten den dostaví se do ústavu starší chovanci. Nově přijaté děti dostaví se až ve středu dne 2. září 1925. Děti, které by se nedostavily během 8 dní po začátku školního roku bez řádné omluvy, budou propuštěny.

Není třeba připomínati rodičům, aby své děti vybavili co nejlépe šatstvem, prádlem a obuví. Každé dítě má mít: 2 dobré šaty, 2 páry obuvi, 3 košile, 3 páry punčoch, 6 kapesníků, 2 ručníky, hřeben, kartáček na zuby, kartáč na šaty, kartáč na obuv, mazáček, rukavice a střevice pro tělocvik.

Hoši kromě toho: zimník, klobouk nebo čepici, šle a 3 spodky.

Děvčata: zimní kabát, 4 zástěry, 2 noční kabátky, 2 spodní kalhotky, 3 spodničky, šál nebo čepici nebo vlnáček.

Rodiče nově přijatých dětí odevzdají u ředitelství ústavu řádně vyplněná a podepsaná prohlášení, která jim byla zaslána současně s oznámením o přijetí dítek do ústavu.“⁵⁶⁵

Mnohé texty mohly zajímat neslyšící děti i jejich rodiče současně. Např. články o výletech chovanců nebo jiných mimořádných událostech. Třeba téměř každoroční reportáž z mikulášské nadílky. Rodiče se dozvěděli, co se v ústavu děje, a děti si to připomněly.

„V sobotu dne 4. prosince jsme se sešli v jídelně a čekali jsme netrpělivě na příchod Mikuláše. Byli jsme zvědaví, kdo bude mikulášem a jak bude vypadat. Mikuláš ale dlouho nešel. Najednou se otevřely dveře. Zatajil se nám dech. Myslili jsme, že host s nebe už přišel. Nebyl to Mikuláš. Byli to milí hosté, naši příznivci, kteří přišli mezi nás, aby viděli naši radost.

Váša dělal hrdinu. Pořád vykládal, že se nebojí. Náhle však zbledl. Přiběhl Jindra z páté třídy a povídal:

„Mikuláš je ve dvoře,

zvonky zazvonily.

Máňa už je v komoře,

Váša pod postelí.“

A opravdu! Máňa zmizela v komoře a Váša se schoval pod postel.“⁵⁶⁶

Vedle již zmíněných typů textů byly v *Plzeňském hluchoněmém* k vidění také např. zápisy ze schůzí Odboru příznivců a rodičů hluchoněmých dětí v Plzni⁵⁶⁷ či seriál

⁵⁶⁴ Naše obtíže. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů. Říjen 1926, roč. 4, č. 2, s. 1.

⁵⁶⁵ Ředitelství ústavu. Pokyny rodičům. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů. Červen 1925, roč. 2, č. 7–8, s. 3–4.

⁵⁶⁶ Mikulášská nadílka. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů. Prosinec 1926, roč. 4, č. 4, s. 1.

⁵⁶⁷ Členská schůze Odboru příznivců a rodičů dětí hluchoněmých v Plzni. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni. Leden 1925, roč. 2, č. 3–4, s. 5.

o vzniku Ústavu pro hluchoněmé v Plzni⁵⁶⁸ nebo o historii péče o sluchově postižené.⁵⁶⁹

6.10.4.4 Rubriky

Časopis *Plzeňský hluchoněmý* obsahoval dvě nejpodstatnější zastřešující rubriky.

První se jmenovala **Ze školy** a byly pod ni řazeny články, které jsme si o kapitolu výše popsali jako texty pro děti. Takto vypadalo jedno její náhodné vydání:

„Pro zasmání.

Vypravovali jsme o 28. říjnu. Ve městě bylo mnoho lidí. Na domech byly prapory. Zástupy lidí šly na náměstí. Tam byla slavnost. Viděli jsme také pěkné průvody. V průvodech nesli prapory

Breberová byla zamyšlená. Povídala: „V průvodech nesli brambory.“

To jsme se jí ale nasmáli!

Jak umí Holomoucká počítat.

Holomoucká umí počítat dobře. Onehdy počítala doma:

Jedno prasátko je za 67 Kč, zač je 9 umyvadel?

Počítala, počítala. A víte, co vypočítala? Vypočítala, že 9 umyvadel je za 603 Kč!

Je to pravda, Jindřichu? (z V. třídy.)

Nemocný.

Hlavsa nebyl ve škole. Zůstal doma. Ležel na posteli. Byl nemocný. Kašlal. Bolela ho hlava. Pan ředitel poslal pro pana doktora. Přišel pan doktor Špoták. Podíval se mu také do krku. Potom Hlavsu proklepal. Pak mu dal teploměr. Měřil Hlavsovi horečku. Teploměr ukázal na 39. Bylo zle. Hlavsa měl horečku. Zůstal ležet. Pan doktor mu předepsal lék. Hlavsa užíval – pil lék. Také kloktal. Slečna Riedlová dávala Hlavsovi na prsa studené obklady. Lék a obklady pomohly. Horečka zmizela. Hlavsa byl zase zdrav. Teď už zase chodí do školy.

Ty a já, my jsme dva, kamarádi oba dva. (ze II. třídy.)

Táta tu. Máma tam. Tam: páv, pes, puta. Máma volá: puta, puta, puta! Puta tu. Puta volá: pí, pí, pí! Puta papí. (z I. třídy.)⁵⁷⁰

Druhá rubrika, s názvem **Z ústavu**, pak přinášela stručné informace o dění v ústavu rodičům a slyšící veřejnosti. Obě rubriky obsahovaly podnadpisy, které je dále členily. V případě rubriky **Z ústavu** se tyto podnadpisy neustále opakovaly, a byly tak drobnými rubrikami v rubrice. Někdy stály i samostatně, zpravidla však zůstávaly podrubrikami rubriky **Z ústavu**. Nejpravidelnějšími byly:

⁵⁶⁸ Zřízení ústavu pro hluchoněmé děti v Plzni V. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni. 15. 3. 1924, roč. 1, č. 6, s. 1–2.

⁵⁶⁹ Péče o hluchoněmé. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jejich rodičů. Říjen 1927, roč. 5, č. 33, s. 1–2.

⁵⁷⁰ Ze školy. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů. Listopad 1926, roč. 4, č. 3, s. 3–4.

Inspekce ústavu / Revise

Pod těmito nadpisy bylo možné najít zprávy o inspekčních a revizních kontrolách v plzeňském ústavu.

„V pátek dne 14. prosince 1923 navštívil náš ústav ředitel dolnolukavického ústavu pro hluchoněmé děti pan Viktor Parma, který pověřen byl místní školní radou v Plzni na návrh Odboru příznivců a rodičů dětí hluchoněmých v Plzni dozorem nad ústavem.

Pan inspektor přítomen byl vyučování ve všech třídách. Po inspekci v krátké konferenci poskytl členům učitelského sboru vzácných přátelských rad a pokynů pro účelné a zdárné vyučování hluchoněmých dětí. Těšíme se na jeho brzkou další návštěvu.“⁵⁷¹

Návštěvy ústavu

Pod touto hlavičkou byli evidováni nedávní návštěvníci na půdě ústavu.

„Ústav navštívili 28. března poslanec N. S. pan Dr. F. Lukavský s chotí Růženou, 23. dubna Svaz čs. dělnických turistů, odbor Plzeň-II. a 24. dubna pan JUDr. Gr. Kříž s manželi Pachmanovými a p. tov. Juránkem.“⁵⁷²

Lékařské prohlídky

Tato rubrika přinášela rodičům informace o tom, u kterých lékařů se jejich potomci podrobili preventivním vyšetřením.

„21. října, 18. listopadu a 16. prosince odb. lékař chorob ušních MUDr. O. Hecht, 30. října odb. lékař oční MUDr. E. Vašek.“⁵⁷³

Propagace

Rubrika zpravovala o tom, jakým způsobem byl plzeňský ústav propagován směrem ke slyšící veřejnosti.

„Dne 12. prosince promluvili při zahájení slavnosti „Vánočního stromku v Plzni 1926“ hluchoněmí Rudolf Girg a Ladislav Hamr.“⁵⁷⁴

Personál

Tato rubrika oznamovala personální změny v ústavu.

„1. září 1926 nastoupila nová opatrovnice sl. Růžena Šperlová z Plzně, 3. listopadu sl. Anna Kozlíková ze Sedlice, 29. listopadu nová kuchařka pí Barbora Dostalová z Plzně.“⁵⁷⁵

⁵⁷¹ Inspekce ústavu. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni. 15. 1. 1924, roč. 1, č. 4–5, s. 6.

⁵⁷² Z ústavu : Návštěvy ústavu. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jejich rodičů. Duben 1927, roč. 4, č. 6, s. 3.

⁵⁷³ Z ústavu : Lékařské prohlídky. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jejich rodičů. Prosinec 1927, roč. 5, č. 35, s. 3.

⁵⁷⁴ Z ústavu : Propagace. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů. Prosinec 1926, roč. 4, č. 4, s. 4.

⁵⁷⁵ Z ústavu : Personál. *Plzeňský hluchoněmý* : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů. Listopad 1926, roč. 4, č. 3, s. 4.

Vycházky žáků

Rubrika stručně informovala o výletech chovanců.

„18. října byli se žáci IV. – VI. třídy podívati u Boleveckého rybníka na lovení ryb. 13. listopadu byli v biu „Střelnice,“ 16. listopadu v biu „Nebe,“ 11. a 18. prosince v biu „Elektra.“ 25. prosince byli v Městském divadle na představení „Štědrý večer“ pořádaném městem Plzní pro děti chudobné, pro sirotky a chovance humaních ústavů.“⁵⁷⁶

Dary

Nejrozměrnější a nejčastěji samostatně stojící rubrika přinášela přehled dárců, kteří nějakým způsobem přispěli plzeňskému ústavu nebo jeho chovancům.

„...učitelský sbor obecné školy v Plzni-Doubravce, varietní krasojedec p. Venoušek Dobiáš a p. profesor Emil Terle z Paříže po Kč 20.–; Západočeské družstvo pro postavení „Stadionu“ a I. děl. klub cyklistů v Plzni po Kč 15.–; slečna M. Hájková z Humpolce Kč 17.70; paní E. Válková, říd. učitelka v. v. v Plzni 8.50 kg povidel, paní A. Čujanová v Plzni salát, p. nájemce Sokolovny v Plzenci 10 limonád, minister. škol. a národ. osvěty 1 kniha, pan F. Dienstbier, uč. hluch. v Plzni, 6 knih, p. Kořán, cukrář v Plzni, zmrzlinu pro 40 dětí.

Pořadatelé výstavy loutkařské a výstavky akvaristické povolili chovancům volný vstup do výstav.

Pan kadeřník Liška pečoval bezplatně po celý rok o střihání vlasů a úpravu hlav ústavních dětí. Ředitelství ústavu vzdává šlechetným dárcům a příznivcům upřímný dík.“⁵⁷⁷

Různé

Informace o dění v ústavu, které nezapadaly do žádné z vyjmenovaných rubrik, byly zařazeny pod rubriku Různé.

6.10.5 Květy-děti (1929–??)

V roce 1929 začali **Vojtěch Černý**⁵⁷⁸ a **Antonín Pikart**, dva učitelé **Ústavu pro hluchoněmé v Plzni** (založeného roku 1923) vydávat pro tamní chovance časopis *Květy-děti*. Roku 1931 získali plzeňští kantoři podporu **Odboru příznivců a rodičů hluchoněmých dětí v Plzni**, když odbor souhlasil s jejich návrhem vydávat list pro všechny československé neslyšící děti v ústavní péči. Časopis měl být malou záplatou na nedostatek vhodné četby pro tuto specifickou skupinu. Od září 1931 počínaje jejich 3. ročníkem začaly být *Květy-děti* rozesílány i do ostatních ústavů.

⁵⁷⁶ Z ústavu : Vycházky žáků. *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jejich rodičů*. Prosinec 1927, roč. 5, č. 35, s. 3.

⁵⁷⁷ Dary. *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni a jich rodičů*. Červen 1925, roč. 2, č. 7–8, s. 5.

⁵⁷⁸ „Popraven 3. května 1945 v Terezíně.“ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 247. ISBN 80-7216-096-6.

List měl literární část, kterou řídili Vojtěch Černý a Antonín Pikart, a část obrázkovou, vedenou Josefem Kubátem. Redakce sídlila na adrese U Hluchoněmých 1, Plzeň.

Časopis *Květy-děti* vycházel vždy patnáctého dne v měsíci. Jedno číslo mělo 8 stran. Stálo 1 korunu a 50 haléřů, ale při odběru nad 10 čísel klesala cena jednoho výtisku na 1 korunu a 20 haléřů.⁵⁷⁹

„Cena je nejnižší kalkulována a při maximálním odběru zaplatí tiskárnu a poštovné. – Doufáme, že každý ústav odebere pro svoje chovance aspoň 60 výtisků každého čísla, slovenské ústavy aspoň 20 výtisků. Snažně apelujeme na ředitelství a učitelský sbor, aby se zasadili o nejhojnější odběr časopisu, který bude přinášeti obrázky a četbu v mluvním rozsahu II.–VIII. tř. Budou vydány přílohy z reálií, lidové pohádky a upravená krásná literatura předních spisovatelů. Všechny pedagogy hluchoněmých dětí zveme k účasti na tomto našem díle a žádáme je, aby nám posílali své i dětské články, kresby a pod. a seznamovali děti jednotlivých ústavů s jejich životem místním a jejich zájmy, přáními a tužbami.“⁵⁸⁰

Míra úspěchu ani délka trvání tohoto projektu nám není známa.

⁵⁷⁹ KŘÍŽ, František. Literatura : *Květy-děti. Svěpomoc Neslyšících : Věstník hluchoněmých*. Srpen–září 1931, roč. 5, č. 12, s. 4–5.

⁵⁸⁰ KŘÍŽ, František. Literatura : *Květy-děti. Svěpomoc Neslyšících : Věstník hluchoněmých*. Srpen–září 1931, roč. 5, č. 12, s. 5.

Závěr

Na závěr se pokusíme shrnout a zobecnit nejpodstatnější zjištění.

První dva česky psané časopisy pro sluchově postižené – *České noviny pro hluchoněmé* a *Obzor hluchoněmých* – vyšly v roce 1918. Vedli je učitelé sluchově postižených sdružení ve spolcích pro péči o sluchově postižené a byly určeny dospělým sluchově postiženým, zejména odchovancům ústavů pro neslyšící. Listy chtěly být rádci a průvodci lidí s vadným sluchem na jejich další cestě životem. Stěžejní část obsahu těchto periodik tvořily odborné statě a úvahy o vzdělávání a péči o sluchově postižené; tedy téma, jež bylo podstatné spíše pro samotné kantory než pro sluchově postižené, kteří již ústavní péči odrostli a nyní již bylo na nich najít své místo ve společnosti. Osoby s vadou sluchu byly navíc na stránkách těchto listů prezentovány víceméně jako lidé ne zcela svéprávní, o které je nutno se postarat.

Nebylo divu, že sluchově postižení toužili po vlastním časopisu, který by si vedli sami a jehož prostřednictvím by hlásali své skutečné zájmy a dokázali svou samostatnost a schopnosti. První dva časopisy nejen *pro* sluchově postižené, ale samotnými sluchově postiženými *vedené* byly od dubna 1926 *Svépomoc hluchoněmých* a *Efeta*. Další je následovaly.

Časopisy sluchově postižených byly vydávány zpravidla spolky sluchově postižených a jejich redaktory byli představitelé těchto organizací. Spolky udržovaly skrze listy kontakt se svými členy, informovaly o činnosti spolků, jejich záměrech a strategii na zlepšení životního údělu lidí s vadným sluchem, o chystaných i proběhnutých akcích i o své historii. Jejich cílem bylo informovat, organizovat, poučovat, případně i bavit sluchově postižené a současně zpravovat o jejich zájmech, potřebách a aktivitách slyšící veřejnost. Články se zabývaly sociálním postavením sluchově postižených, jejich uplatněním ve společnosti i jejich niterními strastmi. V závislosti na jemných rozdílech v orientaci a specifické činnosti jednotlivých spolků sluchově postižených se lišila i náplň a zaměření příslušných časopisů.

Časopisy pro sluchově postižené vedli nejčastěji dva redaktoři. Ti spolupracovali s poměrně širokým okruhem přispěvatelů. Často žádali představitele dalších spolků a ústavů, aby jim zasílali materiály o své činnosti. Hojně také čerpali z jiných periodik,

zejména ze zahraničních časopisů pro sluchově postižené. Nezřídka nabádali i samotné čtenáře, ať se k obsahu periodika vyjádří nebo se na něm rovnou podílejí. Do listů často a pravidelně psali sluchově postižení autoři, a to později ohluchlí a nedoslýchaví. Prelingválně neslyšící kvůli svým obtížím se zvládáním psané a mluvené řeči logicky žurnalistické ambice nemívali. Byl-li už v časopise otištěn nějaký příspěvek od pravého, tj. prelingválně neslyšícího, jeho forma byla vždy upravena podle gramatických pravidel českého jazyka.

Přestože se mnohé listy zavazovaly, že budou psát jednoduchým a srozumitelným jazykem, aby byly čtenářsky přístupné i prelingválně neslyšícím, ve formě jejich článků se tyto sliby prakticky neodrazily. Některé časopisy uváděly u odborných nebo méně frekventovaných slov jejich vysvětlení nebo otiskovaly samostatně stojící slovníčky pojmů a frází. Zatímco někteří pisatelé se, ač vzácně, o alespoň trochu jednodušší vyjadřování pokoušeli, jiní – zejména literárně ctižádostiví ohluchlí autoři – na tuto skutečnost nebrali zřetel ani nejmenší a psali bez zábran osobitě, neotřele a košatě. Výjimkou beroucí ohled na prelingválně neslyšící čtenáře tak bylo v praxi jen dětské čtivo: příloha Čtení pro děti otiskovaná od roku 1941 v *Obzoru hluchoněmých* a časopisy vydávané v ústavech pro neslyšící děti.

Obsahem si byly časopisy pro sluchově postižené navzájem podobné a byl to obsah velmi pestrý.

Vedle již zmíněných spolkových zpráv a odborných statí tvořilo podstatnou část listů zpravodajství. Z větší části bylo zahraniční, překládané z cizích periodik, a přinášelo informace např. o sociálním postavení sluchově postižených v cizině nebo o technických novinkách v oblasti nápravy slyšení. Oblíbené bylo také zpravodajství bulvárnějšího rázu, např. o tragických úmrtích neslyšících; a zpravodajství sportovní, o akcích sluchově postižených sportovců. Všechny výše jmenované typy zpráv se týkaly vady sluchu. Někdy se však časopisy uchylovaly i ke zprávám bez vztahu ke sluchovému postižení. Ty pojednávaly zpravidla o politických událostech či představitelích nebo měly zábavní charakter.

Pravidelně byly tištěny umělecké žánry, v podobě povídek či románových úryvků (většinou na pokračování), básní nebo fejetonů. Umělecké texty se vždy týkaly sluchového postižení a jejich autory byli téměř vždy sami postižení.

Časté byly portréty a nekrology spolkových funkcionářů a učitelů sluchově postižených, ale také významných státníků. Objevovaly se reportáže ze sjezdů, zájezdů,

sportovních akcí, výletů atd. Dále poradny, výkladové vzdělávací texty, ženské rubriky, inzeráty a mnoho dalšího.

Každý list měl své rubriky. Rozměrnější texty stály zpravidla samostatně.

Grafická podoba časopisů byla jednoduchá. Text lámaný nejčastěji do tří sloupců, graficky rozlišené nadpisy. Některé časopisy byly prakticky prosté obrázků, jiné své stránky oživovaly fotografiemi (většinou portréty) a ilustracemi.

Časopisy pro sluchově postižené nebyly distribuovány stejným způsobem jako běžný denní tisk. Byly rozesílány poštou svým odběratelům. Někteří vydavatelé navíc platili nuceným nezaměstnaným neslyšícím za šíření listu kolportáží a podomním prodejem. Periodicita byla měsíční. Náklad se pohyboval od 200 výtisků u *Efety* až po 10 000 u *Zájmů hluchých*.

Vedle osob se získanou hluchotou četla časopisy pro sluchově postižené odborná i laická veřejnost, která se sluchově postiženými pracovala nebo z různých jiných důvodů přicházela do styku. Učitelé sluchově postižených, vychovatelé, příbuzní, přátelé; pracovníci ministerstev, sociálních a dobročinných spolků; ale i zcela náhodný člověk, který se uvolil zakoupit výtisk od neslyšícího kolportéra, který zaklepal u jeho dveří.

Když začal vedle časopisů učitelů sluchově postižených vycházet i tisk samotných sluchově postižených, okamžitě mezi nimi došlo k jasné polarizaci. Nejzásadnější rozpor panoval v otázce metod vzdělávání sluchově postižených. Samotní postižení obhajovali znakový jazyk, zatímco kantoři ho zatracovali a při výuce zakazovali.

Nejednotnost a antipatie vládly i mezi samotnými představiteli spolků sluchově postižených. Ti, místo aby se pro hájení svých zájmů semkli a soustředili své úsilí do jediného časopisu, který by tak mohl mít vyšší kvalitu, náklad i periodicitu, tříštili se do většího počtu periodik se stejným programem a navzájem se připravovali o předplatitele.

To spolu s faktem, že většina čtenářů nebyla právě svědomitými plátcí předplatného, vedlo ke ztrátovému hospodaření naprosté většiny titulů. Mnoho z nich zaniklo kvůli nedostatku prostředků nutných k další existenci.

Všechny tituly přestaly vycházet také na začátku 2. světové války kvůli nacistickým represím. Většina své vydávání po válce znovu obnovila.

Definitivní konec této éry nezávislých časopisů pro sluchově postižené znamenal nástup komunismu. Na popud Ústředního akčního výboru Národní fronty byla založena Ústřední jednota invalidů, do níž byly jednotlivé spolky zdravotně postižených nuceny se sloučit. Závěrem roku 1949 převzala Ústřední jednota invalidů prakticky všechna periodika zdravotně postižených a v lednu 1950 je sloučila do dvou časopisů: *Zpravodaje Ústřední jednoty invalidů* a *Práce invalidů*. *Odolávající Zájmy neslyšících* vydržely ještě dalšího půl roku, *Obzor hluchoněmých* rok a půl.

Resumé

První česky psaný tisk pro sluchově postižené začaly v roce 1918 vydávat organizace zabývající se vzděláváním a péčí o sluchově postižené a jeho hlavní náplní byly odborné články a úvahy na toto téma.

V roce 1926 zahájily vydávání vlastních periodik samotné spolky sluchově postižených. Účelem těchto listů bylo informovat, organizovat, poučovat i bavit sluchově postižené, dokazovat jejich samostatnost a hlásat jejich zájmy a potřeby navenek, směrem ke slyšící veřejnosti.

Názorové rozpory a antipatie mezi představiteli jednotlivých spolků sluchově postižených vedly k roztříštěnosti časopisecké nabídky. Existovalo vedle sebe více listů se stejným programem, potýkaly se s nedostatkem čtenářů a s finančními problémy.

Vedle spolkových zpráv a článků o sociálním postavení sluchově postižených tvořilo náplň časopisů specializované zpravodajství: především zahraniční, umožňující porovnání situace tuzemských sluchově postižených s těmi v cizině; sportovní, zpravující o akcích sluchově postižených sportovců; a zprávy zábavního charakteru. Časté byly portréty významných spolkových funkcionářů a učitelů sluchově postižených. Pravidelně se objevovaly literární texty zpracovávající problematiku vady sluchu uměleckým způsobem.

Redaktory byly zpravidla vůdčí osobnosti spolků sluchově postižených. Pracovali s širokým okruhem přispěvatelů a čerpali ze zahraničních periodik pro sluchově postižené.

Kromě časopisů vycházejících v ústavech pro neslyšící děti nepřizpůsobovaly listy jazykovou formu svých článků sníženým čtenářským dovednostem prelingválně neslyšících osob.

Všechna nezávislá periodika pro sluchově postižené zanikla na nátlak komunistického režimu do roku 1951.

Situace na poli časopisů pro sluchově postižené ve 2. polovině 20. století, jejich cíle, obsah a forma mohou být předmětem dalšího zkoumání.

Summary

The first Czech written magazines for the hearing impaired were published in 1918 by the organizations engaged in the education and care for the hearing impaired and their main concerns were scientific articles and essays about this topic.

In 1926 the hearing impaired associations started to publish their own periodicals. The purpose of these papers were to inform, organize, educate and entertain the hearing impaired, show their independence and declare their politics and needs to the hearing public.

The differences in opinion and mutual antipathy between the leaders of the hearing impaired associations lead to the existence of many magazines with the same programme alongside each other struggling with a lack of readership as well as with financial problems.

The magazines consisted of articles concerning the association and social position of the hearing impaired, as well as special news, especially foreign affairs, which allowed them to compare the situation of the hearing impaired living here, with those abroad; sport news with information about the activities of hearing impaired sportsmen; as well as entertainment news. The magazines very often portrayed the important officials of the associations and the teachers of the hearing impaired. They also published literary texts concerning the problems with hearing in an artistic way.

The editors were usually the leaders of the hearing impaired associations. They worked with a wide range of contributors and used the foreign press for the hearing impaired.

With the exception of the magazines published by the institutes for hearing impaired children, the papers did not adjust the language of their articles to lower reading skills of the pre-lingual deaf.

All independent periodicals for the hearing impaired had disappeared by 1951 because of pressure from the communist regime.

The situation in the area of magazines for the hearing impaired in the second half of the 20th century, their goals, content and form may be the object of further research.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Počty hluchých, němých a hluchoněmých při sčítání lidu v Československé republice v roce 1930	35
Tabulka č. 2: Počty hluchých a hluchoněmých při sčítání lidu v Československé republice v roce 1930	36
Tabulka č. 3: Počty hluchých a hluchoněmých na území Čech, Moravy a Slezska při sčítání lidu v Československé republice v roce 1930	36
Tabulka č. 4: Chronologický přehled charakteristik <i>Českých novin pro hluchoněmé / Novin pro hluchoněmé</i>	41
Tabulka č. 5: Chronologický přehled charakteristik časopisu <i>Obzor hluchoněmých</i>	60
Tabulka č. 6: Chronologický přehled charakteristik časopisu <i>Svépomoc hluchoněmých / Svépomoc Neslyšících</i>	82
Tabulka č. 7: Chronologický přehled charakteristik časopisu <i>Efeta</i>	101
Tabulka č. 8: Chronologický přehled charakteristik časopisu <i>Přítel</i>	118
Tabulka č. 9: Chronologický přehled charakteristik časopisu <i>Zájmy hluchých</i>	136
Tabulka č. 10: Chronologický přehled charakteristik časopisu <i>Československý neslyšící</i>	153
Tabulka č. 11: Chronologický přehled charakteristik časopisu <i>ABC neslyšících</i>	165
Tabulka č. 12: Chronologický přehled charakteristik časopisu <i>Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně / Zájmy neslyšících</i>	182

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Záhloví <i>Českých novin pro hluchoněmé</i> . Červenec 1918, roč. 1, č. 1.....	43
Obrázek č. 2: Záhloví <i>Českých novin pro hluchoněmé</i> . Červen 1919, roč. 2, č. 1.....	43
Obrázek č. 3: Záhloví <i>Českých novin pro hluchoněmé</i> . 1. 6. 1920, roč. 3, č. 6.....	43
Obrázek č. 4: Záhloví <i>Českých novin pro hluchoněmé</i> . 15. 1. 1921, roč. 4, č. 1.....	44
Obrázek č. 5: Záhloví <i>Novin pro hluchoněmé</i> . 15. 1. 1922, roč. 5, č. 1.....	44
Obrázek č. 6: Záhloví <i>Novin pro hluchoněmé</i> . 21. 10. 1922, roč. 5, č. 8.....	44
Obrázek č. 7: Záhloví <i>Obzoru hluchoněmých</i> . 28. 9. 1918, roč. 1, č. 1.....	62
Obrázek č. 8: Záhloví <i>Obzoru hluchoněmých</i> . 1. 1. 1923, roč. 5, č. 1.....	62
Obrázek č. 9: Záhloví <i>Obzoru hluchoněmých</i> . 1. 1. 1937, roč. 19 (20), č. 1.....	63
Obrázek č. 10: Záhloví <i>Svépomoci hluchoněmých</i> . 1. 4. 1926, roč. 1, č. 1.....	83
Obrázek č. 11: Záhloví <i>Svépomoci Neslyšících</i> . 1. 5. 1927, roč. 2, č. 2.....	83
Obrázek č. 12: Záhloví <i>Efety</i> . 1. 4. 1926, roč. 1, č. 1.....	102
Obrázek č. 13: Záhloví <i>Efety</i> . Únor 1929, roč. 4, č. 1–2.....	103
Obrázek č. 14: Záhloví <i>Efety</i> . 1. 5. 1941, roč. 16, č. 5.....	103
Obrázek č. 15: Záhloví <i>Efety</i> . Duben 1946, roč. 19, č. 1.....	103
Obrázek č. 16: Záhloví <i>Efety</i> . Červen 1946, roč. 19, č. 4–6.....	103
Obrázek č. 17: Záhloví <i>Přítele</i> . 15. 3. 1929, roč. 1, č. 1.....	119
Obrázek č. 18: Záhloví <i>Zájmů hluchých</i> . 8. 4. 1930, roč. 1, č. 1.....	137
Obrázek č. 19: Záhloví <i>Zájmů hluchých</i> . Květen 1931, roč. 2, č. 1.....	137
Obrázek č. 20: Záhloví <i>Zájmů hluchých</i> . Říjen 1931, roč. 2, č. 6.....	138
Obrázek č. 21: Záhloví <i>Zájmů hluchých</i> . Srpen 1932, roč. 3, č. 2.....	138
Obrázek č. 22: Záhloví <i>Zájmů hluchých</i> . Červenec 1934, roč. 4, č. 4–5.....	138
Obrázek č. 23: Záhloví <i>Zájmů hluchých</i> . Prosinec 1935, roč. 5, č. 1–2.....	139
Obrázek č. 24: Záhloví <i>Zájmů hluchých</i> . Duben 1937, roč. 5, č. 9–10.....	139
Obrázek č. 25: Záhloví <i>Československého neslyšícího</i> . Listopad 1937, roč. 1, č. 1.....	153
Obrázek č. 26: Záhloví <i>Česko-slovenského neslyšícího</i> . Únor 1939, roč. 2, č. 1.....	153
Obrázek č. 27: Záhloví <i>ABC neslyšících</i> . Leden 1946, roč. 1, č. 1.....	165

Obrázek č. 28: Záhloví <i>Zpravodaje pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně</i> . Leden 1948, roč. 1, č. 1.....	182
Obrázek č. 29: Záhloví <i>Zájmů neslyšících</i> . Únor–březen 1949, roč. 2, č. 2–3	183
Obrázek č. 30: Záhloví <i>Plzeňského hluchoněmého</i> . 15. 1. 1924, roč. 1, č. 4–5.....	196

Použité zdroje

Tištěná literatura

Bible : Český ekumenický překlad a Bible kralická. 1. vyd. Praha : Česká biblická společnost, 2008. 2285 s. ISBN 978-80-85810-85-1.

BEDNÁŘÍK, Melichar – KETTNER, Josef – KOLÁŘ, Josef. *Péče o hluchoněmé v Čechách a na Moravě.* Praha : Spolek pro péči o hluchoněmé, 1940. 112 s.

ČERNÝ, Vojtěch. *Historický vývoj vzdělání a výchovy hluchoněmých.* České Budějovice : Svaz spolku učitelů hluchoněmých v ČSR, 1934. 92 s.

HAVRÁNEK, Bohuslav, et al. *Slovník spisovného jazyka českého.* 2. svazek (N–Q). 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. 1196 s.

HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu.* 1. díl. 2. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. 400 s. ISBN 80-7216-096-6.

HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu.* 2. díl. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998. 322 s. ISBN 80-7216-075-3.

KOLÁŘ, Josef. *Sto let vyučování hluchoněmých na Moravě.* České Budějovice : vlastním nákladem, 1933. 76 s.

VÝMOLA, Karel. *Dějiny výchovy a vzdělávání hluchoněmých.* Knihovna úchylné mládeže. Sv. 1. Praha: Spolek pro péči o slabomyslné v republice Československé, 1925. 64 s.

ZÍMA, Josef. *Hluchoněmí, hluší a němí v Československé republice.* Praha : Spolek pro péči o slabomyslné v republice Československé, 1937. 56 s.

Elektronické dokumenty

ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. *Svět neslyšících. Část II.* [online]. 17. 4. 2004 [cit. 2009]. Dostupné z WWW: <<http://ruce.cz/clanky/1/2>>.

MÁZEROVÁ, Romana. *Kultura komunity neslyšících v České republice : Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938* [online]. Budapešť : Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program, březen 1999 [cit. 2009]. 84 s. Dostupné z WWW: <<http://www.frpsp.cz/katalog/41.pdf>>.

Články z odborných periodik

CONRAD, R. The Reading Ability of Deaf School-Leavers. *British Journal of Educational Psychology*. 1977, roč. 47, s. 138–48.

HRUBÝ, Jaroslav. Kolik je u nás sluchově postižených? *Speciální pedagogika*. 1998, roč. 8, č. 2, s. 5–20.

MACUROVÁ, Alena. Náš – jejich jazyk a naše vzájemná komunikace. *Naše řeč*. 1994, roč. 77, č. 1, s. 44–50.

MACUROVÁ, Alena. Jazyk v komunikaci neslyšících : Předběžné poznámky. *Slovo a slovesnost*. 1994, roč. 55, s. 121–132.

MACUROVÁ, Alena. ...protože já bavím spolu vypravovat : Komunikace v dopisech českých neslyšících. *Slovo a slovesnost*. 1995, roč. 56, s. 23–32.

MACUROVÁ, Alena. Naše řeč? *Naše řeč*. 1998, roč. 81, č. 4, s. 179–188.

Studentské práce

BERÁNEK, Ondřej. *Audiovizuální média ve vztahu k osobám se sluchovým postižením*. Praha : Akademie múzických umění. Filmová a televizní fakulta. Katedra filmové a televizní produkce, 2007. 52 s. Vedoucí diplomové práce MgA. Pavel Borovan.

POLÁKOVÁ, Marie. *Čtení s porozuměním? : Čeští neslyšící a české texty*. Praha : Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav českého jazyka a teorie komunikace, 2000. 201 s. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Alena Macurová, CSc.

ŠEBKOVÁ, Helena. *Psaná čeština českých neslyšících v internetové komunikaci*. Praha : Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav české jazyka a teorie komunikace, 2008. 136 s. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Alena Macurová CSc.

Periodický tisk

České noviny pro hluchoněmé / Noviny pro hluchoněmé

Obzor hluchoněmých

Revue pro vzdělání a výchovu hluchoněmých

Plzeňský hluchoněmý

Ústavní táčky

Svépomoc hluchoněmých / Svépomoc Neslyšících

Efeta

Přítel

Zájmy hluchých

Československý neslyšící

ABC neslyšících

Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně / Zájmy neslyšících

Metodologie sběru a zpracování informací

BERGER, Arthur Asa. *Media Analysis Techniques*. 3. vyd. Thousand Oaks : Sage Publications, 2005. 244 s. ISBN 1-4129-0683-0.

BERGER, Arthur Asa. *Media Research Techniques*. 2. vyd. Thousand Oaks : Sage Publications, 1998. 175 s. ISBN 0-7619-1536-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : Základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualizované vyd. Praha : Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

JENSEN, Klaus Bruhn. *A Handbook of Media and Communication Research : Qualitative and Quantitative Methodologies*. 1. vyd. Londýn : Routledge, 2002. 332 s. ISBN 0-415-22514-0.

SILVERMAN, David. *Doing Qualitative Research : A Practical Handbook*. 2. vyd. Thousand Oaks : Sage Publications, 2005. 395 s. ISBN 978-1-4129-0197-0.

STRAUSS, Anselm – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu : Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice : Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.

Seznam příloh

Příloha č. 1: *Noviny pro hluchoněmé : Orgán spolků hluchoněmých na Moravě.* 15. 10. 1928, roč. 11, č. 8

Příloha č. 2: *Obzor hluchoněmých : Časopis Spolku pro péči o hluchoněmé v RČS.* 1. 1. 1933, roč. 15 (16), č. 1

Příloha č. 3: *Svépomoc Neslyšících : Věstník Čsl. svazu spolků hluchoněmých se sídlem v Praze.* 1. 5. 1927, roč. 2, č. 2

Příloha č. 4: *Efeta : Časopis nedoslýchavých a ohluchlých v Č. S. R.* Únor 1939, roč. 14, č. 2

Příloha č. 5: *Přítel : Věstník Zemské ústřední jednoty hluchoněmých pro Moravu v Brně. List hluchých, hluchoněmých a nedoslýchavých se zřetelem ke všem osudem raněným. – Propagace moderní sociální péče, přítel opuštěných a nešťastných.* 15. 6. 1929, roč. 1, č. 4

Příloha č. 6: *Zájmy hluchých : Časopis československých hluchoněmých a jejich spolků ČSR.* Duben 1935, roč. 4, č. 9–10

Příloha č. 7: *Československý neslyšící : Věstník Čs. neslyšících a hluchoněmých.* Leden 1938, roč. 1, č. 3

Příloha č. 8: *ABC neslyšících : List Čs. ústředního svazu péče o neslyšící.* 15. 3. 1946, roč. 1, č. 3

Příloha č. 9: *Zpravodaj pro členy a přátele Spolku neslyšících ve Zlíně.* Říjen–listopad 1948, roč. 1, č. 10–11

Příloha č. 10: *Ústavní táčky.* Únor 1925, roč. 2, č. 6

Příloha č. 11: *Plzeňský hluchoněmý : Časopis dětí Ústavu pro hluchoněmé v Plzni.*
15. 3. 1924, roč. 1, č. 6

Přílohy